

Latvijas Universitāte

Maija Rozīte

**PILSĒTAS TŪRISMS, TĀ ATTĪSTĪBA UN TĒLPISKĀS
IZPAUSMES RĪGĀ**

Promocijas darbs

**Promocijas darbs doktora grāda iegūšanai ģeogrāfijas zinātņu nozarē
cilvēka ģeogrāfijas apakšnozarē**

**Darba zinātniskais vadītājs
Dr.ģeogr. Andris Bauls**

Rīga 1999

SATURS

IEVADS	5
1. TŪRISMS PILSĒTĀ UN PILSĒTAS TŪRISMA ATTĪSTĪBA	11
1.1. Tūrisma funkcija pilsētā un tūrisms pilsētvidē	12
1.2. Pilsētas tūrisma jēdziens un tā evolūcija	18
1.3. Pilsētas tūrisma līdzšinējā izpēte	23
1.4. Pilsētas tūrisma sistēma un elementi	29
2. TŪRISMA ATTĪSTĪBAS ĪPATNĪBAS RĪGĀ UN LATVIJĀ	41
2.1. Ceļojumi viduslaikos un tūrisma saimniecības rašanās 19. gadsimtā	42
2.2. Neatkarīgās Latvijas periods	45
2.2.1. Tūristu biedrības	45
2.2.2. Valstiskās organizācijas	50
2.2.3. Tūrisma uzņēmumu darbība	51
2.3. Padomju periods	55
2.3.1. Vietējais tūrisms	55
2.3.2. Starptautiskais tūrisms	60
2.3.4. Tūrisma uzņēmumu darbība	64
2.4. Laika posms pēc valstiskās neatkarības atgūšanas	65
2.4.1. Vietējais tūrisms	66
2.4.2. Starptautiskais tūrisms	67
3. TŪRISMA UZŅĒMUMI UN TO DARBĪBA RĪGĀ	74
3.1. Rīgas vieta Latvijas tūrisma saimniecībā	75
3.2. Rīgas tūrisma uzņēmumu darbība	77
3.2.1. Naktsmītnes	77
3.2.2. Tūrisma firmas un ceļojumu aģentūras	86
3.2.3. Tūrisma informācijas centri	88
3.3. Tūristi, to izturēšanās Rīgā	90
3.3.1. Ārzemju viesi	90
3.3.2. Vietējie viesi	92
3.3.3. Latvijas iedzīvotāju attieksme pret Rīgu kā ceļojuma vietu	94

4. PILSĒTAS TŪRISMA ELEMENTU IZVIETOJUMS RĪGĀ UN TŪRISMA RAJONS	97
4.1. Līdzšinējie pētījumi tūrisma rajona izdalīšanā	98
4.2. Pilsētas tūrisma elementu izvietojums un tūrisma rajons Rīgā	102
4.2.1. Pilsētas tūrisma elementu izvietojums	103
4.2.2. Piedāvātais tūrisma produkts	118
4.2.3. Tūrisma rajons Rīgā	121
SECINĀJUMI	126
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	128
DARBĀ IZMANTOTO JĒDZIENU SKAIDROJOŠĀ VĀRDNĪCA	140
PATEICĪBA	141
PIELIKUMS	142

IEVADS

IEVADS

Mūsdienu sabiedrībā vērojamas pārmaiņas - no industriālas sabiedrības tā kļūst par pakalpojumu sabiedrību, sevišķi spilgti tas izpaužas pilsētās, kur ražošanas funkciju nozīme samazinās, bet pieaug pakalpojumu funkcijas nozīme. Tādēļ pilsētas, tai skaitā arī Rīga, meklē jaunus attīstības virzienus, cenšas atdzīvināt maz aktīvos rūpniecības, noliktavu un ostu rajonus, attīstot tajos tūrismu.

Analizējot tūrisma attīstības tendences divdesmitā gadsimta beigās, ir skaidri saskatāma iezīme, ka pilsētu nozīme tūrismā pieaug. Tas izskaidrojams ar izmaiņām tūristu pieprasījumā un arī ar vērtību orientāciju maiņu sabiedrībā. Eiropas valstīs un pēdējos gados arī Latvijā ir vērojams, ka iedzīvotāji ceļojumiem vairs neizmanto tikai vasaras atvaļinājumu, bet bieži dodas īsos izbraucienos, galvenokārt brīvdienu un svētku laikā. Šādiem mērķiem visbiežāk tiek izvēlētas pilsētas un to piedāvātais tūrisma produkts. Pilsētvides izmantošanu tūrismā veicina arī aktīva pilsētu pašvaldību darbība, apzināti attīstot un reklamējot tūrismu kā pilsētas funkciju, ierīkojot jaunas atrakcijas, rīkojot dažādus pasākumus un festivālus.

Rīgas pilsētas attīstības plānā 1995. - 2005. gadam tūrisms tiek nosaukts kā viens no jauniem pilsētas attīstības virzieniem, ierindojot to ceturtnā vietā aiz galvaspilsētas funkcijas, izglītības, kultūras un veselības aprūpes funkcijas un augsti attīstītas rūpniecības tehnoloģijas nozarēm. Tiek atzīts, ka nepieciešama mērķtiecīga tūrisma attīstības stratēģija, kurā būtu ietverta atbilstošas infrastruktūras izveidošana, apmešanās iespēju paplašināšana, plašāka izpriecu un kultūras programma. Gatavojoties Rīgas 800 gadu jubilejai, ir izveidota aģentūra "Rīga 800", kuras viens no darbības virzieniem ir tūrisma attīstība.

Lai izstrādātu sekmīgu tūrisma attīstības stratēģiju, ir nepieciešams iepazīties ar tūrisma attīstības tendencēm valstī, analizēt vēsturisko pieredzi, apkopot citu valstu praksi pilsētas tūrisma attīstībā, apgūt jaunākās zinātniskās atziņas.

Tūrisma nozīmei pilsētās pieaugot, ieviesies jēdziens "pilsētas tūrisms", kas atšķirībā no tūrisma pilsētā ir apzināti, plānveidīgi attīstīta pilsētas funkcija.

Pēc mūsu domām, pilsētas tūrisma attīstības rezultātā pilsētā veidojas īpaša telpiska struktūra - tūrisma rajons, kurš būtiski atšķiras no citām pilsētas daļām un ir vairāk orientēts uz pilsētas viesiem, nevis uz vietējiem iedzīvotājiem. Izdalot potenciālo tūrisma rajonu, ir iespējams koncentrēt dažādu pilsētas dienestu darbību uz kompleksu vienas pilsētas daļas vispārējās un tūrisma infrastruktūras attīstību, veidot pievilcīgu pilsētas tēlu un īstenot sekmīgu tūrisma mārketinga politiku.

Darba mērķis:

Izpētīt pilsētas tūrisma attīstības raksturīgākās iezīmes Rīgā, definēt un izdalīt tūrisma rajonu kā specifisku pilsētas teritorijas daļu.

Darba uzdevumi:

- Apkopot pilsētas tūrisma problēmām veltīto teorētisko un metodoloģisko pētījumu pieredzi un izvērtēt tās pielietojamas iespējas tūrisma izpētē Rīgā;
- Novērtēt tūrisma attīstības īpatnības un tendences Rīgā un Latvijā dažādos vēstures posmos;
- Apkopot un analizēt tūrisma industrijas uzņēmumu darbību un to raksturojošos rādītājus, nosakot Rīgas vietu Latvijas tūrisma saimniecībā;
- Izvērtēt un raksturot Rīgas tūrisma produktu;
- Pētīt tūrisma pakalpojumu izmantošanu un potenciālo pieprasījumu, veicot Rīgas viesu un potenciālo ceļotāju aptauju;
- Kartēt tūrisma objektu un tūrisma pakalpojumu uzņēmumu izvietojumu Rīgas centrālajā daļā;
- Definēt tūrisma rajonu Rīgā, tā izdalīšanas motīvus un noteikt tūrisma rajona robežas;
- Novērtēt potenciālos un perspektīvos tūrisma resursus un teritoriju Rīgas pilsētā.

Darba ierobežojumi:

Pētījumā analizēta Rīgas tūrisma uzņēmumu darbība sākot ar mūsu gadsimta divdesmitajiem gadiem. Tūrisma uzņēmumu darbinieku aptauja veikta 1998. gadā, bet Rīgas viesu un potenciālo viesu aptauja 1996. - 1998. gadā. Tūrisma firmu un naktsmītņu darbinieku aptaujās tika izmantots brīvprātības princips, tādēļ ne visi aptaujātie atbildēja uz visiem jautājumiem, dažkārt deva

aptuvenu uzņēmumu darbības vērtējumu. Tūrisma uzņēmumi un tūrisma pakalpojumu sniegšanas uzņēmumi kartēti 1998.gada decembrī.

Izmantotie dati:

Lai raksturotu tūrisma uzņēmumu darbību dažādos vēsturiskos periodos un pilsētas tūrisma telpiskās izpausmes Rīgā, promocijas darbā izmantoti:

- Latvijas Valsts Vēstures arhīva materiāli par tūristu biedrībām Rīgā un Latvijā 1920.-1940. gados;
- Latvijas Valsts arhīva materiāli par Latvijas tūrisma un ekskursiju padomi, VAS "Intūrists" Rīgas nodaļas darbu, LPSR arodbiedrību republikāniskās padomes ārzemju tūrisma nodaļas darbu;
- Latvijas Valsts arhīva Partijas arhīva materiāli par Starptautisko jaunatnes tūrisma biroja "Sputnik" darbību;
- Valsts statistikas pārvaldes dati par tūrisma uzņēmumu darbību Latvijā un Rīgā 1920.-1940. gados;
- LPSR Centrālās statistikas pārvaldes dati par tūrisma uzņēmumu darbību Rīgā un Latvijā 1950.-1990. gados;
- Latvijas Republikas Valsts statistikas komitejas publicētie un Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļas npublicētie dati par tūrisma firmu un viesnīcu darbību 1991.-1998.gadā, npublicētie dati par robežu šķērsojošo personu apsekojuma rezultātiem 1997. un 1998. gadā;
- autores vadībā LU Cilvēka ģeogrāfijas katedrā veiktās Latvijas iedzīvotāju - potenciālo Rīgas viesu aptaujas dati (1996.-1998.gads);
- autores vadībā LU Cilvēka ģeogrāfijas katedrā veiktās Rīgas viesu aptaujas dati (1996.-1997.gads);
- autores veikto tūrisma firmu un viesnīcu apsekojuma un darbinieku aptaujas rezultāti (1998.gads);
- autores un studentes A. Pelēces pilsētas tūrisma elementu kartēšanas rezultāti (1998.gads).

Pielietotās datu apstrādes metodes:

- personālā datora pielietošana datu apstrādei, izmantojot *Exel* datu apstrādes programmas;
- kartogrāfiskā metode;
- ĢIS (ģeogrāfiskās informācijas sistēma *Arc View* LU Ģeodēzijas un ģeoinformātikas institūta izstrādne “Rīgas ģeodēziskā datu bāze 1: 2500”)
- Salīdzinoši aprakstošā metode, analīze.

Darba novitāte:

- pirmo reizi veikts apkopjošs pētījums par tūrisma attīstību Rīgā un Latvijā, raksturota tūrisma uzņēmumu darbība ilgstošā periodā, izvērtēti tūrisma uzņēmumu darbības rādītāji;
- pirmo reizi latviešu valodā apkopoti līdzšinējie pētījumi pilsētas tūrismā, definēts pilsētas tūrisma jēdziens un tā attīstības posmi;
- pamatota tūrisma rajona izdalīšanas nepieciešamība un priekšrocības;
- raksturots Rīgas piedāvātais tūrisma produkts, novērtēts tūristu skaits, tūrisma veidi un galvenie tirgi;
- izdalīts tūrisma rajons un izvērtētas pilsētas tūrisma telpiskās attīstības iespējas Rīgā;
- izstrādātas anketas pilsētas viesu aptaujai, veikta Rīgas viesu un Latvijas iedzīvotāju aptauja, raksturoti Rīgas viesi un Latvijas iedzīvotāju attieksme pret Rīgu kā ceļojuma mērķi;
- izstrādātas anketas tūrisma uzņēmumu darbinieku aptaujai, veikta Rīgas tūrisma firmu un naktsmītņu darbinieku aptauja, iegūti tūrisma uzņēmumu darbību raksturojoši nepublicētie dati;
- pirmo reizi veidotas un analizētas statistisko datu tabulas ar tūrisma raksturojošiem rādītājiem un tūrisma uzņēmumu darbības rādītājiem Latvijā un Rīgā dažādos vēstures periodos.

Pētījumu rezultātu aprobācija:

Par disertācijas tēmu autore publicējusi 10 darbus, tajā skaitā 2 mācību līdzekļus, ar kopējo apjomu 3 autorloksnes.

Publikācijas par disertācijas tēmu:

- Rozīte M., E.Apsīte, Z.Krišjāne. Ģeogrāfija tūrisma izglītībā. Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Republikas Izglītības un Zinātnes ministrija, Jumava. 1996.-126 lpp.
- Rozīte M. Ģeogrāfija - tūrisma izglītībai, tūrisms - ģeogrāfijas izglītībā. // Nezināmais par zināmo. Vēsture, hipotēzes, atklājumi (palīgs skolai), : Seiva, 1998. - 256-259.lpp.
- Rozīte M.. Ģeogrāfijas vieta tūrisma izglītībā un tās metodiskais nodrošinājums. // Latvijas Universitātes 2. Akadēmiskās konferences tēzes. 1996. 1.-2.februāris.-Rīga: LU, 1996.-15-16. lpp.
- Rozīte M.. Pilsētu tūrisms un tā attīstība Latvijā. //Latvijas Universitātes 55. zinātniskā konference. Tēzes un programmas. Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte. 25.-26.09.1996.-Rīga:LU, 1996.- 37.lpp.
- Rozīte M.. The Sustainable Tourism - the way to develop Latvia's Tourism.// 28th. IGU Congress. The Hague August 4-10 .1996. Abstract Book..-Utrecht: Stichting IGC, 1996.- 397-398p.
- Rozīte M. Tūrisma attīstība Rīgā 19.gadsimta beigās un 20.gadsimta sākumā. // Zeme. Daba. Cilvēks. -LU 57. konference .-LU. 1999.111.-116. lpp.
- Rozīte M., Apsīte E., Krišjāne Z. Tūrisma ģeogrāfija. Metodiskais līdzeklis. Roskilde, 1996. 110 lpp.
- Rozīte M. Tūrisms kā rajonveidojošs faktors un tūrisma rajona veidošanās Rīgā. // Zeme. Daba. Cilvēks. -LU 57. konference .-LU. 1999. 117.-118. lpp.
- Rozīte M. Tourism in Riga and Development of Urban Tourism. 5th Nordic- Baltic Conference in Regional Science. Parnu, Estonia, October 1-4, 1998. CD proceeding. 12 p.
- Rozīte M., Krišjāne Z. Vecrīgas funkciju maiņa privatizācijas un decentralizācijas procesu ietekmē. // Latvijas Universitātes 54. zinātniskā konference. Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu sekcija. Tēzes un programmas. 21.-22.septembris, 1995.-R: LU, 1995.-46.lpp.

Stenda referāts

- Rozīte M. The Role of the Historical Heritage in the Development of Tourism in Riga. Poster in the Poster Exhibition.// Baltic Cities. Global Aspects on Urban Settlements in the Baltic Sea region. Stockholm 28-30 May, 1997.

Iesniegts publicēšanai

Rozīte M. Tūrisma attīstības tendences Latvijā un Rīgā. Latvijas Ģeogrāfijas biedrības raksti. 1998.g. 16 lpp.

Rozīte M. Tūrisma attīstība Rīgā un Latvijā. Žurnāls "Latvijas Arhīvi" 1999.g. 96-110 lpp.

Rozīte M., Nikodemus O. Tourism Development in the Context of Sustainability. Thesis for the Twelfth Summer Institute of European Regional Science Association. Portugāle, 1999.g. 2 pp.

Ar pētījumu rezultātu izklāstu autore uzstājusies 8 konferencēs, tai skaitā 4 starptautiskajās konferencēs:

1996. g. Starptautiskās ģeogrāfu Biedrības 28. kongresā Nīderlandē, Hāgā ar referātu "Ilgspējīgais tūrisms - Latvijas tūrisma attīstības iespējamais ceļš";
1997. g. Starptautiskajā konferencē Zviedrijā "Baltijas pilsētas - Baltijas jūras reģiona pilsētu globālie aspekti" ar stenda referātu "Rīgas kultūrvēsturiskā mantojuma nozīme tūrisma attīstībā";
1998. g. Seminārā "Vietējā un starptautiskā tūrisma statistika Somijā un Latvijā" Somijas Statistikas komitejā Helsinkos ar ziņojumu "Tūrisma statistikas īpatnības Latvijā un tūristu aptaujas datu rezultāti";
1998. g. Starptautiskajā 5. Ziemeļu - Baltijas reģionālo zinātņu konferencē Igaunijā, Pērnāvā ar referātu "Tūrisms Rīgā un pilsētas tūrisma attīstība".

1. TŪRISMS PILSĒTĀ UN PILSĒTAS TŪRISMA ATTĪSTĪBA

1.1. Tūrisms kā pilsētas funkcija, tūrisms pilsētvidē

Pilsēta vienmēr ir bijusi ģeogrāfu, arhitektu un plānotāju izpētes objekts, jo pilsētu izpēte un projektēšana ir saistīta ar dažādu zinātņu nozaru uzskatu un koncepciju interpretāciju.

Padomju ģeogrāfijā uzsvars tika likts uz pilsētas ekonomiski ģeogrāfisko izpēti. Pilsētas tika pētītas vienlaicīgi gan kā ekonomiskie un kultūras centri, gan kā iedzīvotāju dzīves vietas. Padomju ģeogrāfs G.Lapo pilsētu raksturojis kā “vienu no sociāli ekonomiskās ģeogrāfijas centrālajiem izpētes objektiem, kam nepieciešama kompleksa izpēte” (*Ланно*, 1987:41). Ģeogrāfiskie pētījumi pilsētā ir saistīti uz tās ekonomģeogrāfisko stāvokli, pilsētveidojošām funkcijām, pilsētas teritoriālo struktūru.

Pilsētas īpatnības prasa īpašu metodisko pieeju to pētniecībā:

- 1) komplekso pieeju, kas atbilst pilsētas kā vienota vesela raksturam;
- 2) ģenētisko, kas raksturo pilsētu kā dinamisku sistēmu;
- 3) teritoriālo, kas raksturīga ģeogrāfiskajiem pētījumiem;
- 4) konstruktīvo, lai pilsētas izpēte būtu vērsta uz tās pilnveidošanu;
- 5) sistēmas strukturālo, uzskatot pilsētu kā sistēmu un kā daļu no kādas citas sistēmas.

“Redzēt pilsētu saistībā ar apkārtējo teritoriju, mijiedarbībā ar citām pilsētām, caur ekonomģeogrāfiskā stāvokļa prizmu, kā tuvu un tālu sakaru fokusu, mācēt tajā pašā laikā “pacelties virs teritorijas” - tādas ir pilsētas ģeogrāfiskās izpētes metodoloģiskās īpatnības” (*Ланно*, 1987: 49).

Jebkura pilsēta ir attīstījusies, veicot kādu īpašu funkciju: vēsturiski tās ir bijušas aizsardzības, pārvaldes, amatniecības, transporta, tirdzniecības, izglītības un citas funkcijas. Industrializācijas periodā tā bija rūpnieciskās ražošanas funkcija, bet mūsdienās pieaug dažādu pilsētās sniegto pakalpojumu nozīme. Ikvienā pilsētā tās galvenās funkcijas ir mainījušās laika gaitā, vienlaicīgi mainot arī pilsētas izskatu un iekārtojumu, ietekmējot pilsētas sociālo struktūru.

Saskatot pilsētas funkciju nozīmes maiņu pārejā uz tirgus ekonomiku, autore kā pētījuma priekšmetu ir izvēlējusies vienu no pilsētas pakalpojumu sfēras funkcijām - tūrismu,

kas pētīts, izmantojot Rietumeiropas un Amerikas pilsētu ģeogrāfu un tūrisma speciālistu izstrādāto metodiku, to piemērojot un papildinot atbilstoši Latvijas specifikai.

Pilsētu funkcijas vienmēr ir bijušas pamatā apdzīvoto vietu klasifikācijai. Lai gan zinātnieki izdala dažādas apdzīvoto vietu un pilsētu funkcijas, tomēr, salīdzinot tās, var redzēt, ka galvenās ir ražošanas, administratīvās, transporta, tirdzniecības un citu pakalpojumu funkcijas, kuru vidū īpaši netiek izdalīta tūrisma funkcija (skat. 1.1.tab.).

J.Houstons (<i>J.Houston</i>)	D.Mone (<i>D.Money</i>)	C.Harris (<i>C.Harris</i>)	H.Nelsons (<i>H.Nelson</i>)
Ražošanas Tirdzniecības Pakalpojumu Administratīvās	Ražošanas Tirdzniecības Kultūras Komunikāciju Kūrortu Administratīvās Kalnrūpniecības Aizsardzības/ militārās Reliģiskās	Ražošanas Mazumtirdzniecības Izglītības Transporta Kūrortu Politiskās Vairumtirdzniecības Kalnrūpniecības Dažādas	Rūpnieciskās Mazumtirdzniecības Profesionālās Transporta Privāto pakalpojumu Sabiedriskās pārvaldes Vairumtirdzniecības Finansiālās Kalnrūpniecības Dažādas

1.1.tab. Apdzīvoto vietu klasifikācija, izmantojot to funkcijas (Wough, 1990, 334.p.)

Arī krievu zinātnieka J.Percika (*Перцик*,1991:156) pilsētu klasifikācijā un tipoloģijā tūrisma kā pilsētas funkcijas netiek izdalīta, bet īpašā grupā tiek izdalītas kūrortpilsētas. J.Perciks izdala 5 funkcionālos pilsētu tipus:

- daudzfunkcionālās pilsētas, kurām raksturīgas administratīvi- politiskās, kultūras un ekonomiskās funkcijas, turklāt attīstīta rūpniecība un transports;
- pilsētas ar skaidri izteiktām rūpniecības un transporta funkcijām;
- pilsētas, kurā dominē citas funkcijas (izņemot rūpniecības un transporta);
- kūrortu pilsētas;
- zinātniski eksperimentālie centri.

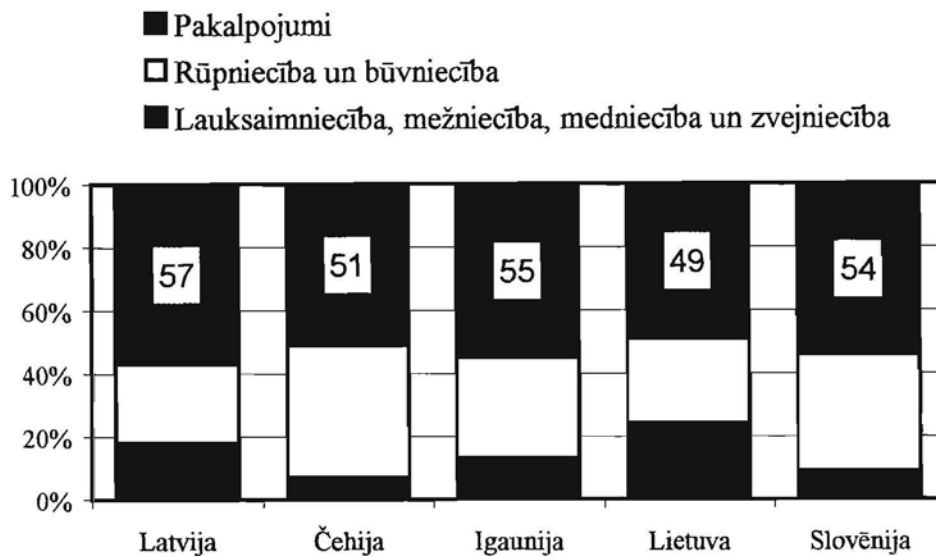
G.Lapo uzsver, ka pilsētu funkcionālās struktūras izpētē ir jānosaka dominējošā pilsētas funkcija, kas ietekmējusi pilsētas veidošanās īpatnības, un arī izdala vienfunkcionālās un

daudzfunkcionālās pilsētas, vairāk akcentējot pilsētu rajonveidojošo nozīmi (*Jlanno*, 1987:46). Raksturojot pilsētas - vietējos centrus, Lappo kā centrālās funkcijas attiecībā pret apkārtējo rajonu izdala: organizatoriski - saimnieciskās, administratīvās, tirdzniecības - sadales, transporta un kultūras funkcijas. Kā redzams, tad arī šajā gadījumā netiek izdalīta tūrisma funkcija. Tomēr padomju pilsētu attīstībā un plānošanā tūrisma uzskatīja par nozīmīgu nozari. Dažu autoru pilsētu klasifikācijā pēc to tautsaimnieciskās funkcijas tiek izdalītas: rūpnieciskās, transporta, kūrortu, vēsturiskās pilsētas - tūrisma centri, administratīvie centri un daudzfunkcionālās pilsētas (*Основы...*1986; 24). J.Perciks, runājot par mazo un vidējo pilsētu aktivizāciju, uzsver, ka tās sekmīgi var attīstīties kā atpūtas un tūrisma centri (*Перчук*, 1973:167).

Divdesmitā gadsimta beigās Eiropas pilsētās saskatāma skaidri izteikta tendence, ka sekundāro ekonomikas sektoru pilsētās nomaina terciārais sektors. Notiek arī pakalpojuma sektora nozaru maiņa. Līdztekus transporta un tirdzniecības funkcijai arvien nozīmīgākas kļūst informācijas un finanšu pakalpojumu, medicīnisko pakalpojumu un izklaides funkcijas. Arvien lielāka daļa labi atalgoto pilsētnieku tiek nodarbināti kvartārajā ekonomiskās darbības sektorā. Atbilstoši šīm izmaiņām, pilsētas biežāk tiek raksturotas nevis kā rūpnieciskās ražošanas vietas, bet kā dažādu procesu kontroles un vadības, cilvēku saskarsmes, jaunrades un izpriecu centri (*Burtenshaw*,1991:70). Process, kas Rietumeiropas valstīs skāra mūsu gadsimta astoņdesmitajos gados, kad lielākā daļa ekonomiski aktīvo iedzīvotāju tika iesaistīti pakalpojumu sektorā, Austrumeiropas valstīs skāra deviņdesmitajos gados (skat. 1.1.zīm.).

Mainoties pilsētu funkcijām, daudzas Eiropas rūpnieciskās pilsētas mūsu gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados saskārās ar ļoti nopietnām problēmām, kuras bieži tiek sauktas par "pilsētu krīzi", "pilsētu panīkumu" (*Berg, Borg and Meer*, 1995:11). Šīs krīzes izpausmes ir pieaugošs bezdarbs bijušo rūpniecības strādnieku vidū, pamesti rūpnīcu korpusi pilsētā, infrastruktūras neatbilstība jaunajām pilsētas funkcijām, gaisa piesārņojums un citas. Lai kompleksi risinātu pilsētu ekonomiskās, ekoloģiskās un strukturālās problēmas, tajās lielāka nozīme tika pievērsta pilsētu plānošanai, attīstībai, vadībai. Jaunajos pilsētu attīstības plānos nozīmīgāku vietu ieņēma tādas pēcindustriālās pilsētas funkcijas kā tūrisms un rekreācija. Tūrisms kā alternatīva nozare rūpniecībai tika izraudzīta arī tādēļ, ka tūrisma attīstība var veicināt vides atveseļošanu un uzlabošanu. Liela daļa pilsētu plānotāju un politiķu

mūsdienās tūrisma uztver kā galveno industriālo pilsētu reģenerācijas - atdzīvināšanas elementu (Shaw un Williams, 1994:218).

1.1.zīm. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju sadalījums pa darbības veidiem dažās Austrumeiropas valstīs 1995.gadā (Latvija un ... 48.lpp.)

Īpaši aktīvi šis process izvērās Lielbritānijā, kur pilsētas sāka sevi reklamēt kā tūrisma centri, un astoņdesmito gadu beigās un deviņdesmito gadu sākumā gandrīz katra britu pilsēta varēja lepoties ar vismaz vienu jaunu tūrisma resursu, kā piemēram, Alberta doks Liverpūlē vai Starptautiskais kongresu centrs Birmingemā (Law, 1992). Lielās pilsētas ir vienmēr piesaistījušas tūristus gan no tuvākas gan tālākas apkārtnes, bet tūrisma ienākumiem nav bijusi tik liela nozīme pilsētas ekonomikā. Vēsturiski lielāka tūrisma nozīme pilsētu ekonomikā ir bijusi valstu galvaspilsētās, vēsturiskās pilsētās un kūrortpilsētās.

K. Lo (Law, 1992) uzskata, ka tūrisma straujo attīstību pilsētās mūsu dienās ir ietekmējuši divi galvenie faktori. Pirmais, ka daudzas senās pilsētas, kuras pārdzīvo deindustrializāciju, zaudējot darba vietas ražošanā, transportā un noliktavu saimniecībā, ieguva pamestas teritorijas, bieži vien pilsētu centros. Šādās vietās vajadzēja radīt jaunus uzņēmējdarbības veidus ar jaunām darba vietām. Otrkārt, tūrisms tajā pašā laikā tika atzīts kā viena no straujāk augošām saimniecības nozarēm visā pasaulē. Tika pieņemts, ka augot iedzīvotāju labklājībai, palielinoties brīvajam laikam un lielākām iespējām ceļot, tūristu būs

vairāk. Tādēļ arī tika meklētas iespējas paplašināt tūrisma industriju, kas atvieglotu ekonomikas pārstrukturizēšanu, radītu ienākumus un jaunas darba vietas. Tūrismam, turklāt, piemīt spēja piesaistīt līdzekļus no citurienes, arī valūtu, tāpēc to var pielīdzināt eksporta nozarēm. Tomēr tiek atzīts, ka tūrisms nav vienīgais līdzeklis, kas atrisinās visas pilsētu problēmas, bet gan kā viens no līdzekļiem (Law, 1992:601).

Tūrisma attīstība nav vienkāršs un lēns process. Tā ir saistīta ne tikai ar tūrisma industrijas uzņēmumu izveidošanu, bet arī ar pilsētas infrastruktūras attīstību, vides kvalitāti, potenciālo tūristu atrašanās vietu, tūristu plūsmām, pilsētas tēlu un popularitāti, vietējo iedzīvotāju attieksmi un tūrisma attīstības tendencēm reģionā un pasaulē.

Tūrisma attīstība dod iespēju citām vajadzībām izmantot noliktavu, rūpnīcu un pat ostu rajonus, pārveidojot tos par tūrisma vai kultūras rajoniem. Visvairāk izmainās pilsētu centrālā daļa, kurā tiek labiekārtotas vecā un iekārtotas jaunas viesnīcas, restorāni, aug iepirkšanās centri un tiek izveidotas gājēju ielas, pieaug izklaides objektu skaits. Tomēr, tūrisms atstāj arī nelabvēlīgu ietekmi gan uz dabas vidi, gan kultūru, gan sabiedrību, tādēļ ir nepieciešama vispusīga tūrisma ietekmes novērtēšana.

Attīstītākajās valstīs lielākā daļa iedzīvotāju dzīvo pilsētās vai urbanizētā vidē, tādēļ atpūtai cenšas izvēlēties atšķirīgu vidi. Neskatoties uz to, tūrisma industrijas dati liecina, ka tieši pilsētās koncentrējas lielākā daļa tūristu. Tāpēc arī pilsētas ir nozīmīgas tūrismam un tūrisms ir nozīmīgs pilsētām. Tūrismam pilsētās G.Ešvorts saskata trīs raksturīgas īpašības:

- 1) tūrisma darbība notiek plašākā reģionālā vai nacionālā kontekstā;
- 2) pilsētas ir ietvertas dažāda mēroga pilsētu sistēmā;
- 3) tūrisms pilsētās ir daudzveidīgāks nekā lauku teritorijās, jo pilsēta piedāvā dažādus tūrisma resursus un iespējas, attīstās atšķirīgi tūrisma veidi, kuros iesaistās atšķirīgi lietotāji (Ashworth, 1990:51,52).

K.Lo, raksturojot atšķirību starp tūrismu pilsētās un pilsētas tūrismu, uzsver, ka nav liela atšķirība starp tūrisma norisi lielpilsētās (industriālās pilsētās) un tūrisma norisi citos teritorijas tipos, it sevišķi galvaspilsētās, vēsturiskajās pilsētās un kūrortpilsētās (skat. 1.2.zīm.).

	TERITORIJAS TIPS							
	Galvaspilsēta	Lielpilsēta	Vēsturiska pilsēta	Mazpilsēta	Piejūras kūrorts	Balneoloģisks kūrorts	Slēpošanas kūrorts	Lauku teritorija
Vēsturiskās celtnes	●	?	●	?	?	●	~	~
Atraktivitātes	●	●	~	?	●	?	~	?
Pilsētas infrastruktūras objekti	●	●	?	~	?	?	~	~
Konferences un izstādes	●	●	●	~	●	●	~	~
Saule/ jūra	~	~	~	~	●	~	~	~
Fiziskās aktivitātes	~	~	~	~	●	~	●	●
Dabas objekti	~	~	~	~	~	~	●	●

1.2.zīm. Tūrisma matrica (Law, 1992: 600)

Analizējot tūrisma attīstības tendences divdesmitā gadsimta beigās, ir skaidri saskatāma iezīme, ka pilsētu nozīme tūrismā pieaug. Tas izskaidrojams ar izmaiņām tūristu pieprasījumā un arī ar vērtību orientāciju maiņu sabiedrībā. Jau astoņdesmitajos gados samazinājās pieprasījums pēc pasīvas atpūtas masu kūrortu rajonos, tā dēvētais “sss” tūrisms (*sea, sun, sand* - saule, jūra, pludmale angļu valodā). To izskaidro ar tūristu vēlmi pēc aktīvākas atpūtas, gan arī ar medicīniskiem apsvērumiem, lai izvairītos no saules ietekmes uz cilvēku veselību. Eiropas valstīs un pēdējos gados arī Latvijā ir izteikta tendence, ka iedzīvotāji ceļojumiem vairs neizmanto tikai vasaras atvaļinājumu, bet bieži dodas īsos izbraucienos, galvenokārt brīvdienu un svētku laikā. Šādiem izbraucieniem visbiežāk tiek izvēlētas pilsētas un to piedāvātais tūrisma produkts. Pilsētvides izmantošanu tūrismā veicina arī aktīva pilsētu pašvaldību darbība, apzināti attīstot un reklamējot tūrismu kā pilsētas funkciju, ierīkojot jaunas atrakcijas, rīkojot dažādus pasākumus un festivālus.

Tūrisma izpēti pilsētās apgrūtināta tas, ka ir grūti izdalīt tūrisma resursus, tūrisma infrastruktūru, tūrisma objektus un tūristus no citiem pilsētas resursiem, vispārējās

infrastruktūras un pilsētas lietotājiem. Tāpat nevar arī izdalīt tūrisma rajonu, kuru izmantotu tikai tūristi, vai kuram būtu raksturīgi tikai tūrisma pakalpojumi.

1.2. Pilsētas tūrisma jēdziens un tā evolūcija

Tūrisma straujā attīstība mūsu gadsimta otrajā pusē piesaistīja ģeogrāfu interesi. Tūrisma ģeogrāfijā sākotnēji tika pētīti tūrisma resursi un to izvietojums, tūrisma rajonu izvietojums pasaulē un to īpatnības, globālās tūristu plūsmas, to virziens un raksturs. Paralēli globālajām ģeogrāfiskajām struktūrām tika pētīti arī lokālie tūrisma rajoni un to īpatnības. Pēc otrā pasaules kara strauji attīstījās masu tūrisms, kura galvenā norises vieta bija pludmale. Tādēļ arī vispirms ģeogrāfu un citu zinātnieku uzmanību tika pievērsta kūrortiem kā tūrisma centriem. Piemēram, Ž.Božje-Garnje un Ž.Šabo (*Божё-Гарнье, Шабо*, 1963:396) citu pilsētas funkciju vidū apskata kultūras funkciju pilsētā, pievēršot uzmanību reliģiskajiem centriem, universitāšu pilsētām, literatūras un mākslas centriem, pilsētām - muzejiem un festivālu un kongresu pilsētām un viesmīlības funkcijai. Viesmīlības funkciju autori saskata tikai kūrortiem un dziednieciskajām pilsētām, un izdala atpūtas pilsētas kā īpašu pilsētas tipu (piejūras kūrorti, kalnu kūrorti, saulainie kūrorti un pensionāru pilsētas).

Paralēli tika analizēti arī tūrisma dažādi aspekti citās pilsētās, bet sākotnēji analizēja tikai kādu no tūrisma elementiem - resursus, tūrisma objektus un atrakcijas, naktsmītņu tipus un to izvietojumu. Līdz astoņdesmitajiem gadiem zinātniskajā literatūrā nelietoja tādu jēdzienu kā "pilsētas tūrisms", bet tika runāts par tūrismu pilsētās, tūrismu pilsētvidē.

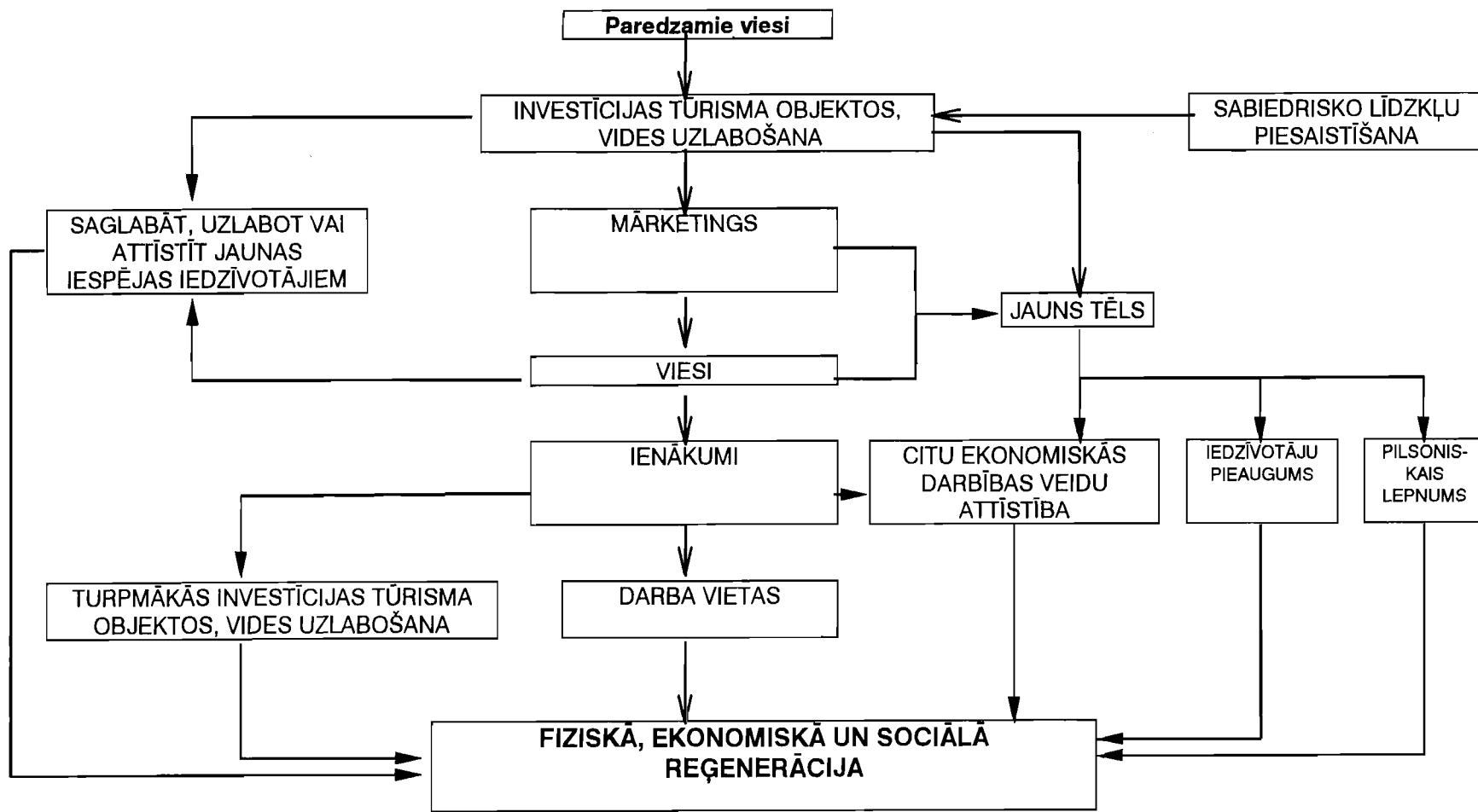
Tā kā tūrisms parasti nav pilsētas galvenā funkcija, tad tam tika pievērsta samērā maza vērība līdz astoņdesmitajiem gadiem, kad ģeogrāfu, sociologu un plānotāju redzes lokā nonāca pilsētu reģenerācijas (atdzimšanas) jautājumi. Tikai 1987. gadā Pīrss (*Pearce*) un 1988. gadā Ešvorts (*Ashworth*) sāka runāt par tūrismu kā par pilsētas funkciju. Kā uzsver D.Pīrss "tūrisma struktūra pilsētās joprojām ir salīdzinoši novārtā pamesta pētījumu joma abos virzienos, gan tūrisma pētījumos gan pilsētu pētījumos" (*Pearce*, 1995:149).

Vienā no visbiežāk citētajiem rakstiem (*Ashworth*, 1989), kurā pilsētas tūrisms tiek raksturots kompleksā skatījumā, autors secina, ka dzimstošā tūrisma disciplīna attīstās, izvēršot dažādas apakšdisciplīnas. Ešvorts pierāda, ka pilsētas tūrisma studijas prasa tādu metodiku, kas

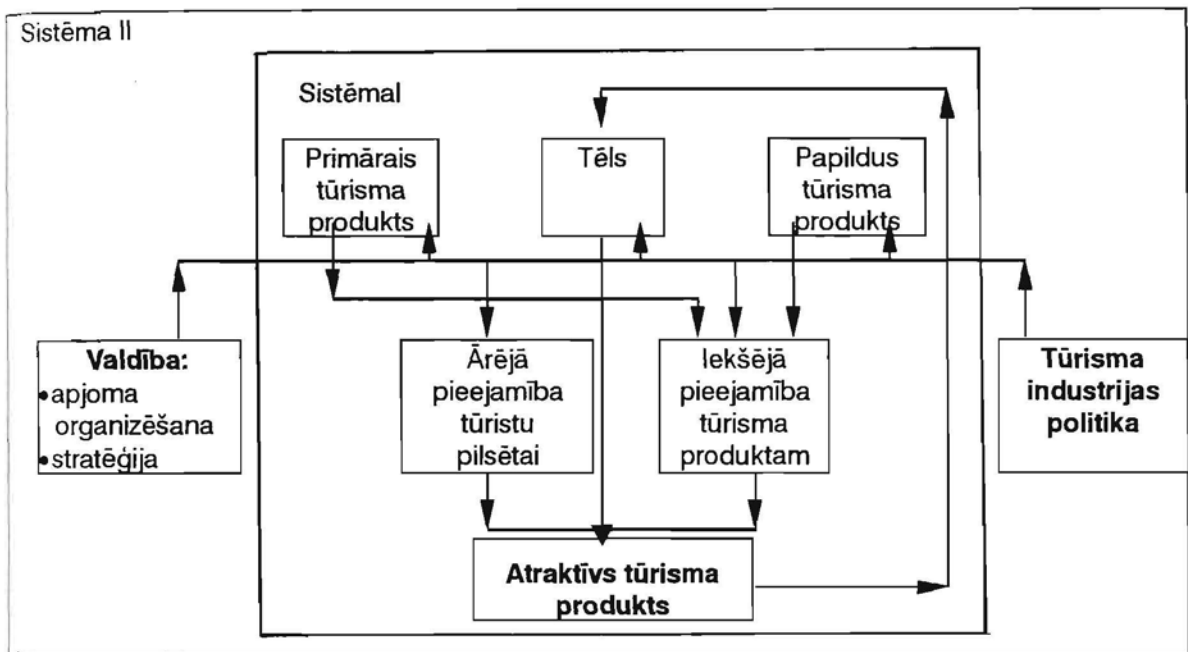
aplūkotu tūrisma norises vietu kompleksi, aplūkotu tūrisma funkciju pilsētā saistībā ar pārējām pilsētas funkcijām. Sākotnējie pētījumi raksturoja tūrisma resursus, tūrisma infrastruktūru, tūristus un viņu izturēšanos, tādējādi, jau sākotnēji izolējot tūrisma pieprasījumu un piedāvājumu no tā telpiskā un funkcionālā konteksta. “Tūrisma mācību grāmatas, kuras sākas ar tūrisma un tūrista definīcijām, sastopas ar grūtībām, raksturojot pilsētas tūrismu, kad vai nu tikai tūrisma resursi vai šo resursu lietotājs tiek raksturots. ... Izpētes objektam ir jābūt tūrismam pilsētā” (Ashworth, 1989:35). Līdz ar to pilsētas tūrisms tiek saprasts ne tikai kā tūrisma norises vieta, bet kā viena no pilsētas funkcijām. **“Pilsētas tūrisms vienlaicīgi ir gan tūrisma veids, gan integrāla, tradicionāla specifiska pilsētas dzīves sastāvdaļa”** (Ashworth, 1989:50).

Jauns saturs pilsētas tūrisma jēdzienā tika ielikts deviņdesmito gadu sākumā, kad tūrismu sāka attīstīt senās rūpniecības pilsētas Eiropā un ASV. K.Lo (Law, 1992:599) definē, ka **“tūrisma fenomens senajās rūpniecības pilsētās tiek dēvēts par pilsētas tūrismu”**. Angļu zinātnieks uzsver, ka atšķirībā no vēsturiskām un kultūras pilsētām, kur tūrisms ir attīstījies vēsturiski, neprasot īpašas pūles, rūpniecības un ostas pilsētās pilsētas tūrisms ir īpaša stratēģija, kā atdzīvināt pilsētu. Līdz ar to pilsētas tūrismā tiek ietverts plānošanas aspekts. Autors atzīst, ka tūrisma attīstības politikas izstrādāšanai un īstenošanai pilsētas dzīvē ir daudz lielāka nozīme, nekā, piemēram, rūpniecības attīstībai vai biroju attīstībai. Tūrisma attīstībai nepieciešams investīcijas ieguldīt tūrisma objektos, infrastruktūrā un apkārtējā vidē. Sekmīga tūrisma attīstība prasa veidot pievilcīgu pilsētas tēlu, reklamēt šo tēlu un pārdot. Tātad pilsētas tūrismā tiek ietverts arī mārketinga aspekts. Kā sekas veiksmīgai pilsētas tūrisma attīstībai senajās rūpniecības pilsētās var sekot rūpniecisko rajonu atdzimšana un iedzīvotāju atgriešanās tajos, pieaugošs pilsētnieku lepnums par savu dzīves vietu un līdz ar to arī lielākas rūpes par vidi (*turpat*, 601.lpp), (skat. 1.3.zīm.).

Šāds jauns saturs atspoguļojas arī vēlāk publicētajos Nīderlandes ģeogrāfa G.Ešvorta darbos. Piemēram, 1992. gadā rakstā *“Vai ir tāds pilsētas tūrisms?”* G.Ešovorts raksta, ka **“tūrisma eksistēšana pilsētās pati par sevi vēl nerada pilsētas tūrismu”** (Ashworth, 1992:3). **Pilsētas tūrisms prasa radīt īpašu tūrisma vidi un aktivitātes.** Pilsētas tūrisma analīzē ir jāmeklē atbildes uz tādiem jautājumiem kā: “Kas ir pilsētniecisks (urbāns) tūrismā?”, “Kuras pilsētas iezīmes ir būtiskas noteiktiem tūrisma veidiem?”, “Kā tūrisma funkcija ietekmē dažādu pilsētas rajonu attīstību?”, “Kādus pilsētas resursus izmantot, lai attīstītu tūrismu un pilsētu?”.

1.3.zīm. Pilsētas tūrisma stratēģija (Law, 1992: 603)

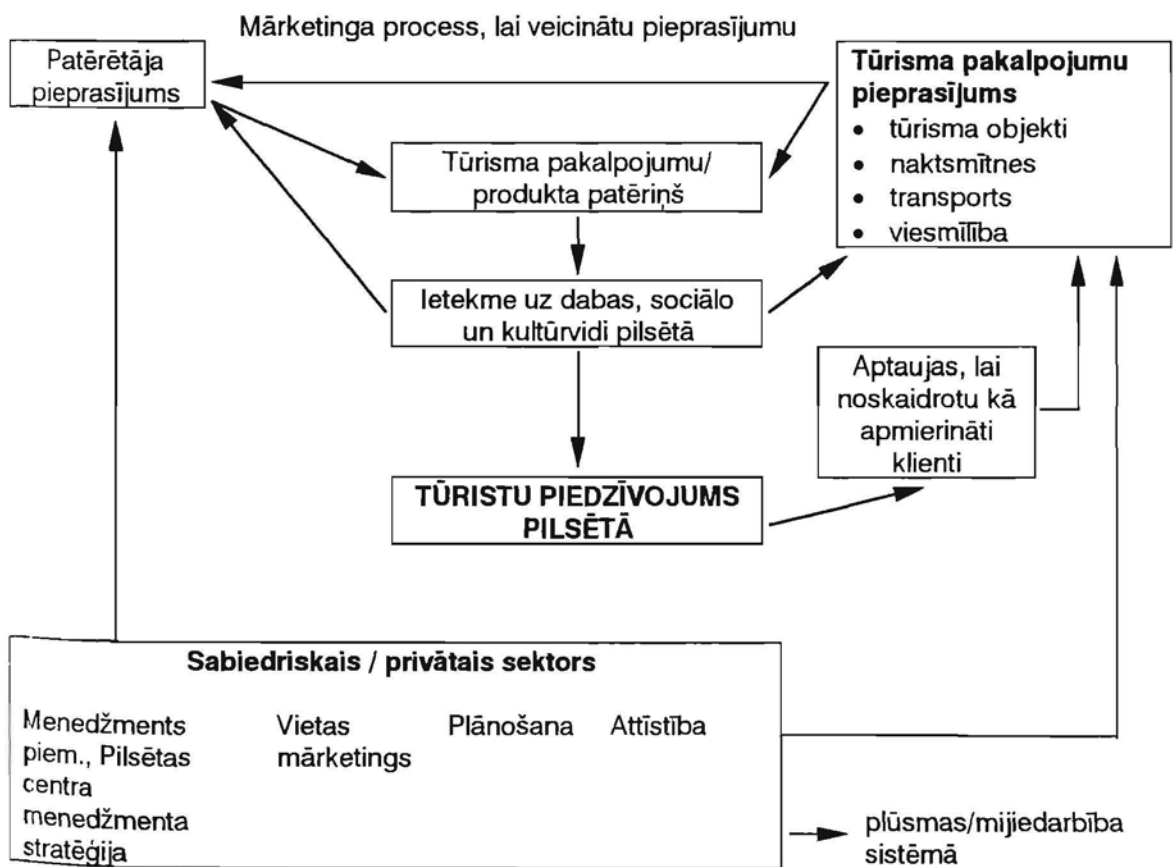

1.4.zīm. Principiālie sakari pilsētas tūrisma sistēmā (Berg, Borg, Meer, 1995:16)

1993. gadā iznāk pirmā monogrāfija pilsētas tūrismā (*C.Law*), kas domāta zinātniekiem, lektoriem, studentiem un praktiķiem. Tajā atrodama šāda pilsētas tūrisma definīcija: “**Pilsētas tūrisms ir aktivitāšu komplekss, kas ir savstarpēji saistīts noteiktā vidē un veicina tūristu piesaistīšanu pilsētai**” (*C.Law*, 1994:14). Pilsētas tūrisma izpēte ietver sevī pilsētas tūrisma resursu un elementu izpēti, paturot prātā, ka tie nav izolēti viens no otra. Neviena no tūrisma attīstības nepieciešamajām sastāvdaļām nav vienīgā nepieciešamā pilsētā. Lai izprastu pilsētas tūrismu, ir nepieciešams pētīt šo elementu ģeogrāfiskās iezīmes telpā, procesus, kas var ietekmēt izmaiņas.

1993. gadā virkne Eiropas zinātnieku veic starptautisku pētījumu 8 Eiropas pilsētās par brīvā laika aktivitātēm un tūrisma nozīmi pilsētu revitalizācijā, kura rezultāti ir atspoguļoti monogrāfijā (*Berg, Borg und Meer, 1995*). Autori ir izveidojuši pilsētas tūrisma sistēmas modeli, kurš sastāv no divām apakšsistēmām (skat. 1.4.zīm.). **Tādējādi pilsētas tūrisms tiek atzīts par sistēmu, kuru veido tādas sastāvdaļas kā tūrisma produkts, pilsētas tēls, pieejamība, pašvaldības politika un tūrisma industrijas uzņēmumu politika.**

1995. gadā iznāk S. Peidža monogrāfija “Pilsētas tūrisms” (S. Page, 1995), kas ir plašākais teorētiskais izdevums pilsētas tūrismā. Tajā tiek analizēta pilsētas tūrisma kompleksā būtība. Ievadā autors uzsver, ka grāmatas galvenais objekts ir tūrisms, uzsverot pilsētu daudzfunkcionālo dabu un nepieciešamību pēc sistēmpieejas, lai izprastu tūrisma aktivitāšu būtību pilsētās (skat. 1.5.zīm.). Šādā pilsētas tūrisma analīzes sistēmā S. Peidžs (Page) kā galveno izdala tūristu izturēšanos (piedzīvojumu), kas ir atkarīgs no tūrisma resursiem un piedāvātajiem pakalpojumiem, pieprasījuma pēc tūrisma produkta un pieprasījuma mārketinga, pilsētas tūrisma attīstības plānošanas, politikas, mārketinga un menedžmenta, kā arī no tūrisma ietekmes un pilsētas vidi, sabiedrību un kultūru.

1.5.zīm. Pilsētas tūrisma analīzes sistēma (Page, 1995:20)

1.3. Pilsētas tūrisma līdzšinējā izpēte

Neskatoties uz to, ka pētījumi pilsētas tūrismā ir sākušies samērā nesen, jebkuram interesentam ir pieejama virkne zinātnisko rakstu, publikāciju un monogrāfiju šajā jomā. Turklāt pilsētas tūrisma speciālisti un citi interesenti ir veikuši arī līdzšinējās izpētes apkopojumu (*Ashworth, 1989; Haywood, 1992; Shaw un Williams, 1994; Pearce, 1995; Page, 1995*).

Ļoti detalizēts un metodiski sakārtots ir G.Ešvorta veiktais pētījumu apkopojums. Analizējot līdz 1989. gadam publicētos darbus tūrisma jomā, G.Ešovorts tos ir sakārtojis hronoloģiskā kārtībā un izdalījis četrus dominējošos pētījumu virzienus vai pētījumu aspektus (*Ashworth, 1989:36*).

Kā senākos autors izdala **tūrisma resursu un infrastruktūras** pētījumus. Tie ir pētījumi, kuru galvenais izpētes priekšmets ir bijis tūrisma infrastruktūra un tūrisma attīstības iespējas pilsētās. Šajos pētījumos zinātnieki ir raksturojuši un klasificējuši tūrisma resursu un objektus, to izcelsmi. Šo sākotnējo pētījumu posmu autors nosauc par kategorizācijas un inventarizācijas posmu. Tie attīstījušies Vācijā (*Maier, 1972*) un Francijā (*Mirloup, 1984*). Vēlāk sekojuši pētījumi, kuros veikta tūrisma resursu un objektu kvantitatīvā analīze. Grote (*de Groote, 1987*.) ir pētījis naktsmītnes un to ietilpību Beļģijā, Smits un Lerovs (*Smith, 1983., Lerova*) - restorānus un dažādas sabiedriskās ēdināšanas iestādes. Kā nākošais loģiski sekojošais posms ir tūrisma industrijas uzņēmumu un infrastruktūras objektu izvietojuma analīze. Tādi pētījumi ir veikti Madridei (*Gutierrez, 1977*), Jaunzēlandes pilsētām (*Pearce, 1981*), Nirnbergai (*Vetter, 1985*), Toronto (*Wall u.c., 1985*). Ir veikti arī salīdzinoši pētījumi vairākām Rietumeiropas pilsētām, piemēram D.Burtenšova darbos (*Burtenshaw u.c., 1981*). Starp tiem ir arī pētījumi, kuru rezultātā ir tapuši viesnīcu telpisko izvietojumu modeļi. Te var minēt Riteru (*Ritter, 1985*), De Grūtu (*de Groote, 1987*) un De Hānu (*de Haan 1988.*). Paralēli ir pētīti arī citi tūrisma infrastruktūras elementi: sabiedriskā ēdināšana (*Gazillo, 1981; Smith, 1983*), iepirkšanās iespējas (*Werner, 1974; Dumas, 1982*), nakts izklaides iespējas (*Burtenshaw u.c., 1981*), kultūras un vēsturiskās atrakcijas (*Wall un Sinnott, 1980; Moreschi, 1985*). Izvērtējot šo pētījumu posmu, G.Ešovorts uzsver, ka tiem piemīt viens trūkums, tas ir: tūrisma piedāvājums tiek analizēts atrauti no pieprasījuma pēc tūrisma pakalpojumiem.

Otrs pētījumu virziens ir **integrālais virziens**, ko G.Ešvorts nosauc par ekoloģisko pieeju. Ekoloģiskās pieejas jēdziens lietots pilsētu ģeogrāfijā no mūsu gadsimta divdesmitajiem gadiem, kad ar šādiem modeļiem mēģināja identificēt atšķirīgus pilsētas iekšējos rajonus, kā indikatoru izvēloties dažādu funkciju sakopojumus. Visskaidrāk rekreācijas funkcija ir saskatāma kūrortpilsētās, tāpēc arī pirmie funkcionālie struktūras modeļi tika veidoti Lielbritānijas kūrortpilsētām (*Gilbert, 1949; Farrant, 1980; Barret, 1958*).

Vēlāk šādus strukturālos modeļus veidoja kūrortiem Lielbritānijā (*Lavery, 1971; De Haan un Ashworth, 1985*), Francijā (*Clary, 1977; Pearce, 1978*), Spānijā (*Garcia, 1976, Mignon and Hernan, 1979*), Meksikā (*Gormson, 1982*) un Austrālijā (*Pigram, 1977*). Franču un vācu zinātnieki ir izmantojuši šo pašu pieeju kalnu slēpošanas centriem (*Cumin, 1970*) un balneoloģiskiem kūrortiem (*de Haan, 1982*). Pilsētas tūrismā visauglīgākais šīs metodes pielietojums ir bijis G.Ešvorta un J.Tanbridža darbos (*Ashworth un Tunbridge, 1987*), kuros ir izveidots tūristu -vēsturiskās pilsētas modelis un raksturota tā attīstība laikā. Jokeno (*Yokeno, 1968*), ir skaidrojis rekreācijas darbību pilsētā, izmantojot zemes izmantošanas (lietošanas) modeli, kurš balstās uz zemes vērtību, pieejamību, transporta izmaksām un tirgus cenām. C.Steinsfilds un J.Rikerts (*Stansfield, Rickert, 1970*) ir paplašinājuši plaši lietoto centrālā darījuma rajona jēdzienu, izdalot rekreatīvo darījumu rajonu. Šo modeli ir izmantojis arī D.Bērtensšovs (*Burtenshaw, 1989*), skaidrojot tūrisma attīstības procesus Rietumeiropas pilsētās. Ekoloģisko pieeju G.Ešvorts uzskata par daudz veiksmīgāku ģeogrāfiskajos pētījumos, jo tā apskata kompleksi piedāvājumu un pieprasījumu, kā arī saista tūrisma funkciju ar citām pilsētas funkcijām.

Trešais pētījumu virziens ir **lietotāju izpētes virziens**. Izmantojot lietotāju (tūristu, pilsētas viesu un vietējo iedzīvotāju) pieeju, izpētes priekšmets ir pilsētas viesis un viņa izturēšanās. G. Ešvorts raksta, ka lietotāju analīze liek meklēt atbildes uz jautājumiem: "Kas apmeklē pilsētas? Ko tūristi dara pilsētās? Kāpēc tūristi apmeklē pilsētas? Kā tūristi uztver pilsētas?", un apgalvo, ka reālajā dzīvē daudz vieglāk ir atbildēt uz pirmo jautājumu un ir viegli pateikt, cik un kādi tūristi apmeklē konkrēto pilsētu, bet nav tādu pētījumu, kuri atspoguļotu, ko tūristi patiesi dara pilsētā. Šāds pētījumu aspekts visciešāk ir saistīts ar tūrisma plānošanu, mārketingu un tirgu. Tūristu izturēšanās ekonomiskos aspektus (cik lieli ir tūristu izdevumi un par ko) pilsētās ir pētījis Vikermens (*Vickerman, 1975*). Ir bijuši mēģinājumi kartēt telpisko izturēšanos, piemēram, Lurdā (*Chadefaud, 1981*). Lai iegūtu atbildes uz pēdējiem diviem

jautājumiem, ir nepieciešama psiholoģiskā pieeja, pētot tūristu attieksmi, motīvus un uztveri. Liela vēriba pēdējā laikā tiek pievērsta pilsētas tēlam un tā mārketingam, tēla uztverei. Te var minēt Kotlera (*Kotler, 1972,1975*), Šmola (*Scmoll, 1977*), Brauna (*Brown, 1985*), Ešvorta (1987) un Gudela (*Goodall, 1988*) pētījumus tūrisma mārketingā un reklāmā. Pilsētas tēla pētījumi ir apkopoti Poukoka un Hadsena darbā (*Pocock un Hudson, 1978*). Tūristu ceļojumu motīvus atsevišķās pilsētās ir pētījuši Relfs (*Relph, 1976*) un Mak Kanels (*Mac Cannell, 1976*). Kā vienu no nozīmīgākajiem pētījumiem, kurā apskatīti gan pilsētas tūrisma resursi, gan to lietotājs, var minēt Nīderlandes ģeogrāfes M.Jansenas-Verbekes pētījums par tūrismu un rekreāciju pilsētu centru rajonos (*Jansen-Verbeke, 1988*). G.Ešvorts ir veicis pilsētas vēsturiskā rajona lietotāju tipoloģiju, izdalot nejaušos un ar nolūku ceļojošos lietotājus, vietējos iedzīvotājus un viesus (*Ashworth, 1989:46*).

Ceturtais pētījumu virziens ir **tūrisma plānošanas un tūrisma politikas izmantošanas** jeb politiskais virziens. Šis virziens attīstās atbilstoši pilsētas tūrisma jēdziena evolūcijai, kad ar pilsētas tūrismu saprot pilsētas atdzīvināšanu, tūrisma funkcijas aktivizēšanu un tūristu piesaistīšanu pilsētai. Pilsētas tūrisma stratēģija ir atkarīga no pilsētas un reģionālajiem attīstības mērķiem un plāniem, no plānu īstenošanai izvēlētajiem līdzekļiem un metodēm, no nacionālo un reģionālo tūrisma organizāciju īstenotās politikas. Pilsētas tūrisma politiku atspoguļo dažādi autoru kolektīvu pētījumi, piemēram Londonai 1971., 1974., 1978. g., Anglijas tūrisma padomes pētījumi (1981), Nīderlandē veiktie darbi (*Ashworth un Bergsma, 1987*), Čenerija izstrādātie tūrisma projekti Eiropas galvaspilsētām (*Chenery, 1979*), K.Lava un Tappena Mančesterai (*Law un Tuppen, 1986*), Mērfija projekti Kanādas pilsētām (*Murphy, 1985*).

K. Heivuds pilsētas tūrisma izpētes literatūras apskatā (*Haywood, 1992*) apkopojis galvenokārt Ziemeļamerikā veiktos un publicētos pētījumus. No minētā literatūras apskata izriet, ka amerikāņu pētījumos izdalās pētījumu virziens, kurš analizē **pilsētas pievilcību un to noteicošos faktoros**. Kā galvenie pilsētas pievilcības faktori ir pētīti tās kosmopolītiskums (*Simmel,1971*), vēsturiskie faktori (*Makens, 1987; Ashworth and Tunbridge, 1990*), kultūras faktori (*Ritchie un Zins, 1978; Wall un Knapper,1981; Tighe,1990; Whitt,1987*), īpaši

organizētie pasākumi (*Chase, 1977; Anderson un Watchel, 1986; Getz, 1990*), kā arī izklaides un sporta objektu attīstība un izmantošana tūrismā (*Sternlieb un Hughes, 1983*).

Nozīmīgs un mūsdienās aktuāls ir pētījumu virziens, kuros novērtēta **tūrisma ietekme** uz pilsētu. Ir pētīta tūrisma ekonomiskā ietekme - nodokļi, kurus iegūst no tūrisma, tiešie un netiešie ienākumi, nodarbinātība (*Hughes, 1988; Mak un Nishimura, 1979; Archer, 1978, Schultz un Strange, 1979*). Raksturota un analizēta tūrisma ietekme uz sabiedrību, piemēram, kriminogēno situāciju (*Pizam, 1982*), prostitūciju (*Graburn, 1983*). Nav aizmirsta arī tūrisma ietekme uz pilsētas dabas vidi (*Tatzin, 1978*). Amerikā ir attīstījies tāds tūrisma virziens, kuru sauc par tūrisma antropoloģiju un kura uzdevums ir pētīt mijiedarbību un attiecības starp viesi un vietējiem iedzīvotājiem (*Doxey, 1975; Butler, 1975; Bosselman, 1978, Nash, 1981, 1995*).

Kā interesants pētījumu virziens ir **viesu apmierinātība ar ceļojumu un pakalpojumiem** (*Pearce and Moscardo, 1985; Haywood, 1990*). Līdztekus ir veikti pētījumi ceļojumu un tūrisma vēsturē, kuri notikuši pilsētās. (*Haug, 1982; Jackle, 1985*). Kā savdabīgu darbu Heivuds piemin Morisa pētījumu par to, kā ceļojošie rakstnieki ir uztvēruši pilsētas (*Morris, 1985*).

Pēdējās laikā strauji attīstās tūrisma mārketinga pētījumi (*Goldsmith, Alt un Horton, 1978; Gee un Makens, 1985; Nord, 1986; Clark, 1986; Ashworth un Voogd, 1990*) un pilsētas tūrisma attīstības plānošana un projektēšana (*Getz, 1986; Lin un Sung, 1984; Haywood, 1989*).

G.Šovs un A.Viljams (*Shaw un Williams, 1994*), ir analizējuši nozīmīgākos pētījumus, kuros ir izmantota ģeogrāfiskā pieeja vai ģeogrāfiskās analīzes metodes. Viņi izdala **pilsētas tūrisma dimensijas** vai izpētes virzienus, kas ļoti līdzīgi G.Ešvorta izdalītajiem virzieniem. Tos veido lietotāju izpētes virziens (*Ashworth un Tunbridge, 1990*), pilsētas telpas izpētes virziens (*Ashworth un Tunbridge, 1990; Burtenshaw, 1991*); pilsētas vieta apdzīvojuma sistēmā (*Ashworth un Tunbridge, 1990*), tūrisma piedāvājums un rekreatīvā vide (*Jansen-Verbeke, 1986, 1988; Ashworth un Tunbridge, 1990, Pearce, 1987*), zemes lietojuma modeļus un pilsētas struktūras modeļi (*Yokeno, 1968; Stansfield un Rickert, 1970; Burtenshaw u.c., 1991*), naktsmītņu telpiskās struktūras (*Gutierrez, 1977; Vetter, 1985; Pearce, 1987; Knoll, 1988*), sabiedriskās ēdināšanas struktūras (*Smith, 1983*), restorāni (*Bonnain-Moerdyk, 1975*), iepirkšanās centri (*Ashworth un Tunbridge, 1990; Kuhn, 1979, Jansen-Verbeke, 1989*).

Atsevišķa pētījumu joma ir saistīta ar **tūrista izturēšanos pilsētā**, kurā tiek pētītas tūristu vēlmes un priekšstati par pilsētas tūrisma piedāvājumu (Jakle, 1985). Vairāki darbi ir veltīti viesu tipoloģijai un to motivācijām (Jansen-Verbeke, 1986; Ashworth un de Haan, 1986), kā arī viesu izturēšanās raksturojumam (Tuynte un Dietvorst, 1988; Chadefaud, 1981; Shaw u.c., 1990)

Astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados un kā īpašs pilsētas tūrisma virziens attīstās **tūrisms un pilsētu reģenerācija** (Law, 1991,1992; Falk, 1987; Fainstein, 1983; Judd un Collins, 1979).

D.Pīrss (Pearce,1995), analizējot tūrisma attīstību pilsētvidē un tā ģeogrāfiskos aspektus, visus līdzšinējos pētījumus grupē trīs grupās. Tie ir darbi, kas veltīti tūrismam un **pilsētas rekonstrukcijai un aizsardzībai** (Ford, 1979, Hoyle, Pinder and Husain, 1988; Page, 1989; Law, 1992); darbi, kas veltīti pilsētu **plānošanai un pilsētas telpiskās struktūras raksturošanai** (Chenery, 1979; Burtenshaw, 1981, 1990; kā arī Ashworth, de Haan, Pearce); darbi, kuri pēta **viesnīcas**, to izvietojumu (Yokeno, 1968; Chener,y 1979; Burtenshaw, Eateman un Ashworth, 1981; Eversley, 1977; Hoyle, 1988; Law, 1985; Page, 1989).

Pilsētas tūrisma izpēte turpinās mūsu gadsimta deviņdesmitajos gados. No nozīmīgākajiem darbiem šajā jomā var atzīmēt D.Geca rakstu (Getz, 1993), kurā tiek raksturots tūrisma darījumu rajons un tā īpatnības Niagāras pilsētai ASV un Kanādas teritorijā. Rakstā salīdzināts plānotais tūrisma darījumu rajons ASV un neplānotais tūrisma rajons Kanādas teritorijā. Rakstā uzsvērta plānotas pilsētas teritorijas nozīme un ieguldījums pilsētas attīstībā un rekonstrukcijā.

1993. gadā iznāk K.Lo monogrāfija, kurā tiek plaši analizēta pilsētas tūrisma stratēģija, pilsētas tūrisma galvenie elementi (konferences, izstādes, pilsētas atrakcijas, kultūras un sporta pasākumi, naktsmītnes un naktsdzīve) un to attīstības nozīme, apkārtējās vides nozīme plānošanas procesā kā arī tūrisma attīstības gaitā sastopamās problēmas un to risināšanas ceļi (Law, 1993).

1995. gadā iznāk S.Peidža monogrāfija (Page, 1995), kurā lielāka nozīme pievērsta pilsētas tūrisma pieprasījuma izpētei, pilsētas tūrisma produktam un piedāvājumam, pilsētas tūrisma ietekmes novērtēšanai kā arī tā plānošanai, vadībai un mārketingam, pakalpojumu kvalitātes nozīmei.

1996. gadā iznāk monogrāfija par pilsētas tūrismu lielpilsētās K.Lo redakcijā, kurā apkopota tūrisma attīstības pieredze Francijas, Vācijas, Lielbritānijas, ASV un Japānas pilsētās un analizēta konkurence starp tām. K.Lo veicis arī lielo pilsētu tipoloģiju, izdalot galvaspilsētas, industriālās pilsētas, pilsētas ar ievērojamu pievilcību tūrismā un citas pievilcīgās pilsētas.

K.Greiblers un citi autori 1997. gadā publicē apkopojumu (*Grabler u.c., 1997*), kurā tiek analizētas tūrisma uzskaites un tūrisma statistikas īpatnības dažādās pasaules pilsētās, vērtētas tūristu plūsmas, piemērots preces dzīves cikla modelis pilsētu tūrismā un apskatīta mārketinga stratēģija.

B. Bremvells 1998. gadā (*Bramwell, 1998*), analizējot tūristu anketēšanas datus Šefildas pilsētā Lielbritānijā, uzsver to, cik liela nozīme tūrismā ir tam vai lietotājs ir apmierināts ar doto produktu un kā lietotāja vērtējumu izmantot, veidojot vietas mārketingu, attīstot pilsētas tūrisma produktu.

1998. gadā D.Pīrss publicē rakstu par tūristu rajoniem Parīzē (*Pearce, 1998*), pielietojot tūrista rajona modeli lielai policentriskai pilsētai.

Padomju ģeogrāfiskajā skolā arī akcents tika likts uz tūrisma attīstību kūrortu rajonos un kalnos, bet nevis pilsētās.

Arī Latvijā tika plānotas kultūras un atpūtas zonas pilsētās, piepilsētas kā atpūtas zonas un kūrortpilsētas. (E. Buka, 1987).

J.Perciks (1973, 243-257) raksturo rajonālo plānošanu tūrisma un atpūtas rajonos, izdalot: a) piejūras kūrortu tūristu rajonus; b) balneoloģisko kūrortu rajonus; c) kalnu -tūrisma rajonus; d) lielo pilsētu atpūtas rajonus un urbanizētās zonas - rajonus, kuri domāti lielo pilsētu iedzīvotāju atpūtai (sanatorijas, atpūtas nami, pansionāti, pionieru nometnes mežu masīvos, ūdenskrātuvju tuvumā) - piepilsētu zonas; e) ekskursiju zonas (vietas, kurās koncentrēti vēstures un arhitektūras pieminekļi); f) dabas parki, rezervāti un liegumi; g) medību - makšķerēšanas rajoni.

Galvenais rekreācijas rajonu izpētes virziens padomju skolas pētījumos - to ietilpības un jaudas noteikšana.

1.4. Pilsētas tūrisma sistēma un tās elementi

Pilsētas tūrisms, atšķirībā no tūrisma pilsētā, ir apzināti veidota un vadīta pilsētas funkcija. Pilsētas tūrisma sistēmu veido tūrisma produkts, tūrisma uzņēmumu attīstības politika, pilsētas attīstības politika, tūrisma ietekmes pētīšana un tūrisma rajona vadība. Sekmīgai pilsētas tūrisma attīstībai ir nepieciešams, lai darbotos visi šīs sistēmas elementi. Atbilstoši mūsu pilsētas tūrisma izpratnei un attīstības shēmai, pilsētas tūrismu veido vairāki pamatelementi. Tie ir :

- tradicionālie tūrisma resursi
- jaunveidotie pilsētas tūrisma resursi
- tūrisma industrija
- tūrisma produkts
- tūrisma produkta lietotājs

Tradicionālie tūrisma resursi.

Jebkura tūrisma veida, arī pilsētas tūrisma attīstība balstās uz noteiktiem resursiem. Tradicionāli tūrisma resursi tiek definēti kā dažādi dabas, kultūrvēsturisko un cilvēka veidoto resursu komplekss, kas piemīt tūrisma centram- ciemam, rajonam, provincei, valstij, un kurš ir pievilcīgi tūristu uztverē. G.Ešovorts un J.Tanbridžs tūrisma resursus definē vēl plašāk: "Tūrisma resurss ir jebkura iespēja, kas tiek vai var tikt izmantota" (*Ashworth un Tunbridge*, 1990: 57).

Tātad ar pilsētas tūrisma tradicionāliem resursiem tiek saprasti tie pilsētas dabas, kultūrvēsturiskie un cilvēka veidotie objekti un procesi, kurus var izmantot tūristu piesaistīšanai.

Tūrisma literatūrā eksistē dažāds tūrisma resursu iedalījums. Tas atspoguļo tūrisma resursu piederību vai izcelsmi. Vispārināti ir pieņemts tūrisma resursus dalīt divās lielās grupās: dabas un cilvēka veidotie (antropogēnie resursi). R.Bērtons (*Burton*, 1995: 5-137) tūrisma resursus dala šādās apakšgrupās: klimatiskie resursi; piekrastes resursi un jūra; ainavas un savvaļas resursi; vēsturiskie resursi; kultūras resursi.

Tā kā pilsētas tūrisma pavisam niecīga nozīme ir savvaļas ainavām un arī klimats nav noteicošais faktors, tad pilsētas tūrisma resursus varētu iedalīt šādi:

- dabas resursi (tie veido katras pilsētas īpašo struktūru, ainavu, skatu vietas. Pie tiem varētu pieskaitīt pilsētas reljefu, upju, ezeru, jūru vai okeānu piekrastes, dabisko veģetāciju)
- vēsturiskie resursi (pieminekļi, vēsturiskas celtnes, vēsturiskie muzeji, vēsturiskas vietas)
- kultūras un sociālie resursi (festivāli, lietišķā māksla un amatniecība, etniski pasākumi, mākslas muzeji, sadzīves tradīcijas)
- cilvēka veidotie resursi (pilsētu parki, brīvdabas parki, izpriecu parki, tirdzniecības centri).

Atšķirīgs resursu klasificēšanas veids izmantots Latvijas tūrisma attīstības koncepcijā (*Latvijas tūrisma...1997: 21-23*), kur resursi tiek grupēti pēc to iespējamās izmantošanas kādam vienam tūrisma veidam. Tiek izdalīti šādi tūrisma resursu veidi:

- rekreatīvā tūrisma resursi
- izzīņas un kultūras
- zinātniskā un lietišķā tūrisma resursi
- lietišķā tūrisma resursi
- etniskā tūrisma resursi
- specializēto tūrisma veidu resursi

Pēc mūsu domām tā nav sevišķi veiksmīga resursu klasifikācija, jo saista tūrisma resursus ar noteiktu tūrisma veidu, bet kā zināms, tad tūristi bieži vien ierodas pilsētā vairāku motīvu vadīti un grūti ir to ceļojumus attiecināt uz vienu tūrisma veidu. Visnepareizāk, pēc mūsu domām, šajā dokumentā ir definēti etniskā tūrisma resursi, jo tas, ka ārzemēs dzīvo latvieši, nekādi nav uzskatāms par Latvijas tūrisma resursu, pareizāk to būtu raksturot kā Latvijas tūrisma attīstības vēsturisko priekšnoteikumu vai faktoru. Šāda resursu grupēšana atspoguļo tikai vienu iespējamo resursu izmantošanas veidu un apgrūtina pētniecību. Mūsdienā tūrisma raksturīga iezīme ir individuāli izvēlēts ceļojums un tūrisma produkts. Tas nozīmē, ka katrs individuāls tūrists, ierodoties pilsētā, pats izvēlēsies tūrisma produktu atbilstoši savām vēlmēm vai vajadzībām. Turklāt biznesa tūrists varbūt vairāk laika pavadīs un naudu iztērēs kādos citos tūrisma objektos (piemēram, muzejos, sporta centros, kazino), kas nebūt nav galvenie lietišķā tūrisma objekti. Diskutējams ir arī zinātnisko resursu definējums, jo ar zinātnisko tūrisma literatūrā saprot ceļojumus uz teritorijām, kuros zinātnieki un studenti veic pētniecību.

Pētot brīvā laika, rekreācijas un tūrisma iespējas pilsētās, ļoti vispusīgi pilsētas resursus ir raksturojusi M.Jansena-Verbeke (*Jansen-Verbeke, 1988: 54*), kuras daļījums primārajos un

sekundārajos resursos (skat. 1.6.zīm.) tiek plaši lietots vēlākajos pētījumos un monogrāfijās (*Law* 1992, 1993; *Shaw and Williams*, 1994; *Page*, 1995; *Bramwell*, 1998).

Primārie elementi pilsētā ir tie resursi, kuru dēļ viesi ierodas pilsētā, tie objekti, kuri ir galvenais apmeklējuma iemesls. M.Jansena-Verbeke primāros resursus dala divās klasēs: darbības telpas resursi un brīvā laika vides resursi. Darbības telpas resursus pilsētas iedzīvotāji vai viesi var izmantot, pavadot brīvo laiku vai iesaistoties dažādās rekreatīvajās darbībās. Ar brīvā laika vidi M.Jansena-Verbeke saprot pilsētas īpašo atmosfēru un tās raksturu.

Pie primārajiem resursiem, kuri orientēti uz aktīvu izmantošanu, pieder:

- kultūras objekti (teātri, koncertzāles, kinoteātri, izstādes, muzeji un mākslas galerijas)
- sporta objekti
- izklaides objekti (kazino, bingo zāles, naktsklubi, dažādi organizēti pasākumi, svētki)

Resursi, kuri balstās uz pilsētas īpašo vidi, ir:

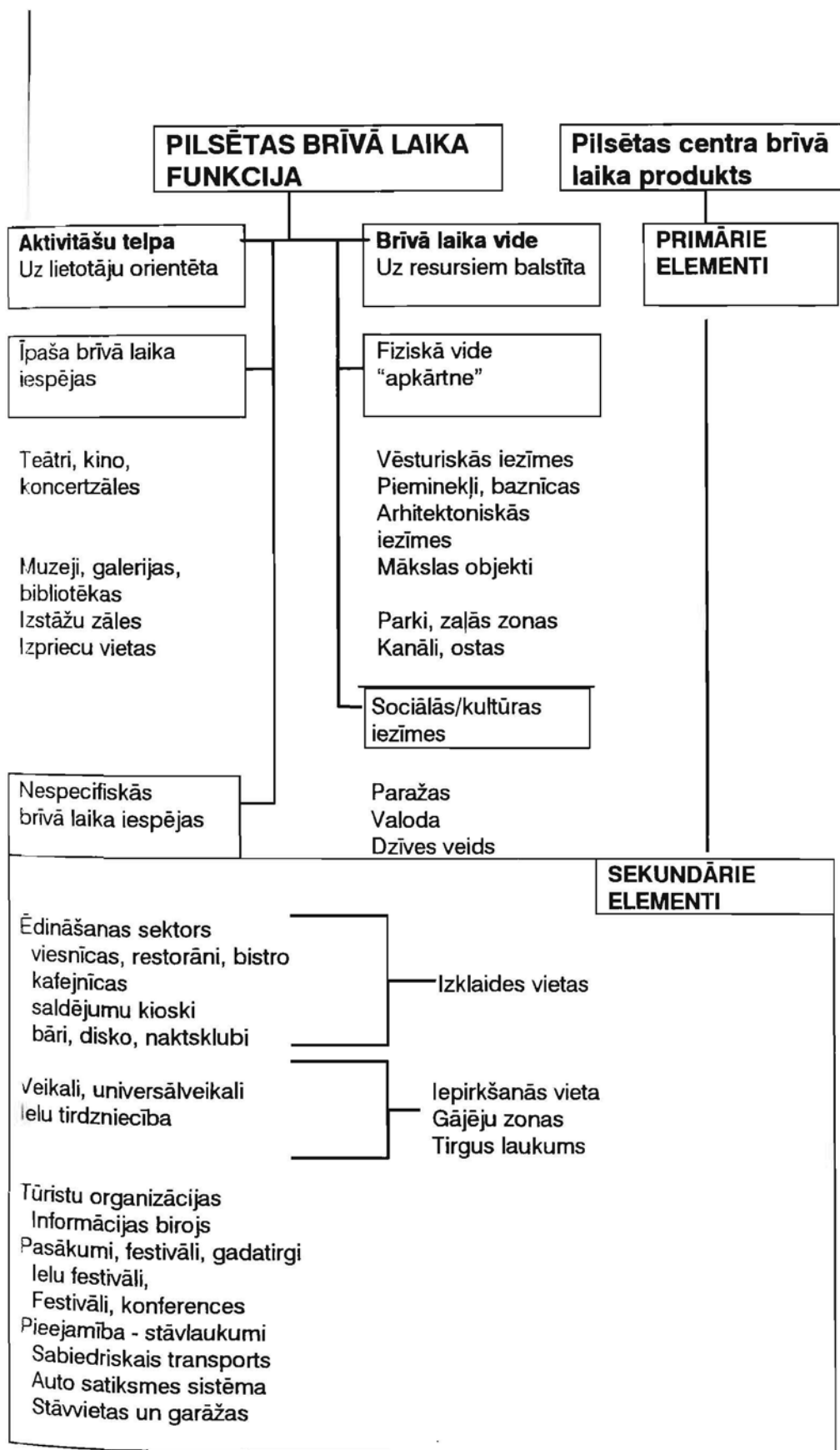
- pilsētas fiziskās vides raksturīgākās iezīmes (vēsturiskais ielu zīmējums, interesantas celtnes, seni pieminekļi un statujas, sakrālās celtnes, parki un zālāji, ūdeņi, kanāli, piekrastes, ostas)
- pilsētas sociālās un kultūras iezīmes (vietas mundrums, dzīvīgums, valoda, vietējās paražas un tērpi, folklorā, iedzīvotāju viesmīlība, drošība).

Ar sekundārajiem resursiem M.Jansena-Verbeke saprot resursus, kuri sniedz pakalpojumus tūristam ceļojuma laikā. Bet tūrists, kurš ieradīs pilsētā primāro resursu dēļ, var vairāk laika pavadīt, izmantojot tās sekundāros resursus. Tie ir:

- viesnīcas un sabiedriskā ēdināšana
- iepirkšanās iespējas.

Minētā autore izdala arī palīgresursu kategoriju, kuru veido auto stāvvietas un tūrisma infrastruktūras objekti (informācijas biroji, ceļa rādītāji, ceļveži).

Ja arī teritorijai ir unikāli tūrisma resursi vai iespējas, tas nenozīmē, ka tūrists tūlīt ieradīsies un izmantos tos. Par tūrisma objektu tūrisma resurss kļūst tad, kad tas tiek izmantots tūrismā. Tāpēc arī tūrisma literatūrā vienus un tos pašus tūrisma objektus sauc gan par tūrisma resursiem, gan par tūrisma objektiem, tūrisma atrakcijām un tūrisma elementiem. Piemēram M.Jansenas -Verbekas tūrisma resursus K.Lo (*Law*, 1992: 603) dēvē arī par tūrisma elementiem pilsētā.

1.6. zīm. Pilsētas centrālās daļas brīvā laika funkcija: resursi (Jensen - Verbeke, 1988:54)

Tūrisma literatūrā var sastapt arī dažādus tūrisma resursu vērtēšanas kritērijus. Katram cilvēkam ir tūrisma objektu hierarhija. Interesanta ir tūrisma objektu dalīšana kategorijās līdzīgi kā viesnīcu kategorijas (piemēram, *Michelin Guide* ceļvedī). Trīs zvaigzņu (***) apzīmējums tūrisma objektam nozīmē - ļoti ieteicams apskates objekts, divu - ir vērts nepabraukt garām, viena zvaigzne - interesants objekts. R. Batlers (*Tourism in .../Butler*, 1991:16), savukārt, izdalījis šādu pilsētas objektu hierarhiju:

1. Starptautiska atzinība (daudz pievilcīgu elementu, kuri piesaista tūristus no visas pasaules, piemēram, Londona, Parīze).
2. Starptautiska atzinība (ierobežots pievilcīgo objektu skaits, piemēram, Ēģiptes piramīdas).
3. Nacionālā atzinība (daudz tūrisma objektu).
4. Nacionāla atzinība (daži specializēti tūrisma objekti).
5. Reģionāla pievilcība.
6. Vietējā pievilcība.

Jo augstāk tūrisma objekts tiek novērtēts (starptautiska atzinība), jo no tālāka reģiona ieradīsies viesi.

Jaunveidotie pilsētas tūrisma resursi.

Pilsētas tūrisma attīstības koncepcijā būtiska sastāvdaļa ir jaunu tūrisma resursu izmantošana un jaunu tūrisma objektu radīšana. Analizējot pilsētas tūrisma attīstības pieredzi un stratēģiju Eiropas pilsētās, izdalās jaunveidotie pilsētas tūrisma objekti. To izvēle ir saistīta ar tūrisma attīstības tendencēm pasaulē, ar patērētāju vajadzībām un interesēm. Galvenie pilsētas tūrisma elementi, kurus attīsta, lai piesaistītu tūristus pilsētai, ir:

- **konferences, kongresi un dažādas sanāksmes**
- **izstādes un gadatirgi**
- **atrakciju un tematiskie parki**
- **netradicionālu objektu izmantošana tūrismā**
- **īpašu pasākumu organizēšana**
- **pilsētas iepirkšanās un izklaides funkciju aktivizēšana.**

Konferenču, kongresu un dažādu sanāksmju rīkošana ir saistīta ar darījumu tūrisma attīstību pasaulē. Darījumu tūrisms ir viens no straujāk augošajiem tūrisma veidiem, kuram atbilst īpašs tūristu tips - darījumu tūristi. Tie ir tūristi, kuri lielākoties apmeklē pilsētas un ceļojuma laikā iztērē vairāk līdzekļu nekā tradicionālie pilsētas apmeklētāji - kultūras tūristi. Kongresu vajadzībām pilsētās tiek veidoti īpaši kongresu un konferenču centri, kuros ietilpst gan konferenču telpas, gan biznesa klases viesnīcas un sporta objekti.

Daudzas lielpilsētas ir ieņēmušas stabilu vietu pasaules notikumu norisē ar tajās rīkotajām gadskārtējām starptautiskajām un nacionālajām izstādēm un gadatirgiem. Arī mūsdienīgu izstāžu un gadatirgu sarīkošanai ir nepieciešami īpaši izstāžu kompleksi.

Tipisks pilsētas tūrisma resurss ir atrakciju parki. Pirmais atrakciju parks tika izveidots jau 1955. gadā Kalifornijā (V. Disneja atrakciju parks). Mūsdienās ļoti iecienīti ir ūdens atrakciju parki. Piemēram, Latvijas tūristu vidū iecienīts ir vairāku dienu ceļojums uz Somiju ar Serenas ūdens atrakciju parka apmeklējumu.

Pilsētas var izmantot arī dažādus netradicionālus tūrisma resursus, piemēram, rīkot ekskursijas uz rūpnīcām, jeb attīstīt industriālo tūrisma. Tūristu vidū iecienītas ir ekskursijas uz porcelānu rūpnīcām, stikla rūpnīcām. Interesanti, ka Bedekera ceļveidī pa Franciju jau 1900. gadā Parīzes apskatē kā tūrisma objekts bija iekļauts pilsētas morgs.

Neskatoties uz to, ka lielpilsētās ir izveidoti lielveikali un eksistē dažādas tirdzniecības formas, kurās nav nepieciešams veikals (iepirkšanās pa pastu, TV veikali, veikali *Internetā*), tomēr tūristu aptaujas liecina, ka iecienīts brīvā laika pavadīšanas laiks ceļojumā ir iepirkšanās. Dažiem tūristiem tas ir pat galvenais ceļojuma mērķis. Tāpēc pilsētas veido iepirkšanās rajonus, tirdzniecības ielas un dažādu preču tirdziņus. Tajos netiek piedāvātas ikdienā nepieciešamās preces un produkti, bet izveidoti slaveno firmu ekskluzīvu preču veikali, suvenīru un lietišķās mākslas izstrādājumu veikali, mākslas darbu galerijas. Daudzās pilsētās iecienīts tūrisma objekts ir tirgus (piemēram, Bergenas zivju tirgus). Izklaides funkciju aktivizēšana ir saistīta ar kultūras un mākslas objektu izmantošanu, dažādu mākslas festivālu, sporta pasākumu, vēsturisko gadadienu organizēšanu.

Tūrisma uzņēmumu darbības raksturošanai tūrisma literatūrā tiek lietots tūrisma industrijas jēdziens. Tūrisma industrija statistikā netiek izdalīta kā atsevišķs ekonomiskās

darbības veids. Starptautiskajā ekonomiskās darbības veidu klasifikācijā tūrisma pamatuuzņēmumi tiek pieskaitīti pie diviem darbības veidiem:

- viesnīcas un restorāni
- transports un sakari (tūrisma firmas).

Tūrisma industrijas jēdzienu var lietot šaurākā un plašākā nozīmē. Šaurākā nozīmē tie ir uzņēmumi, kuru galvenais darbības veids ir tūristu apkalpošana. To veido specializētais transports tūristu pārvadāšanai, tūrisma firmas un aģentūras, tūrisma informācijas biroji, viesnīcas un tūrisma objekti. Plašākā nozīmē ar tūrisma industriju saprot arī tos uzņēmumus, kuri iesaistās tūrisma pakalpojumu sniegšanā vai ražo preces tūrismam.

Disertācijā, raksturojot tūrisma industrijas darbību Rīgā, tiek analizēti tikai galvenie tūrisma industrijas uzņēmumi:

- viesnīcu darbība: vietu skaits, nodarbināto skaits, apkalpoto personu skaits, sniegtie pakalpojumi;
- tūrisma firmu darbība: apkalpoto personu skaits, kontingents, starptautiskais un vietējais tūrisms;
- tūrisma aģentūras un tūrisma informācijas biroja darbība: funkcijas, sniegtie pakalpojumi.

Tūrisma produkts ir “jebkura prece, maksas vai bezmaksas pakalpojums, produkcija, cilvēka darbības radītās bagātības, vērtības un apstākļi vai to kopums, kam piemīt reāla patēriņa vērtība un kuru tūrisma un citu tautsaimniecības nozaru uzņēmumi un organizācijas ražo, izveido vai pielāgo tūristu interešu un vajadzību apmierināšanai”. (*Latvijas tūrisma...*, 1997: 3)

Pilsētas pievilcība nav mūžīgs tūrisma resurss. Jauns produkts var tikt izveidots, lai papildinātu esošo, palielinātu pilsētas pievilcību un popularitāti ārpusaulē. Arī jau esošais produkts var tikt reklamēts, lai to labāk pazītu. Daži produkti var zaudēt pievilcību, var “iziet no modes” un tiem jāmeklē aizstājējs. Daudzu pilsētu radītais tūrisma produkts var nešķīst unikāls un interesants iebraucējiem. Tas gan nenozīmē, ka tam nav nekāda nozīme tūrisma industrijā. Tie var būt nozīmīgi tiem viesiem, kuri ir ieradušies pilsētā citu iemeslu dēļ, piemēram, darījumos vai ciemos. Šādu ceļojumu var papildināt arī zemākā rangā esošās atrakcijas. Pilsētas produktu veido daudzi, tas veidojās lēni, gadsimtu laikā. Pavisam maz

izdomas agrāk tika pielikts, lai radītu pievilcīgu produktu. Mūsdienās situācija ir izmainījusies, pilsētas plāno resursu bāzi un veido mārketinga programmas (Law, 1994/ Butler 1991).

Pilsētas tūrisma analizē visbiežāk, analizējot tūrisma piedāvājumu, tiek analizēti tūrisma resursi, bet kā raksta Ešvorts (Ashworth, 1992: 6), “pēdējā laikā arvien biežāk tūrisma resursu jēdziens tiek aizstāts ar tūrisma produkta jēdzienu.” Tas ir jēdziens, kas pielāgots mārketinga pētījumiem. Tikai dažos gadījumos šī jēdziena izpratnē ir iets solis uz priekšu salīdzinājumā ar resursu inventarizāciju, ka tūrisma produkts ir noteiktu mainīgu lielumu izvēle. Daudzveidīgi un dažādi resursi vienā vietā var tikt dažādi kombinēti. Tie veido resursu kompleksus

Plānošanas praksē “produkts” bieži vien ir abstrakcija. Mūsdienās pakalpojumu sfērā produkts tiek veidots no pieprasījuma. Patērētājs veido savu produktu, izmantojot tos resursus, kas viņam ir pieejami, atbilstoši viņu īpašām prasībām. Tūrists un nevis tūrisma industrija ir īstais ražotājs pilsētas tūrisma produktam, un loģiski, katrs produkts ir unikāls, atbilstošs konkrētam tūristam konkrētajā brīdī. Citiem vārdiem sakot, šāda pieeja novirza pētījumus no resursu puses uz piedāvājumu pusi.

Tūrisma produkta lietotājs. Par galveno viesu tirgu pilsētas tūrismam, atbilstoši tūrisma praksei pilsētās, uzskata:

- darījumu ceļotājus
- atpūtas ceļotājus
- konferenču un izstāžu viesus
- viesus, kuri pavada pilsētā īsas brīvdienas
- vienas dienas ceļotājus
- viesus, kuri apmeklē radus un draugus
- viesus, kuri ieradušies pavadīt atvaļinājumu un pilsētu uzskata par vārtiem uz apkārtējo reģionu
- visus, kuri atvaļinājumu pavada organizētā ceļojumā un apstājušies pilsētas apskatīšanai (Law, 1994:30).

Kādas tad ir galvenās īpašības pilsētas tūrisma tirgiem? K.Lo izdala divas potenciālo viesu grupas.

Pirmo grupu veido atpūtas tūristi. Tie dodas uz pilsētu atvaļinājuma laikā un ceļojumu visbiežāk veic vasaras sezonā. Šī tūristu grupas ceļojuma laikā apmeklē vairākas pilsētas.

Mūsdienās pilsētas nevar orientēties uz tikai šo tūristu grupu, jo to uzturēšanās laiks pilsētā var būt īss. Iecienīti ir ceļojumi, kuros vienā maršrutā tiek iekļautas vairāku valstu galvaspilsētas. Atpūtas tūristu grupā pēdējā laikā pieaug senioru īpatsvars, kuriem tiek piedāvāts komplekss ceļojums pa dažādām pilsētām komfortablos autobusus.

Rietumeiropā un Amerikā pēdējā laikā tūrisma ceļojumiem tiek izmantotas nacionālās brīvdienas un nedēļas nogales. Nedēļas nogalēs pilsētās ierodas šīs grupas tūristi un tas ir viens no galvenajiem pilsētas tūrisma tirgiem. Viesnīcas, kuru klienti nedēļas laikā ir darījumu cilvēki, nedēļas nogalē atpūtas tūristiem piedāvā cenu atlaides. Viesi ierodas tikai uz 2-3 dienām, visbiežāk uz dažādiem festivāliem vai izklaides pasākumiem. Pie atpūtas ceļotāju grupas, kuri pilsētā uzturas neilgu laiku, var pieskaitīt tūristus, kuru ceļojuma iemesls ir arī radu un draugu apmeklējums. Tūrisma pētījumos šīs ceļotāju tirgus bieži vien tūristu apsekojumos tiek izlaists, jo pilsētā tie ir grūtāk identificējami, uzturoties pilsētā, netērē daudz naudas. Īsie atvaļinājumu braucieni norisinās visu gadu, bet īpaši izteikti tie ir nedēļas nogalē.

Vienas dienas viesi arī ir nozīmīgs pilsētas tūrisma tirgus. Lai gan pēc tūrisma statistikas un terminoloģijas tie nav tūristi, bet tiem ir liela nozīme daudzos tūristu rajonos, it sevišķi pilsētās, tāpēc daudzos pētījumos vienas dienas viesi tiek ieskaitīti kā tūristi. Šī tipa ceļotāji gan tērē mazāk, bet viņu ir daudz. Arī šo ceļotāju grupu ir grūti definēt. Lielbritānijā, piemēram, pie vienas dienas viesiem pieskaita ceļotājus, kuri veikuši braucienu vismaz 20 jūdzes. Vienas dienas viesi ceļo vairāk vasaras mēnešos, bet ceļotāju skaits daudz nemainās gada laikā. Viena ceturtdaļa no šiem ceļojumiem dodas ciemos, pārējie ceļojumu motīvi ir iepirkšanās, teātra apmeklējums, ekskursijas, sporta pasākumi, restorāni, muzeji, katedrāles un dejas. Vienas dienas viesus pilsēta interesē vairāk kā izklaides vieta.

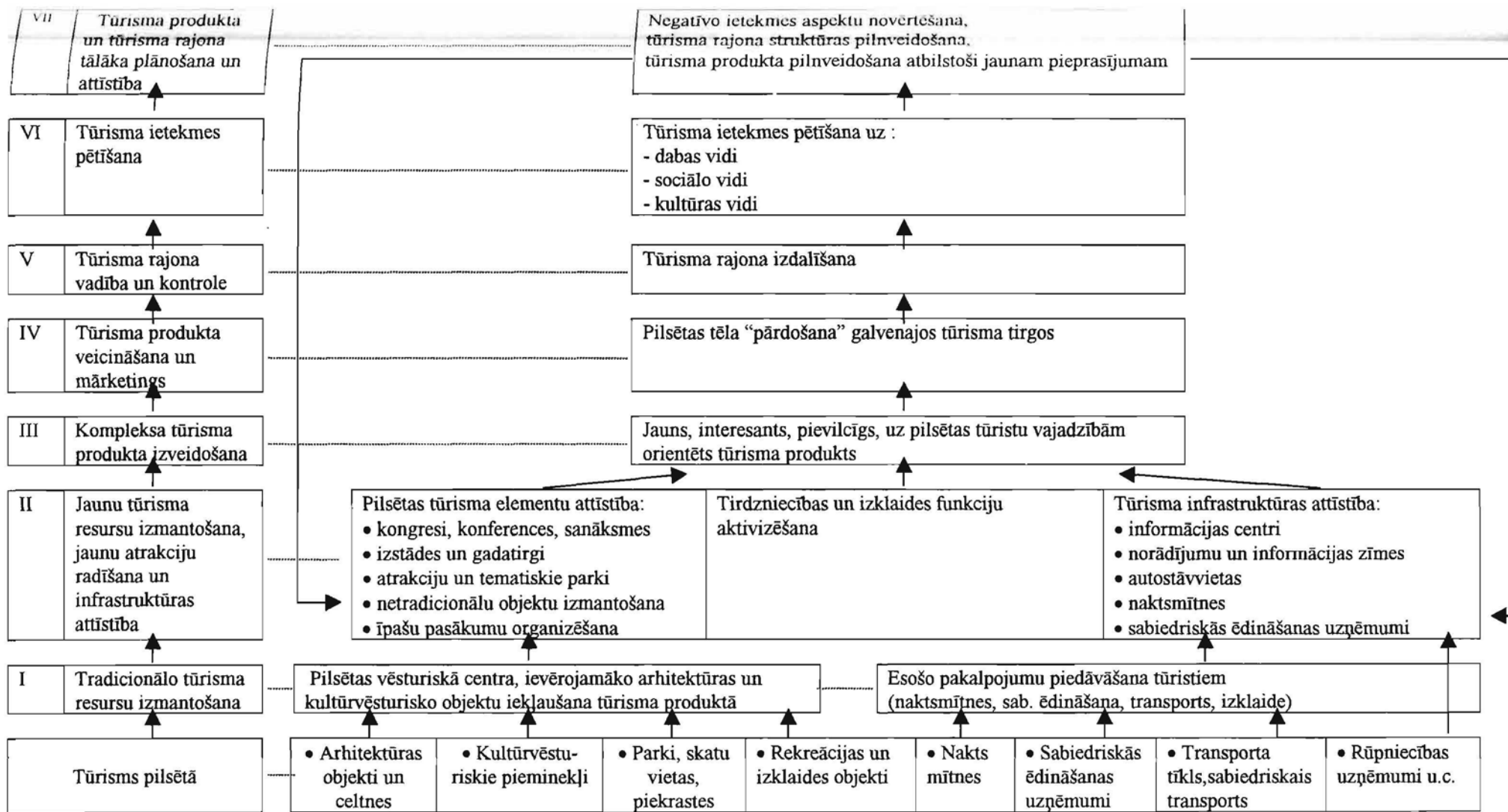
Otra potenciālā pilsētas viesu grupa ir darījumu tūristi. To ceļojumi notiek gandrīz tikai uz pilsētām, jo pilsētās atrodas dažādu tipu uzņēmumu un sabiedrību galvenās mītnes, pilsētās izvietoti ražošanas uzņēmumi, tiek sniegti dažādi biznesa pakalpojumi, pilsētās atrodas kongresu centri un izstāžu kompleksi. Ceļojumi uz kongresiem un izstādēm ir īpašs darījumu ceļojumu veids.

Pilsētas tūrisma attīstībā, tāpat kā jebkura procesa attīstībā, lietderīgi ir izpētīt vēsturisko pieredzi un tradīcijas. Lai labāk raksturotu tūrisma norisi un pilsētas tūrisma attīstību Rīgā, darba nākošajā nodaļā tiks analizētas tūrisma attīstības īpatnības Rīgā un Latvijā iepriekšējos gadsimtos.

Pēc autore domām, **pilsētas tūrisms ir apzināti, plānveidīgi attīstīta pilsētas funkcija, kura ir balstīta uz pilsētas vidi (arhitektonisko, sociālo, kultūrvēsturisko), speciāli izveidotām tūrisma atrakcijām un pakalpojumiem.** Pilsētas tūrisma attīstības rezultātā pilsētā veidojas īpaša telpiska struktūra - tūrisma rajons, kurš būtiski atšķiras no citām pilsētas daļām un ir vairāk orientēts uz pilsētas viesiem, nevis uz vietējiem iedzīvotājiem.

Pilsētas tūrisma attīstībā autore izdala vairākus posmus (skat. 1.7.zīm.). Sākotnējā pilsētas tūrisma attīstības stadijā pilsēta tūristiem piedāvā tradicionālo tūrisma produktu: pilsētas arhitektūras, mākslas un vēstures pieminekļus, pilsētas tirdzniecības objektus un naktsmītnes. Tālākā pilsētas tūrisma attīstības gaitā ir nepieciešams radīt jaunus tūrisma objektus, piedāvāt tūristiem jaunus pakalpojumus. Šajā stadijā būtiski ir izprast pilsētas raksturīgākās īpatnības un specifiku, apzināties pilsētas attīstības virzienus kā arī vietējo iedzīvotāju vēlmes. Tūrisma industrijas attīstībā lielāka nozīme ir nākošam posmam, kurā tiek izveidots komplekss tūrisma produkts, veidots produkta tēls un sākas tūrisma produkta veicināšana. Pēc mūsu domām ģeogrāfu uzdevums ir aktīvi iesaistīties tajā pilsētas tūrisma attīstības posmā, kurā tiek izdalīts tūrisma rajons - tūristu koncentrēšanās un tūrisma pakalpojumu sniegšanas telpa. Ģeogrāfu uzdevums ir pētīt tūrisma rajona struktūru un saistību ar citiem pilsētas rajoniem. Protams, ka tā nav obligāta tūrisma attīstības stadija, bet pēc mūsu domām nepieciešama stadija, kura rada vairākas priekšrocības. Pirmkārt, tūrisma rajona izdalīšana rada iespēju kontrolēt un vadīt tūrisma attīstību noteiktā pilsētas rajonā. Otrkārt, koncentrēt uzmanību uz tūrisma ietekmes pētījumiem, nepieciešamības gadījumā izstrādāt stratēģiju, kā novērst vai mazināt negatīvo ietekmi. Treškārt, tūrisma rajona izdalīšana ļauj to labāk iesaistīt kopējā pilsētas attīstības stratēģijā, pilsētas infrastruktūras pilnveidošanā un attīstībā.

Disertācijā ir pētīta pilsētas tūrisma attīstība Rīgā, novērtējot, cik tālu Rīga ir tikusi pilsētas tūrisma attīstībā. Tā kā Rīgas pašvaldība tūrisma kā pilsētas funkciju un attīstības virzienu ir iekļāvusi tikai pēdējā, 1995. gadā izveidotajā Rīgas attīstības plānā, un pilsētas tūrisms ir tikai tā sākuma stadijās, tad darbā ir pētīts pilsētas tūrisma elementu patreizējais izvietojums, raksturota tūrisma industrijas uzņēmumu darbība, izdalīts patreizējais un potenciālais tūrisma rajons. Potenciālo tūrisma rajonu var izmantot, attīstot pilsētas tūrisma produktu un pilnveidojot tūrisma infrastruktūru.

PILSĒTAS TŪRISMA ATTĪSTĪBAS
POSMI

PILSĒTA, TĀS VIDE UN ELEMENTI

1.7.zīm. Pilsētas tūrisma attīstības posmi un shēma

Pilsētas tūrisma attīstībā, tāpat kā jebkura procesa attīstībā, lietderīgi ir izpētīt vēsturisko pieredzi un tradīcijas. Lai labāk raksturotu tūrisma norisi un pilsētas tūrisma attīstību Rīgā, darba nākošajā nodaļā tiks analizētas tūrisma attīstības īpatnības Rīgā un Latvijā iepriekšējos gadsimtos.

2. TŪRISMA ATTĪSTĪBAS ĪPATNĪBAS RĪGĀ UN LATVIJĀ

2.1. Ceļojumi viduslaikos un tūrisma saimniecības rašanās 19.gadsimtā

Analizējot tūrisma attīstību Latvijā un Rīgā, saskatāmi četri vēsturiski periodi, kuros būtiski atšķiras tūrisma organizācija, tūrisma uzņēmumu tips (sabiedriska, valsts vai privātu uzņēmums), tūrisma veidi, ceļotāju skaits un plūsmas. Šie periodi ir: I Ceļojumi viduslaikos un tūrisma saimniecības rašanās 19. gadsimtā; II Neatkarīgās Latvijas periods (1918.-1940. gads); III Padomju periods (1940.-1990. gads); IV Laika posms pēc valstiskās neatkarības atgūšanas (no 1991. gada). Promocijas darba uzdevums ir apkopot un analizēt tūrisma industrijas darbību raksturojošos rādītājus (tūristu skaits, vienas dienas viesu skaits, naktsmītņu skaits un jauda, tūrisma uzņēmumu sniegto pakalpojumu apjoms u.c.) dažādos tūrisma attīstības periodos.

Lai gan cilvēki ceļo kopš seniem laikiem, tūrisma jēdziens literatūrā parādās tikai deviņpadsmitā gadsimta sākumā. Atbilstoši mūsdienās pieņemtām tūrisma un tūrista definīcijām, dažādi iedzīvotāju pārvietošanās veidi iepriekšējos gadsimtos nav tūrisma ceļojumi, tāpēc raksturojot tūrisma vēsturi, tos dēvē vienkārši par ceļojumiem. Ceļojumi veidoja priekšnoteikumus tūrisma attīstībai. Vēsturiski, pateicoties tirdzniecības, reliģiskajiem ceļojumiem, jaunu teritoriju apgūšanai un arī karagājieniem, attīstījās ceļu tīkls un transporta līdzekļi, tika radītas kartes un izdoti ceļveži, veidojās naktsmītnes un ceļojumu aģentūras.

Tā kā Rīga jau no tās dibināšanas ir saistīta ar intensīviem tirdznieciskiem un politiskiem sakariem ar citām Eiropas valstīm un pilsētām, tad rīdzinieki vienmēr ir devušies īsākos un garākos ceļojumos, bet Rīga bijusi citu valstu ceļotāju galamērķis. Attīstoties ceļotāju kustībai, veidojās arī pirmie saimnieciskie uzņēmumi ceļotāju apkalpošanai. Latvijas teritorijā tie ir bijuši krogi. Kā liecina vēsturnieku pētījumi, pirmās ziņas par lauku krogiem Latvijas teritorijā atrodamas jau 13. gadsimta dokumentos (*Teivens*, 1995:9). 15. gadsimtā Vidzemē ir darbojušies jau 20 krogi, bet 16. gadsimta pirmajā pusē to skaits visā Latvijas teritorijā bijis 56, no tiem 44 Vidzemē. Rīgā pirmā viesnīca uzbūvēta 1453.gadā (*Pāvulāns*, 1971: 178).

Tāpat tūrisma saimniecības pirmsākumi Latvijas teritorijā datējami ar 13. gadsimtu, bet Rīgā ar 15. gadsimtu. Bez tirgotājiem, kas bija galvenie ceļotāji viduslaikos, 15. un 16. gadsimtā attīstījās zeļļu ceļojumi, jo Rietumeiropas pilsētu cunftu statūti pavēlēja zeļļiem ceļot pirms meistara tiesību iegūšanas. Lai gan Rīgā no ārzemēm ieradīs vanderzellis pirmo

reizi minēts linaudēju amata 1458. gada statūtos, tomēr zeļļu ceļošana Rīgā ieviesusies tikai 16. gadsimtā. Rīgā ieceļoja zeļļi no Ziemeļvācijas, Prūsijas, Igaunijas un citām Latvijas pilsētām, turp devās arī vanderzeļļi no Rīgas (*Zeida, 1978a: 162*).

Tūrisma saimniecība turpināja attīstīties 17. gadsimtā. 1638. gadā Rīgas pilsētas robežas bija 8 krogi, bet 1681.-1710. gadā jau 33, un tie bija vairāk piemēroti ceļotāju vajadzībām (*Teivens, 1995:172-173, Pāvulāns, 1971:181*). 17.gadsimta sākumā Rīgā Lielajā Smilšu ielā bija tikai viena pilsētas viesnīca (dokumentos minēta 1601. gadā). Līdz 17. gadsimtam pilsētā iebraukušie ārzemnieki dzīvoja kā īrnieki pie Rīgas namniekiem, jo tiem bija aizliegts iegādāties savu māju. Tikai 1642. gadā Rīgas maģistrāts ir atvēlējis vietu viesnīcas ierīkošanai aiz pilsētas robežas. Tā bija paredzēta kā Maskavas cara tirgotāju apmešanās vieta, saukta arī par "Maskavas namu". Šajā viesnīcā bija 2 istabas pārnakšņošanai 8 cilvēkiem, bet viesu pieplūduma gadījumos tajās esot nakšņoja pat 14 viesi (*Ehru, 1947: 75*). Arī ebrejiem bija sava uzturēšanās vieta Rīgā, tā saucamais "ebreju nams", kas dokumentos minēts 1643. gadā. R. Brambe, minot faktu, ka 1601. gadā minētā viesnīca Lielajā Smilšu ielā bija vienīgā Rīgā, bet ienākumi no tās bijuši tik niecīgi, ka Rīgas rāte nolēmusi 1653. gadā šo namu likvidēt, secina, ka ieceļotāji līdz pat 18. gadsimtam Rīgas viesnīcās apmetušies reti. Pilsētā iebraukušie viesi apmetušies vairāk pie pazīstamiem Rīgas namniekiem (*Brambe, 1992: 339*). Jau tajā laikā rīdzinieki varēja skatīties ceļojošo trupu dramatiskos uzvedumus. Visvairāk Rīgā viesojās vācu komedianti, lai gan ir ziņas, ka 17. gadsimta otrajā pusē Rīgā viesojušās arī holandiešu, itāļu un angļu trupas (*Zeida, 1978b: 304*).

Tūrisma attīstība Eiropā, aristokrātu iecienītā ārstēšanās sanatorijās un kūrortos, ienes jaunas nianšes arī ceļojumu attīstībā Latvijas teritorijā 18. un 19. gadsimtā. 1739. gadā tiek izmantoti Bārbeles minerālūdeņi un 19. gadsimtā Bārbele tiek raksturota kā labāk apmeklējais kūrorts Krievijā (*Vīksna, 1998: 20*). 1795.gadā Baldonē ir iekārtota un atklāta pirmā vannu māja ar 12 koka vannām procedūrām (*Kleinbergs:1928:697*), bet 1796. gadā ārsts Laugenbeks sūtīja ārstēties slimniekus uz sērūdeņraža svētavotu pie Ķemeru mežsarga mājām (*Liebietis, 1928:695*). Tā tiek likti pamati divu Latvijas kūrortu - Baldones un Ķemeru tālākai attīstībai.

1716. gadā Pēteris I pieprasīja Rīgas rātei ierīkot viesnīcu. 1763. gadā Rīgas iekšpilsētā tiek ierīkota Pēterburgas viesnīca. Avīze "Rigaische Anzeigen" 1763. gadā raksta: "Viesnīca vārdā "Sv. Pēterburgas pilsēta" pils grāvī, jaunajā mūra mājā, ko uzbūvējis viesnīcnieks Dretgens. Te var saņemt dzīvokli, ēdienu, vīnu. Ēdienu saraksts izkārts viesu istabā." Minētā Pēterburgas viesnīca, kura atradās tagadējā Pils laukumā 4, bija pati lepnākā

viesnīca Rīgā. Tajā apmetās Rīgā iebraukušās slavenības. Viesnīca darbojās gandrīz 200 gadus, līdz nacionalizācijai 1941. gadā. Viesnīcas izskats 1791. gadā iemūžināts K. Broces zīmējumos.

Ja iepriekšējos gadsimtos ir saskatāmi tikai tūrisma attīstības pirmsākumi, tad 19. gadsimtā sākas plaša un vispusīga tūrisma attīstība. Kā ievērojamus notikumus, kuri piesaistīja tūristus no citām vietām, Rīgā var minēt Zāļu tirgu 22.jūnijā, kad gadsimta divdesmitajos gados uz to ieradās zemnieki pat no 20-60 km attālām vietām un 1836. gada vasarā rīkotos pirmos mūzikas svētkus Baltijā, kuros piedalījās mūziķi un dziedātāji no Tallinas, Tērbatas, Pērnavas, Jelgavas, Liepājas un Valmieras (*Brigere*, 1978: 414). Pieaugot iebraucēju skaitam, palielinājās viesnīcu skaits. 1864. gadā Rīgas iekšpilsētā bija jau 13 viesnīcas. Pēc pilsētas vaļņu nojaukšanas jaunas un tam laikam modernas viesnīcas cēla jaunizveidotajā bulvāru lokā (*Caune*, 1984:160). Gadsimta beigās Rīgā darbojās tādas pazīstamas viesnīcas kā Pēterburgas, Londonas, Romas, Aleksandra, Belvederas un Komerccviesnīca. 1880. gadā ir izdots pirmais zināmais ceļvedis pa Rīgu vācu valodā (*Rīgas celtniecības*, 1997:41). Tika izdoti arī pilsētas plāni, kuros ievietota tūristus interesējoša informācija: bez ielu un laukumu nosaukumiem ir atzīmēti arī tūrisma objekti: pils, baznīcas, teātri, tirgus un tūristus apkalpojošās iestādes - viesnīcas, birža, muita, policija, stacija, telegrāfs (*Orientierender Plan*, 1884). 1901. gada Rīgas adrešu grāmatā minētas jau 25 viesnīcas.

Devīpadsmitā gadsimta sākumā arvien iecienītāka kļuva rīdzinieku atpūta ārpus Rīgas - Kurzemes jūrmalā (Plieņciemā), vēlāk arī Rīgas un Vidzemes jūrmalā (Dubultos, Neibādē, Vecāķos). Sākumā atpūtnieki izmantoja diližansu un tvaikoņu satiksmi un šiem ceļojumiem bija individuāls raksturs. 19. gadsimta otrajā pusē atpūtas izbraukumiem ārpus Rīgas jau iezīmējās masveidīgāks raksturs. To veicināja dzelzceļa līniju atklāšana. 1861. gadā atklāja Rīgas -Daugavpils dzelzceļa līniju, 1877. gadā Rīgas - Tukuma dzelzceļa līniju un 1877. gadā no Rīgas uz Majoriem jau kursēja 6 vilcieni dienā. Kārlis Vanags (tūrisma kustības veicinātājs un organizators Latvijas Republikas laikā) par tūrisma kustības sākumu uzskata 1862. gadu, kad organizācijas uzsāka rīkot regulāras ekskursijas. Šajā gadā Dzelzceļa sabiedrība noīrēja 2 pūrvieta zemes Ogrē, ierīkoja kājceļņus, uzcēla paviljonu, restorānu, laipas pāri upei un sāka organizēt speciālus atpūtas vilcienus svētdienās un svētku dienās. No 1862. gada tiek organizēti arī izpriecas izbraukumi ar tvaikoni "Vajen" (*Vanags*, 1938: 56).

Līdz pat pirmajam pasaules karam tūrisms vairāk ir saistīts ar kūrortu attīstību, kad par

lielāko atpūtas vietu veidojās Rīgas jūrmala. Ja deviņpadsmitā gadsimta sākumā Rīgas jūrmaļu apmeklēja galvenokārt rīdzinieki, tad 19. gadsimta beigās un divdesmitā gadsimta sākumā daudz atpūtnieku ieradās arī no citām Krievijas guberņām un ārvalstīm. Peldvietu skaits Rīgas jūrmalā 1914. gadā tiek vērtēts no 61 līdz 70 tūkstošiem (*Bērziņš, 1978: 458*).

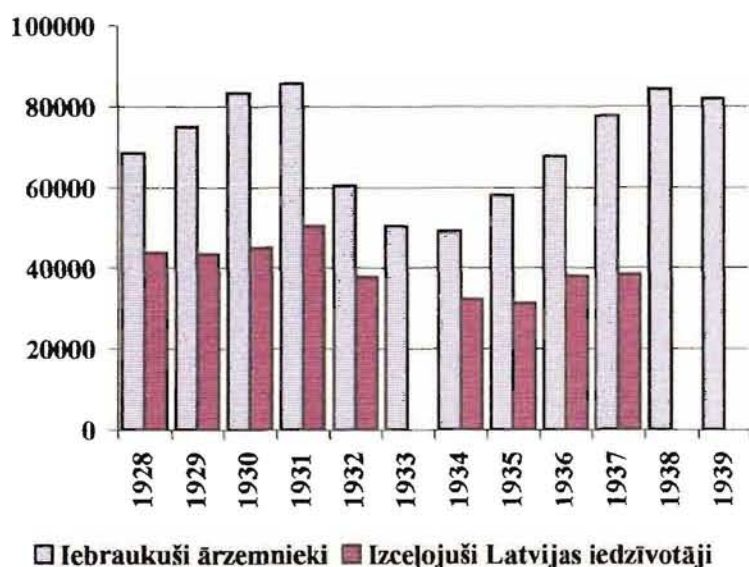
2.2. Neatkarīgās Latvijas periods

Šis periods raksturīgs ar sabiedrisku un valstisku tūrisma organizāciju rašanos, masveidīgu vietējā tūrisma attīstību un tūrisma industrijas kā saimniecības nozares veidošanos.

2.2.1. Tūristu biedrības

Jau mūsu gadsimta divdesmitajos gados pieauga iedzīvotāju interese par ceļojumiem. Tas izskaidrojams gan ar tūrisma kustības aktivizēšanos Eiropā pēc 1. pasaules kara, gan ar transporta attīstību, gan arī ar Latvijas iedzīvotāju patriotisma un izglītības līmeņa pieaugumu. Pieaugot vēlmei ceļot, radās nepieciešamība ceļotājiem organizēties tūristu kopās. Tā divdesmitajos gados radās tādas organizācijas kā Latvijas tūristu biedrība (dibināta 1924. gadā), I Latvijas tūristu biedrība, Latvijas centrālā tūristu biedrība un Rīgas starptautiskā ekskursiju biedrība (1929. g.), bet trīsdesmitajos gados - Sporta biedrība "Dzimtenes ceļinieki", Latvijas ebreju tūristu biedrība (1930. g.), Latvijas ekskursiju biedrība (1931. g.), Latvijas tūristu klubs (1933. g.), kuras atradās Rīgā. Šādas biedrības veidojās arī ārpus galvaspilsētas: Latgales tūristu biedrība Daugavpilī, Tūrisma veicināšanas biedrība Valmierā, Cēsu un Siguldas kūrortu komitejas. Šīs biedrības var uzskatīt par tā laika ceļojumu operatoriem un aģentiem, lai gan tās bija sabiedriskas organizācijas, nevis komercuzņēmumi. Aktīvākās no tām bija Latvijas tūristu biedrība un Latvijas centrālā tūristu biedrība. Minētās tūrisma biedrības izvērta vispusīgu darbību: organizēja un reklamēja ceļojumus pa Latviju un ārzemēm, izdeva tūrisma ceļvežus, iekārtoja tūrisma objektos un dzelzceļa stacijās informācijas vitrīnas, atvēra tūristu mītnes, organizēja gidu kursus un izdeva tūrisma žurnālus. 1929. gadā pirmais Latvijas tūrisma organizācijas delegāts no Latvijas centrālās tūristu biedrības piedalījās Starptautiskajā oficiālo tūrisma propagandas orgānu ūnijas konferencē Varšavā, kurā Latviju uzņēma par šīs organizācijas locekli (*Vanags, 1939:2*).

Pateicoties biedrību darbam 1931. gadā uz ārzemēm izceļoja 50 tūkst. valsts iedzīvotāju (2.1.zīm.).

2.1.zīm. Starptautisko ceļotāju kustība Latvijā 1928.-1939.g. (tūkst. pers.)

Visaktīvākā tūrisma biedrību darbība bija trīsdesmito gadu sākumā. **Latvijas tūristu biedrība** (biedrības dibinātāju vidū ir bijuši Latvijas tūrisma kustības pamatlicēji Otto Krolls un Kārlis Vanags) pirmā uzsāka organizētu ekskursiju vadīšanu un gidu sagatavošanu. Tās dibināšanas protokolā rakstīts (*LIVA*, 1799. f., 1. apr., 313. l., 1. lp.): “Turpmākā darbībā, vispirms ņemot vērā tos apstākļus, ka ļoti bieži ekskursanti iebraukuši no laukiem, kā arī no provinces pilsētām, daudz laika un enerģijas patērē ievērojamu vietu uzmeklēšanā, attiecīgu norādījumu trūkuma dēļ, tamdēļ sapulce uzliek valdei par pienākumu gādāt kā ekskursanti no laukiem un provinces pilsētām tiktu uzaicināti griezties biedrībā dēļ aizrādījumiem un paskaidrojumiem, kā arī ekskursantu grupām dot attiecīgus pavadoņus - speciālistus, spējīgus dot attiecīgus paskaidrojumus.” Jau 1926. gadā biedrība organizējusi pirmās ekskursijas pa Rīgu un uz Rīgas muzejiem, bet 1927. gadā biedrības biedri vadījuši ārzemniekus ekskursijās pa Rīgu. Ja biedrības 1927. gada budžets ir bija 6000 Ls, tad 1931.gadā - jau 10 000 Ls. Tā izvērsusi arī starptautisku darbību un 1930. gadā kā biedrs uzņemta Starptautiskajā tūrisma

līgā Romā. 1930. un 1931. gadā biedrība K. Vanaga redakcijā sāka izdot speciālo tūrisma izdevumu Latvijā - žurnālu "Tūrists", kuram 1930. gadā iznāca 4 numuri un 1931. gadā 2 numuri. Ja 1930. gadā biedrība bija organizējusi tikai 3 ekskursijas Latvijā un 1 ārzemēs, tad 1932. gadā jau 9 ekskursijas (t.sk. 2 ārzemju) 100 dalībniekiem, 1933. gadā 7 ekskursijas, tai skaitā 3 ārzemju ekskursijas 279 dalībniekiem, 1934. gadā - 10 ekskursijas 250 dalībniekiem. 1932. gadā biedrība izdevusi tādus propagandas materiālus kā "June, July and August on the Baltic Rieviera- Latvia" un "Riga the Capital of Latvia". 1933.gadā biedrība organizēja loteriju, kuras galvenā balva bija automobilis, lai iegūtu līdzekļus darbībai, organizējusi arī ceļojumu filmu skates operā. 1934. gadā biedrība izdevusi Rīgas plānus un brošūras pa Latviju angļu un vācu valodā, tūrista kalendāru 1934. gadam ar iecerētajiem ekskursiju maršrutiem 1500 eksemplāros (LVVA, 1799. f., 1. apr., 313., 316. līetas).

Latvijas centrālā tūristu biedrība dibināta kā oficiālā un centrālā starp pārējām biedrībām, atšķirībā no tām, kas tikai rīko ekskursijas, "centrālās biedrības mērķis un uzdevumi ir propagandēt Latviju kā tūrisma zemi un veicināt tūrismu Latvijā" (LVVA, 1799. f., 1. apr., 307.l., 203.lp.). 1933. gadā tā apvienoja 174 biedrus, no kuriem 9 bija juridiskie biedri (Latvijas automobiļu un aero klubs, Latvijas pasta, telegrāfa un telefona darbinieku biedrība, Latvijas jaunatnes sarkanais krusts, Latvijas tūristu biedrība, jaunekļu kristīgā savienība, Valsts ceļojumu transporta birojs "Ceļtrans", Latvijas Universitātes studentu padome, Cēsu kūrorta komiteja), bet kopējais biedru skaits bija 12000 personas (*turpat*, 309.l., 172.lp.). Jau 1929. gadā Centrālā tūristu biedrība atver pirmo ceļojumu biroju stacijā Rīga I. Tātad tāds tūrisma industrijas uzņēmums kā tūristu informācijas birojs Latvijā pirmo reizi sāk darboties jau 1929. gadā. 1931. gadā biroja darbība raksturota šādi: "Šai sezonā gandrīz ik dienas birojā ierodas vairāk kā 10 Rīgā iebraukuši pilsoņi, kas interesējas par Rīgas pansijām un viesnīcām" (*turpat*, 307.l., 69.lp.). 1933. gadā jau Tūrisma veicināšanas fonds ir piešķīris 1000 Ls pabalstu biroja uzturēšanai. Caur šo organizāciju Tūrisma fonds ir pārskaitījis līdzekļus tās sastāvā ietilpstošajām organizācijām. Ar Centrālās tūristu biedrības palīdzību 1933. gadā atvēra suvenīru kiosku Rīgā, ierīkoja tūristu informācijas vitrīnas ekskursiju objektos Liepājā, Bulduros, Kandavā, Stendes un citās dzelzceļa stacijās. 1932. gadā biedrības darbības pārskatā rakstīts, ka biedrības darbība izpaudusies vairākos veidos:

- 1) vietējo ekskursiju rīkošanā un Latvijas - tūristu zemes intensīvā propagandā;
- 2) Latvijas - tūrisma zemes propaganda ārzemēs;

- 3) noorganizētas 14 ekskursijas pa Latviju un Rīgu ar 479 dalībniekiem;
- 4) izdota grāmata "Tūristu maršruti Latvijā"
- 5) uzturēti sakari ar ārvalstīm, pavisam ar 31 organizāciju, noorganizētas 2 ārzemju ekskursijas 21 dalībniekam.

Ar 1933. gada janvāri biedrība sāk organizēt regulāras ekskursijas svētdienās pa Vecrīgu gidu pavadībā. 1933. gadā notikušas 16 ekskursijas pa Latviju ar 483 dalībniekiem, 19 Rīgas apskates ar 288 dalībniekiem un 2 ārzemju ekskursijas ar 39 dalībniekiem, pavisam kopā 37 ekskursijas 810 dalībniekiem. 1934. gadā biedrība noorganizējusi 18 vietējās ekskursijas ar 500 dalībniekiem (t.sk. Rīgas apskates), 3 ārzemju ekskursijas 99 dalībniekiem, kopā 1934. gada sezonā 21 ekskursiju ar 599 dalībniekiem (*turpat*, 305. l., 21. lp.; 306. l., 203. lp., 308. l., 247. lp.; 309. l., 11. lp.; 310. l., 28., 256. lp.).

Rīgas starptautiskā ekskursiju biedrība jau 1929. gadā organizējusi 6 vietējās ekskursijas no tām 4 pa Rīgu, un 3 ārzemju ekskursijas (*LVVA*, 1799. f., 1. apr., 419. l., 6. lp.; 421. l., 49. lp.), 1930. gadā tai bijuši 151 biedrs. Ekskursijas organizētas ne tikai uz vēsturiskiem objektiem, bet arī uz Rīgas elektrisko staciju, Rīgas mākslinieku grupas izstādi, botānisko dārzu. Biedrības darbību raksturo šādi rādītāji:

1929. gads - noorganizēja 4 vietējās un 2 ārzemju ekskursijas, kurās piedalījušies 199 dalībnieki;
1930. gads - 10 vietējās ekskursijas 181 dalībniekam (t.sk. 4 Rīgā 75 personām) un 3 ārzemju ekskursijas;
1931. gads - 9 vietējās ekskursijas 168 dalībniekiem;
1932. gads - 5 vietējās ekskursijas 201 dalībniekam, 2 ārzemju 22 dalībniekiem;
1933. gads - 6 ekskursijas 276 dalībniekiem, tai skaitā 2 ārzemju (*turpat*, 421. l., 30., 33., 49. lp.).

Latvijas ekskursiju biedrība (darbojās no 1931.-1935. gadam) aktīvi organizēja ekskursijas pa Latviju un uz ārzemēm. Biedrības protokolu grāmatā (*LVVA*, 1799. f., 1. apr., 236. l., 1.- 16. lp.) varam redzēt, ka biedrība rūpējusies par Kokneses pilsdrupu izmantošanu, ierīkojusi tur kiosku, sakarā ar baumām par apslēptu mantu, lūgusi atļaut izdarīt izrakumus, ierīkojusi kāpnis. 1932. gadā iekārtojusi 5 tūristu informācijas vitrīnas Ogres, Kokneses, Plaviņu stacijās un 2 Kokneses pilsdrupās, ierīkojusi tūristu mītņi Turaidā. No 1933. gada janvāra biedrība izdeva žurnālu "Ekskursants", kurš iznāca līdz 1937. gadam (kopā iznāca 21 žurnāla numurs). 1934. gada biedrības budžets plānots ar 3690.38 Ls. lieliem ienākumiem

(skat. 2.1.tab.).

2.1. tab. Latvijas ekskursiju biedrības 1934. gada budžets

N.p.k.	Izdevumi / Ienākumi	Summa latos
	Ienākumi:	
1.	Atlikums kasē no 1933. gada	200.38
2.	Iestāšanās maksa (1 Ls.) un biedru naudas (2 Ls.)	40.00
3.	Atlikums no vietējām ekskursijām	50.00
4.	Atlikums no ārzemju ekskursijām	400.00
5.	Noma par Kokneses kiosku	120.00
6.	Žurnāla "Ekskursants" izdošana	1100.00
7.	K. Vanaga brošūras "10 maršruti slēpotājiem Latvijā" izdošana	250.00
8.	K. Vanaga brošūras "20 maršruti Latvijā" izdošana	300.00
9.	Maksa par Turaidas tūristu mītnes lietošanu	30.00
10.	Tūrisma veicināšanas fonda pabalsts: 1) Turaidas skatu torņa ierīkošanai 2) "Ekskursanta" klišeju atpirkšanai	1000.00 200
	Kopā ieņēmumi	2690.38
	Izdevumi:	
1.	Ogres vitrīnas ierīkošanai un Kokneses un Pļaviņu staciju vitrīnu uzturēšanai un papildināšanai	50.00
2.	Kokneses prospekta izdošanai	70.00
3.	Kokneses pilsdrupu labiekārtošanai	120.00
4.	Kokneses kioska īre	80.00
5.	Žurnāla "Ekskursants" izdošana	1200.00
6.	Kancelejas vajadzībām	110.00
7.	Brošūras "Desmit maršruti slēpotājiem" izdošana	400.00
8.	Brošūras "Divdesmit maršruti slēpotājiem" izdošana	500.00
9.	Noma par biroja telpām	120.00
10.	Turaidas skatu torņa ierīkošana	1000.00
11.	Atlikums uz 1935. gada 1.janvāri	40.38
	Kopā izdevumi:	3690.38

Par biedrības darbības daudzpusību var spriest pēc plānotā budžeta. 1935. gada februārī biedrība nolēmusi pat iestāties par biedru Latvijas kino rūpniecības sabiedrībā "Latvijas filma" ar 10-15 pajām (*turpat*, 236. l., 12., 13., 14. lp.).

Starp aktīvākām nacionālām tūristu biedrībām var minēt **Latvijas ebreju tūristu biedrību** (reģistrēta 1930. gadā). Jau 1931. gadā biedrība noorganizējusi 19 ekskursijas 322 dalībniekiem, bet pārskatā par biedrības darbu 1933. gadā redzam, ka gadā sarīkotas 17 ekskursijas un 7 zinātniskas ekskursijas ar kopējo dalībnieku skaitu 793 personas,

noorganizētas ekskursijas uz ārzemēm - Roņu salu un Viļņu. 1934. gada vasarā sarīkotas 12 ekskursijas pa Latviju, 3 ekskursijas uz Rīgas izstādēm, 3 uz muzejiem, 2 uz rūpniecības uzņēmumiem. Kopā minētajās ekskursijās piedalījušies 623 dalībnieki. Biedrība aktīvi piedalījies Latvijas kā tūrisma un kūrortu zemes propagandā, par saviem līdzekļiem izdevusi ebreju valodā ilustrētu vadoni "Rīga un Latvijas kūrorti" un "Almanahs kultūras un tūrisma veicināšanai Latvijā". Uzņēmusi 3 Lietuvas ebreju grupas (*turpat*, 321. l., 7., 8. lp.; 234. l., 15., 21, 34., 41., 117. lp.).

Tā trīsdesmito gadu sākumā uzplauka vietējais tūrisms, un vietējo tūristu skaits tika aptuveni novērtēts no 500 000 līdz 700 000 cilvēku (*turpat*, 316. l., 120. lp.).

1934. un 1935. gadā tika slēgtas tūrisma biedrības, bet to funkcijas pārņēma Tūrisma birojs.

2.2.2. Valstiskās organizācijas

Ar 1931. gadu tūrisma attīstībā liela nozīme ir valsts institūcijām. Šajā gadā Iekšlietu ministrijā izveidoja Emigrācijas un tūrisma nodaļu, pie kuras sāka darboties **Tūrisma birojs**. Līdzekļus nodaļas darbībai līdz 1938. gadam ieguva no Tūrisma fonda. Līdzekļus Tūrisma fonda darbībai, savukārt, veidoja nodevas no ārzemju pasēm. Tūrisma birojs organizēja un vadīja vietējo tūrisma, izdodot tūrisma veltītu grāmatu sēriju "Tūrista Bibliotēka", noteikumus par tūristu apmetnēm un gidu darbību, sarīkojot gidu kursus, uzsākot tūristu uzskaiti un organizējot tūrisma statistiku. Ar starptautisko tūrisma nodarbojās Valsts dzelzceļu ceļojumu birojs "Ceļtrans". Pēc tūrisma biedrību likvidēšanas Tūrisma birojs organizēja ekskursijas un uzņēma ārzemju viesus, bet no 1936. gada sāka izdot ikmēneša žurnālu - "Tūrisma Biroja Apskats", kurš iznāca līdz pat 1940. gadam. 1937. gada aprīlī Tūrisma birojs pārgāja Sabiedrisko lietu ministrijas pakļautībā, bet 1938. gadā kļuva par minētās ministrijas Sabiedriski - kulturālā departamenta **Tūrisma nodaļu**. 1935. gadā Rīgā tika sarīkota pirmā nacionālā izstāde "Apceļo dzimto zemi!", kuru apmeklēja 13 000, bet otro izstādi 1936. gadā jau 18 000 viesu (*Hronika*, 1936:414).

Tā kā biedrības bija likvidētas, tad Tūrisma birojs (vēlāk Tūrisma nodaļa) sāka organizēt ekskursijas. To skaits un dalībnieku skaits krietni pārspēja trīsdesmito gadu sākumā tūristu biedrību rīkoto ekskursiju apjomu. 1935. gadā tika noorganizētas 25 ekskursijas 993 dalībniekiem, 1936. gadā 50 ekskursijas 1637 dalībniekiem, 1937. gadā noorganizētas 57

ekskursijas 2661 dalībniekam (*Reti rosīga ...*, 1937/1938: 6).

1937. gadā nodibināja valsts **Tūrisma komiteju**, kuru veidoja tūrismā iesaistīto ministriju, dienestu un uzņēmumu pārstāvji - Ārlietu ministrija, Dzelzceļa virsvalde, Pašvaldību departaments, viesnīcnieki, amatniecības kamera utt. (*Jauni noteikumi...*, 1937/38: 1). 1939. gadā tika noslēgta Baltijas valstu tūrisma antante, kuras uzdevums bija atvieglot ceļošanu starp valstīm un koordinēt tūrisma darbību (*Noslēgta Baltijas ...*, 1939: 5).

Trīsdesmito gadu otrajā pusē darbojās divi tūrisma informācijas centri. Pirmais no tiem darbojās Rīgas pilsētas valdē, kurā informāciju sniedza tūrisma lietu pārzinis, bet otrais - Sabiedrisko lietu ministrijas Tūrisma nodaļā. Interesanti, ka jau 1936. gadā Rīgas pilsētas budžetā kā atsevišķa sadaļa izdalīta arī izdevumi tūrisma vajadzībām - 4000 Ls.

2.2.3. Tūrisma uzņēmumu darbība

Par to, ka tūrisms kā saimniecības nozare Latvijā sāka attīstīties tikai divdesmito gadu beigās, liecina 1935. gadā veiktā viesnīcu uzskaitē (*Pirmā tirdzniecības ...*, 1938: 6.,12). Salīdzinot minēto uzņēmumu dibināšanas gadus, var redzēt, ka gandrīz 60% visu Rīgas pilsētas viesnīcu un 70% krodzniecības uzņēmumu ir dibināti laika posmā no 1926. gada līdz 1935. gadam.

Raksturojot tūrisma saimniecību tajā laikā, jāņem vērā, ka tūrisms tā laika statistikā bija pieskaitīts pie tirdzniecības. 1935.gadā tirdzniecības nozarē Latvijā darbojās 46173 uzņēmumi ar 95 022 nodarbinātām personām, no tām Rīgā atradās 17991 uzņēmums (39% visu tirdzniecības uzņēmumu), ar 46232 nodarbinātām personām (49% no valsts tirdzniecībā nodarbinātajiem), skat. 3.tab. pielikumā.

Viesu uzņemšanas nozares īpatsvars pārējo tirdzniecības uzņēmumu vidū valstī nebija liels - 2754 uzņēmumi (6%) un 7654 nodarbināto (8%). Līdzīga bija situācija Rīgas pilsētā, kur viesu uzņemšanā darbojās 873 uzņēmumi (5%) un 3256 strādājošie (7%). Tomēr Rīga koncentrēja 32% no valsts viesu uzņemšanas uzņēmumiem un 43% nodarbināto šajā nozarē.

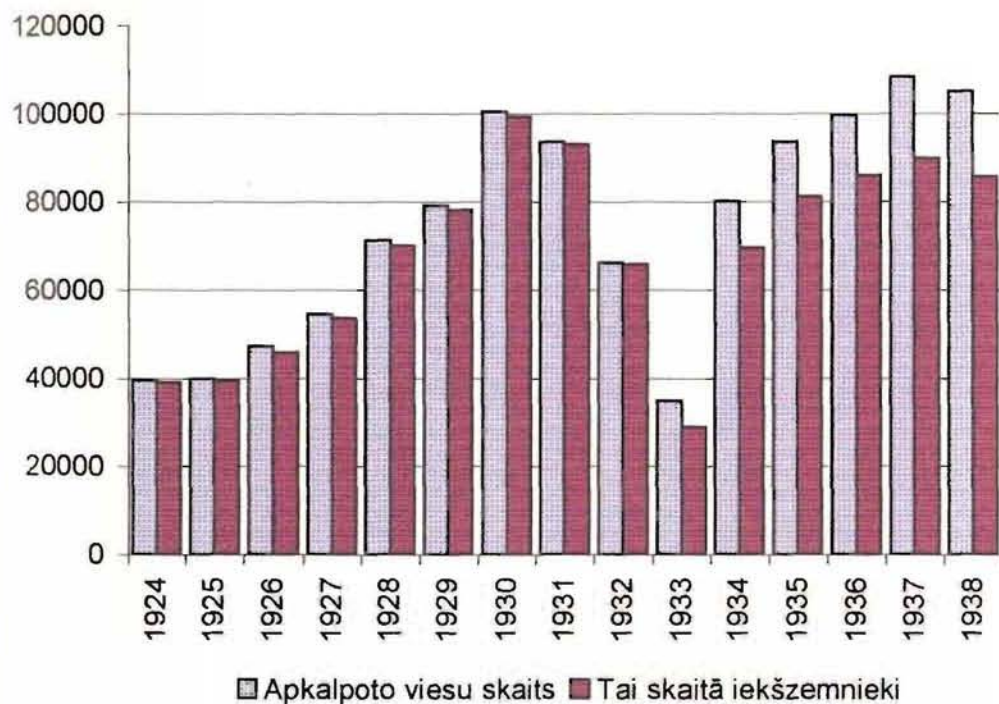
No 873 uzņēmumiem lielākā daļa 576 piederēja viesnīcu un līdzīgu uzņēmumu grupai, bet 297 - krodzniecības uzņēmumiem. Tātad Rīgas pilsētā 1935. gadā bija pavisam 576 viesnīcas, mēbelētas istabas, pansijas un iebraucamās vietas, kurās bija nodarbināti 995 strādājoši, tai skaitā 390 algotas personas. Lielākā daļa šo uzņēmumu piederēja pie mēbelētām istabām un pansijām (pie tām pieskaitīja arī tūristu mītnes), kuras tika izīrētas vairāk vietējiem

iedzīvotājiem, nevis pilsētas viesiem. Tirdzniecības statistikas autori paši viesnīcu darbību 1935. gadā vērtē šādi: "Viesnīcu kā patstāvīgu uzņēmumu pie mums nav samērā daudz un provincē tās bieži personāla ziņā apvienotas ar krodzniecības uzņēmumiem, klubiem un labierīcību ziņā dažkārt neatšķiras no vienkāršām iebraucamām vietām" (*turpat*, 6., 12. lpp.). Viesnīcas bija nelielas, tikai 1 uzņēmumā bija nodarbinātas 188 personas, bet 539 uzņēmumos 1-2 nodarbinātie. Tūristus uzņēma lielākās un modernākās Rīgas viesnīcas, kuru skaits svārstījās ap diviem desmitiem. Pēc vietu skaita lielākās bija *Romas* viesnīca (84), *Bellevue* (72), *Pēterpils* viesnīca (59 vietas, skat. 4. tab. pielikumā). Kā redzams 9. zīm., viesu skaits Rīgas viesnīcās divdesmitajos gados pakāpeniski auga, sasniedzot maksimumu 1930. gadā, kad Rīgas viesnīcās pārnakšoja 100348 viesi, tai skaitā 1254 ārzemnieki. Trīsdesmito gadu sākumā, sakarā ar saimniecisko krīzi, samazinājās viesu skaits Rīgas viesnīcās. 1933. gadā tas noslīdēja līdz 35 tūkstošiem, bet trīsdesmito gadu beigās gandrīz trīskāršojās un 1937. gadā Rīgas viesnīcās jau ir apkalpoti 108 tūkstoši viesu, no kuriem 18 tūkstoši ir ārzemnieki (17%) (skat. 2.2. zīm. un 5. tab. pielikumā). Ārzemju viesi ir ieradušies galvenokārt no Lietuvas, Vācijas, Igaunijas un Zviedrijas (skat. 9. tab. pielikumā). Rīgas labākajās un dārgākajās viesnīcās (*Romas* viesnīcā, *Pēterpils* viesnīcā, *Metropolē*), ārzemju ceļotāji veidoja 80% līdz 90% no viesu kopskaita (skat. 5. tab. pielikumā).

Tāpat kā visā valstī, arī Rīgā tiek organizētas tūristu mītnes, lai tūristi, it īpaši jaunatne, varētu izmantot lētākas apmešanās vietas. Trīsdesmito gadu otrajā pusē Rīgā darbojas Jaunatnes Kristīgās Savienības tūristu mītne ar 75 gultām un Izglītības ministrijas Ekskursantu nams ar 105 gultām, kur nakšņošana maksā no 20 santīmiem līdz 1 latam, salīdzinot ar *Romas* viesnīcu, kur ir Rīgā dārgākā nakšņošana - 20 Ls. Visā valstī 1939. gadā darbojās 528 tūristu mītnes (2.3. zīm.), kurās bija reģistrēti 89 tūkstoši pārnakšņojumi (skat. 4., 6. tab. pielikumā).

Tūrisma saimniecības attīstība sekmēja valsts ekonomisko uzplaukumu. Jau 1934. gadā K. Vanags raksta, ka "Arī Latvijā tūrisma kustība mūsu tirdzniecības bilances pasīvu ir uzlabojusi: 1927. gadā par 34.5%, 1928. -34,1%, 1930. -17.5%, 1931. par 21%. ... Ja agrāk diplomātisko pārstāvniecību uzdevumos ietilpa arī rūpes par savas zemes ārējās tirdzniecības veicināšanu, tad tagad tam pievienojas jauns uzdevums - veicināt tūrismu uz savu zemi" (*Vanags*, 1934:184). Ienākumi no ārzemju ceļotāju tērētās naudas trīsdesmitajos gados ir svārstījušies no 7 līdz 8 miljoniem latu (piemēram, 1933. gadā 7.06 milj. Ls., 1938 - 8.00 milj. Ls.), tādējādi pārsniedzot tos ienākumus, ko deva tā laika nozīmīgākās eksporta nozares: cūku

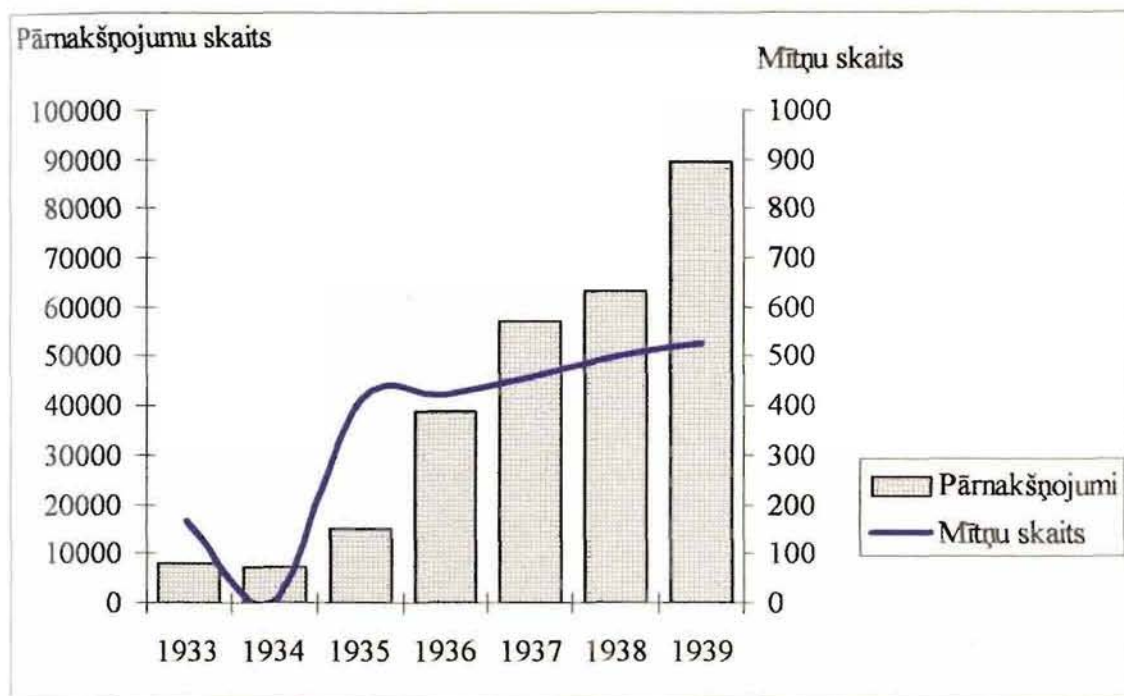
un sivēnu eksports (*Vanags, 1939:7*).

2.2.zīm. Viesu skaits Rīgas viesnīcās

Trīsdesmito gadu beigās tūrisma kustība Latvijā ir kļuvusi tik masveidīga, ka vietējo tūristu skaits sasniedzis 185 tūkstošus, bet Latvijā ieceļojošo ārzemnieku skaits 82 tūkstošus (skat. 1. tab. pielikumā). 1939. gadā Tūrisma nodaļā pieteiktas 2716 grupu ekskursijas ar kopējo dalībnieku skaitu 96 286; Rīgas tūristu biedrība noorganizējusi 41 ekskursiju 2875 dalībniekiem; Valsts dzelzceļa ceļojumu birojs noorganizējis 32 tūristu vilcienus ar 17903 dalībniekiem; noorganizētas arī 34 ekskursijas ar automobiļiem 860 dalībniekiem, bet tūristu klūģis "Banga" veicis 19 izbraukumus, kuros piedalījušies 2935 ekskursanti. Kopā organizētas ekskursijas 119 670 cilvēkiem, pieskaitot individuālos tūristus, K. Vanags vērtē, ka kopējais tūristu skaits varētu būt 185 000 (*Vanags, 1940: 10, 12*).

Raksturojot **ceļojumu maršrutus**, jāatzīmē, trīsdesmitajos gados rīkoto ekskursiju maršruti ir ļoti daudzveidīgi un daudz neatšķiras no tūrisma firmu piedāvātajiem maršrutiem mūsdienās. Piemēram, Rīgā ir tikušas organizētas ekskursijas uz Doma baznīcu, Rīgas muzejiem, Rīgas mākslas izstādēm, Pētera baznīcu, kā arī pa Rīgas tuvāko apkārtni - Baltezeru, Daugavas salām, Baldoni, Ogrī.

2.3.zīm. Tūristu mītnes Latvijā

Ārpus Rīgas rīkotas ekskursijas uz Latvijas skaistākajām vietām Vidzemē: Cēsīm, Siguldū, Koknesī, Staburagu, Gauju, Carnikavu, Āraišiem, Līgatni, Raunu, Burtniekiem, Piebalgu; Kurzemē uz Sabili, Kandavu, Usmas ezeru, Dundagu, Nīcu; Zemgalē uz Rundāli, Ielgavu. Nav aizmirsta arī Latgale, kur rīdzinieki ir devušies ekskursijās uz Krustpili, Preiļiem un Latgales ezeriem. Ārpus Latvijas organizēti ceļojumi uz Igauniju, Lietuvu, Padomju Savienību, Franciju, Itāliju, Poliju, Vāciju, Somiju, Zviedriju, Holandi.

Ārzemju ceļotāji kā galveno transporta līdzekli trīsdesmitajos gados izmanto dzelzceļa satiksmi (skat. 2. tab. pielikumā). Dzelzceļa transports tiek plaši izmantots arī vietējos ceļojumos. 1939.gadā Valsts dzelzceļa ceļojumu birojs ir noorganizējis 32 tūristu vilcienus. Interesanti, ka iecienīti ir bijuši arī ceļojumi ar laivām un kuģiem gan pa Daugavu un Gauju, gan Rīgas jūras līci.

Šo periodu, kurā vērojama strauja vietējā tūrisma attīstība un tūrisma saimniecības veidošanās gan Rīgā gan visā valstī, pārtrauca 2. pasaules karš. Pēc kara tūrismā iezīmējās jauns attīstības periods, kuram ir maz kopīgu iezīmju ar tūrismu Latvijas Republikas laikā.

2.3. Padomju periods

Vienlaicīgi ar politiskām un ekonomiskām pārmaiņām valsts attīstībā, padomju periods ienesa arī lielas izmaiņas tūrisma attīstībā. Jau 1940. gadā tika likvidētas tūristu kopas un biedrības. Kara laikā tika sagrauta liela daļa Latvijas saimniecības, arī tūrisma saimniecība - tūristu mītnes, viesnīcas, izpostīti tūrisma objekti. Mainījās Latvijas vieta Eiropas un pasaules tūrisma sistēmā. Latvija līdz ar okupāciju nokļuva PSRS sastāvā, teritorijā, kura turpmākajos gadu desmitos tika norobežota no pasaules ar “dzelzs priekškaru” un tādējādi izslēgta no Eiropas kopējās tūrisma sistēmas. Latvijas teritorija nebija atvērta jebkuram ceļotājam, arī Latvijas iedzīvotāji vairs nevarēja brīvi ceļot rietumu virzienā. Mainījās tūrisma saturs un uzdevumi, līdz ar to arī tūrisma objekti, tūrisma maršruti un ceļotāju plūsmu apjoms un virziens.

Latvijā tika pārkārtota tūrisma darba organizācija. Tūrisma darba organizēšanai un vadīšanai izveidoja vairākas specializētas tūrisma iestādes. No tām lielākā nozīme bija Latvijas Republikāniskai tūrisma un ekskursiju padomei, PSRS Valsts akciju sabiedrības “Inturist” Rīgas nodaļai, LĻKJS CK Starptautiskajam jaunatnes tūrisma birojam “Sputņik”, kā arī Latvijas Republikāniskai arodbiedrību padomei, kas organizēja gan vietējā tūrisma ceļojumus, gan republikas iedzīvotāju ceļojumus uz ārzemēm. Starptautisko tūrisma no 1964. gada pārraudzīja LPSR MP Ārzemju tūrisma pārvalde.

Tā kā tūrisms tika uzskatīts par darbaļaužu ideoloģiskās audzināšanas līdzekli, tad tūrisma organizācijas saņēma valsts un dažādu sabiedrisko organizāciju finansiālo palīdzību. Tādējādi tūrisma pakalpojumi cenas ziņā bija pieejami lielākajai daļai republikas iedzīvotāju. Latvijai nonākot Padomju Savienības sastāvā, tās iedzīvotājiem pirmo reizi pavērās ļoti plašas ceļošanas iespējas austrumu virzienā. Vietējā tūrisma ceļojumu garums no dažiem desmitiem vai simtiem kilometru (salīdzinot ar pirmskara periodu) pieauga līdz vairākiem tūkstošiem kilometru.

2.3.1. Vietējais tūrisms

Kā pirmo tūrisma uzņēmumu 1946. gadā izveidoja **Latvijas Republikānisko tūrisma un ekskursiju padomi**, kura darbojās Rīgā līdz pat 1990. gadam, vairākkārt mainot savu nosaukumu no Latvijas PSR tūrisma - ekskursiju pārvaldes 1946. gadā uz Latvijas

Republikānisko tūrisma un ekskursiju padomi 1969. gadā (*LVA*, 1755. f., Vēst. izz., 1. ,3. ,9. lp.). Republikāniskā tūrisma un ekskursiju padome tika izveidota, lai organizētu un vadītu tūrisma Latvijas teritorijā un citās padomju republikās. Tās uzdevumos ietilpa: "īstenot republikas teritorijā tūrisma un ekskursiju darbu, lai propagandētu sociālisma celtniecību; iepazīstinātu darbaļaudis ar PSRS ekonomiku, ģeogrāfiju, dabas bagātībām, vēsturi un tautu kultūru; sagatavotu tūrisma kadrus, vadītu tūrisma klubu darbu, celtu viesnīcas un tūristu bāzes" (*turpat*, 1. lp.). Tādējādi savos turpmākajos darbības gados Tūrisma un ekskursiju padome veica tūrisma propagandas darbu, organizēja ceļojumus un ekskursijas, cēla tūristu bāzes un viesnīcas, izdeva tūrisma ceļvežus un prospektus, izstrādāja jaunus tūrisma maršrutus, apgādāja aktīvos tūristus ar nepieciešamo inventāru, realizēja citu republiku piedāvātās tūrisma ceļazīmes, veicināja masu tūrisma attīstību. Tūrisma un ekskursiju padome bija pakļauta Republikāniskajai Arodbiedrību padomei un Vissavienības centrālai arodbiedrību padomei, kura finansēja padomes darbu.

Arhīva materiāli liecina, ka 1946. gadā, sākot darbu, republikā nebija nevienas atpūtas bāzes un Tūrisma un ekskursiju padomes rīcībā bija 1 autobuss ar 16 vietām. Pirmajā gadā, kad padome sāka organizēt darbu, tās štatā jau bija paredzēti 5 darbinieki. 1946. gadā minētā iestāde varēja apkalpot pieprasījumu pēc tūrisma pakalpojumiem tikai par 15-20%, tātad jau pirmajā pēckara gadā iedzīvotājiem ir bijusi vēlēšanās ceļot (*turpat*, 4. apr., 1. l., 5. ,7. lp.). Tomēr arī šajā pirmajā darbības gadā tika noorganizētas 80 ekskursijas 2000 cilvēkiem, no kurām 34 ekskursijas ar 850 cilvēkiem bija ekskursijas pa Rīgu. Pirmajos pēckara gados vēl neorganizēja ekskursijas uz citām republikām un neuzņēma viesus no turienes. 1947. gadā ekskursiju padome noīrēja telpas, lai iekārtotu tūristu mītnes Rīgā, Jūrmalā un Liepājā, bet viesus vēl šajā gadā neuzņēma (*turpat*, 2. l., 3. lp.). 1949. gadā darbu sāka tūristu bāze Rīgā, 13. janvāra ielā ar 40 gultas vietām. 1950. gadā Republikāniskajā tūrisma un ekskursiju padomē strādāja jau 17 štata darbinieki.

Pamazām pieauga sniegto pakalpojumu apjoms. 1950. gadā Rīgas tūristu bāzē apkalpoti 10 017 cilvēki, tai skaitā 1446 bez ceļazīmēm. 1951. gadā bāzes rīcībā ir jau 3 autobusi. Atskaites liecina, ka minētajā gadā Rīgas tūristu bāzē tūristi pavadījuši 9361 cilvēkdienu. 1953. gadā darbība izvērstā Rīgā (plānotas ekskursijas pilsētas apskatei 2830 grupām ar 70480 dalībniekiem) pa maršrutiem: "Rīga - LPSR galvaspilsēta", "Viduslaiku Rīgas arhitektūras pieminekļi", "Pieminekļi revolucionāriem", "Pa revolucionāro notikumu vietām Rīgā". Turklāt paredzētas 69 ekskursijas 1725 ekskursantiem uz Rīgas muzejiem -

Revolūcijas, Vēstures un Mākslas muzeju. Ārpus Rīgas paredzētas ekskursijas uz Ķemeriem, Siguldu un Koknesi (*turpat*, 12.1, 1. lp). Ar 1953. gadu Rīgā ierodas organizētie tūristi no citām republikām, jo tiek atklāts Vissavienības maršruts Nr. 20 pa Baltijas republikām, kura laikā tūristi Rīgā pavada 6 dienas. Jau piecdesmito gadu vidū sāk organizēt ekskursijas uz ražošanas objektiem (1955. gadā paredzētas 450 šādas “ražošanas ekskursijas” 11250 dalībniekiem (*Turpat*, 16.1., 8. lp). 1955. gadā Latvijā darbu sāk otrā - Siguldas tūristu bāze ar 40 vietām, kura strādā tikai vasaras sezonā. 1956. gadā vietu skaits abās tūristu bāzēs ir pieaudzis līdz 220 vietām (Rīgas tūristu bāzē 70, Siguldas -150 vietas). Arī Siguldas tūristu bāze tiek sagatavota tūristu uzņemšanai ziemas periodā un tiek iekļauta Vissavienības maršrutā Nr. 95. Nākošajā gadā dibina trešo tūristu bāzi “Strēlnieki” (Rīgas rajonā) ar 50 gultas vietām. 1958. gadā dibināta Kandavas tūristu bāze (100 vietas), tātad Tūrisma un ekskursiju padomes pakļautībā ir jau 4 tūristu bāzes ar 420 gultas vietām, no kurām ziemas periodā ir izmantojamas tikai 95. 1959. gada vasaras sezonā republikas tūristu bāzes vienlaicīgi var uzņemt 570 viesus. Piecdesmito gadu beigās Latvijas iedzīvotājiem tiek piedāvātas pirmās tūrisma ceļazīmes uz citām republikām. Piemēram, 1957. gadā ir izdalīta 1141 ceļazīme uz Maskavu, Ļeņingradu, Krimu, Kaukāzu, Karpatiem un citām vietām (*turpat*, 20.1., 25. lp.).

Vietējā tūrismā iecienīti kļūst braucieni pa upēm: Gauju, Braslu, Daugavu, Amatu. Tūristu apkalpošanā par nozīmīgu uzdevumu šajā periodā kļūst ideoloģiskā audzināšana. 1959. gada Republikāniskās tūrisma un ekskursiju padomes atskaitēs konstatēts, ka “tūristu bāzēs nav organizēta tikšanās ar revolūcijas veterāniem, novada iedzīvotājiem”, tāpēc nākošajā darbības gadā uzsvars tiek likts uz “masveidīgu darbaļaužu iesaistīšanu ceļojumos, 1960. gadā plānojot apkalpot 600000 darbaļaudis brīvdienu maršrutos, organizējot tūristu ugunsiskus, tūristu dziesmu mācīšanu, tikšanos ar kara veterāniem un citiem ievērojamiem cilvēkiem” (*turpat*, 25.1., 10., 11.lp).

Sešdesmitajos gados turpinās masu tūrisma attīstība. 1961. gadā Tūrisma un ekskursiju padomes štatā ir jau 156 darbinieku, tiek dibināta Rīgas ekskursiju bāze 13. janvāra ielā 3, bet republikas tūristu bāzēs naktsmītnei tiek vienlaicīgi piedāvātas 632 vietas. Latvijas tūrisma un ekskursiju padome apkalpo jau 6 Vissavienības maršrutos: Nr. 20 “Pa Baltiju”, Nr. 95 “Pa Latviju”, Nr. 119 “Pa Igauniju un Latviju”, Nr. 120 “Pa Baltiju”, Nr. 121. “Pa Latviju un Igauniju”, Nr. 146. “Pa Baltijas republiku galvaspilsētām”, kuros visos ir iekļauta īsāka vai garāka uzturēšanās Rīgā. Ir izstrādāti arī vietējie maršruti: “Rīga” 10 dienas, “Rīga -

Strēlnieki - Rīga” 20 dienas, “Sigulda” 5 dienas, “Ogre” 10 dienas. Republikā sāk piedāvāt tādu tūrisma pakalpojumu kā ekskursijas ar vilcienu. 1961. gadā ir noorganizēti pirmie 4 tūristu vilcieni uz citām padomju republikām (*turpat*, 29. l., 15. lp.). Pamazām Republikāniskās tūrisma un ekskursiju padomes darbība kļūst daudzpusīgāka. 1963. gadā ir izstrādāti 15 jauni ekskursiju maršruti Rīgā un Jūrmalā (tai skaitā tādi kā “Latvijas KP cīņā par komunisma uzvaru”, “Latvijas komjaunatne cīņā par Padomju varu”, “Pa Rīgas jaunceltnēm”), 25 jauni ceļojumu maršruti Latvijā un ārpus tās, arī uz Aizkaukāzu, Krimu, Kaukāzu, sagatavoti 35 ekskursiju vadītāji. Organizēta sociālistiskā sacensība starp tūristu bāzēm. Apkalpoti 35 tūristu vilcieni, kuri ieradušies no citām republikām. Sešdesmito gadu sākumā izvēršas kustība “Autostop”, kurā 1963. gadā ir iesaistījušies ap 20 000 ceļotāju. Turpinās tūrisma politizācija. Tūrisma un ekskursiju padomei “jāpanāk, lai katrs pārgājienis vai ekskursija ietvertu sevī septiņgades jaunceltnu apskati, Padomju Armijas kauju slavas vietas, partizānu takas. Pārgājienos organizēt tikšanos ar ražošanas novatoriem, darba pirmrindniekiem, revolūcijas veterāniem un Lielā Tēvijas kara varoņiem” (*turpat*, 35. l., 1., 3. lp.). 1964. gadā tiek dibināta tūristu bāze Jūrmalā - Vaivaru tūristu bāze, līdz ar to tūristu naktsmītnu jauda ir sasniegusi 994 vietas. 1965. gadā Rīgas tūristu bāzē uzņemti arī pirmie ārzemju viesi, kuri pavadījuši 2672 cilvēkdienas (*turpat*, 41.l., 2. lp.). Jau sešdesmito gadu beigās bez Rīgas ceļojumu un ekskursiju biroja darbu uzsāk Jūrmalas, Daugavpils un Liepājas biroji, bet 1970. gadā - Ventspils ceļojumu un ekskursiju birojs.

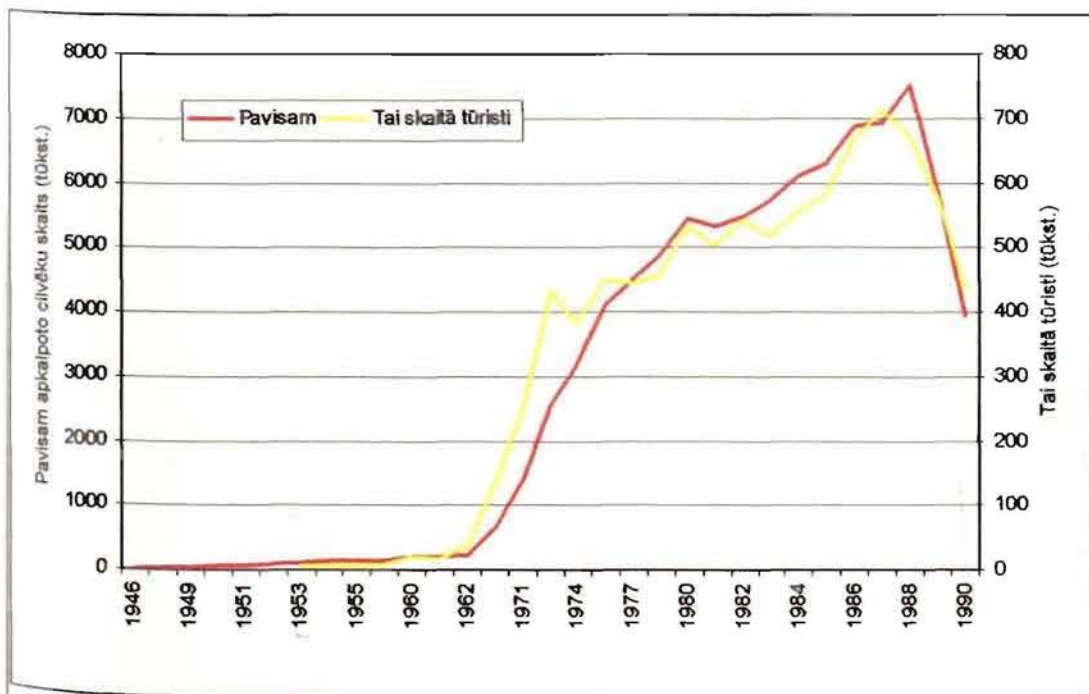
Septiņdesmitajos gados, darbībai vēl vairāk paplašinoties, tiek izveidots transporta uzņēmums tūristu apkalpošanai - autobāze “Tūrists”. 1973. gadā izveido tūristu bāzes Latgalē - Ezerniekos un Sauleskalnā, 1979. gadā darbu sāk viesnīca “Tūrists”, kura var vienlaicīgi piedāvāt naktsmītni 454 viesiem.

Astoņdesmito gadu sākumā pieauga apkalpoto viesu skaits sakarā ar Olimpiādi Maskavā, apkalpojot arī olimpiādes viesus, bet ekskursiju maršrutos atspoguļojās V. Ļeņina jubilejas gads. Rīgā, piemēram, tika organizēti tādi ekskursiju maršruti kā “V.I. Ļeņins Rīgā”, “Ļeņina līdzgaitnieki Rīgā” (*turpat*, 6.apr., 201. l., 81. lp.). 1984. gadā republikas tūristu bāzes apkalpoja 16 vissavienības un 6 vietējos tūrisma maršrutos. Latvijas iedzīvotāji devās 336 ceļojumu maršrutos, tai skaitā 136 avio maršrutos, 22 ceļojumos ar vilcienu, 141 autobusu maršrutā un 16 maršrutos ar kuģi. Vidēji dienā autobāze “Tūrists Rīga” izmantoja 30 autobusus. Pavisam autobāzē bija 90 autobusi (*turpat*, 317. l., 8., 9., 100. lp.). Astoņdesmito gadu otrajā pusē uzņēmuma darbība sasniedza vislielāko apjomu. 1986. gadā

republikā darbojas 6 tūristu bāzes, 8 ceļojumu un ekskursiju biroji, naktsmītnēs tiek piedāvātas 2787 gultas vietas, tai skaitā ziemas periodā - 1373. Republikāniskajā tūrisma un ekskursiju padomē nodarbināto skaits sasniedz 1557 (*turpat*, 319. l., 4., 6., 11. lp., 321. l., 3. p.).

Jauniešu ceļojumu organizēšanai 1963. gadā izveidoja **LĻKJS CK Starptautisko Jaunatnes tūrisma biroju "Sputņik"**. Tas organizēja republikas jauniešu braucienus ne tikai uz ārzemēm, bet arī uz citām padomju republikām un tūristu nometnēm. Diemžēl arhīvu materiālos ir maz informācijas par šīs organizācijas darbību visā tās pastāvēšanas periodā. No materiāliem, kas pieejami arhīvā (*LVA PA 201. fonds*), var redzēt, ka septiņdesmito gadu beigās un astoņdesmito gadu sākumā (skat. 13.tab. pielikumā), jaunatnes tūrisma birojs "Sputņik" vairāk ir uzņēmis tūristus no citām savienotām republikām - 1974. gadā uzņemti 14.4 tūkstoši, bet 1983. gadā - 34.5 tūkstoši tūristu. Salīdzinoši daudz mazāk - ap sešiem tūkstošiem gadā uz citām PSRS republikām nosūtīti Latvijas tūristi.

Analizējot minēto tūrisma uzņēmumu darbību padomju periodā, redzams, ka republikā strauji pieauga gan tūristu (nakšņojošo personu), gan ekskursantu skaits. 1988. gadā apkalpoto personu skaits sasniedza pat 7.5 miljonus, bet apkalpoto tūristu skaits 700 tūkstošus (skat. 2.4.zīm., 10.tab. pielikumā).

2.4.zīm. Republikāniskās tūrisma un ekskursiju padomes apkalpoto personu skaits

2.3.2. Starptautiskais tūrisms

Starptautiskais tūrisms padomju periodā kļuva par valsts monopolnozari. Ar ārzemju tūristu uzņemšanu nodarbojās PSRS Valsts akciju sabiedrības “Inturist” Rīgas nodaļa. Tā dibināta 1958. gadā. “Intūrist” darbojās starptautiskajā tūrismā atbilstoši partijas uzdevumiem, piemēram, atskaitē par darbību 1963. gadā rakstīts (*LVA 222. f., 1. c. apr., 13. l., 5. lpp*) : “Darbā ar ārzemju tūristiem pārvalde par galvenajiem uzdevumiem uzskatīja: propagandēt patiesību par Padomju Savienību, plaši atspoguļot padomju īstenību un tās sociālistiskās saimniecības priekšrocības, ārzemnieku iepazīstināšanu ar sasniegumiem sociālajā sfērā, ekonomikā, kultūrā un zinātnē, lai radītu ārzemniekiem pareizu priekšstatu par padomju īstenību, izkļiedētu nepareizu priekšstatu par mūsu dzīvi, kas valda buržuāziskajā propagandā!” Ārzemju tūristi tika izmitināti noteiktās, ārzemniekiem paredzētās viesnīcās. 1960. gados tās bija viesnīcas “Rīga”, “Metropole”, “Daugava”, no 1979. gada arī viesnīca “Latvija”. Atbilstoši ideoloģiskajiem principiem tika veidoti ekskursiju maršruti Rīgā. Tai pašā 1963. gadā Rīgā tiek piedāvāti 2 maršruti “Pa Vecrīgu” un “Jaunā Rīga”. “Ekskursijas pa Vecrīgu mērķis bija parādīt Latvijas proletariāta revolucionārās tradīcijas un padomju varas atjaunošanu 1940. gadā. Ekskursijās pa jauno Rīgu - parādīt sasniegumus komunisma celtniecībā, atklājot arī tādas tēmas kā “Ļeņins Rīgā”, “Latviešu sarkanie strēlnieki”, “LPSR rūpniecība”, “LPSR lauksaimniecība”, “LPSR māksla, izglītība, sports un dzīvokļu celtniecība” (*turpat, 13. l. 12., 13.lp.*). Lai atspoguļotu šīs tēmas, kā ekskursiju objekti bez Vecrīgas tika izvēlēti arī rūpniecības uzņēmumi, Centrālais kolhozu tirgus, Juglas dzīvojamais masīvs, dažādi tautas saimniecības uzņēmumi. Pastāvēja pat īpašs “Uzņēmumu un iestāžu saraksts, ko var apmeklēt ārzemju tūristi Rīgā”, kurā bija izdalīti papildus vēl tie objekti, kurus varēja apmeklēt tūristi no sociālistiskajām valstīm (*LVA PA 101. f. 27. apr., 50. l. 74. - 83. lp., 29. apr. 32. l., 107.-115.lp.*). Ekskursiju maršruti un objekti tika uzturēti labākā kārtībā nekā citi pilsētas objekti, izdalīti arī paraugobjekti, piemēram, PSKP CK biroja 1962. gada 10. jūnija sēdē, kurā izskatīts jautājums “Par tūrisma sakariem ar ārzemēm”, nolemts: “... - uzturēt pienākošā kārtībā ārzemju tūrisma maršrutus Rīgas pilsētā: ielas, ēku fasādes, sētas utt.; - izdalīt un uzturēt rādīšanai ārzemniekiem dažus dzīvokļus jaunceltņu rajonos” (*turpat, 101. f. 25. apr., 21. l., 9. lp.*).

Pat “Intūrista” darbiniekiem pienācās labāks apģērbs un apavi, nekā varēja iegādāties veikalos, jo 1963. gada atskaitē (*LVA 222. f. 1. c. apr., 13. l., 77.lp.*) ir izteikts lūgums atļaut

iegādāties Rīgas centrālajā universālveikalā 5 pārus sieviešu un 3 pārus vīriešu apavu un vilnas audumus par 1220 rbļ., domājams, ka no īpašiem fondiem.

Interesanti ir tūristu programmas organizēšanas principi, skatoties no mūsdienu tūristu apkalpošanas viedokļa. Piemēram, kruīzu kuģu apkalpošanā darbs tiek veikts maiņās: “kamēr vieni dodas ekskursijās pa pilsētu, otra daļa tūristu ar tulku iepazīstas ar pilsētas muzejiem, tādējādi lielu daļu laika tūristi atrodas kopā ar tulku, bet nevis pastaigājas pa pilsētu” (*turpat*, 30. lpp.). Sešdesmito gadu sākumā ārzemju tūristi varēja apmeklēt tikai Rīgu un Jūrmalu, vēlāk arī Salaspili un 1970. gadā Siguldu. 1961. gadā, lūdzot atļauju iekļaut Siguldu ārzemju tūristu maršrutos, Rīgas nodaļa, vērsoties pie PSRS centrālās organizācijas, pamato: “bez tam, 5 - 6 stundu ilgais brauciens uz Siguldu ļaus samazināt tūristu neracionāli izmantoto laiku, ko viņi pavada patstāvīgi pastaigājoties pa Rīgu” (*turpat*, 12. l., 11. lp.).

1962. gadā “Intūristā” strādā 91 cilvēks. Pakāpeniski aug apkalpoto cilvēku skaits, no 2.6 tūkstošiem 1960. gadā līdz 49 tūkstošiem 1985. gadā (skat. 12.tab. pielikumā). Lielākā daļa apkalpoto tūristu ir no sociālistiskajām valstīm, to īpatsvars kopējo tūristu vidū svārstās no 57% 1965. gadā līdz pat 79% 1972. gadā (skat. 14.tab. pielikumā).

Ārzemju tūristi republikā ieradās organizētās grupās. 1972. gadā, piemēram, organizētās grupās ieradās 13 162 ārzemnieki, bet individuāli - tikai 1235 tūristi, jeb 9 % no visiem tūristiem (neskaitot kruīzu kuģu pasažierus) (*LVA 222. f. 1. c. apr.24. l., 36. lp.*).

Lielu daļu no iebraukušajiem tūristiem, it sevišķi no kapitālistiskajām valstīm, sastādīja kruīzu kuģu pasažieri, kuri parasti uzturējās 1 - 2 dienas Rīgā. Visvairāk kruīzu kuģu ir uzņemts 1984. gadā - pavisam 27, bet vislielākais pasažieru skaits kruīza kuģu ieradies 1975. gadā - 26 kuģi ar 11 169 pasažieriem, tātad kruīzu pasažieri veidoja 38 % no visiem tūristiem, jeb 58 % no kapitālistisko valstu tūristiem (skat. 19.tab. pielikumā).

Atsevišķos gados liela daļa sociālistisko valstu tūristu ieradās, izmantojot speciālo tūristu vilcienu pakalpojumus, 1974. gadā, piemēram, tā ieradās 38% sociālistisko valstu tūristu. Šajā gadā Rīgā ieradās 27 tūristu vilcieni, kuros bija 8617 pasažieru. 15 vilcienu ieradās no Polijas ar 4898 tūristiem, 6 no VDR ar 1497 tūristiem, 6 no ČSSR ar 1722 tūristiem.

Arhīva materiāli liecina, ka “Intūrista” Rīgas nodaļa īpašu uzmanību pievērsusi tūristiem - emigrantiem. Tādēļ arī minētā uzņēmuma atskaitēs atrodama precīza šo personu uzskaitē. Arhīva materiāli liecina, ka sešdesmitajos gados vidēji gadā ieradās 200 līdz 400 tūristu - emigrantu, bet septiņdesmitajos gados no 1 līdz 2 tūkstošiem, 1976. gadā, piemēram,

2218 emigrantu, tai skaitā 289 Vācijas baltieši.

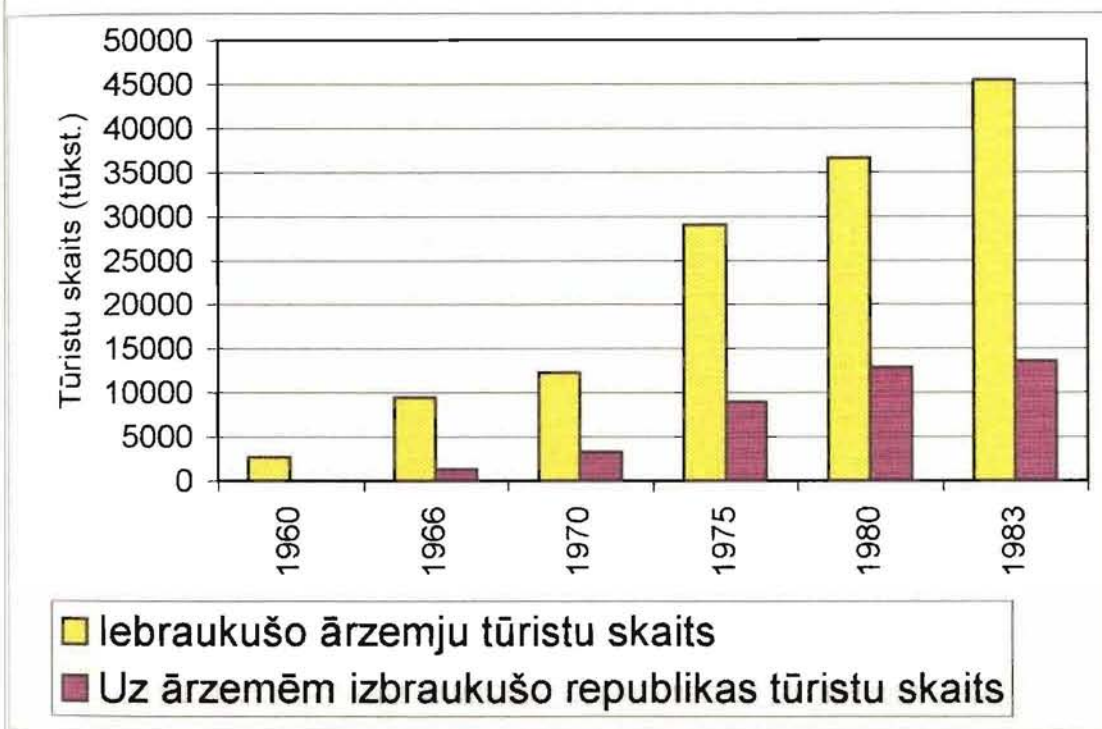
Aplūkojot valstis, no kurām iebraukuši tūristi septiņdesmitajos gados, var teikt, ka galvenais tūrisma tirgus šajā periodā ir bijis: VDR, Čehoslovākija un Polija, no kapitālistiskajām valstīm - Somija. Somu tūristu skaits atsevišķos gados, piemēram 1975. gadā, pārsniedz pat no VDR un Polijas iebraukšo tūristu skaitu (skat.14. tab. pielikumā). Astoņdesmito gadu pirmajā pusē arī visvairāk viesu ierodas no Somijas. 1982. gadā somu tūristu skaits sasniedz pat 23% no tūristu kopskaita.

Ārzemju tūristus uzņēma arī LĻKJS CK starptautiskais jaunatnes tūrisma birojs "Sputnik". Tie pārsvarā bija jaunieši un studenti, kuri ieradās dažādu apmaiņas grupu sastāvā, mācību praksēs, iesaistoties studentu - celtnieku vienībās. Arhīva materiāli liecina, ka septiņdesmito un astoņdesmito gadu mijā republikā gadā vidēji iebrauc seši līdz septiņi tūkstoši ārzemju jauniešu, 1978. gadā pat 9000 (skat. 13.tab. pielikumā).

1956. gadā nodibināta **Latvijas un ārzemju draudzības un kultūras sakaru biedrība**, kuras mērķis ir veicināt un stiprināt savstarpējo saprašanos un kultūras sadarbību starp padomju un aizrobežu tautām. Biedrība darbojās līdz 1989. gadam, uzņemot specializētas grupas un delegācijās, kā arī organizējot dažādus kultūras pasākumus un tikšanās ārzemju tūristiem. 1965. gadā biedrība ir uzņēmusi 112 ārzemnieku grupas no 35 valstīm ar 4485 tūristiem (*LVA* 338. f., 1. apr., 22. l., 56. lp.), bet kopējais apkalpoto ārzemju tūristu skaits 1974. gadā sasniedzis gandrīz 15 tūkstoši (*turpat*, 127. l., 8., 10. lp.).

Tātad, apkopojot to iestāžu datus, kuri uzņēma ārzemju tūristus, var secināt, ka astoņdesmito gadu vidū Latvijā katru gadu iebrauca apmēram 40 līdz 50 tūkstošiem ārzemnieku (skat. 2.5. zīm., 11.tab. pielikumā).

Izejošo tūrisma stingri kontrolēja valsts un partijas organizācijas. Tā LKP CK biroja 1962. gada 10.jūnija sēdes protokolā uzsvērts, ka izbraukšo tūristu vidū ne vienmēr ir pietiekami nopietni atlasīti kadri, par maz organizētas specializētas grupas, kuras ārzemēs "izpētītu ārzemju tehniku, zinātnes un darba metožu sasniegumus". Tiek nolemts, gadā neatļaut vienām un tām pašām personām doties uz ārzemēm tūrisma braucienos divas reizes. Tūristu izvēlē ņemt vērā Partijas biroju un Vietējo komiteju rekomendācijas (*LVA PA* 101. f., 25. apr., 21. l., 7.lp.). 1970. gadā tiek nolemts, ka vienas un tās pašas personas var braukt uz kapitālistiskām un jaunattīstības valstīm ne biežāk kā reiz

2.5.zīm. Starptautiskais tūrisms Latvijas PSR

Latvijas iedzīvotāji uz ārzemēm devās, izmantojot Latvijas Republikāniskās Arodbiedrību padomes ārzemju tūrisma nodaļas pakalpojumus. Šis organizācijas darbs bija cieši saistīts ar Vissavienības centrālo arodbiedrību padomi un nosūtīt varēja tikai tik daudz tūristu, cik atļāva Vissavienības organizācijas katrā konkrētā maršrutā. Aplūkojot grupu vadītāju atskaites par darbu 1973.- 1983. gadā, var redzēt, ka lielākā daļa tūristu (vairāk kā 90% no kopskaita), ir devušies tūrisma ceļojumos uz sociālistiskajām valstīm, un tikai dažas grupas gadā arī uz kapitālistiskajām valstīm (*LVA* 425 f., 7. apr., 1139. -1148. lietas). Uz ārzemēm izbraukušo tūristu skaits sešdesmitajos gados ir svārstījies ap diviem tūkstošiem gadā, septiņdesmitajos no 5 līdz 10 tūkstošiem gadā, 1982. gadā sasniedzot pat 12 tūkstošus (skat. 11.tab. pielikumā).

Ar "Sputņik" palīdzību gadā vidēji divi līdz trīs tūkstoši Latvijas jauniešu devās uz ārzemēm (skat. 13.tab. pielikumā).

2.3.4. Tūrisma uzņēmumu darbība

Latvijā, tāpat kā pārējās Padomju Savienības republikās, bija labi organizēts un zvērsts tūrisma uzņēmumu tīkls. Liela nozīme tūrisma attīstībā bija valsts uzņēmumu, sabiedrisko iestāžu un arodbiedrību līdzdalībai tūrisma un atpūtas organizēšanā. Mūsdienā tūrisma terminoloģiju lietojot, to sauktu par labi attīstītu sociālo tūrisma. Šajā laikā Jūrmala zveidojās par vissavienības kūrortu. Padomju laikā izdotie statistikas krājumi liecina, ka 1984. gadā Latvijā darbojās 1152 dažādas sanatorijas un atpūtas iestādes, kuru jauda maksimumu sasniedza 1987. gadā - 64.5 tūkstoši gultas vietu (skat. 15.tab. pielikumā).

1985. gadā Latvijas sanatorijās un atpūtas iestādēs ārstējušies un atpūtušies pavisam 831.5 tūkstoši tūristu. Diemžēl, statistika neuzrāda, kāda daļa no atpūtniekiem ir Latvijas iedzīvotāji un kāda daļa - citu republiku iedzīvotāji. Vairāk par pusi (56%) no visiem tūristiem ir atpūtušies tūristu viesnīcās un bāzēs - 1985. gadā 465 tūkstoši (skat. 16.tab. pielikumā).

Analizējot viesnīcu skaitu Latvijas PSR, redzams, ka to skaits sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados bijis stabils, nedaudz pāri sešiem desmitiem viesnīcu, bet pieaudzis astoņdesmito gadu beigās, kad 1988. gadā darbojās pavisam 118 viesnīcas. Viesnīcu ietilpība sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados svārstījies ap 6 tūkstošiem gulta vietu, bet 1988. gadā sasniegusi maksimumu - 11 368 gultas vietu, neskaitot Intūrista viesnīcas. Viesnīcās reģistrēto pārnakšņojumu skaits arī vislielākais ir bijis astoņdesmito gadu beigās. 1987. gadā republikas viesnīcās reģistrēti 2.7 miljoni pārnakšņojumu (diennaktis) (skat. 17.tab. pielikumā).

Rīgā viesnīcu skaits pēckara periodā sarucis, salīdzinot ar neatkarīgās Latvijas periodu un 1955.gadā Rīgā darbojušās tikai 9 viesnīcas. To skaits nav daudz mainījies turpmākajās desmitgadēs, kad līdz pat 1975 gadam Rīgā darbojās 11 viesnīcas, kurās vienlaicīgi varēja apkalpot 2198 viesus. Statistikas dati liecina, ka astoņdesmito gadu beigās viesnīcu skaits Rīgā palielinājies līdz 35 viesnīcām, bet tas nav saistīts ar jaunu viesnīcu atvēršanu, bet daudzu uzņēmumu kopmītņu statusa maiņu, kuras kļuva par dienesta viesnīcām. Līdz ar to strauji pieauga arī vietu skaits - 3927 vietas 1989. gadā. Pārnakšņojumi Rīgas viesnīcās septiņdesmitajos gados bija 821 tūkst. diennaktis, bet 1987. gadā - pat 1.1 miljons diennaktis (skat. 18.tab. pielikumā). Padomju periodā viesnīcās nebija brīvu vietu, bieži vien viesus iekārtoja dažādas palīgtelpās, tāpēc arī, rēķinot viesnīcu noslodzi 1975. gadā, piemēram, redzams, ka tā pārsniegusi 100%.

Padomju perioda beigās - 1989. gadā un 1990. gadā novērojama tūrisma uzņēmumu darbības sašaurināšanās, kas iezīmē padomju sistēmas krīzi un pārejas perioda sākumu.

2.4. Laika posms pēc valstiskās neatkarības atgūšanas

Kopš neatkarības atgūšanas sākas jauns posms tūrisma attīstībā. Tiek mainīta tūrisma darba organizācija, starptautiskais tūrisms pārstāj būt valsts monopoldarbības nozare. 1991. gadā ārzemju tūrisma koordinēšanai un vadīšanai Ministru Padomes Ārējo sakaru departamentā izveidoja tūrisma nodaļu, bet 1992. gadā departaments tika likvidēts un Satiksmes ministrijas sistēmā izveidoja Tūrisma departamentu, kura galvenais uzdevums bija tūrisma kā tautsaimniecības nozares veidošana un valsts tūrisma politikas izstrādāšana un īstenošana. 1993. gadā Tūrisma departamentu pārņēma Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, kura līdz pat šim laikam koordinē un vada tūrisma attīstību Latvijā. Tās pārraudzībā tika izveidota Latvijas Tūrisma padome, kura 1998. gadā tika reorganizēta. Šāda bieža tūrisma darba organizatoriskās struktūras maiņa neveicina tūrisma attīstību. 1998. gadā tika izveidota Latvijas Tūrisma aģentūra (tā pārņēma valsts Tūrisma pārvaldes, agrākās Latvijas Tūrisma padomes) funkcijas un Latvijas Tūrisma konsultatīvā padome, kurā ir pārstāvētas visas reģionālās un profesionālās tūrisma asociācijas, un kuras uzdevums ir sniegt priekšlikumus un ieteikumus nozares attīstības veicināšanai.

Latvijas Tūrisma padome visaktīvāk darbojās 1995.-1997. gadā, kad izstrādāja Tūrisma likumu un valsts tūrisma attīstības koncepciju, organizēja tūrisma uzņēmumu darbības uzskaiti, reklamēja Latviju kā tūrisma zemi starptautiskajos gadatirgos, veica tūristu naktsmītņu klasifikāciju un licencēšanu, īstenoja tūrisma firmu un ceļojumu aģentūru starptautiskās darbības licencēšanu (Buka, 1996).

Salīdzinot ar iepriekšējo periodu, strauji pieaug izejošā un ienākošā tūrisma plūsmas. Tūrisma uzņēmumu darbības analīze deviņdesmitajos gados liecina, ka lielākā speciālistu, tūrisma organizatoru un arī statistiķu uzmanība pagaidām ir pievērsta starptautiskajam tūrismam. Par to liecina arī tūrismam veltītās publikācijas speciālajos un periodiskajos izdevumos. Ir pieejami dati par starptautiskā tūrisma maksājumu bilanci, par iebraukušo un izbraukušo tūristu skaitu, ceļojumu motīviem, ceļojumu tirgiem. Ļoti maz ir publikāciju un nav statistisko datu par vietējo tūrismu Latvijā. Tikai 1998.gadā Latvijas Valsts statistikas komitejā uzsākts vietējo tūristu apsekojums, kura pirmie rezultāti gaidāmi 1999. gadā.

2.4.1. Vietējais tūrisms

1996.-1997. gadā LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē ar autores līdzdalību tika izstrādāts zinātniski pētnieciskais projekts "Tūrisms un vide ilgtspējīgas attīstības kontekstā", kura uzdevumos ietilpa arī novērtēt vietējā tūrisma apjomu un plūsmas, vietējo tūristu pieprasījuma tendences. Pētījumam tika izvēlētas 4 etalonteritorijas ar atšķirīgiem tūrisma resursiem un tūrisma attīstības pakāpi: Sigulda, Limbažu rajona Salacas, Skultes un Liepupes pagasti, Aglona un Jūrkalnes pagasts. Šajās etalonteritorijās tika veikta izlases veida aptauja, pavisam tika aptaujātas 700 personas, no kurām 300 sastaptas savās dzīves vietās, bet 400 - ceļojot.

Aptaujas rezultāti liecina, ka tūrisms ir iecienīts brīvā laika pavadīšanas veids, jo 87% respondentu atbildējuši, ka patīk ceļot. Lielākā daļa 3/4 aptaujāto atbildējuši, ka ceļo vismaz reizi gadā vai biežāk. Neskatoties uz krīzes situāciju mūsu valsts ekonomikā, bezdarbu, dzīves līmeņa pazemināšanos deviņdesmito gadu pirmajā pusē, tomēr, salīdzinājumā ar astoņdesmitajiem gadiem, 56% aptaujāto ceļo tikpat bieži vai pat biežāk.

Vietējo tūristu apjomu jeb skaitu var aptuveni noteikt, izmantojot Valsts Statistikas komitejas datus un iedzīvotāju aptauju rezultātus. Valsts Statistikas komitejas tūrisma statistikā tiek uzskaitīts viesnīcās un citās izmitināšanas iestādēs apkalpoto Latvijas iedzīvotāju skaits. 1996. gadā viesnīcās un asociācijas *Lauku Ceļotājs* mājās apkalpoti 180 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju. Autores veiktie pētījumi Rīgā (1996.-1997.gadā aptaujāti 1079 ceļotāji) un Latvijā (400 ceļotāji) liecina, ka citu naktsmītni ceļotāji ir izmantojuši 4,2 (Latvijā) līdz 6,4 reizes biežāk (Rīgā) nekā viesnīcas, kempingus un tiem pielīdzinātās naktsmītnes. Tātad, kopējais pārnakšņojošo tūristu skaits 1996. gadā varētu būt no 760 tūkstošiem līdz 1,1 miljonam. No visiem aptaujātajiem tūristiem 64% Rīgā un 51% minētajās etalonteritorijās bija nenakšņojošie tūristi vai vienas dienas viesi. Tātad kopējais vietējo tūristu skaits 1996. gadā varētu būt aptuveni 1,5 līdz 2 miljoni tūristu.

Lai noskaidrotu, kur biežāk ceļo mūsu valsts tūristi, tika uzdots jautājums, uz kuriem ir bijis pēdējais ceļojums un kuras vietas, maršruti Latvijā ir patikuši vislabāk. Aptaujas rezultāti apliecina izveidojušos priekšstatus par Latvijas novadu nozīmi tūrismā un to tūrisma resursiem. Latvijas novadi apmeklētības ziņā tika nosaukti šādā kārtībā : Vidzeme (203 reizes), Kurzeme (120), Latgale (77) un Zemgale (39). Kā iecienītākās un biežāk apmeklētās vietas (dilstošā kārtībā pēc minēšanas biežuma) tika nosauktas: Rīga, Sigulda, Cēsis,

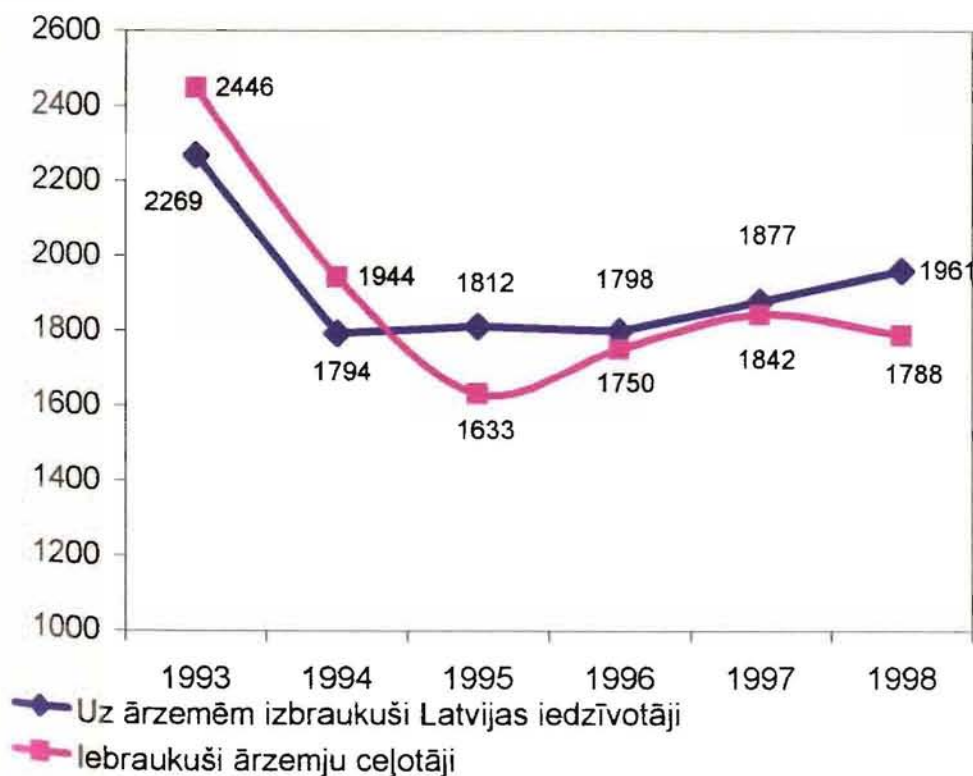
Kurzemes jūrmala, Vidzemes jūrmala, Aglona, Kurzemes Šveice, Gaujas Nacionālais parks un Vidzemes Centrālā augstiene. Salīdzinot ar vietējā tūrisma ģeogrāfiju padomju laikos, jāsecina, ka nav notikušas būtiskas teritoriālas izmaiņas. Tomēr var minēt, ka vietējo tūrisma ceļojumu vidū reti tika nosaukta Jūrmala, bet Vidzemes jūrvalu popularitātes ziņā ir apsteigusi Kurzemes jūrmala. Tas izskaidrojams ar lielāku interesi par Kurzemes jūrmalu, jo padomju periodā tā bija pierobežas teritorija, kurā nebija atļauts iebraukt bez īpašām atļaujām.

Aptaujāto tūristu (400 cilvēku) atbildes raksturo tūristu ceļošanas veidu un izturēšanos. Ceļošanai lielākā daļa tūristu ir izvēlējušies personīgo auto (64%). Tikai 18% ir izmantojuši sabiedrisko transportu un 7% ieradušies ar tūristu autobusu. Mūsu iedzīvotāji nemīl ceļot vienatnē - 45% no respondentiem ceļoja kopā ar ģimeni, bet 47% lielākas vai mazākas grupas sastāvā. Ceļotāji ir diezgan labi informēti par tūrisma objektiem: 66% no visiem respondentiem atbildēja, ka ir pietiekoši informēti par apskates objektiem tuvākajā apkārtnē. Diemžēl tikai 17% šādu informāciju ir ieguvuši no ceļvežiem, 3% tūrisma informācijas centros un 2% tūrisma firmās. Lielākā daļa informāciju ir guvusi no iepriekšējiem ceļojumiem (46%), kā arī no radu un draugu stāstījuma (28%). Vietējie tūristi pagaidām nenes lielus ienākumus tūrisma industrijas uzņēmumiem. 39% no kopējā nakšņojošo tūristu skaita par naktsmītni bija izvēlējušies radu un draugu dzīvokļus vai mājas, 29% nakšņoja teltī vai automobilī un tikai 19% nakšņoja viesnīcā vai kempingā, bet 13% pie vietējiem iedzīvotājiem (īrējot naktsmītni). Uz jautājumu "kā organizējat ēdienreizes?", 53% aptaujāto atbildēja ka gatavo paši, 33% apmeklē ēdnīcas, bārus un restorānus. 23% aptaujāto atbildēja, ka dotajā pagastā (pilsētā) vispār nav tērējuši naudu, jeb iztērējuši mazāk par 1 latu. 21% aptaujāto bija iztērējuši no 1 līdz 3 latiem, 24% no 3 līdz 5 latiem. Tikai 32% tūristu (galvenokārt nakšņojošie tūristi) bija iztērējuši vairāk par 5 latiem dienā, rēķinot uz 1 cilvēku. Mūsu tūristus var raksturot kā pietiekoši prasīgus un zinošus, kurus neapmierina jebkurš piedāvātais pakalpojums. 74% no visiem aptaujātajiem atbildēja, ka pakalpojuma līmeni dotajā atpūtas vietā vērtē kā vidēju, bet 9% - kā zemu. Tikai 17% to novērtēja kā augstu.

2.4.2. Starptautiskais tūrisms

Vienlaicīgi ar valsts neatkarības atgūšanu strauji attīstījās **izejošais tūrisms**. Salīdzinot ar padomju periodu, kad uz ārzemēm devās pāris desmiti tūkstošu iedzīvotāju, 1998. gadā uz ārzemēm devušies aptuveni 1961.4 tūkstoši mūsu valsts iedzīvotāju, no tiem ārzemēs

nakšņojuši un par tūristiem uzskatāmi aptuveni 753 tūkstoši (*Tūrisms Latvijā ...*, 1998). Var teikt, ka patreiz izejošais tūrisms ir izkonkurējis vietējo tūrisma, jo jebkura tūrisma firma vairāk braucienu ir organizējusi uz ārvalstīm nekā pa Latviju. No 60.7 tūkstošiem valsts iedzīvotāju, kuri devušies ceļojumos, izmantojot Latvijas tūrisma firmu pakalpojumus 1997. gadā, tikai 12.7 tūkstoši jeb 21% ir devušies ceļojumos pa Latviju (*Tūrisms Latvijā ...*, 1998:43). Līdzīga tendence saskatāma arī vairākās citās bijušajās padomju republikās, piemēram Krievijas Federācijā (*Aleksandrova*, 1997). Pēc straujā izejošā tūrisma uzplaukuma deviņdesmito gadu sākumā, 1994.-1996. gadā izejošās tūrisma plūsmas apjoms stabilizējās. Par izejošā tūrisma apjoma dinamiku var spriest, izmantojot robežu šķērsojošo personu uzskaiti, kas attēlota 2.6.zīmējumā. 1997. gadā ir vērojams izceļojošo tūristu skaita pieaugums. To var izskaidrot ar jūras prāmja satiksmes atklāšanu ar Zviedriju, tiešajiem čartera reisiem uz masu kūrortu rajoniem Itālijā, Spānijā un Turcijā, vīzu režīma atcelšanu ar vairākām valstīm, nelielo inflāciju un zināmu ekonomisko stabilitāti pašu mājās.

2.6.zīm. Robežu šķērsojošo personu dinamika (tūkst. personu)

Pirmajos neatkarības gados ceļojumos uz ārvalstīm varēja izdalīt trīs atšķirīgas ceļotāju grupas pēc ceļojuma motīva. Pirmie bija jaunie uzņēmēji, kuri devās darījumu braucienos, otrie - iedzīvotāji, kuri devās iepirkties, cenšoties vienlaicīgi ar ceļošanu uzlabot arī savu materiālo stāvokli (izmantojot preču cenu starpību dažādās valstīs). Daudz mazāk bija tie ceļotāji, kuri devās atpūtas un kultūras ceļojumos. Par to liecina arī ceļojumu ģeogrāfija - piemēram, 1991. gadā 39% visu ceļotāju devās uz Poliju, 1994. gadā - 63% uz Lietuvu (tūrisma firmu dati). Patreiz mūsu zemes tūristu galvenie ceļojumu motīvi ir radu un draugu apmeklējums (44%), darījumi (33%) un atpūta (11%) (*Tūrisms Latvijā...*, 1998:17).

Mainās ne tikai izejošā tūrisma plūsmu apjoms, bet arī plūsmu virziens. Ja deviņdesmito gadu sākumā liela daļa tūristu devās uz tuvākajām un tūrisma pakalpojumu ziņā lētākajām Austrumeiropas valstīm (Poliju, Čehiju, Slovākiju, Rumāniju), tad 1997. gadā tūlīt aiz Lietuvas un NVS valstīm (uz kurām visbiežāk izbrauca Latvijas tūristi) jau seko tuvākās rietumu valstis -Zviedrija, Vācija, Somija un arī klasiskās Eiropas tūrisma zemes - Itālija, Francija un Spānija.

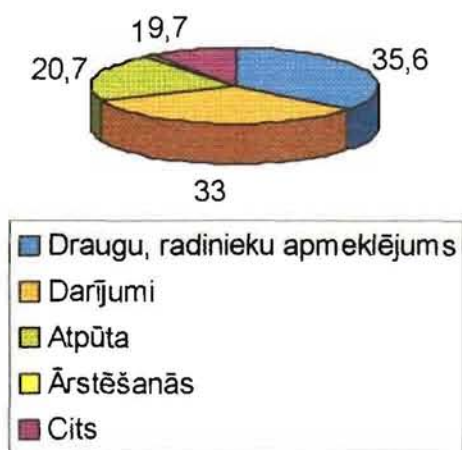
Tā kā no Latvijas izbrauc vairāk mūsu valsts ceļotāju, nekā ie brauc ārzemju viesu, un mūsu valsts iedzīvotāji ilgāk uzturas ārzemēs (vidēji 7.8 diennakti) nekā ārzemnieki pie mums (vidēji 2,4 diennaktis), tad Latvijai ir negatīva tūrisma maksājumu bilance (1996. gadā- 93 miljoni latu, 1997. gadā - 49 miljoni, 1998. gadā – 70 miljoni), kas palielina kopējo ārējo maksājumu deficītu.

Ienākošajā tūrismā laika posmā kopš 90 -to gadu sākuma ir saskatāmas vairākas iezīmes. Viena no tām ir viesu skaita pieaugums pirmajos gados un tā samazināšanās, sākot ar 1994. gadu (2.7.zīm.). Sākotnēji, trūkstot pilnīgai tūrisma statistikai, tūristu skaitu identificēja ar robežu šķērsojošo personu (gadījumu) skaitu. Šie dati liecina, ka 1993. gadā Latvijā ie brauca 2,4 miljoni ārzemju viesu, bet 1996. gadā tikai 1,7 mlj. viesu. Ne visas robežu šķērsojošās personas var uzskatīt par tūristiem. Tikai 1996. gadā Valsts statistikas komiteja sāka valsts robežu šķērsojošo personu apsekojumu, lai iegūtu tūrisma statistikas datus atbilstoši Eiropas Savienības direktīvām, tad arī pirmo reizi tika aprēķināts ienākošo un izejošo tūristu skaits. Valsts statistikas komitejas veiktie pētījumi liecina, ka 1997. gadā ārzemju tūristu skaits Latvijā (atbilstoši Pasaules tūrisma organizācijas definīcijām) ir tikai 635 tūkstoši, jeb 35% no kopējā ceļotāju skaita, 1998. gadā 576 tūkstoši, jeb 32%. Pārējie viesi ir uzturējušies mūsu valstī mazāk par vienu diennakti vai arī to ceļojuma motīvs nav bijis atbilstošs tūrisma ceļojumiem. Vienas dienas viesu skaits 1997.gadā bija gandrīz 581

tūkstošiem, bet tranzītoceļotāju - 608 tūkstoši. Tātad, ar tūrisma saistīto ceļotāju skaits ir tikai 1,2 miljons ceļotāju vai 65% no visiem ārzemju viesiem (*Tūrisms Latvijā*, 1998).

Diemžēl Latvijas Tūrisma Pārvaldes speciālisti un žurnālisti vēl joprojām publikācijās izmanto robežu šķērsojošo personu skaitu un tiek runāts par gandrīz diviem miljoniem ārzemju tūristu, kuri gadā apmeklē mūsu valsti. Strauju ārzemju tūristu pieplūdumu deviņdesmito gadu sākumā novēroja gandrīz visās Austrumeiropas valstīs un to var izskaidrot ar rietumu valstu iedzīvotāju interesi par zemēm, kuras līdz tam atradās aiz dzelzs priekškara. Pēc tam interese apsīka un jāsecina, ka bez līdzekļu atvēlēšanas tūrisma mārketingam un attīstībai, bez labvēlīga vīzu režīma ar galvenajiem tūrisma tirgiem, nav lielu cerību uz noturīgu vai pat pieaugošu ārzemju tūristu skaitu.

Otra starptautiskā tūrisma iezīme ir tūrisma pakalpojumu struktūras maiņa. Ārvalstu ceļotāju apsekojumi liecina, ka lielākā daļa ārzemju tūristu Latvijā ierodas privātās vizītēs (apciemot radus un draugus). Šādi tūristi nakšņošanai izvēlas ne tikai viesnīcas, bet arī privātos dzīvokļus, mazāk izmanto tūrisma firmu sniegtos pakalpojumus, un no tūrisma ienākumu viedokļa nav tik izdevīgi tūrisma biznesam. Gandrīz tikpat liela daļa tūristu ierodas biznesa nolūkos. Tā tūrisma industrijā ir laba iezīme, jo biznesa tūristi nakšņošanai izmanto augstāku kategoriju viesnīcas, tērē vairāk naudas un nes lielākus ienākumus gan uzņēmējiem gan valstij. Salīdzinoši neliels ir to tūristu skaits, kuri ir ieradušies atpūsties (21%) un ārstēties (1%). Tātad dziednieciskais tūrisms, kas bija Latvijas tūrisma specializācijas virziens padomju periodā, patreiz ir zaudējis savu nozīmi (skat. 2.7.zīm.).

2.7.zīm. Ārzemju tūristu ceļojuma motīvs 1997. gadā (%)

Trešā iezīme ir izmaiņas tūrisma tirgū. Lai gan joprojām liela daļa ārzemju tūristu ierodas no bijušajām padomju republikām un Eiropas sociālistiskajām valstīm, tomēr ievērojamu īpatsvaru ārzemju ceļotāju vidū ieņem tūristi no Vācijas, Somijas, Zviedrijas un ASV. Autore uzskata, ka patreiz no pieejamās statistiskās informācijas par ārvalstu tūristu sadalījumu pa valstīm vistīcāmāk tūrisma tirgus struktūru attēlo ārvalstu pilsoņu uzturēšanās ilgums viesnīcās, kas liecina, ka galvenais tūrisma tirgus joprojām ir Krievija.

Ārzemju tūristu ceļojuma motīvi nosaka arī uzturēšanās vietu mūsu valstī. Lielākā daļa ārzemju ceļotāju uzturas Rīgā un veic radiālus īsus izbraucienus uz citām vietām. Par to liecina gan viesnīcu statistika gan ceļotāju apsekojuma rezultāti. Asociācijas “*Lauku ceļotājs*” atpūtas mītnēs, kas izklidētas ārpus Rīgas, 1996. gadā uzturējušies tikai 500 ārzemju tūristu, bet 1997. gadā - 726 (*Tūrisms Latvijā ...*, 1998. 61.lpp).

Jaunajos ekonomiskajos apstākļos tūrisma kā uzņēmējdarbības veidu izvēlējās daudzi. 1992. gadā, piemēram, bija reģistrētas pavisam 320 tūrisma firmas un ceļojumu aģentūras. Sākotnēji tūrisma firmu darbs nebija grūts, jo tās izsniedza vīzas ārzemju braucieniem un organizēja iepirkšanās tūres uz Poliju un Lietuvu. Astoņos darbības gados puse no sākumā reģistrētajām firmām vairs nedarbojas, bet ir nostiprinājušās pāris desmitu stabilu firmu, kuras jau ir ieņēmušas savu vietu tūrisma pakalpojumu tirgū “*Latvia Tours*”, “*Impro ceļojumi*”, “*Lattur*”, “*Planēta*”, “*TAS*” u.c. Analizējot tūrisma firmu darbību, var redzēt, ka tās, atbilstoši valsts iedzīvotāju iespējai beidzot piepildīt padomju laiku sapni - ceļot uz ārzemēm, darbojas vairāk izejošajā tūrismā. Tikai 1/3 daļa Rīgas tūrisma firmu nodarbojas ar tūristu uzņemšanu. Visu Latvijas tūrisma firmu uzņemto tūristu vidū ārzemnieki sastāda 87% .

Attīstās arī viesnīcu nozare. Laika posmā no 1991. gada līdz 1997. gadam visu naktsmītņu skaits valstī ir pieaudzis no 99 līdz 220. Rīgā pašlaik darbojas gandrīz četrdesmit viesnīcu, viesu māju un moteļu. Viesnīcas ātri reaģēja uz klientu maiņu un Rīgā tika uzcelta virkne jaunu, vai pārbūvētas jau esošās viesnīcas atbilstoši starptautiskajiem standartiem. Rezultātā viesnīcu pakalpojumi kļuva dārgi un nepieejami vidusmēra Latvijas iedzīvotājiem. 1993. gadā vietējie viesi bija tikai 34% no visiem viesnīcu viesiem. Tādēļ pēdējos gados sāk veidoties arī 2 un 3* viesnīcas, kuru pakalpojumus izmanto vietējie tūristi un to īpatsvars Latvijas viesnīcu viesu vidū ir pieaudzis līdz 51%.

Tūrisma uzņēmumu darbības raksturojumam dažādos periodos Rīgā kā salīdzinošus rādītājus var izmantot: - tūristu un ekskursantu skaitu, apkalpoto personu

skaitu, naktsmītņu skaitu un vietu skaitu tajās, viesu uzturēšanās ilgumu (pārnakšņojumus diennaktīs).

Dažādos vēsturiskos periodos var salīdzināt ārzemju tūristu skaitu, kas Neatkarīgās Latvijas laikā sasniedza pat 80 tūkstošus, padomju periodā svārstījās ap 50 tūkstošiem, bet mūsdienās pieaudzis līdz 600 tūkstošiem. Salīdzinājumā jāņem vērā, ka tūristu skaits ir uzskaitīts pēc dažādas metodikas. Gandrīz neiespējami ir salīdzināt vietējo vai iekšzemes tūristu skaitu. Jau tika minēts, ka trīsdesmito gadu beigās vietējo tūristu skaits sasniedza 200 tūkstošus, astoņdesmitajos gados republikas tūrisma uzņēmumos bija apkalpoti pat 700 tūkstoši iekšzemes tūristu, bet 1998.gadā valsts tūrisma firmas un aģentūras ir apkalpojušas 22 tūkstošus iekšzemes tūristu.

Naktsmītņu darbības raksturojumā var izmantot attiecīgo periodu statistikas datus, diemžēl padomju periodā netika uzskaitītas apkalpotās personas un ārzemju viesu īpatsvars. Naktsmītņu darbības salīdzinošs raksturojums Rīgā ir dots 2.2. tabulā.

2.2.tab. Naktsmītņu darbība Rīgā

	1938	1975	1987	1998
Ārzemju tūristu skaits valstī (tūkst.)	84	45	75	576
Viesnīcu skaits Rīgā	15	11	34	35 ¹
Vietu skaits Rīgas viesnīcās	849	2198	3901	4871 ¹
Apkalpoto personu skaits (tūkst.)	105	...	...	255 ¹
t. sk. ārvalstu viesi	19	...	...	181 ¹
Pārnakšņojumi Rīgas viesnīcās (tūkst. diennaktīs)	157	821	...	580 ¹
t. sk. ārvalstu viesi	55	...	1241	447 ¹

¹ - visas naktsmītnes

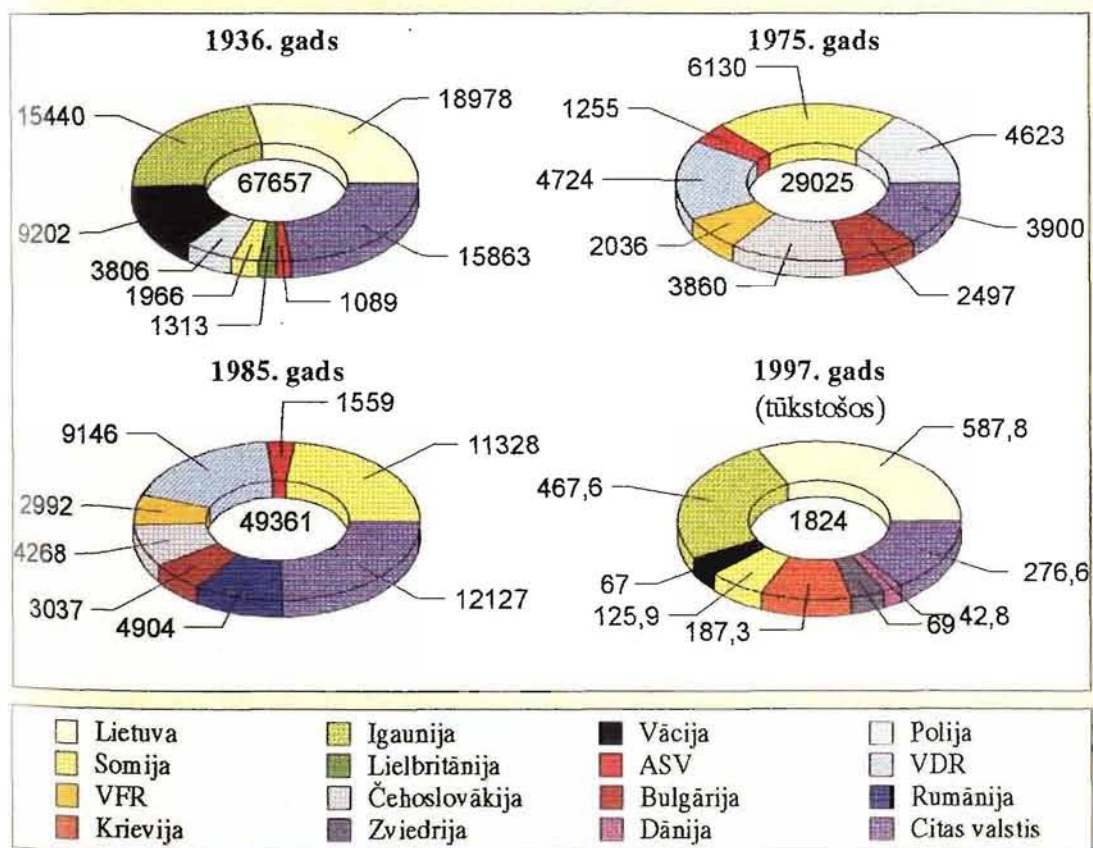
Salīdzinājumā ar pirmskara periodu, viesnīcu skaits padomju periodā ir palicis gandrīz nemainīgs, pieaugot viesnīcu jaudai. Strauji viesnīcu skaits un jauda pieauga astoņdesmito gadu beigās un deviņdesmito gadu sākumā. Visvairāk pakalpojumu sniegts 1987.gadā, kad Rīgas viesnīcās viesi ir uzturējušies 1.2 miljoni diennaktīs.

Jebkuras valsts, pilsētas vai reģiona tūrisma produkta attīstībā iezīmējas produkta dzīves cikls, ko veido sākuma, augšanas, brieduma un lejupslīdes stadijas.

Analizējot tūristu skaitu un sniegto pakalpojumu dinamiku, jāsecina, ka dažādos

tūrisma attīstības vēsturiskajos periodos tūrisma produkts ir atradies tikai augšanas stadijā, bet tā attīstības dzīves ciklu ir pārtraukuši dažādi politiski un ekonomiski notikumi: pirmais un otrais pasaules karš, Latvijas neatkarības atgūšana.

Katrā no vēsturiskajiem periodiem ir bijuši atšķirīgi tūrisma tirgi. Pirmskara periodā visvairāk viesu iebrauca no Lietuvas, Igaunijas un Vācijas. Padomju periodā ārzemju tūristu vidū visvairāk bija Somijas, Vācijas un Polijas pilsoņu. Patreiz republikā visvairāk iebrauc no Lietuvas, Igaunijas un Krievijas (skat. un 2.8.zīm.).

2.8.zīm. Latvijā iebraukušo ārzemju viesu sadalījums pa valstīm

3. TŪRISMA UZŅĒMUMI UN TO DARBĪBA RĪGĀ

3.1. Rīgas vieta Latvijas tūrisma saimniecībā

Rīga ir nozīmīgākā pilsēta Latvijas tūrisma saimniecībā. Tās lomu tūrismā nosaka vairāki nozīmīgi faktori. Pirmkārt, tās ģeopolitiskais stāvoklis (valsts galvaspilsēta, Baltijas valstu reģionālais centrs, potenciālā Eiropas mēroga pilsēta). Otrkārt, pasaules mēroga kultūrvēsturiskā mantojuma atrašanās - kopš 1998.gada Vecrīga un Rīgas jūgendstila apbūve ir iekļauta *UNESCO* pasaules kultūrvēsturisko pieminekļu sarakstā. Treškārt, pilsētas daudzfunkcionālā struktūra un tās vieta Latvijas iedzīvotāju aprūpē (elitāri un augstas kvalitātes kultūras, izglītības, izklaides, medicīniskie u.c. pakalpojumi). Ceturtkārt, nacionālo kultūrvēsturisko objektu atrašanās (Brīvības piemineklis, Brāļu un Meža kapi, Dziesmu svētku estrāde). Piektkārt, pilsētas izdevīgais transporta ģeogrāfiskais stāvoklis (novietojums republikas centrālajā daļā, valsts radiālais transporta tīkls, Rīgas pasažieru ostas un lidostas "Rīga" darbība, kas ir republikas lielākie avio un jūras pasažieru pārvadāšanas centri). Pēc pilsētbūvniecības speciālistu domām, Rīga jau tuvākajā nākotnē var atgūt starptautiskā biznesa, komunikāciju un tūrisma centra vadošo lomu Baltijā (*Strautnieks*, 1991).

Zinātniskajā un speciālajā literatūrā nav atrodami dati par tūristu skaitu, kuri gada laikā ierodas mūsu republikas galvaspilsētā. Lai noteiktu tūristu skaitu Rīgā, var izmantot Valsts statistikas komitejas veiktos robežu šķērsojošo personu apsekojuma datus, kurā tiek iegūti dati arī par uzturēšanās vietu. No 635 tūkstošiem ārzemju tūristu (nakšņojuši valstī), kas 1997. gadā apmeklēja Latviju, 54,5% nakšņoja tikai Rīgā (346 tūkstoši), bet 60% Rīgā un vēl kādā citā Latvijas apdzīvotā vietā - kopskaitā 378 tūkstoši (*Robežu šķērsojošo...1997*). Lai apsekojumā iegūtu pēc iespējas precīzākus datus, vispirms Iekšlietu ministrijas Robežapsardzības spēku Informātikas nodaļā tika iegūti dati par ceļotāju plūsmu caur republikas robežpunktiem, tad veikts apsekojums 16 valsts robežpunktos trīs reizes gadā. Datu apstrādē katrai iegūtai anketai tika noteikts individuālais svaru koeficients, atbilstoši tūristu plūsmai caur konkrēto robežpunktu (*Lapiņš*, 1998: 66). Tātad pagaidām vienīgais reālais un statistiski pareizi noteiktais rādītājs attiecībā uz tūristu skaitu Rīgā ir **350 tūkstoši ārzemju tūristu 1997. gadā**. Tā kā apsekojuma rezultāti liecina, ka Latvijā kopumā nakšņojošie viesi veido tikai 52% no visiem vienas un vairāku dienu ceļotājiem, tad var pieņemt, ka šāda proporcija starp ārzemju tūristiem un vienas dienas viesiem pastāv arī Rīgā, un Rīgā gadā

ierodas aptuveni **320 tūkstoši ārzemju vienas dienas ceļotāju**, jeb kopā **670 tūkstoši ārzemju viesu** (skat.3.1.tab.).

3.1. tab. Tūrisms Rīgā 1997. gadā

Iedzīvotāju skaits (tūkst.)	816
Vietējo tūristu skaits (tūkst.)	500*
Vietējo vienas dienas viesu skaits (tūkst.)	900*
Ārzemju tūristu skaits (tūkst.)	350
Ārzemju vienas dienas viesu skaits (tūkst.)	320*
Kopējais viesu skaits (tūkst.)	2070*
Kopējais tūristu skaits (tūkst.)	850*
Kopējais vienas dienas viesu skaits (tūkst.)	1220*
Pārnakšņojumi Rīgas viesnīcās (tūkst. diennaktis)	498*

* - autores novērtējums

Nav atrodami dati arī par vietējo tūristu skaitu Rīgā. Autores veiktā Rīgas viesu anketēšana 1996. un 1997. gadā, kad tika aptaujāti pavisam 1079 Rīgas viesi, deva priekšstatu par to, kāda daļa no Rīgas viesiem nakšņo pilsētā un var tikt uzskatīta par tūristiem, un kāda daļa viesu izmanto viesnīcu pakalpojumus. Salīdzinot šos iegūtos rādītājus ar Rīgas naktsmītņu statistiku, var secināt, ka gadā Rīgā nakšņo aptuveni **500 tūkstošu vietējo tūristu** un ierodas ap **900 tūkstošu vietējo vienas dienas viesu**. Un tādējādi autores iegūtais aptuvenais Rīgas tūristu skaits gadā varētu būt ap **2 miljoniem** cilvēku. Ar šādiem rādītājiem - 850 tūkstošiem tūristu, 1.2 miljoniem vienas dienas viesu un 400 tūkstošiem gultas dienu, kas pavadītas naktsmītņēs, Rīga, protams, nevar līdzināties lielajām pasaules tūristu pilsētām. 1992. Gadā, piemēram, tūristi Parīzē ir pavadījuši 31 milj. diennaktis, Londonā 29.4 milj., Prāgā 4.3 milj., bet Stokholmā 2.6 milj. diennaktis (*Tourism in ...*, 1996: 18).

Pilsētas nozīmi valsts tūrisma industrijā apliecina arī tūrisma industrijas uzņēmumu darbība. Lai gan 1997. gadā Rīgā koncentrējās 36 dažāda tipa naktsmītnes (16% Latvijas naktsmītņu) un viena ceturtdaļa naktsmītņu jaudas (5011 gultas vietas), tajās tiek apkalpoti 48% no Latvijas naktsmītņēs apkalpotajiem viesiem, vai 71 % no ārzemju viesiem (skat. 23.tab. pielikumā). Aplūkojot naktsmītņu darbības rādītājus Latvijā un Rīgā, redzams, ka laika posmā no 1994. līdz 1998.gadam, Rīgas īpatsvars republikas viesnīcu industrijā nedaudz

samazinās. Tas notiek, pateicoties tūrisma attīstībai Latvijas pilsētās un rajonos. Kā pozitīvu tendenci tūrismā valstī var atzīmēt to, ka bez Rīgas tūristus piesaista arī citas teritorijas un viesi tur uzturas ilgāk, jo ārvalstu viesu uzturēšanās ilgums Rīgā ir tikai 61% no kopējā ārzemju tūristu pavadīto diennakšu skaita.

1998. gadā Rīgā darbojās četras piektdaļas republikas tūrisma firmu, tajā koncentrējās deviņas desmitdaļas republikas tūrisma uzņēmumos nodarbināto. Rīgā tiek apkalpoti apmēram 80% tūrisma firmās apkalpoto tūristu un 90% ārzemju tūristu. 1998. gadā Rīgas tūrisma firmas apkalpoja 82.3% no tūrisma firmās apkalpotajiem tūristiem, tai skaitā 96% republikas ārzemju viesu, jeb 58 tūkstošus. Aplūkojot tūrisma firmu darbības dinamiku 1993.-1998. gadā, var teikt, ka Rīgas tūrisma firmas joprojām tūrismā ieņem monopolstāvokli un apkalpo 70 -80% visu tūristu. Turklāt vērojama tendence, ka Rīgas tūrisma firmās pieaug apkalpoto iekšzemes tūristu īpatsvars, no 12% 1993. gadā līdz 31 % 1997. gadā, bet samazinās Rīgā uzņemto ārzemju tūristu skaits - no 99 % līdz 92 % attiecīgajā gadā.

3.2. Rīgas tūrisma uzņēmumu darbība

3.2.1. Naktsmītnes

Rīgas naktsmītnes, atbilstoši 1996. gada Ministru kabineta noteikumiem nr. 109 "Par viesnīcu, kūrortviesnīcu, moteļu un viesu māju licencēšanu un klasifikāciju" ir iedalītas 3 grupās: viesnīcas, viesu mājas un moteļi. Analizējot 1997. gada viesnīcu atskaites Valsts statistikas komitejai redzams, ka bez nosauktajiem naktsmītņu tipiem 1997. gadā ir darbojusies arī viena jaunatnes tūrisma mītne un pāris nesertificētu uzņēmumu - viesnīca "Atlantija" un Rīgas tūrisma informācijas centra naktsmītne.

Naktsmītņu vidū dominējošais tips ir **viesnīcas**, kuru skaits 1997. gadā bija 30, bet vietu skaits - 4664, jeb 97% no vietu skaita Rīgas naktsmītnēs (skat. 28.tab.pielikumā). Tikai viena viesnīca "*Radisson SAS Daugava*" ir ieguvusi augstāko - 5 zvaigžņu kategoriju. Ārzemju viesu un vietējo darījumu cilvēku prasībām atbilst arī 3 un 4 zvaigžņu viesnīcas. Tādas Rīgā ir 14 viesnīcas. Minēto 3 augstāko viesnīcu kategoriju tipos koncentrēti 57% vietu. 15 viesnīcas ir sertificētas kā zemākas kategorijas - divu un vienas zvaigznes viesnīcas. To vidū ir gan no

padomju perioda saglabājušās viesnīcas (*Saulīte, Tūrists, Sports, Aurora, Baltija, Atlantija*), gan arī no jauna iekārtotās viesnīcas - (*Laine, Oskars, Viskalis, Valdemārs*).

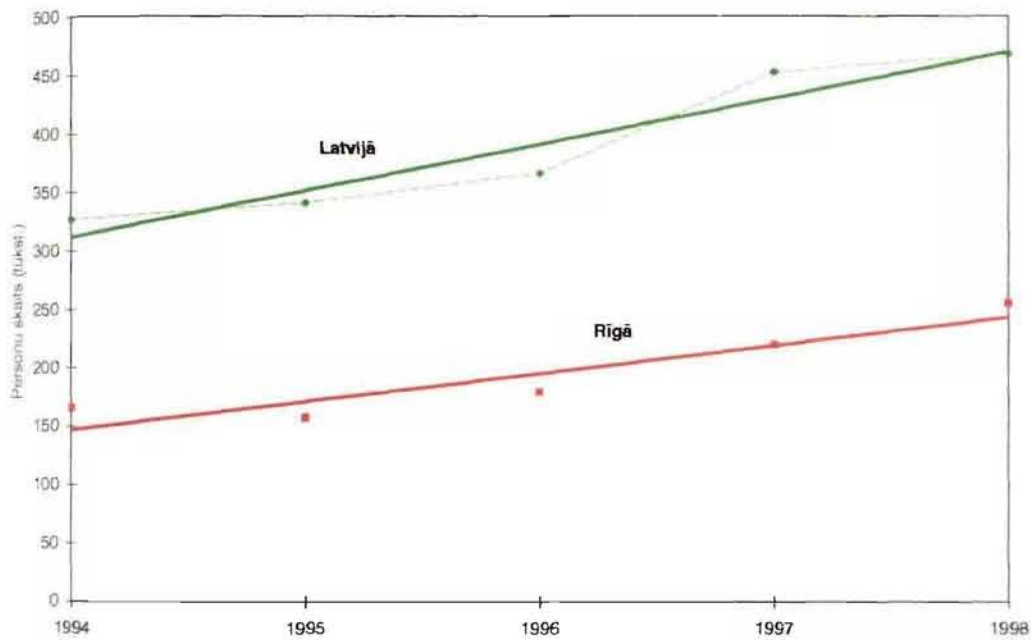
Jauns naktsmītņu tips Rīgā ir **viesu mājas**. Būtiskākā atšķirības starp viesnīcu un viesu māju ir tās numuru un vietu skaits. Atbilstoši minētajiem Ministru kabineta noteikumiem, viesnīcā ir jābūt vismaz 10 numuriem, bet viesu mājā - 5 numuriem. Kā raksta Latvijas viesnīcu un viesu māju licencēšanas komisijas priekšsēdētājs E. Buka: "Viesu mājas no viesnīcām atšķiras ne vien ar mazāku istabu un vietu skaitu, bet arī ar īpašu mājīguma un ģimeniskuma gaisotni" (Buka, 1998: 86). Visaugstāko novērtējumu 4 kategoriju ir ieguvusi viesu māja *Man-Tess*, kurā ir 6 numuri ar 11 vietām. 3 viesu mājas (*Eliass, Valnis un Helga*) atbilst otrajai viesu māju kategorijai. Viesu māju 47 vietās 1997. gadā sniegto pakalpojumu apjoms ir tikai 1706 pārnakšņojumi.

1997. gadā Rīgā darbojās tikai viens 3 zvaigžņu kategorijai atbilstošs **motelis** *Latgale*, kurā viesiem tiek piedāvāti 10 numuri ar 20 vietām.

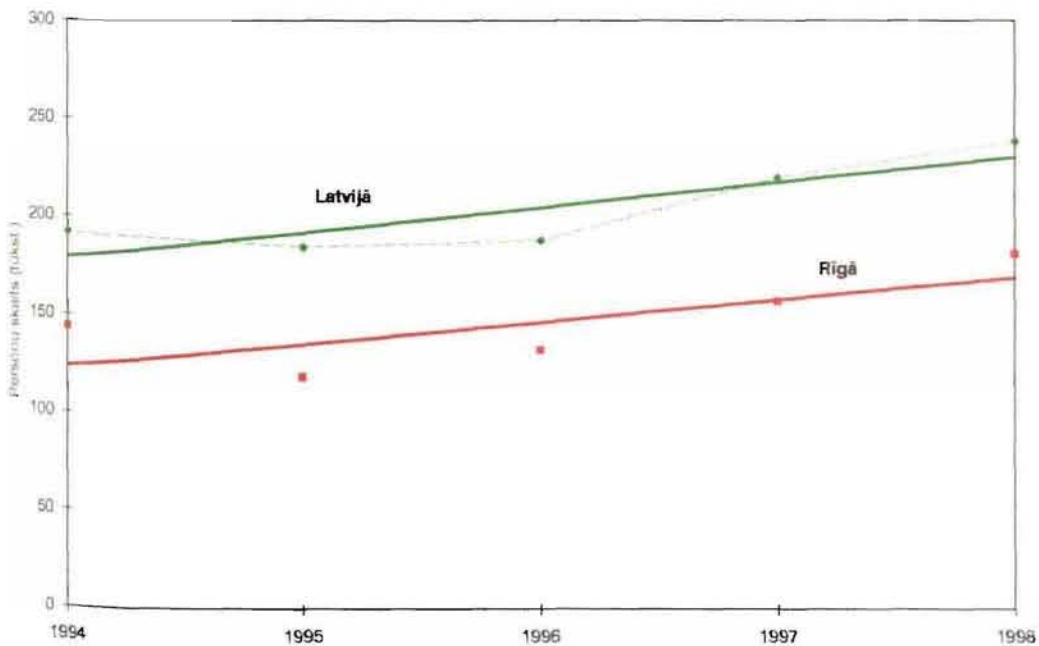
Naktsmītņu darbības analīzei autore izmantoja Valsts statistikas komitejas npublicētos datus - viesnīcu atskaites, kā arī veica viesnīcu apsekojumu, intervējot viesnīcu darbiniekus (skat. 39.pielikumu).

Naktsmītņu darbību raksturo vairāki rādītāji. Pirmkārt, **apkalpoto viesu skaits**. Rīgas viesnīcās apkalpoto personu skaits ir uzskaitīts, sākot ar 1993. gadu. Pēdējo piecu gadu laikā Rīgas viesnīcās apkalpoto personu skaits pieaudzis no 179 tūkstošiem līdz 255 tūkstošiem viesu (skat. 23.tab. pielikumā). Viszemākais apkalpoto personu skaits bija 1995. gadā - tikai 157 tūkstoši viesu. To var izskaidrot ar kopējo ārzemju tūristu skaita samazināšanos valstī 1994. un 1995. gadā. Salīdzinot apkalpoto personu skaitu valsts naktsmītnēs un Rīgas naktsmītnēs, redzams, ka šim rādītājam ir tendence pieaugt (skat. 3.1.zīm.).

Raksturīgi, ka Rīgas naktsmītņu galvenie klienti ir ārzemju viesi. Lai gan ārzemju viesu skaits gan Latvijas naktsmītnēs, gan Rīgas naktsmītnēs pēdējos gados pieaug (skat. 3.2.zīm.), tomēr samazinās to īpatsvars. 1993. gadā ārvalstu pilsoņu īpatsvars naktsmītņu viesu vidū bija 87%, bet 1998. gadā - 71 %. Jāatzīmē arī šīs pozitīvās pārmaiņas, ka Rīgas naktsmītnēs sāk izmantot vietējie iedzīvotāji, lai gan to īpatsvars vēl ir neliels, salīdzinot ar citām Eiropas valstīm.

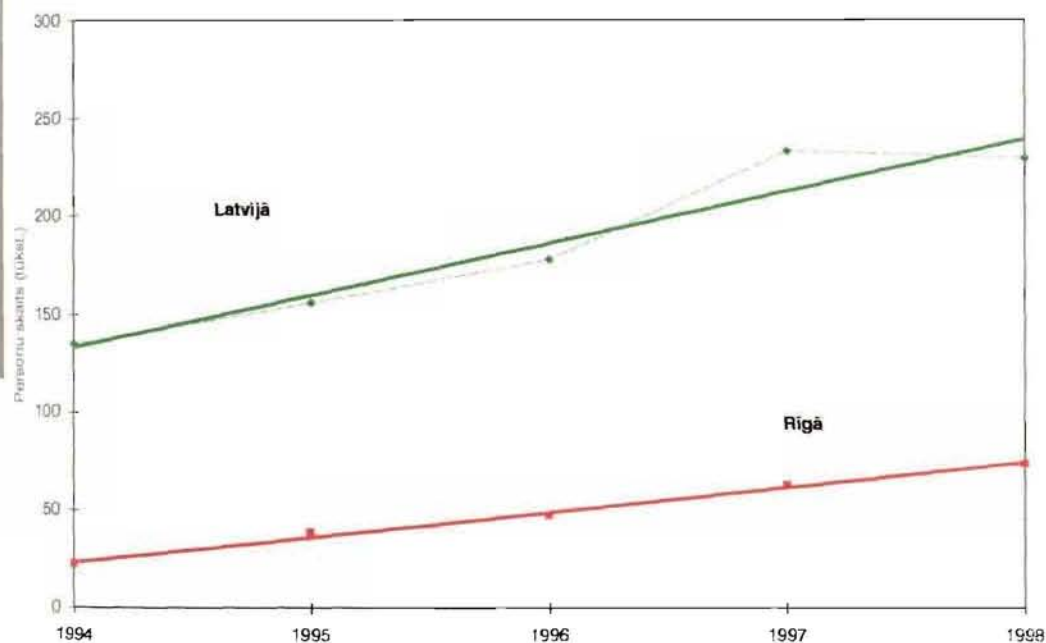
3.1.zīm. Apkalpoto personu skaits naktsmītnēs

3.2.zīm. Apkalpoto ārvalstu viesu skaits naktsmītnēs

Apkalpoto vietējo iedzīvotāju skaits Rīgā aug lēnāk, nekā kopumā valstī (skat. 3.3.zīm.). Tas izskaidrojams ar viesnīcu koncentrāciju Rīgā un Jūrmalā iepriekšējās

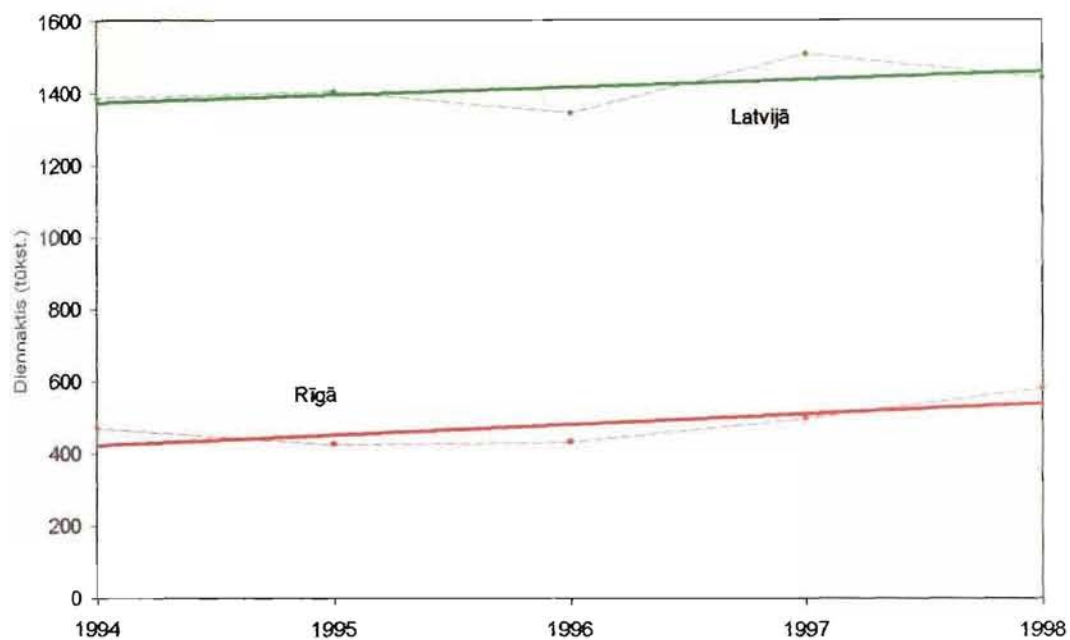
desmitgadēs, un jaunu naktsmītņu atvēršanu republikas pilsētās un rajonos. Naktsmītņu skaits un jauda deviņdesmitajos gados būtiski nemainās (skat. 23.tab.pielikumā), jo tiek likvidēta daļa kūrortu sanatoriju Jūrmalā.

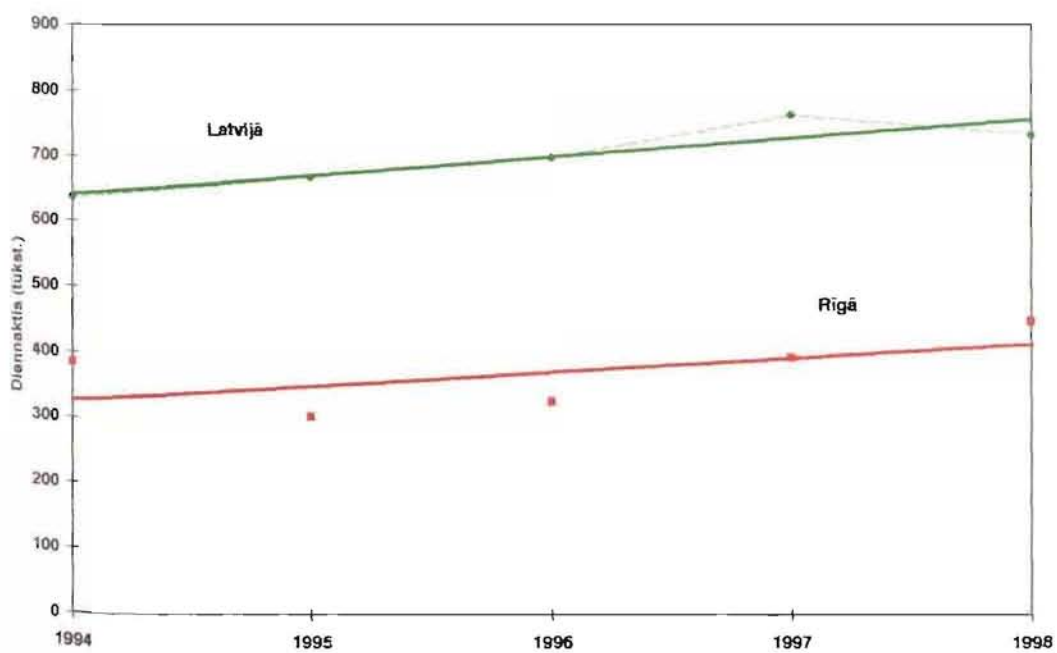
3.3.zīm. Apkalpoto vietējo iedzīvotāju skaits naktsmītnēs

Otrs naktsmītņu darbības rādītājs ir **apkalpoto personu uzturēšanās ilgums** viesnīcās jeb **pārnakšņojumi**. Šo rādītāju statistikā izsaka diennaktīs, gultas dienās vai gultas naktīs. Šis rādītājs vislabāk atspoguļo viesnīcu darbību. Valstī pēdējo gadu laikā naktsmītnēs reģistrēti 1.5 miljoni pārnakšņojumu, Rīgas naktsmītnēs viesi 1998. gadā ir pavadījuši 580 tūkstošus diennaktīs (skat. 3.4.zīm).

Arī pēc šī naktsmītņu darbības rādītāja galvenie klienti ir ārzemju viesi (77 % pārnakšņojumu 1998.gadā). Ārvalstu viesu uzturēšanās ilgums nepieaug tik strauji kā viesu skaits (skat. 3.5.zīm.). Līdz ar to var secināt, ka Rīgā un Latvijā novērojamas tās pašas tūrisma attīstības tendences, kas Eiropā, tas ir, pieaug īso ceļojumu skaits.

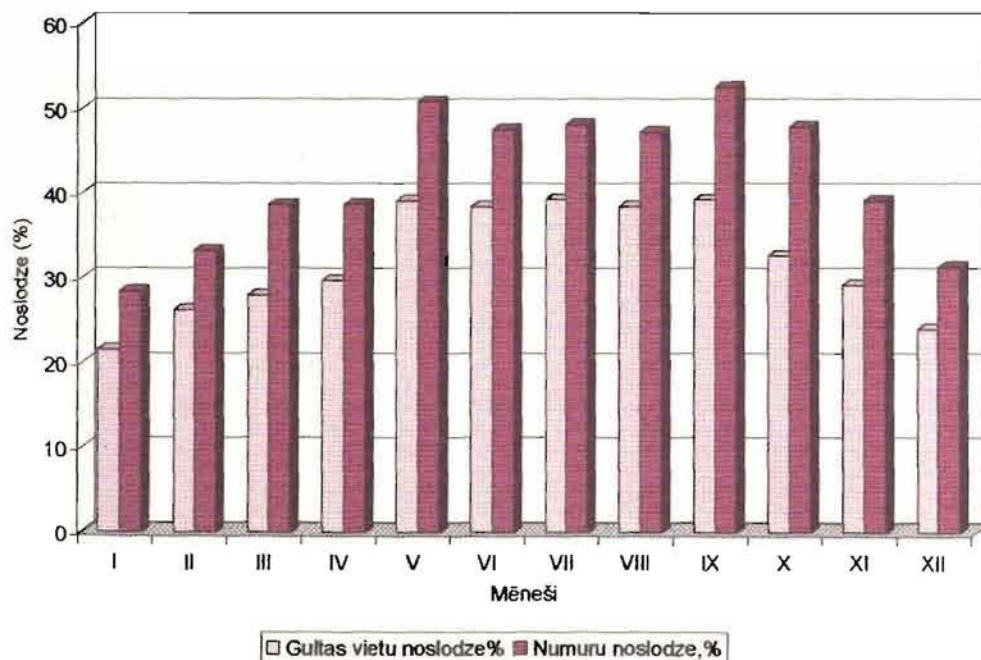

3.4.zīm. Viesu uzturēšanās ilgums naktsmītnēs

3.5.zīm. Ārvalstu viesu uzturēšanās ilgums naktsmītnēs

Viesu uzturēšanās ilguma attiecību pret gadā pieejamo gultas vietu skaitu sauc par **naktsmītņu bruto noslodzi** jeb naktsmītņu aizņemtību. Naktsmītņu aizņemtības raksturojumam autore izmantoja Valsts statistikas komitejas nepublicētos datus un autores veikto viesnīcas darbinieku aptauju. Viesnīcu gultas vietu noslodze Latvijā un Rīgā pagaidām vēl ir ļoti zema. 1997.gadā republikā viesnīcu vidējā noslodze bija tikai 23%, numuru noslodze 27%. Rīgas viesnīcās ir nedaudz lielāka noslodze – 1998.gadā gultas vietu noslodze Rīgas viesnīcās bija 32%, bet numuru noslodze 42%. Eiropas valstīs vidējā viesnīcu noslodze svārstās ap 70-75%. Viesnīcu noslodzes sadalījums pa mēnešiem liecina, ka visvairāk viesnīcu pakalpojumi Rīgā tiek izmantoti periodā no maija līdz septembrim, 1998.gadā, piemēram, septembrī Rīgas viesnīcu numuru vidējais noslogojums ir bijis 52% (skat.3.6.zīm).

3.6.zīm. Rīgas viesnīcu noslodze 1998.gadā

Lielāko daļu Rīgas viesu apkalpojušas 16 lielākās Rīgas viesnīcas (*Radisson SAS Daugava, Latvija, Konventa Sēta, Rīga, Metropole un Eurolink, Tūrists, Hotel de Rome, Viesis, Baltija, Viktorija, Pļavnieki, Radi un Draugi, Tia, Aurora, Oskars*). Šīs viesnīcas, kuras uzrādītas dilstošā secībā pēc pārnakšņojumu skaita, koncentrē 73% viesnīcu jaudas

(3679 vietas), bet apkalpojušas 89% viesu (194755) un sniegušas 99% pakalpojumu apjoma (431640 pārnakšņojumi).

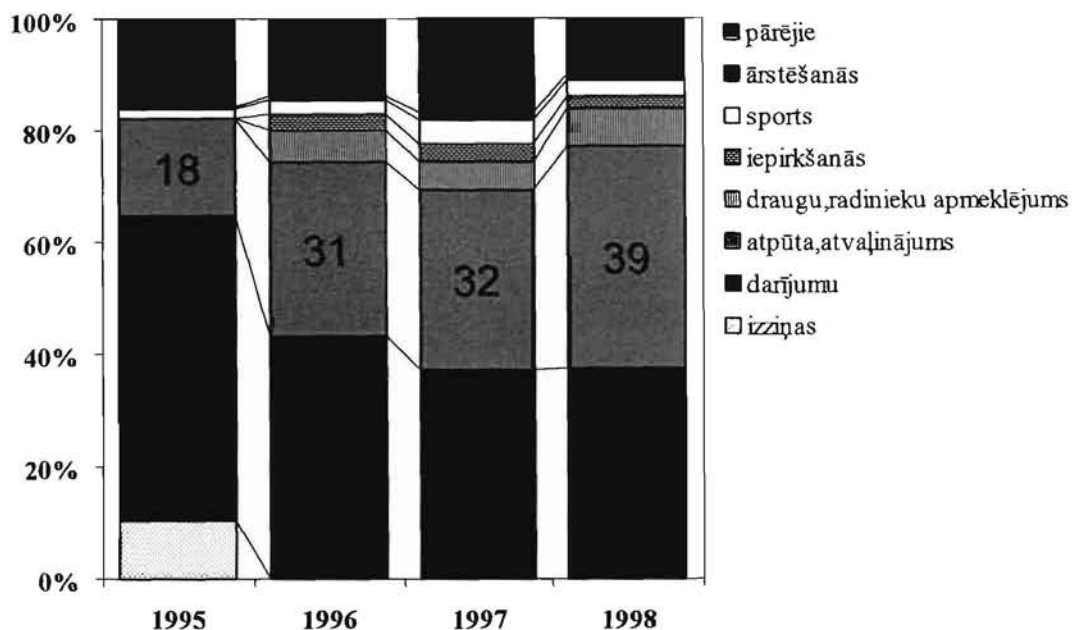
Analizējot viesnīcu apsekojuma datus, var secināt, ka vissekmīgāk 1997. gadā ir darbojušās viesnīcas *Radi un Draugi* (95% noslodze), *Konventa sēta* (90%), *Mežaparks* (100%). Augstu viesnīcas aizņemtības rādītāju uzrāda arī citas lielās Rīgas centra viesnīcas: *Hotel de Rome* (75%), *Rīga* (75%), *Saulīte* (80%), *Valdemārs* (80%). Vismazāk apsekotajā gadā izmantoti tādu viesnīcu pakalpojumi kā *Atlantija* (izmantoti tikai daži numuri), *Latgalīte* (gada vidējais noslogojums 30%), viesnīca *Kaspars* (40 % noslodze).

Valsts statistikas komitejas apkopotā informācija rāda, ka Latvijas naktsmītņu galvenie klienti ir darījumu tūristi (34% no apkalpotajiem viesiem 1997. gadā) un tūristi, kuru mērķis ir atpūta (33%). Rīgas viesnīcu apsekojums liecina, ka labākajās viesnīcās galvenie klienti ir darījumu tūristi no ārzemēm. Piemēram, viesnīcā *Brigita* 90% no viesiem ir bijuši ārzemju darījumu tūristi (viesnīcu apsekojuma dati), *Radisson SAS Daugava* 85%, *Hotel de Rome*, *Konventa sēta*, *Rīga*, *Laine* - katrā 80%, *Metropole un Eurolink*, *Oma* - 70%. Organizētos jeb pakešu ceļotājus apkalpo tādas viesnīcas kā *Tūrists* (80% no apkalpotajiem viesiem), *Aurora* (80%), *Saulīte* (70%), *Viktorija* (70%). Sportistu apkalpošanā specializējusies viesnīca *Mežaparks*. Specifisks klientu loks - ārzemju latvieši ir viesnīcai *Radi un Draugi*. Ārpus Rīgas centra esošās nelielās labi iekārtotās viesnīcu un viesu māju *Kaspars*, *Māra*, *Eliass* apkalpoto viesu skaitā augstu īpatsvaru (pat līdz 50%) veido rīdzinieki, kuri izmanto viesnīcas dažādu darījuma sanāksmju, ģimenes banketu rīkošanai vai pavada nedēļas nogales.

Pēdējos gados notiek nelielas izmaiņas viesnīcu klientu struktūrā. Salīdzinot ar 1994.gadu (skat.3.7.zīm.), samazinās darījumu klientu īpatsvars un pieaug atpūtas tūristu īpatsvars.

Lai raksturotu naktsmītņu galveno ārzemju tirgu (valstis, no kurām iebrauc visvairāk klientu un kurās izvērst mārketinga darbību), var izmantot gan apkalpoto personu sadalījumu pa valstīm, gan pārnakšņojumu sadalījumu pa valstīm.

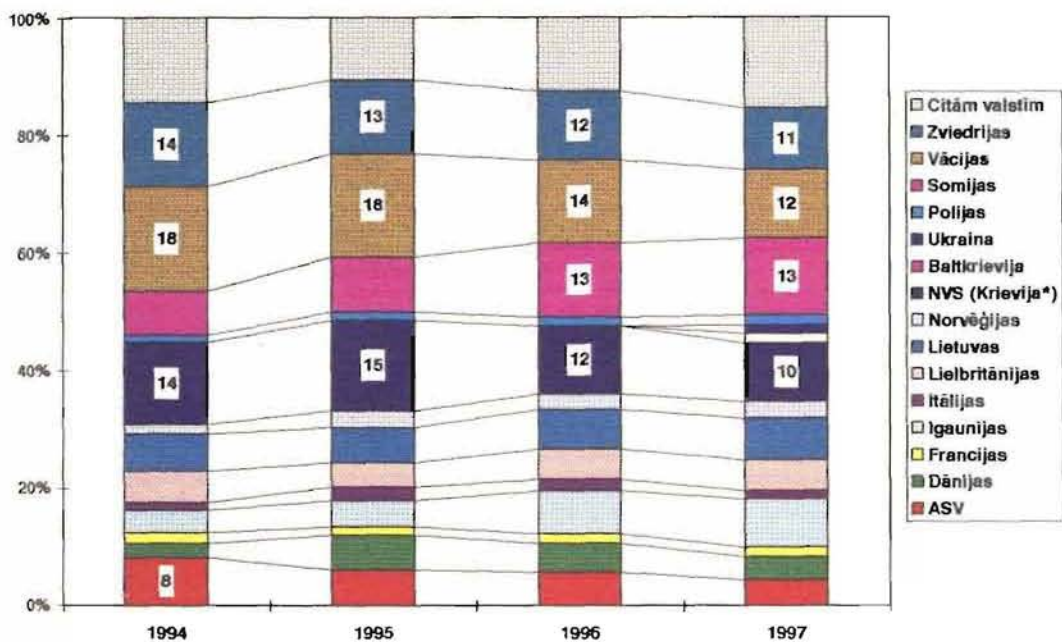
Latvijas naktsmītņu galvenais tirgus (pēc apkalpoto viesu struktūras) ir Krievija, Zviedrija un Vācija (skat 24.tab. pielikumā). Rīgas viesnīcās, savukārt, visvairāk viesu ir ieradusies no Somijas, Zviedrijas un Vācijas (skat. 3.8.zīm.). Analizējot viesu struktūras izmaiņas 1994. –1998.gadā, redzams, ka samazinās Zviedrijas un Vācijas pilsoņu īpatsvars, bet pieaug kaimiņvalstu – Baltkrievijas un Igaunijas pilsoņu skaits Rīgas viesnīcās.

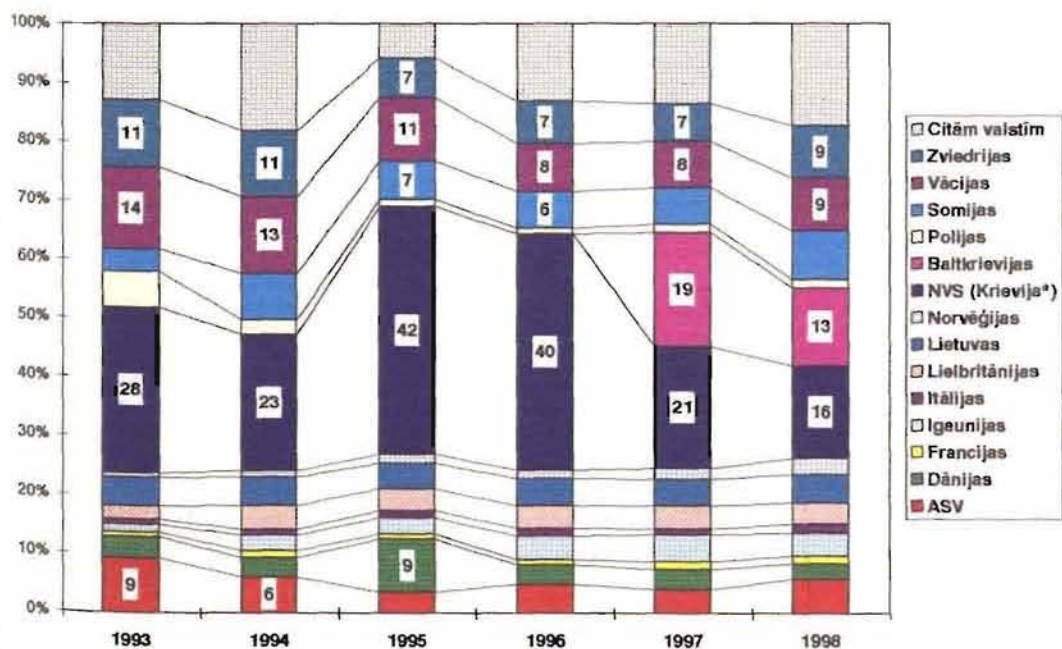
3.7.zīm. Rīgas viesnīcās apkalpoto personu sadalījums pēc ceļojuma motīva

Precīzāk galveno tirgu nosaka viesu uzturēšanās ilgums jeb pārnakšojumu struktūra. Latvijas naktsmītņu galvenais tirgus ir NVS valstis, to skaitā Krievija un Baltkrievija (skat.3.9.zīm.). Tas izskaidrojams ar Krievijas un Baltkrievijas pilsoņu ilgāku uzturēšanos Jūrmalas kūrortu viesnīcās (piem. *Belorusija*). Viesi no Vācijas, Zviedrijas un Somijas mūsu naktsmītnēs pavada īsāku laiku, tāpēc pārnakšojumu struktūrā to īpatsvars ir tikai 8-9 %.

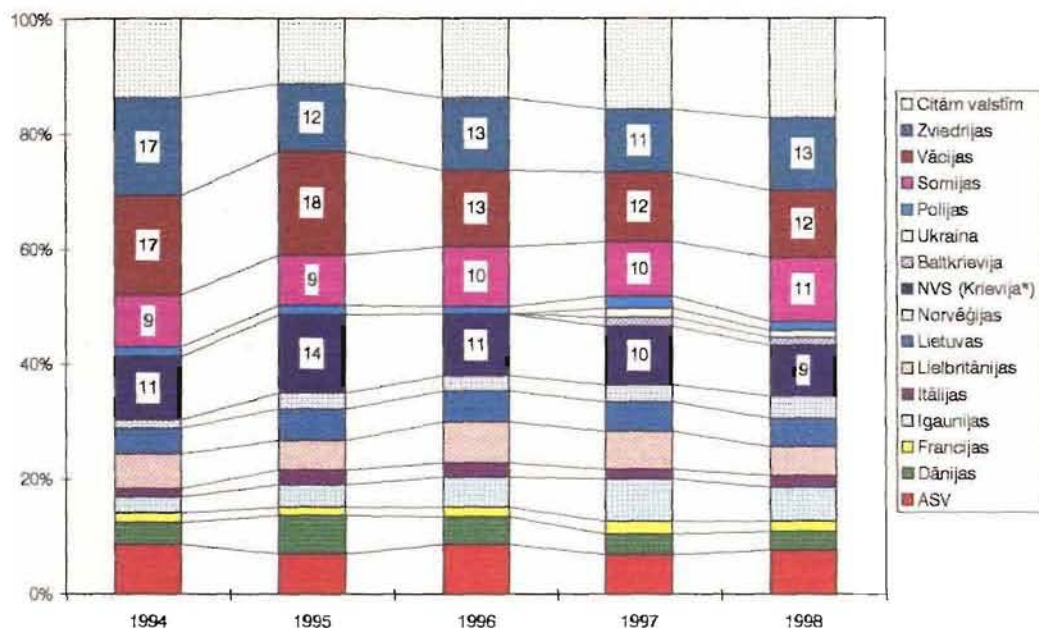
Rīgas naktsmītņu galvenais tirgus ir atšķirīgs (skat. 3.10.zīm.). Par galveno tūrisma tirgu Rīgas naktsmītnēm var uzskatīt Skandināvijas valstis (Zviedriju, Somiju, Norvēģiju un Dāniju), kuru pilsoņu pārnakšojumi veido 31% no visiem pārnakšojumiem (skat.27.tab.pielikumā). Otrs nozīmīgākais tirgus ir kaimiņvalstis (Krievija, Igaunija, Lietuva un Baltkrievija), kuru īpatsvars ir 21%. Nozīmīgs tirgus ir Vācija, kuras pilsoņu uzturēšanās ilgums Rīgas viesnīcās veido 11% no kopējā uzturēšanās ilguma.

3.8. zīm. Rīgas naktsmītnēs apkalpoto ārzemju viesu sadalījums pa valstīm

3.9. zīm. Ārvalstu tūristu uzturēšanās Latvijas naktsmītnēs

3.10. zīm. Ārvalstu tūristu uzturēšanās Rīgas naktsmītnēs

Saīdzinot galveno tirgu dinamiku 1994. –1998.gadā, jāsecina, ka nav notikušas būtiskas izmaiņas, bet ir samazinājies Vācijas un Zviedrijas pilsoņu uzturēšanās ilgums, nedaudz pieaugot somu tūristu uzturēšanās ilgumam.

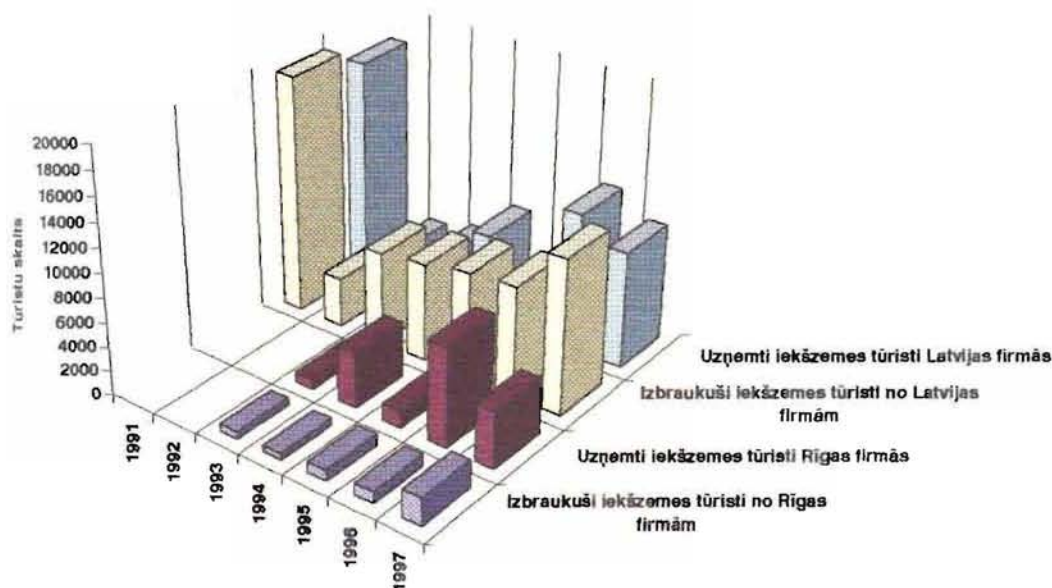
3.2.2. Tūrisma firmas un ceļojumu aģentūras

Tūrisma firmu darbības analīzē autore izmantoja gan publicētos un npublicētos Valsts statistikas komitejas datus, gan 1998. gadā uzņēmumu apsekojumā iegūtos datus.

Oficiālās statistikas dati liecina, ka 1997. gadā Rīgā darbojušās 109 tūrisma firma, bet autore apsekojusi 119 tūrisma firmas Rīgā (skat. 35., 36.tab. pielikumā). Tātad visas tūrisma firmas nesniedz atskaiti par savu darbību Valsts statistikas komitejai, un tās dati nav pilnīgi precīzi. Pavisam republikā tūrisma firmas apkalpojušas 1998. gadā 134 tūkstošus tūristu un vienas dienas viesu. Rīgas tūrisma firmās 1998. gadā apkalpoti 110 tūkstoši viesu (skat. 30.tab. pielikumā).

Kā jau iepriekš tika minēts, valsts tūrisma firmas mūsdienās par galveno darbības virzienu ir izvēlējušās starptautisko tūrismu. Pavisam 1998. gadā, izmantojot tūrisma firmu pakalpojumus, Latvijā iebraukuši 34 tūkstoši ārzemju viesu (1997.gadā 63 tūkstoši). Tātad Latvijas tūrisma firmas apkalpo mazāk par 1/10 daļu no visiem iebraukušajiem viesiem. 75

tūkstoši Latvijas iedzīvotāji ir nosūtīti uz ārzemēm. Arī izejošā tūrismā tikai 1/10 republikas iedzīvotāju izmanto tūrisma firmu sniegtos pakalpojumus. 96 % no kopējā starptautisko tūristu apgrozījuma apkalpo Rīgas tūrisma firmas (104 tūkstošus). 1998. gadā Rīgas tūrisma firmas ir uzņēmušas tikai 32 tūkstošus ārzemju viesu (1997.gadā -58 tūkstošus), bet uz ārzemēm nosūtījušas 72 tūkstošus mūsu valsts iedzīvotāju (1997.gadā – 42 tūkstošus) (skat 31.tab.pielikumā).

3.11. zīm. Tūrisma firmu darbība Latvijā un Rīgā

Kā jau tika norādīts, tad tūrisma firmas savā darbībā orientējas uz ārzemju ceļojumu organizēšanu. No 134 tūkstošiem apkalpoto personu valsts tūrisma firmās, tikai 18 % (25 tūkstošiem) ir organizēti ceļojumi Latvijas teritorijā. Rīgas tūrisma firmās apkalpoto personu vidū tikai 6% bija iekšzemes tūristi (skat. 3.11.zīm.).

Rīgas tūrisma firmu galvenais ārzemju tūristu tirgus ir Vācija (26% no ārvalstu tūristu īpatsvara), Somija (23%) un Igaunija (13%) (skat 33. tab. pielikumā).

Tūrisma firmu un ceļojumu aģentūru apsekojumā tika izmantota standarta aptaujas anketa (skat. pielikumā). Iegūtie dati ir apkopoti 35.un 36.tabulās pielikumā. 1998. gadā autore Rīgā apsekoja 122 tūrisma firmas, lai gan VSK datus par darbību 1998. gadā ir iesniegušas tikai 101 tūrisma firma. Šajos tūrisma uzņēmumos nodarbināti aptuveni 700 cilvēku. Tūrisma

firmu darbības ilguma analīze liecina, ka tūrisma uzņēmējdarbība pēdējos gados nav bijusi sevišķi izdevīga, jo tikai 6 firmas darbojas 8 -10 gadus. Vairums firmu ir dibinātas 1993. (21 firma), 1994. (19 firmas) un 1995. gadā (17 firmas). 1998.gadā tika apsekoti arī 8 tūrisma firmas, kuras darbojas pirmo gadu.

Lielākā daļa Rīgas tūrisma firmu organizē ceļojumus ārpus Rīgas, tādējādi neiesaistoties pilsētas tūrisma attīstībā. 45 tūrisma firmas organizē ekskursijas Rīgā. Tās 1997. gadā Rīgā ir uzņēmušas pavisam 72 tūkstošus viesu, tai skaitā 63 tūkstošus ārzemnieku (88 % no apkalpoto personu kopskaita) un 9 tūkstošus vietējo viesu. Tikai ārzemju viesus apkalpo 22 firmas, bet tikai vietējos viesus - 5 firmas. Visvairāk tūristu 1997. gadā Rīgā ir uzņēmušas tūrisma firmas "Latvia Tours" (16 tūkstoši), "TAS" (12 tūkstoši) un "Via Hansa Tours" (11 tūkstoši). Tātad, 3 lielākās pilsētas tūrisma firmas ir uzņēmušas vairāk par pusi no kopējā uzņemto tūristu skaita (skat. 35.tab. pielikumā).

74 Rīgas tūrisma firmas organizē ceļojumus ārpus Rīgas. 39% no apsekoto firmu speciālistiem atzina, ka vēlētos attīstīt tūristu uzņemšanu Rīgas pilsētā (skat. 36.tab. pielikumā).

3.2.3. Tūrisma informācijas centri

Tūrisma informācijai ir liela nozīme tūrisma industrijas attīstībā, tāpēc valstīs un pilsētās, kur tūrisms ir pietiekami labi attīstīts, darbojas īpaši tūrisma informācijas uzņēmumi. Parasti tie ir sabiedriski uzņēmumi, kuri ir pakļauti valsts iestādēm vai pilsētas pašvaldībai. Tūrisma informācijas uzņēmumu mērķis ir tūristu informēšana un orientēšana ceļojuma laikā vai atpūtas vietā. Tūrisma informācijas pakalpojumus sniedz bez maksas, vienlaicīgi arī propagandējot tūrisma. Daudzās valstīs ir vairāku līmeņu tūrisma informācijas uzņēmumi. Spānijā, piemēram, darbojas :

- a) Nacionālās tūrisma aģentūras ārzemēs (pakļautas Tūrisma nacionālajai organizācijai);
- b) autonomo provinču tūrisma aģentūras (pakļautas autonomajām provincēm);
- c) municipālās tūrisma aģentūras (pakļautas municipalitāšu administrācijai);
- d) apgabala vai vietējās tūrisma aģentūras (pakļautas apgabala administrācijai vai vietējai pašpārvaldei) (Монтехано, 1997).

Apkopojot dažādu valstu tūrisma informācijas centru darbības raksturojumu, autore uzskata, ka tūrisma informācijas uzņēmumu galvenās funkcijas ir :

- 1) sniegt informāciju par tūrisma iespējām un tūrisma objektiem, muzejiem, pieminekļiem, norādot darba laiku un ieejas biļešu cenas;
- 2) sniegt informāciju par iespējamām aktivitātēm tūrismā orientēt uz tām: kultūras, sporta, izklaides vai veselības uzlabošanas jomā;
- 3) sniegt informāciju par dažādiem pakalpojumiem: transporta kustību, sabiedrisko ēdināšanu, auto nomu utt.;
- 4) sniegt nepieciešamo dienestu adreses: slimnīcas, policijas, vēstniecību utt.;
- 5) izplatīt tūrisma informācijas un reklāmas materiālus: bukletus, periodiskus izdevumus tūristu informācijai, pasākumu kalendārus utt.;
- 6) apkopot un pārraidīt informāciju, izmantojot datu tīklus, datu bāzes, *Internetu*.

Rīgas tūrisma informācijas birojs darbojas kopš 1996. gada, tas dibināts uz Tūristu kluba bāzes un ar aktīvo tūrismu un informācijas pakalpojumu sniegšanu nodarbojas jau kopš 1959. gada. Tūrisma informācijas birojs atrodas ģeogrāfiski ļoti izdevīgā vietā - Vecrīgas centrā Skārņu ielā 22 pie Pēterbaznīcas vēsturiskā celtnē Ekes konventā, 1997.-1998. gadā ēkā tika iekārtotas arī pāris istabas, kur vienlaicīgi var izmitināt 8 viesus.

Rīgas tūrisma informācijas birojs ir Rīgas Domes pašvaldības uzņēmums, taču nekādu finansiālu palīdzību no pašvaldības 1996. -1997. gadā nesaņēma un bija spiests nodarboties ar komercdarbību (aktīvā tūrisma ceļojumu organizēšanu, tūrisma inventāra nomu un izmitināšanas pakalpojumiem), lai uzturētu telpas un algotu darbiniekus. 1998. gadā tūrisma informācijas birojā strādāja 2 algoti darbinieki, tika izveidota datu bāze par tūrisma pakalpojumiem Rīgā un arī Latvijā. Līdz 1998. gada aprīlim tūrisma informācijas birojs nav maksājis Centra rajona pašvaldībai telpu īri, bet ir uzturējis un atjaunojis telpas.

Lai gan Rīgas tūrisma informācijas birojs strādāja bez Rīgas pilsētas Domes un citu ar tūrismu saistīto organizāciju atbalsta, tomēr tā darbība bija aktīva un Rīgas tūrismā ļoti nozīmīga. Tūristi no Eiropas valstīm ir pieraduši pie tūrisma informācijas biroju pakalpojumiem un ierodoties Rīgā, arī vispirms autoostā, dzelzceļa stacijā vai pilsētas centrā meklē karti, norādes, kur atrast tūrisma informācijas centru vai "T" punktu. Pēc Rīgas tūrisma informācijas biroja vadītāja (1996.-1998. gads) M. Laiviņa kunga vārdiem, 1998. gada sezonā (jūnijs - septembris), dienā informācijas centrā pakalpojumus lūdz 100 līdz 150 ārzemju tūristu, bet

ziemas mēnešos 10-20 tūristu. Tātad apkalpoto personu skaits gadā varētu svārstīties no 13 līdz 20 tūkstošiem tūristu.

1998. gada novembrī Rīgas tūrisma informācijas birojs tika reorganizēts. Rīgas dome izveidoja Rīgas pašvaldības bezpeļņas organizāciju akciju sabiedrību "Aģentūra Rīga 800", kuras pakļautībā izveidoti divi tūrisma informācijas centri: Skārņu ielā 22 un lidostā "Rīga".

3.3. Tūristu izturēšanās Rīgā

3.3.1. Ārzemju viesi

Jebkuras pilsētas un tūrisma uzņēmuma darbības plānošanā ir nepieciešamas ziņas par tūristu izturēšanos, darbību ceļojuma laikā. Tūristu izturēšanās pētījumi balstās uz dažādiem datu avotiem. Vispārēju priekšstatu par tūristu izturēšanos sniedz tūrisma uzņēmumu un statistikas uzņēmumu apkopotā informācija. Precīzus datus ir iespējams iegūt tikai tieši pētot tūristu izturēšanos, anketējot tūristus.

Latvijā ziņas par tūristu izturēšanos Rīgā sniedz Valsts statistikas komitejas 1996.-1997. gadā veiktais robežu šķērsojošo personu apsekojums. Apsekojuma rezultātā tika iegūti dati par ārzemju viesiem, kuri apmeklēja Latviju. Apsekojums tika veikts trīs reizes gadā - ziemas, vasaras un pavasara - rudens sezonā 16 robežkontroles punktos - uz autoceļiem, tālsatiksmes vilcieniem, lidostā un ostā. Pavisam tika aptaujāti 6.3 tūkstoši ārzemju ceļotāji, kuri ieradās Latvijā, kopā ar ģimenes locekļiem aptaujāti 10.2 tūkstoši ārzemju ceļotāji. Pētījuma dati tika vispārināti uz visu Latvijas ārzemju ceļotāju skaitu laika periodā no 1996. gada decembrim līdz 1997. gada novembrim.

Pēc robežu šķērsojošo personu apsekojuma datiem var aprēķināt tūristu skaitu, kuri ierodas Latvijā. Tūristu skaitā netiek iekļauti vienas dienas ceļotāji (valstī uzturas mazāk par 24 stundām), kā arī tie ceļotāji, kuru ceļojumu mērķis ir algots darbs vai mācības citā valstī. Pēc apsekojuma datiem no 1824 tūkstošiem ārzemju ceļotāju tikai 560 tūkstoši jeb 32% no kopējā skaita bija tūristi atbilstoši starptautiskajām definīcijām. (*Tūrisms Latvijā...*, 1998: 6)

No Latvijā nakšņojošiem 635.1 tūkstošiem ārzemju viesu Rīgā uzturējās 346 tūkstoši. Viena trešā daļa no visiem Rīgas viesiem bija ieradušies no Krievijas un Lietuvas (skat. 21. tab. pielikumā), tad seko Dānijas, Vācijas, Igaunijas un Somijas tūristi (katras valsts

īpatsvars apmēram 7 % no tūristu kopskaita). Tātad Rīgas galvenie viesi ir mūsu valsts tuvākie kaimiņi un Dānija, ar kuru Latvijai ir izveidojušies dažāda veida sakari, it sevišķi darījumu un kultūras jomā.

Ceļojuma galvenais motīvs Rīgas pilsētā ir darījumi. Biznesa tūristi veido gandrīz pusi no visiem Rīgas viesiem (162527), bet gandrīz trešo daļu veido ceļotāji, kuru vizītes motīvs ir apciemot draugus un radus, un tikai 17 % tūristu ir ieradušies ar nolūku atpūsties, 0.5% iepirkties un ārstēties (skat. 22.tab. pielikumā).

Vidēji viens Rīgas viesis, kā liecina robežu apsekojuma nepublicētie dati, Rīgā ir uzturējies 5.9 diennaktis un 1 diennaktī iztērējis vidēji 33.7 latus. Kopā 346 tūkstoši Rīgas viesu gadā ir iztērējuši 68.8 miljonus latu (neskaitot ceļa izdevumus). Aptauja liecina, ka visvairāk līdzekļu Rīgā ir iztērējuši viesi no Krievijas (26.2% no visas ārzemju tūristu iztērētās naudas), Zviedrijas (10.2%) un Vācijas (8.5%). To ceļotāju atbildes, kuri ir uzrādījuši sīkāku izdevumu struktūru, liecina, ka lielāko daļu izdevumu veido maksa par naktsmītni - 31.5%, gandrīz tikpat daudz ir iztērēts Rīgas restorānos un bāros -29.3% un gandrīz 24% veikalos par dažādiem pirkumiem. Arī šī aptauja apliecina, ka Rīga ir dārga pilsēta. Līdz ar to jāsecina, ka patreiz nevar gaidīt, ka šeit ieradīsies citu valstu iedzīvotāji iepirkties. Tikai 30% no aptaujātajiem uz jautājumu, “Vai šeit ir izdevīgi tērēt naudu?” ir atbildējuši, ka jā, bet 39% atbildējuši noliedzoši.

Atbilstoši ceļojumu motīvam, tūristi Rīgā ir izvēlējušies naktsmītnes. Tikai 25% no visiem viesiem ir nakšņojuši viesnīcās un citās kolektīvās naktsmītnēs, bet 42% nakšņojuši pie privātpersonām.

No visiem Rīgā iebraukušajiem ārzemju viesiem tikai 11% ir ieradušies organizētās ekskursijās vai izmantojuši tūrisma firmu pakalpojumus. Informāciju par Rīgu un Latviju ceļotāji ir ieguvuši:

- iepriekšējo vizīšu laikā 31.1%
- no radiem un draugiem 25.6%
- no biznesa informācijas 24.2%
- ceļvežiem 6.6 %
- ceļojumu aģentiem 4.9%

Tā kā ceļotāji tika aptaujāti, izbraucot no Rīgas, tad ir iespējams noteikt izejošo plūsmu virzienu, to apjomu un izmantoto transporta veidu. Ārzemju viesi, atstājot Rīgu, 34.1 %

gadījumā izmantoja dzelzceļa transporta pakalpojumus, 32.3 % autotransporta, 26.0 % aviotransporta un 7.6% jūras transporta pakalpojumus. Pa dzelzceļu izbraukušo plūsmas sadalās šādi: caur Zilupes dzelzceļa robežkontroles punktu izbraukuši 33.5 tūkstoši ceļotāju, caur Indras - 17.3 tūkstoši, caur Lugažu - 21.7 tūkstoši, bet caur Meitenes - 12 tūkstoši.

Pa autoceļiem izbraukuši caur šādiem robežkontroles punktiem: Ainažiem (32.9 tūkstoši), Grenctāli (25.2), Meiteni (16.9), Sileni (3.2), Ezeri (5.4), Terehovu (1.4), Rucavu (3.1), Valmieru (1.4), Valku 2 (3.7).

3.3.2. Vietējie viesi

Lai iegūtu priekšstatu par vietējiem tūristiem Rīgā un viņu izturēšanos, autore veica Rīgas viesu aptauju 1996. gada un 1997.gada jūnijā. Aptauja tika organizēta vietās, kur Rīgas viesi atstāj Rīgu - Rīgas dzelzceļa stacijā un autoostā. Tā kā Rīgā, kā jau iepriekš minēts, nav lielu problēmu ar autostāvvietām, un Rīgas viesi, kuri ieradušies no citām Latvijas pilsētām un pagastiem, var atstāt savu automašīnu gandrīz jebkurā vietā (izņemot Vecrīgu), tad nebija iespējams apsekot visus tos Rīgas viesus, kuri ieradušies ar personīgo automobili, bet apsekoti ir tikai tie, kuri izmantojuši sabiedrisko transportu. Aptaujai tika izmantota nejaušās izlases metode. Tā kā Latvijā joprojām nav precīzas tūrista un vienas dienas definīcijas, tad aptaujā tika ietvertas visas tās personas, kuras vecākas par 15 gadiem un kuru ierašanās motīvs Rīgā nav algots darbs šajā pilsētā. Pavisam aptaujātas 1079 personas, tai skaitā 1996. gada jūnijā - 500 personas, 1997. gada jūnijā 579 personas, no kopējā aptaujāto skaita 753 sastaptas Rīgas autoostā, 326 - Rīgas dzelzceļa stacijā.

No visām aptaujātajām personām, 81 % bija citu Latvijas rajonu iedzīvotāji un aptuveni viena piektā daļa (19%) Rīgas rajona iedzīvotāji, kurus varētu arī neuzskatīt par ceļotājiem, kuri pieskaitāmi tūristu kategorijai, jo Rīga sniedz lielu daļu viņiem nepieciešamo pakalpojumu, un tos varētu saukt par rekreantiem, kā to dara Jensena - Verbeke (*Jensen - Verbeke*, 1988).

Latvijas iedzīvotāji ir bieži viesi Rīgā. 82% no aptaujātajām personām apmeklēja Rīgu vismaz reizi trīs mēnešos vai biežāk, bet 64% vismaz reizi mēnesī vai biežāk.

Aptaujas rezultāti liecina, ka Latvijas iedzīvotāji, tāpat kā ārzemju viesi, Rīgu apmeklēja galvenokārt darījumu braucienos, ar nolūku iepirkties, apciemot radus un draugus (skat. 37.tab.pielikumā). Tikai 8% no Rīgas viesiem ir ieradušies ar nolūku apmeklēt kultūras iestādes

vai sporta pasākumus. Tomēr bez sava primārā mērķa, Rīgas viesi vizītes laikā ir apmeklējuši arī Rīgas kultūrvēsturiskos objektus. To apliecina respondentu atbildes. Uz jautājumu "Vai bez jūsu galvenā ceļojuma mērķa apmeklējāt arī Rīgas kultūrvēsturiskos objektus?", 36% respondentu atbildēja apstiprinoši.

Lai noteiktu tūrisma rajona robežas, respondentiem tika uzdots jautājums, kurā Rīgas rajonā viņi ir uzturējušies. 64% aptaujāto nosauca Centra rajonu, 20% Pārdaugavu, un tikai 16% no aptaujātajiem bija uzturējušies citos Rīgas rajonos.

Aptaujas laikā autore pārliecinājās, ka lielākā daļa Rīgas viesu (63%) ir vienas dienas viesi un tikai 36% tūristi, kuri nakšņojuši Rīgā. Aptauja pierāda, ka Latvijas iedzīvotāji daudz mazāk, salīdzinājumā ar citu valstu iedzīvotājiem, naktsmītnei svešā vietā izvēlas viesnīcu. No visiem respondentiem, kuri bija nakšņojuši Rīgā, viesnīcu pakalpojumus bija izmantojuši tikai 12%. Pārējie ceļotāji ir devuši priekšroku nakšņošanai pie radiem (75%), neskatoties uz rīdzinieku mazajiem dzīvokļiem. Jāsecina, ka to var raksturot kā īpašu mūsu tautas nacionālu iezīmi ceļošanas laikā un vietējo iedzīvotāju viesmīlību, jo biežāk meklē naktsmītņi pie paziņām vai radiem, nevis viesnīcā. Iespējams, ka šādu fenomenu - negatīvu attieksmi pret nakšņošanu viesnīcās, ir ietekmējusi arī vēsturiskā pieredze padomju periodā, kad viesnīcu pakalpojumi nebija brīvi pieejami. No visiem 1996. gadā aptaujātajiem Rīgas viesiem tikai 30% atbildēja, ka vēlētos izmantot viesnīcu pakalpojumus, bet 70% atbildēja noliedzoši. 1997. gada aptaujas rezultāti liek secināt, ka attīstoties viesnīcu industrijai, mainās arī iedzīvotāju attieksme pret nakšņošanu viesnīcās un attiecīgajā gadā jau 56% no respondentiem atbildēja, ka vēlētos izmantot viesnīcu pakalpojumus. Diemžēl, patreiz piedāvātie Rīgas viesnīcu pakalpojumi neatbilst vidusmēra Latvijas iedzīvotāju maksātspējai. 62% no visiem aptaujātajiem par sev pieņemamu nosauca cenu līdz 5 latiem par viesnīcas numuru diennaktī. Šādas cenas Rīgas viesnīcas nepiedāvā. Lētāko viesnīcu pakalpojumus varētu izmantot tikai 24% aptaujāto, jo tie ir atbildējuši, ka par sev pieņemamu uzskata cenu no 5 - 10 latiem diennaktī. Turklāt, salīdzinot respondentu atbildes 1996. gadā un 1997. gadā, redzams, ka iedzīvotāju pirktspēja ir kritusies, jo 1996. gadā līdz 10 latiem par viesnīcas numuru diennaktī par sev pieņemamu cenu uzskatīja 36% aptaujāto, bet 1997. gadā - vairs tikai 21%.

Pārejas periodā, mainoties ekonomiskajai situācijai, tūrisma organizācijai un citiem faktoriem, novārtā tika atstāts organizētais vietējais tūrisms. Tikai viena ceturtdaļa no respondentiem pēdējo 5 gadu laikā ir piedalījušies organizētā ekskursijā uz Rīgu, bet 66% no

tiem pašiem respondentiem vēlētos apskatīt Rīgu kā ekskursanti. Tātad pieprasījums pēc Rīgas tūrisma produkta vietējo iedzīvotāju vidū ir, un tūrisma firmu uzdevums ir atrast veidu, kā apmierināt šo pieprasījumu.

Neskatoties uz jau tā biežo ceļošanu uz Rīgu, 46% respondentu ir atbildējuši, ka vēlētos vēl biežāk apmeklēt Rīgu. Kā galvenie faktori, kas traucē to darīt, tiek minēts naudas trūkums (59% respondentu) un brīva laika trūkums (29%). Tātad, uzlabojoties ekonomiskajai situācijai valstī, arī bez īpašas tūrisma veicināšanas un reklāmas Rīgā var prognozēt lielāku vietējo viesu skaitu.

Respondentiem tika jautāts, kurus kultūrvēsturiskos objektus viņi ir apmeklējuši, neuzdodot nekādus papildjautājumus jeb paskaidrojumus. Respondentu atbildes liecina, ka Vecrīga tiek uztverts kā vienots kultūrvēsturisks ansamblis un tūrisma objekts un tā ieņem pirmo vietu apmeklēto kultūrvēsturisko objektu sarakstā. (Skat zīm.) Nākošais visapmeklētākais objekts ir bijis tirgus. Lai gan to nevar iekļaut kultūrvēsturisko objektu sarakstā, tad noteikti var ierindot pilsētas tūrisma objektu sarakstā. Kā īpašs apskates objekts tiek izdalīts pilsētas dominante - Brīvības piemineklis. Jāatzīmē, ka vairāki respondenti atsevišķi izdala Vecrīgas ekskursiju objektus, starp tiem visbiežāk minēta Doma baznīca un Doma laukums kā Vecrīgas dominante kā arī Pēterbaznīca.

Pagaidām Rīgas viesi diezgan kritiski uztver Rīgas pilsētu. Viņu atbildes liecina, ka Rīgas pilsētai ar lauku rajoniem ir jāuzlabo transports, jāceļ pakalpojumu kvalitāte, pilsētai jāklūst sakoptākai, latviskākai, lai to uztvertu kā viesmīlīgu pilsētu.

3.3.3. Latvijas iedzīvotāju attieksme pret Rīgu kā ceļojuma vietu

Liela nozīme pilsētas tūrisma produkta veidošanā un pilsētas tūrisma attīstībā ir potenciālo viesu attieksmes noskaidrošanai. Tādēļ, paralēli Rīgas viesu aptaujai, 1996.-1998. gadā tika veikta arī izlases veida aptauja 4 dažādās Latvijas vietās - vienā lauku teritorijā - Valkas rajona Jērcēnu pagastā, vienā lielpilsētā - Liepājā, un divās mazpilsētās - Aknīstē un Limbažos. Respondenti tika izraudzīti atbilstoši attiecīgo pagastu vai pilsētu iedzīvotāju dzimuma, vecuma, nacionālai un sociālai struktūrai. Aptaujātas kopā 372 personas, kas ir par maz, lai dotu pilnīgu pārskatu par visu Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret Rīgu kā ceļojumu centru, bet sniedz ieskatu šādā attieksmē. Aptaujas rezultāti atspoguļoti 38.tabulā pielikumā.

Iegūtie aptaujas rezultāti liecina, ka Latvijas iedzīvotājiem ir izveidojies pozitīvs Rīgas tēls, jo uz jautājumu, vai uzskatāt Rīgu par viesmīlīgu pilsētu, 52 % respondentu atbildējuši apstiprinoši. No izvēlētajām teritorijām, visnegatīvākā attieksme ir Aknīstes iedzīvotājiem, no kuriem tikai 36 % uzskata Rīgu par viesmīlīgu pilsētu, bet vislabvēlīgākā - Jērcēnu pagasta iedzīvotājiem, no kuriem 60% uzskata Rīgu par viesmīlīgu pilsētu.

Salīdzinot ar Rīgā veiktās aptaujas rezultātiem, republikas iedzīvotāji uz Rīgu ceļo retāk - tikai 49 % apmeklē Rīgu reizi trīs mēnešos vai biežāk. Kā galvenais brauciena motīvs tiek minēts radu un draugu apmeklējums, darījumi un iepirkšanās. Braucieniem uz Rīgu visbiežāk tiek izmantots sabiedriskais transports - 58% respondentu. Gandrīz puse aptaujāto ir atbildējuši, ka ceļojumu laikā uz Rīgu, viņi paliek nakšņot Rīgā, bet tāpat kā Rīgā sastaptie viesi, arī šī respondentu grupa dod priekšroku nakšņošanai pie radiem un paziņām, bet viesnīcas kā naktsmītņi izvēlas tikai 12 % Latvijas iedzīvotāju.

Ļoti līdzīgas ir atbildes uz jautājumiem, vai esat apmeklējuši Rīgu kā ekskursants pēdējos 5 gados un vai vēlētos to darīt. 79% nav bijuši ekskursijā uz Rīgu pēdējo 5 gadu laikā, bet 57% aptaujāto to vēlētos darīt. Arī lauku rajonu iedzīvotāju galvenais šķērslis ir naudas trūkums, 51% aptaujāto nevar apmeklēt Rīgu šī iemesla dēļ. Vēl negatīvāka, nekā Rīgā sastaptajiem viesiem, ir lauku iedzīvotāju attieksme pret nakšņošanu viesnīcās, jo 60 % visu respondentu nevēlas izmantot viesnīcu pakalpojumus, bet Jērcēnu pagastā tādu ir pat 74% no visiem iedzīvotājiem. Tolerantāki pret viesnīcām ir pilsētu iedzīvotāji, no aptaujātajiem liepājniekiem, piemēram, 77 % ir izteikuši vēlmi nakšņot viesnīcā. Respondentu nosauktās cenas būs šķērslis šai ceļotāju kategorijai atrast naktsmītņi Rīgas viesnīcās, jo 76% par sev pieņemamu uzskata cenu zem 5 latiem un tikai 6% aptaujāto ir gatavi maksāt par viesnīcu pakalpojumiem 5 - 10 latus diennaktī.

Tāpat kā Rīgā organizētajā aptaujā, arī lauku rajonos iedzīvotāji uzskata, ka Rīgas pakalpojumu cenas neļauj būt tai pieejamai un viesmīlīgai. Kā pasākumi, kuri būtu jārisina, vispirms tiek minēta arī transporta uzlabošana un pakalpojumu sniegšana.

Autores veiktais tūrisma uzņēmumu un to darbības izvērtējums liecina, ka Rīgā pašlaik ir pietiekami lielas iespējas attīstīt tūrismu, neradot jaunus tūrisma uzņēmumus. Rīgā tiek izmantota apmēram viena trešā daļa viesnīcu ietilpības, iebraukušos tūristus ir gatavas uzņemt ap trīsdesmit tūrisma firmu, kuras patreiz nodarbojas ar tūristu nosūtīšanu. Galvenais

tūrisma saimniecības uzdevums ir piedāvāt daudzveidīgus, kvalitatīvus un cenu ziņā piemērotus pakalpojumus.

Vidēji gadā Rīgā ierodas ap diviem miljoniem viesu, no kuriem tūristi ir 850 tūkstoši. Ārzemju tūristu vidū lielāko daļu (45%) veido viesi no kaimiņu valstīm – Krievijas, Lietuvas un Igaunijas. No Rietumeiropas valstīm visvairāk Rīgā ierodas Dānijas, Vācijas un Somijas tūristi. Ārzemju un vietējo tūristu vidū visvairāk ir darījumu tūristu, bet Rīgas viesnīcu klienti ir darījumu tūristi un atpūtas tūristi.

Tūrisma firmu apsekojums liecina, ka Eiropas valstu iedzīvotājiem nav sevišķi augsta interese par tūrisma ceļojumiem uz Rīgu, tādēļ būtu nepieciešams plašāks reklāmas darbs starptautiskajos tūrisma gadatirgos. Krievijas iedzīvotāju vidū Rīga joprojām ir pievilcīgs ceļojuma mērķis, bet ir ļoti grūti organizēt ceļojumus no Krievijas uz Latviju un Rīgu, sakarā ar sarežģīto vīzu kārtības kārtību. Vairākās tūrisma firmās sadarbība ar Krieviju šī iemesla dēļ 1998. gadā ir vispār pārtraukta.

4. PILSĒTAS TŪRISMA ELEMENTU IZVIETOJUMS RĪGĀ UN TŪRISMA RAJONS

4.1. Līdzšinējie pētījumi tūrisma rajona izdalīšanā

Attīstoties pilsētas tūrisma pētījumiem, zinātnieki ir veikuši arī pilsētas tūrisma elementu rajonēšanu, veidojuši tūrisma telpas modeļus.

Vieni no pirmajiem tūrisma rajonu izdalīja K. Steinsfilds un J. Rikerts mūsu gadsimta septiņdesmito gadu sākumā. Tūrisma rajonu autori saskatīja ASV piekrastes kūrortpilsētās un nosauca to par **rekreatīvo darījumu rajonu**. Rajonēšanas pamatā autori izmantoja zemes lietojumveidu. Kūrortpilsētu centrālajā daļā, kur tika veikta rajonēšana, vienlaikus izdalījās arī centrālais darījumu rajons. Autori tūrisma rajonu definēja kā “lineāru restorānu, dažādu pārtikas stendu, saldumu veikalu, īpaši domātu suvenīru veikalu sakopojumu, kas kalpo viesu brīvā laika iepirkšanās vajadzībām.” (C. Stansfield and J. Rickert, 1970: 215). Steinsfilds un Rikerts saskatīja, ka tirdzniecības teritorijas cenšas izvietoties iespējami pieejamākā vietā attiecībā pret galveno tūrisma objektu (pludmali), un ka tās ir teritoriāli nedaudz atdalītas no tradicionālā centrālā darījumu rajona. Izdalītajam rekreatīvajam darījumu rajonam ir raksturīgs sezonāls dzīves ritms un specializētas pakalpojumu funkcijas, kas cenšas izslēgt pastāvīgo iedzīvotāju vajadzības.

Vēlākajos pētījumos K. Steinsfilds secināja, ka notiek rekreatīvā darījumu rajona un centrālā darījumu rajona transformācija. ASV Ņūdžersijas štata *Cape May* kūrorta izpētes rezultātā K. Steinsfilds pierādīja, ka rekreatīvais darījumu rajons ir paplašinājies, bet tradicionālais centrālais darījumu rajons ir kļuvis vairāk sezonāli orientēts. Viesu pastāvīgā klātbūtne ir pārveidojusi vairāk vai mazāk tipisko centrālo darījumu rajonu uz tūristiem orientētā, ar piekrasti nesaistītā rekreatīvā darījumu rajonā (Getz/ Stansfield, 1990 :32.lpp).

G. Ešovorts bija pirmais ģeogrāfs, kurš izdalīja tūrisma rajonu daudzfunkcionālā pilsētā nevis kūrortā. G. Ešovorta tūrisma rajons tika izdalīts, kartējot pilsētas tūrisma produktu un tūrisma pakalpojumu piedāvājumu. Autors tūrisma rajonu izdalīja kā teritoriju, kurā notiek lielākā daļa tūrisma aktivitāšu. G. Ešovorts attīstīja ideju, ka, identificējot dažādus rajonus pilsētas iekšienē, vieglāk var saredzēt tos procesus, kuri nosaka un veido pilsētas telpisko struktūru. Ešovorta un Tanbridža (G. Ashworth. and J. Tunbridge, 1990) plašajā pētījumā, kas veltīts tūrisma attīstībai vēsturiskajās pilsētās, tiek aprakstīts tūrisma rajona veidošanās

mehānisms. Tūrisma rajona evolūcijā G.Ešvorts izdala trīs stadijas, katrā no tām izdalot tūrisma rajonu ar atšķirīgu nosaukumu, “vēsturisko pilsētu”, “tūristu pilsētu” un “tūristu - vēsturisko pilsētu”. Savā pētījumā autori kā galveno izpētes objektu izdala saikni starp pilsētu, tās vēsturi un tūristu.

Ar **vēsturisko pilsētu** jeb pilsētas vēsturisko rajonu tiek saprasts mūsdienu pilsētā saglabājamais senās pilsētas veidols. Šādā vēsturiskā rajonā ir liels restaurēto ēku īpatsvars un tas veic īpašas, no citiem pilsētas rajoniem atšķirīgas, pilsētas funkcijas. Vēsturiskā pilsēta ir viegli izdalāma, ja pilsētā ir saglabājušies fiziskie šķēršļi - nocietinājumi, vaļņi, kanāli.

Ar **tūristu pilsētu** tiek apzīmēta tā pilsētas daļa, kurā koncentrējas tūristu aktivitātes un kas ļauj šo teritoriju salīdzināt ar vēsturisko pilsētu. Tūristu pilsēta tiek izdalīta, kartējot vai statistiski salīdzinot trīs galvenos pilsētas tūrisma pakalpojumus - naktsmītnes, sabiedrisko ēdināšanu un tūrisma objektus. Ar tūrisma objektiem tiek saprasti tie objekti, kuri ir tūristu vizītes galvenais mērķis - pilis, baznīcas, laukumi utt. Autoru veiktie pētījumi liecina, ka tūristu pilsēta daļēji pārklāj vēsturisko pilsētu (to vēsturiskās pilsētas daļu, kas tiek izmantota kā tūrisma objekts) un daļu no tirdzniecības pilsētas. Lielajās pilsētās var veidoties atsevišķas teritoriālas tūristu pilsētas, ja starp tām attālumi ir par lieli, lai veidotos gājēju koridori. Savukārt mazās pilsētās nevar saskaņot atšķirību starp vēsturisko, tirdzniecības un tūristu pilsētu

Izdalot “vēsturisko pilsētu” un “tūristu pilsētu” kā pilsētas struktūras iekšējos modeļus, sākotnēji tiek atdalītas šīs abas funkcijas viena no otras un no citām pilsētas funkcijām. Lai gan abi modeļi izdalīti pēc savām raksturiezīmēm, ir skaidrs, ka šie rajoni pārklājas. Sākotnēji tie var attīstīties neatkarīgi viens no otra, tos veido dažādas organizācijas, dažādi motīvi, tomēr vēsturiskā pilsēta ir ievērojams tūrisma resurss un tādējādi autori nonāk pie loģiska secinājuma, ka veidojas kombinēta tūristu – vēsturiskā pilsēta (*turpat*, 71.lpp).

“**Tūristu - vēsturiskā pilsēta** var tikt definēta kā teritorija, kurā pārsedzas vēsturiskā un tūristu pilsēta, tādējādi kļūstot par pilsētas daļu, kurā vēsturiskie pieminekļi un ar tiem saistītās asociācijas tiek aktīvi izmantotas tūrismā” (*turpat*, 73.lpp).

Arī Ešvorts apgalvo, ka tūristu - vēsturiskā pilsēta nav atsevišķa funkcionālā zona, bet tā ir integrāla formālā vai funkcionālā centrālā rajona daļa. Izveidotais modelis ir piemērojams vidēja lieluma Rietumeiropas daudzfunkcionālai pilsētai. Tūristu – vēsturiskās pilsētas modelis balstās uz pieņēmumu, ka pilsētai ir jābūt pietiekami lielai, lai tajā varētu attīstīties vēsturiskās, tūrisma, un tirdzniecības funkcijas, kas atļautu šo funkciju nesējiem grupēties vai veidot

saskatāmus rajonus. Lielās pilsētas, kurās ir vairāki centrālie rajoni, var veidoties vairāki tūrisma rajoni. Lielpilsētās tūristu- vēsturiskās pilsētas veidojas ap nozīmīgākajiem tūrisma objektiem.

Rekreatīvā darījumu rajona koncepciju attīstīja un būtiski paplašināja D. Bērtensšovs, kurš pilsētas tūrisma pētījumos izdalīja tūrisma darījumu rajonu (Burtenshaw u.c., 1991: 212). Bērtensšovs apgalvo, ka tūrists pilsētā apmeklē tikai nelielu tās daļu, jo bieži vien tam ir maz laika un ierobežota pārvietošanās. Apmeklē tikai to daļu, kur var nokļūt ar kājām, jeb kura ir iekļauta ekskursiju maršrutā. Atbilstoši Bērtensšova idejām, tūristu rajons (tūristu pilsēta) veidojas no pilsētas funkcionālām zonām - vēsturiskās pilsētas, kultūras pilsētas, nakts dzīves pilsētas un iepirkšanās pilsētas (skat. 4.1.zīm.).

Atbilstoši Bērtensšova modelim, tūristu pilsēta pārklāj tikai mazu daļu no pilsētas teritorijas. Mazajās pilsētās, ar skaidri definētiem tūrisma objektiem, kur tūrists uzturas īsu laiku, tūristu pilsēta mērāma dažos simtos metru. Lielajās pilsētās tūristu pilsēta var sastāvēt no šādu rajonu kompleksa, kurus savā starpā var savienot tūristu koridori. Tūrisma rajonu Bērtensšovs definē kā **centrālo tūrisma rajonu**, kurš pēc būtības ir līdzīgs un Steinsfilda un Rikerta rekreācijas darījumu rajonam. Centrālais tūrisma rajons aizņem nelielu pilsētas daļu, bet tajā atrodas lielākā daļa tūrisma uzņēmumu un objektu, kurus lieto tūristi (*turpat*, 212). Autors pieņem, ka lielajās pilsētās, kuras ir vienlaicīgi arī nozīmīgi tūrisma centri, centrālajā pilsētas daļā pārklājas tūrisma funkcijas ar citām centrālā darījumu rajona funkcijām.

D. Gecs, raksturojot tūrisma rajonu pilsētas centrālajā daļā, lieto apzīmējumu **tūrisma darījumu rajons** (*Getz*, 1993:583.). Tūrisma darījumu rajons tiek izdalīts, ja kādā pilsētas daļā teritoriāli sakrīt centrālā darījumu rajona un uz pilsētas viesiem orientētu pakalpojumu funkcijas. Geca izdalītais tūrisma darījumu rajons atšķiras no Steinsfilda un Rikerta rekreatīvā darījumu rajona, kurš piemērots pludmales kūrortiem. Viens no otra tie atšķiras gan pēc formas, gan funkcijām un plānošanas problēmām. Kā pamatojumu, kāpēc rekreācijas rajons tiek aizstāts ar tūrisma rajonu, Gecs min apstākli, ka pilsētās uz viesiem orientētas pilsētas funkcijas ir ļoti daudzveidīgas. Kā tipiskākos pilsētas tūrisma komponentus Gecs izdala konferences un izstādes, kultūrvēsturisko mantojumu, ūdeņu piekrasti, muzejus un galerijas, tirdzniecības iestādes, sabiedriskās ēdināšanas iestādes, izpriece, teātrus un koncertzāles,

sporta iespējas, skatu vietas un gājēju zonas. Ja rekreatīvais darījumu rajons kūrortos ir orientēts uz viesiem, tad lielajās pilsētās tūrisma darījumu rajons orientēts arī uz iedzīvotājiem. Geca tūrisma darījumu rajona modelis ietver tūrisma atrakcijas, pakalpojumu funkcijas un tradicionālās centrālā darījuma rajona funkcijas. Biroju darbinieki ir papildus lietotāji tām pakalpojumu iestādēm, kuras ir orientētas uz viesiem. Gecs pieļauj iespēju, ka dažās pilsētās var veidot vairākus tūrisma darījumu rajonus (*turpat*, 598).

D. Pīrss (*Pearce*, 1998) pētīja tūrisma telpiskās izpausmes Parīzē. Atšķirībā no līdzšinējiem tūrisma rajonēšanas gadījumiem, Pīrss izvēlējās policentrisku lielpilsētu. Pīrsa **tūrisma rajona** modelis balstās uz tūrisma produkta piedāvājuma un pilsētas citu funkciju analīzi. Autors uzsver integratīvās pieejas nepieciešamību pilsētas tūrisma rajonēšanā, uzsverot, ka ir nepieciešams pētīt ne vien pilsētas tūrisma elementu izvietojumu, bet vispusīgi analizēt to pilsētas daļu, kuru izmanto tūristi. Pētījumu rezultātā D.Pīrss Parīzē izdala trīs tūrisma rajonus: pilsētas vēsturisko centru, Monmartru un Operas rajonu. Katrs no šiem rajoniem atšķiras ar to, ka kombinējas ar atšķirīgu pilsētas funkciju. Centrs koncentrē lielāko daļu tūristu, un tam nozīmīgākā ir kultūrvēsturiskā funkcija. Monmartra apvieno dzīvojamā rajona un tūrisma funkciju, un kā pilsētas perifēriālam rajonam tam nav raksturīgas darījumu rajona funkcijas. Tūrisma pakalpojumu vidū Monmartrā vairāk koncentrējas nakts izklaides iestādes - kabarē, intīmpreču veikali. Operas kvartāls apvieno divas galvenās funkcijas - tirdzniecības un tūrisma funkcijas.

Apkopojot citu autoru dotās tūrisma rajona definīcijas, autore **tūrisma rajonu pilsētā definē kā telpu, kurā uzturas tūristi un ir koncentrēti tūrisma pakalpojumu piedāvātāji - tūrisma industrijas uzņēmumi.**

Tūrisma rajonu veido un tā konfigurāciju nosaka **pilsētas ģeogrāfiskā struktūra** (sevišķi izvietojums upju krastos, pilsētas vēsturiskais kodols un ielu zīmējums), **tūrisma objektu izvietojums, naktsmītņu izvietojums, izveidotais un piedāvātais tūrisma produkts** (sevišķi ekskursiju maršruti), **tūristu tipi un izturēšanās, pilsētas izvēlētie attīstības virzieni.**

4.2. Tūrisma rajons Rīgā

Viens no autores promocijas darba mērķiem ir tūrisma rajona izdalīšana Rīgas pilsētas teritorijā. Kā jau tika minēts, tad tūrisma rajons ir tā telpa, kurā koncentrējas tūrisma aktivitātes, ilgstoši uzturas tūristi, koncentrējas tūrisma uzņēmumi un tūrisma pakalpojumu sniedzēji. Tūrisma rajons vizuāli atšķiras no citiem pilsētas rajoniem. Atšķirības nosaka paaugstināts cilvēku skaits (pie dažiem tūrisma objektiem noteiktos laikos var veidoties cilvēku pūļi, burzma). Ja pilsētas viesi ir ieradušies no citām valstīm, it sevišķi no valstīm, kas atšķiras kultūras ziņā, tad tūristi izceļas vietējo iedzīvotāju vidū ar savu valodu, apģērbu, izturēšanos.

Definējot tūrisma rajonu un nosakot tā robežas, ir iespējams sasniegt vairākus mērķus:

- 1) izdalīt un raksturot to pilsētas daļu, kurā izpaužas un realizējas pilsētas tūrisma funkcija;
- 2) akcentēt pilsētas teritorijas daļu, kurā tūrisms tiek plānota kā jauna funkcija vai tiek aktivizēta esošās tūrisma funkcija;
- 3) iezīmēt tūrisma ietekmes pētīšanas areālu, analizēt tūrisma rajona mijiedarbību ar citām pilsētas funkcionālām zonām, pilnveidot tūrisma rajona iekšējo struktūru;
- 4) atbilstoši tūrisma rajona struktūrai un raksturīgākām iezīmēm, veidot pilsētas un tūrisma produkta tēlu.

Tūrisma rajona izdalīšana tika veikta pēc integrētas metodes, kartējot dažādu tūrisma objektu izvietojumu, tūrisma pakalpojumu uzņēmumu izvietojumu un analizējot Rīgā piedāvātā tūrisma produkta izplatības areālus. Tūrisma rajona veidošanos pamato vairāki faktori. Pirmais no tiem ir saistīts ar tūrisma uzņēmumu telpisko saistību. Tūrisma attīstības prakse liecina, ka galvenie tūrisma objekti kalpo kā rajonveidojošs faktors, kuri piesaista tūrisma pakalpojumu uzņēmumus. Vietās, kur atrodas lieli tūristu interešu objekti – tūrisma dominantes, uzturas daudz tūristu, izvietojas naktsmītnes, suvenīru veikali, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi un citi tūrisma pakalpojumu sniedzēji. Autore, analizējot dažādu pilsētas tūrisma elementu izvietojumu, centās noskaidrot, vai Rīgā tūrisma objekti un pakalpojumu uzņēmumi ir teritoriāli saistīti. Tūrisma rajona izdalīšanā tika ņemta vērā gan patreizējā situācija, gan arī pilsētas un tūrisma attīstības potenciālās iespējas.

4.2.1. Pilsēttūrisma elementu izvietojums.

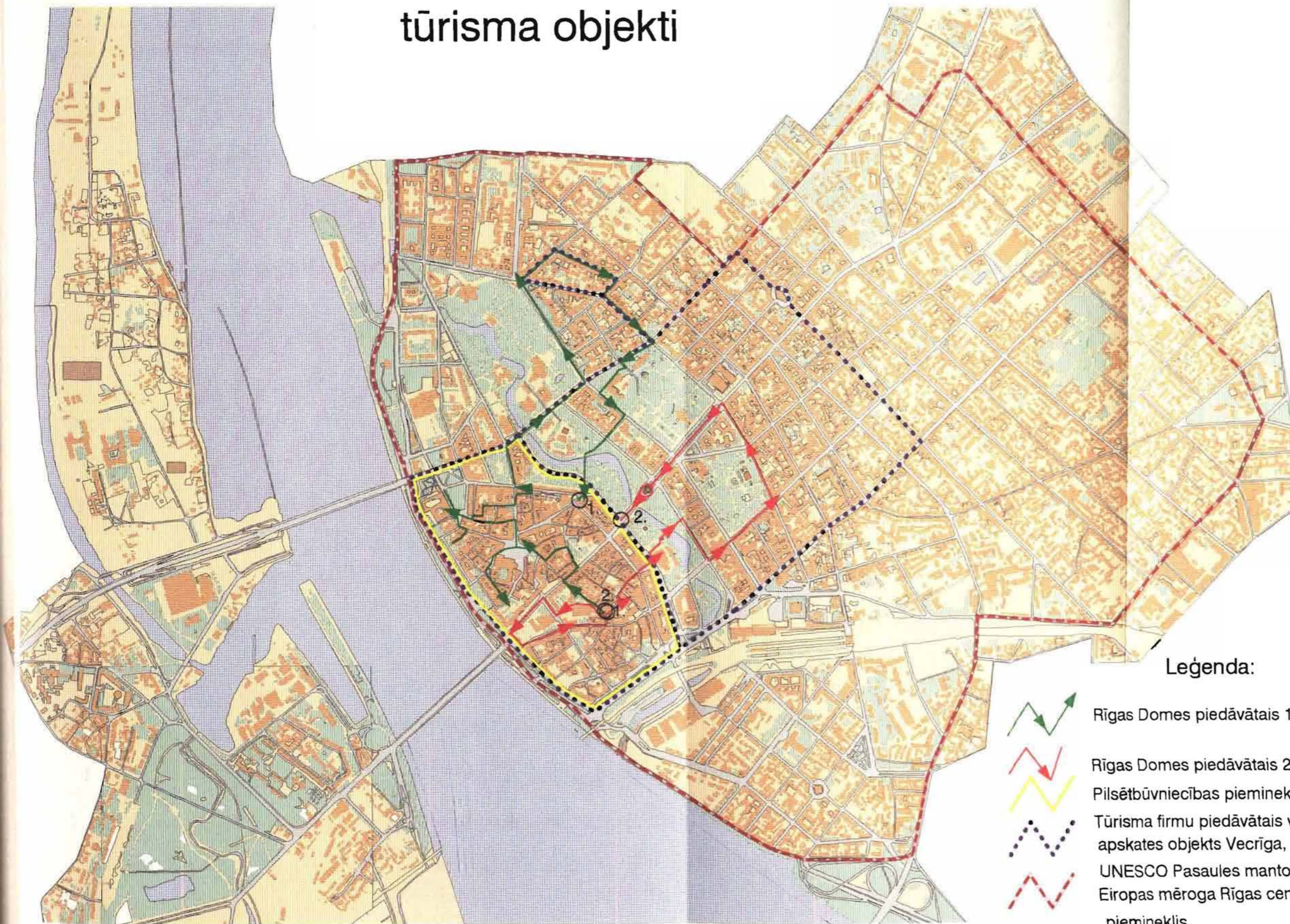
Kā galvenos izpētes objektus tūrisma funkcijas rajonēšanai autore izvēlējās nozīmīgākos pilsētas tūrisma elementus – tūrisma objektus, naktsmītnes, tūrisma firmas un ceļojumu aģentūras, sabiedriskās ēdināšanas iestādes, kultūras un mākslas iestādes, uz pilsētas viesiem orientētus tirdzniecības uzņēmumus, nakts izklaides iestādes, sporta objektus un iestādes. Tūrisma telpiskajā analīzē var izmantot arī formāli izdalītos pilsētas rajonus. Rīgā tādi ir Eiropas un valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi Rīgas centrs un Vecrīga, kas ir iekļauti UNESCO mantojuma sarakstā. Tādēļ par pamatu izpētei tika izvēlēta pilsētas centrālā daļa, lai noteiktu, vai tūrisma rajons teritoriāli sakrīt ar formāli izdalīto rajonu, kurā ir paredzēta tūrisma attīstība.

Tūrisma objektu izvietojums. Lai noteiktu nozīmīgākos tūrisma objektus Rīgā, autore analizēja tūristu ceļvežus, kartes, apsekoja Rīgas tūrisma firmas, kuras organizē ekskursijas pa pilsētu, aptaujāja Rīgas viesus. Pētījuma rezultātā autore secina, ka Rīgas tūrisma objektu izvietojumā ir vairākas raksturīgas iezīmes.

Pirmkārt, Rīgā, tāpat kā citās Eiropas pilsētās, pagaidām nozīmīgākie un tradicionālākie tūrisma objekti ir pilsētībūvniecības pieminekļi, arhitektūras pieminekļi, kultūrvēsturiski pieminekļi, baznīcas. Galvenie tūrisma objekti ir koncentrēti pilsētas vēsturiskajā daļā Vecrīgā. Vecrīga pati tiek izdalīta kā formāls pilsētas rajons – Eiropas un valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļis (skat. 1.karti). Kā komplekss un vienots tūrisma objekts Vecrīga tiek piedāvāta dažādos tūrisma ceļvežos un tūrisma firmu izstrādātajos maršrutos. Ekskursiju organizētāji Rīgas tūrisma firmās piedāvā ekskursiju pa Vecrīgu, piedāvājumā neizdalot īpašu maršrutu. Ekskursiju organizatori, atbilstoši ekskursiju organizēšanas tendencēm, ekskursiju maršrutu variē atkarībā no ekskursijas ilguma, klientu vēlmēm un interesēm. Vecpilsētas tradicionālākās tūrisma dominantes ir Doma baznīca un laukums, Pēterbaznīcas, Rīgas pils, arhitektūras pieminekļi “Trīs Brāļi”, “Zviedru vārti”, Pulvertornis, Saeima, Jēkaba kazarmas, Danenšterna un Reiterna nams. Tāpēc Vecrīga, kuras robežas ir skaidri izteiktas dabā, kura ir definēta kā Eiropas un valsts nozīmes arhitektūras pieminekļis un īpaša aizsargājamā zona Rīgā, ir uzskatāma par kompleksu tūrisma objektu.

1.karte Formālais tūrisma rajons un tūrisma firmu piedāvātie kompleksie

tūrisma objekti

Leģenda:

- Rīgas Domes piedāvātais 1. maršruts kājāmgājējiem
- Rīgas Domes piedāvātais 2. maršruts kājāmgājējiem
- Pilsētbūvniecības piemineklis - Vecrīga
- Tūrisma firmu piedāvātais variants - kompleksais apskates objekts Vecrīga, Rīgas centrs
- UNESCO Pasauls mantojuma sarakstā iekļautais Eiropas mēroga Rīgas centra pilsētbūvniecības piemineklis

Vecrīga kā komplekss tūrisma objekts atspoguļojas arī Rīgas viesu uztverē. Veicot pilsētas viesu anketēšanu, anketā nebija nosaukti pilsētas tūrisma objekti, lai precīzāk noskaidrotu, kādi tūrisma objekti tiek atpazīti. 44% aptaujāto Rīgas pilsētas viesu, kuri bija apmeklējuši arī kādu no pilsētas kultūrvēsturiskajiem objektiem, nosauca Vecrīgu (skat. 37.tabulu pielikumā) kā galveno objektu. Kā atsevišķi apmeklētākie objekti Vecrīgā tika nosaukti Doma baznīca un Doma laukums.

Otrkārt, bez Vecrīgas kā kompleksa objekta, Rīgas tūrisma firmu piedāvājumā tiek nosaukts pilsētas Centrs. Pilsētas centru veido daudzveidīgāki tūrisma objekti, tajā tiek iekļauts Brīvības piemineklis, bulvāru loks ar pilsētas kanālu, kas veido īpašu pilsētas vidi. Arī deviņpadsmitā gadsimta beigās un divdesmitā gadsimta sākumā būvētās sabiedriskās celtnes – Opera, Augstākā tiesa un Ministru kabineta ēka, Mākslas muzejs, Pareizticīgo katedrāle un pēdējos gados arī jūgendstila arhitektūras pieminekļi. Ekskursijas organizētāju uztverē pilsētas centrā ietilpst teritorija, ko norobežo bulvāru loks, Ģertrūdes iela, Marijas (Čaka) iela un Valdemāra iela. Pilsētas centrālā daļa tūrisma piedāvājumā tiek “pavirzīta” radiāla stara veidā Elizabetes un Alberta ielas rajonā, kur koncentrēts liels skaits daudzveidīgu jūgendstila arhitektūras pieminekļu.

Abu komplekso tūrisma objektu – Vecrīgas un pilsētas centra izvietojums nosaka tūrisma rajona atrašanās vietu, tā konfigurāciju, veido tūrisma rajona kodolu. Rīgas pilsētas tūrisma rajona kodols atbilst G. Ešvorta izdalītajam vēsturiskās pilsētas modelim, kuru apmeklētāji neatkarīgi no tā, vai pilsēta un tās tūrisma uzņēmumi vēlas attīstīt tūrisma vai nevēlas.

Treškārt, bez nosauktajiem kompleksajiem tūrisma objektiem, kurus iespējams apskatīt, neizmantojot pilsētas vai ekskursiju transportu, Rīgas tūrisma produkta piedāvājumā izdalās arī vairāki atsevišķi perifēriāli objekti, kuri tiek iekļauti autobusu ekskursiju maršrutos. Tie ir Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, Mežaparks un Rīgas zooloģiskais dārzs, Rīgas motormuzejs. Atsevišķu tūrisma firmu piedāvājumā tiek iekļauti tādi objekti kā Zaķu salas TV tornis, Āgenskalna koka apbūves komplekss. Protams, tūrisma firmu piedāvājumā ir arī dažādas tematiskās ekskursijas, kas tiek piedāvātas skolēniem, kuros ir iekļauti arī netradicionāli tūrisma objekti.

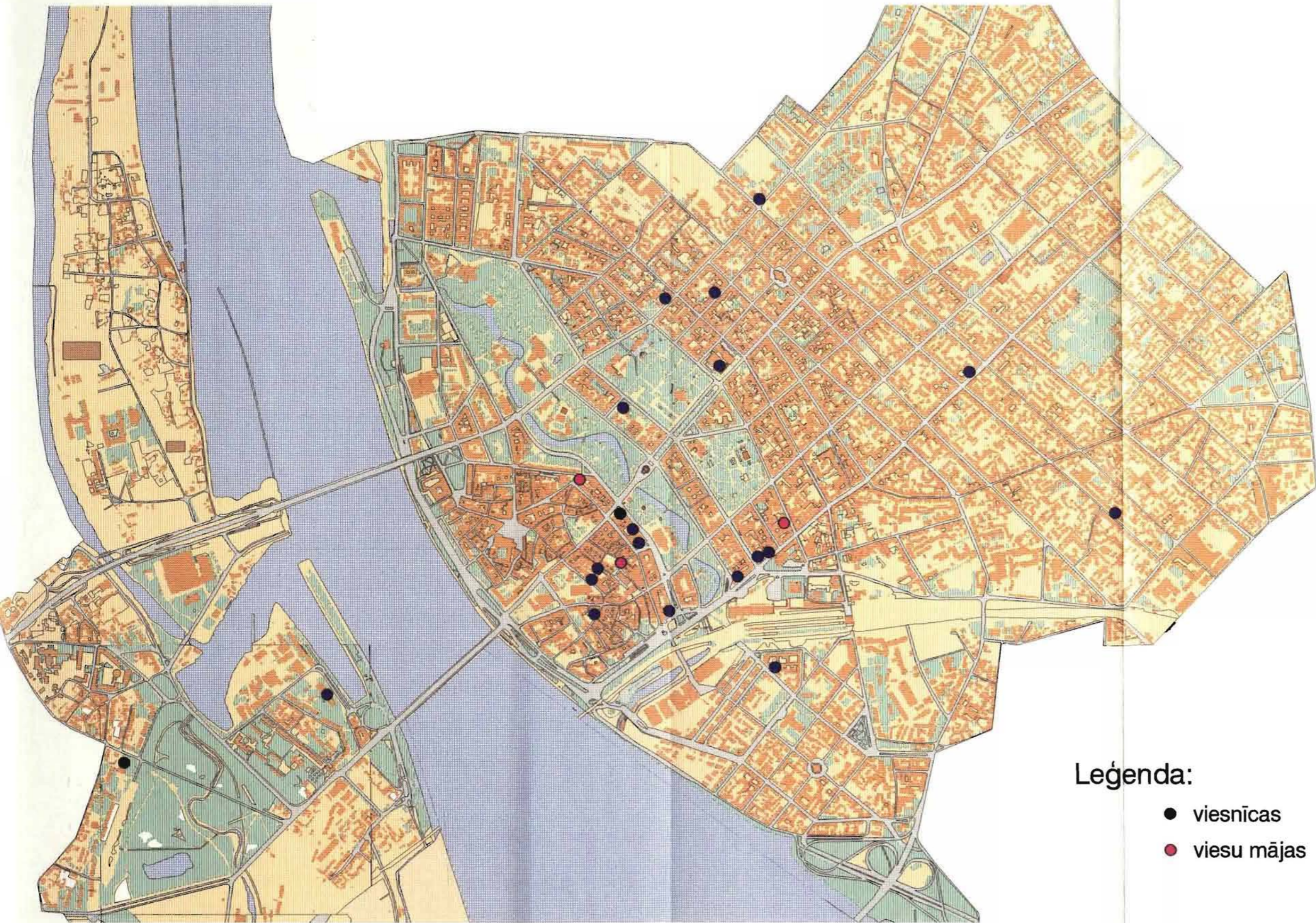
1999.gadā Rīgas tūrisma informācijas birojs un aģentūra Rīga 800 ir radījusi jaunu tūrisma produktu, izstrādājusi un izdevusi bukletu “Rīga kājāmgājējiem”. Tajā ir iezīmēti divi

maršruti (skat. 1.karti), iezīmētas un akcentētas divas telpiskas Rīgas daļas, ko turpmāk intensīvi izmantos neorganizētie tūristi. Dabā šie maršruti vizuāli nav iezīmēti.

Naktsmītnes. Rīgas pilsētas naktsmītnes ir koncentrētas pilsētas centrālajā daļā. Tradicionāli naktsmītnes izvietojas pilsētu centrālajā darījumu rajonā, autoostu un dzelzceļa staciju tuvumā, tūrisma objektu tuvumā. Pilsētas centra viesnīcas parasti ir ciešāk saistītas ar citiem tūrisma industrijas elementiem – sabiedrisko ēdināšanu, tirdzniecību, bet perifēriālās viesnīcas ir izolētas no tiem, tādēļ pašas piedāvā vairāk pakalpojumu. Aplūkotajā teritorijā (pilsētas centrā un tam pieguļošajā Daugavas kreisā krasta teritorijā) atrodas 22 naktsmītnes (skat.2.karti). Vislielākā naktsmītņu koncentrācija vērojama Vecrīgā, kur atrodas pilsētas lielākās un prestižākās viesnīcas – *Hotel de Rome, Rīga, Konventa sēta, Metropole* un *Eurolink, Radi un Draugi*, viesu māja *Man – Tess*. Maza nozīme tūrisma industrijā ir viesu mājai *Valnis*, kurā ir tikai 12 vietas. Kā jau tika analizēts darba trešajā nodaļā, Vecrīgas viesnīcas apkalpo galvenokārt darījumu tūristus un maksātspējīgus organizētos tūristus (pakešu ceļotājus) no Eiropas bagātākajām valstīm. Tuvākajā nākotnē šīm viesnīcām pievienosies augstās kategorijas viesnīca Pils ielā. Otrs viesnīcu grupējums veidojas ap centrālo dzelzceļa staciju (viesnīcas *Baltija, Saulīte, Aurora, Sports* un viesu māja *Helga*). Tās ir zemas kategorijas viesnīcas, kuras apkalpo individuāli iebraukušos pilsētas viesus un arī organizētos tūristus, kuri nevar atļauties nakšņot Rīgas dārgākajās viesnīcās. Šīm viesnīcām ļoti nepieciešama rekonstrukcija (1999.gadā uzsākts viesnīcas *Sports* remonts). Trešais viesnīcu grupējums izveidojies pilsētas bulvāru lokā un to veido viesnīcas *Rīdzene* (kopš 1998.gada tiek rekonstruēta), *Latvija, Valdemārs* un *Laine*. Pārdaugavā atrodas divas lielas jaudas viesnīcas – vienīgā augstākās kategorijas viesnīca *Radisson SAS Daugava* un viesnīca *Tūrists*. Pilsētas centrālajā daļā ir izvietotas arī viesnīcas *TIA, Viktorija* un *Nams 99*, kuras, pēc autores vērtējuma, atrodas ārpus pilsētas tūrisma rajona.

Tūrisma firmas un ceļojumu aģentūras tūrisma rajona veidošanā piedalās divējādi. Pirmkārt, šīs iestādes ir tūrisma industrijas uzņēmumi, kuri pilsētā realizē tūrisma pakalpojumu funkciju. Analizējot tūrisma firmu un ceļojuma aģentūru izvietojumu (skat 35., 36.tab. pielikumā un 3.karti), varam secināt, ka 9/10 no minētajām iestādēm atrodas pilsētas centrālajā daļā, ko norobežo 11. Novembra krastmala, Marijas, Čaka, Stabu un Valdemāra iela. Otrkārt,

2.karte Naktsmītnes

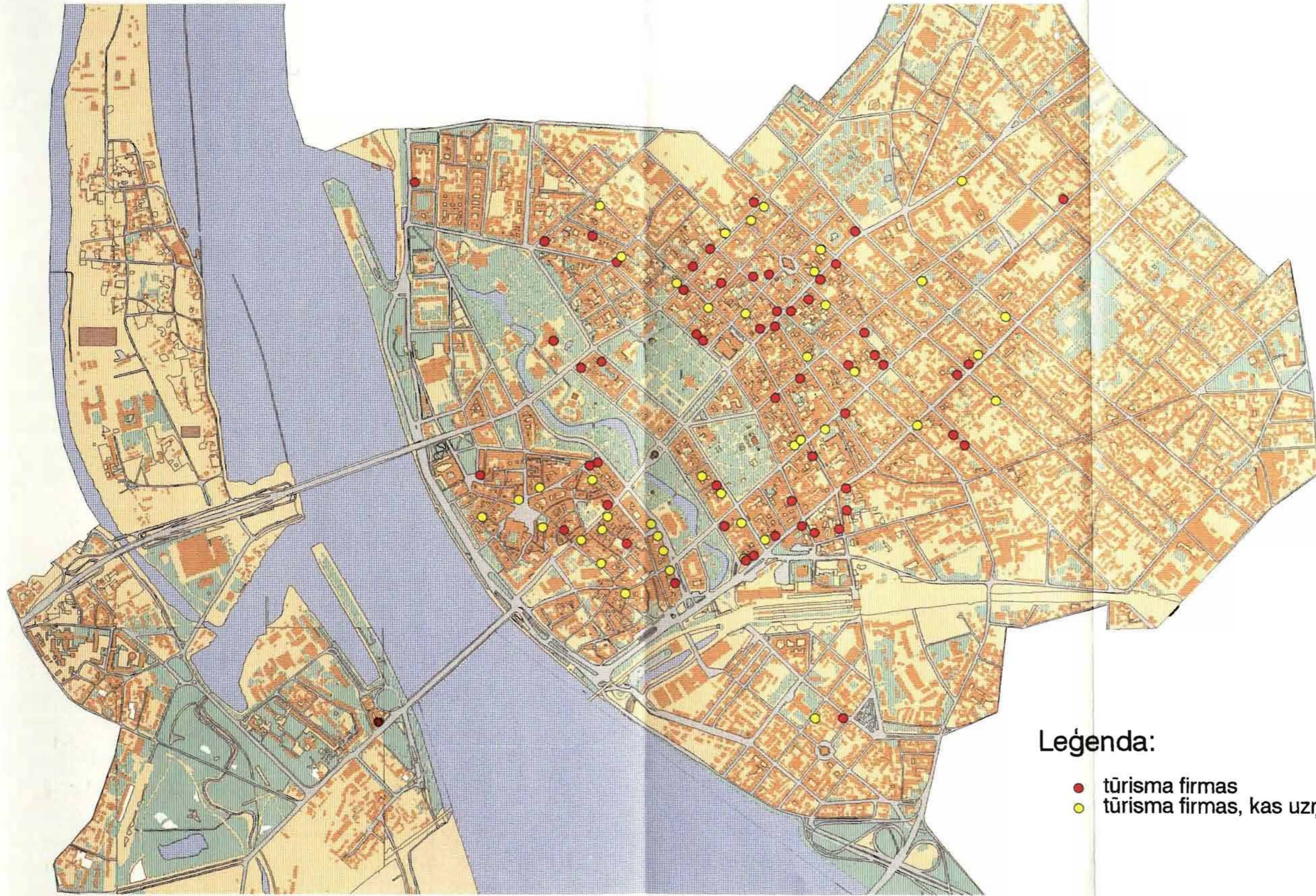
Legēnda:

- viesnīcas
- viesu mājas

Situācija uz 01.12.1998.

M 1:15000

3.karte Tūrisma firmas un ceļojumu aģentūras

Legenda:

- tūrisma firmas
- tūrisma firmas, kas uzņem tūristus Rīgā

daļa no šīm firmām kalpo arī kā pakalpojumu sniedzējas pilsētas viesiem. Tās ir firmas, kuras uzņem pilsētas viesus un organizē tiem ekskursijas pa pilsētu. Lai gan minētajā teritorijā koncentrējas tikai ceturta daļa no visām Rīgas tūristu firmām un ceļojumu aģentūrām, tās ir lielākās organizēto tūristu grupu uzņēmējas – *Latvia Tours*, *TAS*, *Via Hansa Tours*, *Latvijas Tūrisma Serviss*. Jāatzīmē, ka liela daļa izejošā tūrisma firmu, piemēram, *Tūrisma Aģentūra Balta*, *Baltik Link*, *Viza* sniedz arī tūrisma informācijas pakalpojumus, tas ir, kalpo kā sava veida tūrisma informācijas centri. Lielāka tūrisma firmu un ceļojumu aģentūru koncentrācija ir vērojama Vecrīgā, sevišķi Kaļķu ielas un Aspazijas bulvāra rajonā, kā arī centrālās dzelzceļa stacijas tuvumā.

Tūrisma firmu apsekojums liecināja, ka daļai no tām tūrisma firmām, kuras izņēmušas licenci tūrisma darbības uzsākšanai, tūrisms ir tikai viens no uzņēmējdarbības veidiem, vai citas uzņēmējdarbības piesegs. Daļa no Tūrisma pārvaldē licenzētajām firmām vispār neatradās adresē, kurā reģistrēta, bet daļa atradās ēkās, kurās nebija nekādu izkārtņu, kas liecinātu, ka šeit atrodas tūrisma firma. Ja tūrisma firma vēlas piesaistīt klientus, tad tai ir jāatrodas pilsētas rajonā, kur koncentrējas vairāk potenciālo klientu, vai jāpiesaista klienti ar uzskatāmu reklāmu. Daļa tūrisma firmu, piemēram, firmas *ASK*, *Pavadonis*, *Cyprus Baltijas Centrs* atradās aiz slēgtām durvīm, kas, pēc autores domām, ir vispār nepieņemami šāda tipa iestādēm.

Sabiedriskās ēdināšanas iestāžu pakalpojumi ir nepieciešami jebkuram pilsētas viesim, kurš uzturas ilgāku laiku ārpus mājām. Darījumu un organizētie grupu tūristi parasti brokasto naktsmītnē. Prakse liecina, ka tūristi pusdienām visbiežāk izvēlas pilsētas centra restorānus vai ātrās apkalpošanas iestādes (bistro, *Mac Donald*, picērijas u.c.), atkarībā no pirktspējas. Tādēļ tūrisma rajonā koncentrējas gan dārgi restorāni, gan dažādi bistro, picērijas, kafejnīcas un ātrās apkalpošanas restorāni. Jebkurā kompleksajā tūrisma produktā īpaša vieta tiek atvēlēta vakara pavadīšanai. Ļoti bieži kā galvenais pasākums dienas nogalē ir vakariņas nacionālajos restorānos, specializētos restorānos, kā arī restorānos, kur papildus tiek piedāvāta vienlaicīgi arī cita veida izklaide – dažādi šovi, kabarē un cita rakstura izklaides programmas. Tūrisma rajonos sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi parasti veido sakopojumus ar citiem uzņēmumiem, naktsklubiem, diskotēkām, kazino un līdzīgiem uzņēmumiem.

Rīga izsenis ir bijusi slavēta ar savām kafejnīcām un to īpašo gaisotni. Ja padomju periodā kafejnīcu un restorānu jauda neatbilda pieprasījumam un pie populārākajiem šī tipa

uzņēmumiem parasti veidojās gara rinda, tad patreiz Rīgas centrā katrs pilsētas iedzīvotājs un viesis var atrast sev piemērotu iestādi.

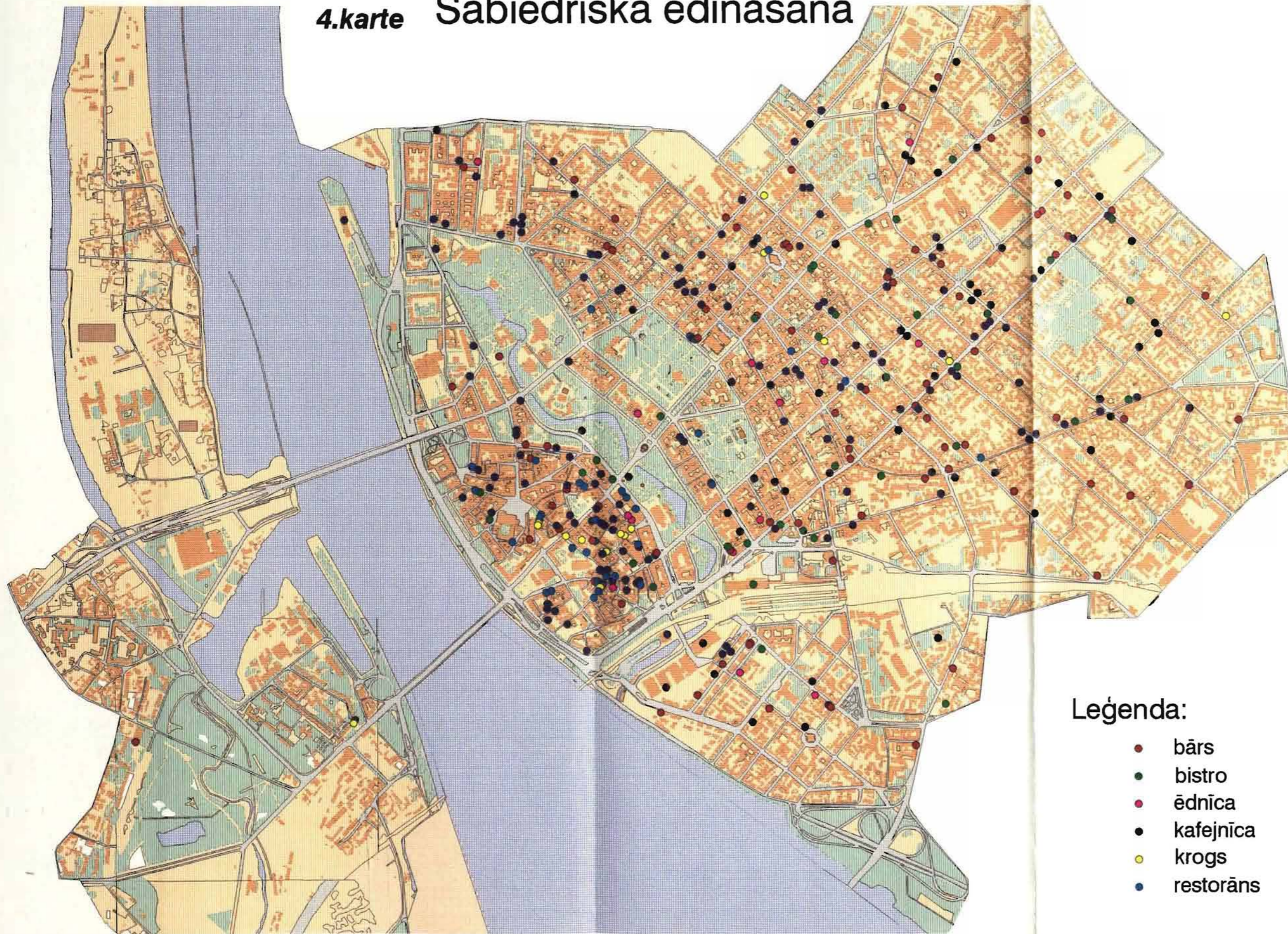
Analizējot sabiedriskās ēdināšanas iestāžu (bāru, bistro, ēdnīcu, kafejnīcu, krogu, picēriju un restorānu) izvietojumu, redzams, ka šie uzņēmumi veido lielu koncentrāciju Vecrīgā, izņemot 11. Novembra krastmalai pieguļošās teritorijas (skat. 4.karti). Pārējā pilsētas centrālās daļas apsekotajā teritorijā ēdināšanas uzņēmumi ir izvietoti vienmērīgi. Atšķirībā no naktsmītņu izvietojuma, ēdināšanas uzņēmumu koncentrēšanās rajons ir daudz plašāks. To tāpat norobežo 11. Novembra krastmala un Marijas iela, bet tālāk no pilsētas centra Avotu, Matīsa un Valdemāra iela.

Sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu izvietojums Daugavas kreisā krasta apsekotajā teritorijā pierāda, ka minētā teritorija nav specializējusies šo pakalpojumu sniegšanā. Tas izskaidrojams ar Pārdaugavas funkcionālo struktūru, kur kā sabiedriskās dzīves centrs ir izveidojies Āgenskalna tirgus rajons. Āgenskalna tirgus rajonā koncentrējas sabiedriskā ēdināšanas uzņēmumi, ko izmanto vairāk minētā rajona iedzīvotāji, nevis pilsētas viesi. Lai gan minētajā rajonā atrodas tādas divas lielas viesnīcas kā *Radisson SAS Daugava* un *Tūrists*, to apkārtnē nav plašas restorānu un kafejnīcu izvēles. Varam secināt, ka abas lielās viesnīcas piedāvā pietiekami plašu pakalpojumu kompleksu viesiem, jeb tie izmanto pretējā krastā Vecrīgā izvietotos uzņēmumus.

Nozīmīgi rekreācijas objekti, kurus izmanto gan pilsētas iedzīvotāji gan pilsētas viesi, ir **kultūras un mākslas iestādes**. Pētījumu gaitā tika kartētas tās kultūras mākslas un izglītības iestādes, kuras var uzskatīt par rekreācijas objektiem (bibliotēkas, mākslas galerijas, dažādi interešu klubi, izstāžu zāles, kinoteātri, koncertzāles, kultūras centri, dažādi kursi, muzeji un teātri. No visiem minētajiem rekreācijas objektiem tūristi vairāk izmanto muzejus, izstāžu zāles, mākslas galerijas un teātrus. Mākslas galerijas ir viens no pilsētas tūrisma elementiem, kas nosaka arī tūrisma rajona robežas. Mākslas galerijas veido īpašu atmosfēru un aicina iegriezties tos garāmgājējus, kuriem ir vairāk brīva laika, kuri grib sasildīties ziemā vai rast atvēršanos vasarā. Lielākā daļa Rīgas mākslas galeriju ir koncentrējušās Vecrīgā (skat. 5.karti). Savdabīga mākslas galerija un izstāžu zāle vasaras sezonā veidojas Filharmonijas skvērā.

Kultūras un mākslas funkciju pilsētā realizē vairākas iestādes, bet pēc rekonstrukcijas galveno vietu šajā iestāžu hierarhijā ieņem Nacionālā opera. Tūrisma funkciju raksturojumā

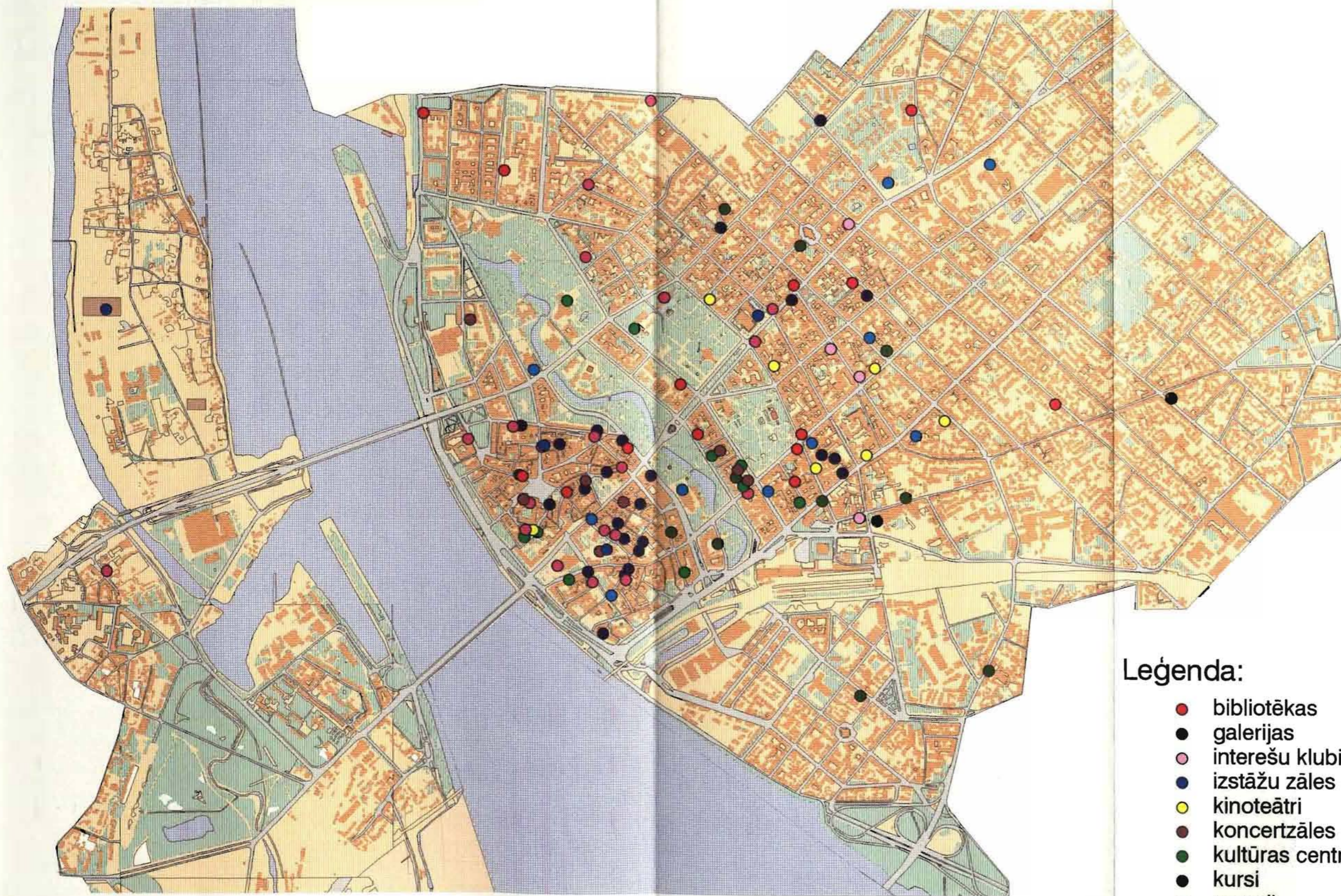
4.karte Sabiedriskā ēdināšana

Legenda:

- bārs
- bistro
- ēdnīca
- kafējnīca
- krogs
- restorāns

5.karte Kultūras un mākslas iestādes

Leģenda:

- bibliotēkas
- galerijas
- interešu klubi
- izstāžu zāles
- kinoteātri
- koncertzāles
- kultūras centri
- kursi
- muzeji
- teātri

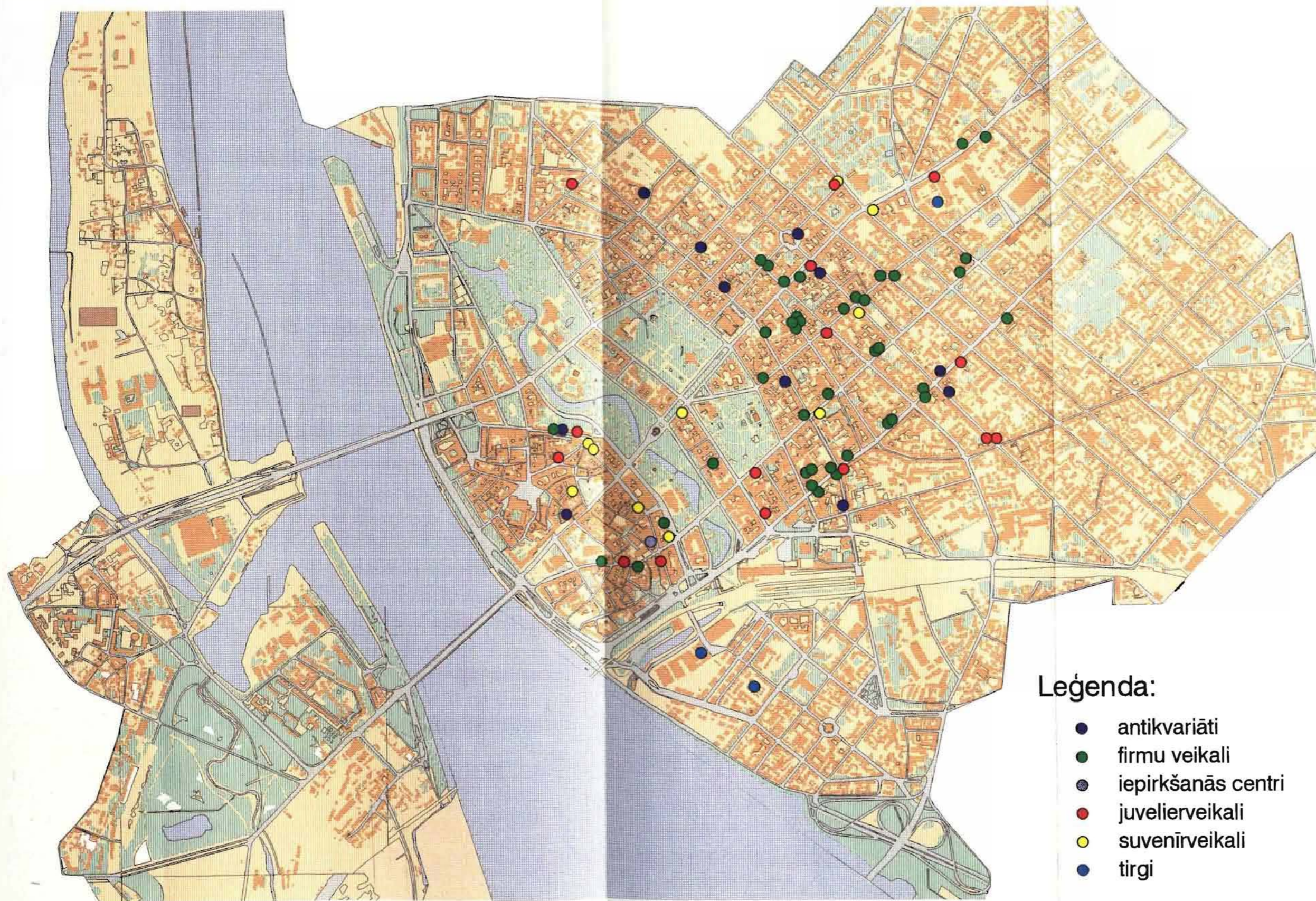
nevar aizmirst tādu Latvijas iedzīvotāju īpatnību, kā lielo mīlestību pret teātri. Latviešu iemīļotākie teātri atrodas Rīgā – Nacionālais teātris un Dailes teātris. Tie abi ir nozīmīgs vienas dienas vietējo viesu piesaistes objekts.

Ārzemju viesus piesaista tikai daļa no Rīgas kultūras un mākslas iestādēm. Bez Nacionālās operas ārvalstu viesu interesi saista Rīgas Doms, Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, Dekoratīvi lietišķās mākslas muzejs, Vaska figūru muzejs, kuri atrodas Vecrīgā un tuvu tai (Latvijas Mākslas muzejs). Ārpus tūrisma rajona atrodas tādi ārzemju tūristu iecienīti objekti kā Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs un Rīgas motormuzejs.

Uz viesiem orientēti tirdzniecības uzņēmumi. Daudzu valstu tūristu izturēšanās pētījumi pierāda, ka iepirkšanās ir viena no iecienītākajām tūristu aktivitātēm tūrisma rajonā. ASV viesu izturēšanās apsekojums pierāda, ka angļu tūristi to ierindojuši pirmajā vietā desmit nozīmīgāko aktivitāšu sarakstā, japāņi otrajā, francūži piektajā bet vācieši sestajā vietā (Fridgen, 1992: 120). Anglijā trīs ceturtdaļas tūristu apvieno iepirkšanos ar tūrisma objektu apmeklējumu (Page, 1995:93). Raksturojot pilsētas tirdzniecības funkcijas, zinātniskajā literatūrā iepirkšanās tiek dalīta divos atšķirīgos tipos – funkcionālā jeb ikdienas iepirkšanās, ko iedzīvotāji veic savā dzīves vietā, tirdzniecības centros vai lielveikalos. Šo uzņēmumu grupu veido tirdzniecības uzņēmumi, kuri piedāvā pārtikas, ikdienas nepieciešamības, saimniecības preces, sadzīves tehniku, mēbeles utt. Otrs iepirkšanās tips ir rekreatīvā iepirkšanās. Šajā gadījumā iepirkšanās funkcija tiek savienota ar izklaides un brīvā laika pavadīšanas funkciju. Sevišķi iecienīta rekreatīvā iepirkšanās ir sievietes vidū. Pasaules prakse liecina, ka pilsētu centros un tūristu koncentrēšanās rajonos izvietojušies veikalu sakopojumi, bieži veidojot satiksmei slēgtas gājēju – tirdzniecības ielas un rajonus. Rekreatīvās iepirkšanās vietas ir antikvariāti, pasaules slavenu firmu (gatavo apģērbu, modes preču, kosmētikas) veikali, juvelierizstrādājumu veikali, suvenīru veikali kā arī iepirkšanās centri (lielveikali) un tirgi. Lielbritānijā veiktie pētījumi liecina, ka tūristi par nozīmīgiem faktoriem, kas veicina iepirkšanos, uzskata: pilsētas tīrību, gājēju zonas, dabas objektu klātbūtni (parki, ūdeņi), arhitektonisko kvalitāti kā arī pasākumus (piem., ielu muzikantu priekšnesumi) (Page, 1995:97).

Rīgas rekreatīvais tirdzniecības rajons aizņem daļu Vecrīgas (skat.6.karti), un Rīgas centrālo daļas starp Čaka un Baznīcas ielām, līdz Matīsa ielai. Dienvidu virzienā rekreatīvais

6.karte Rekreatīvā tirdzniecība

Leģenda:

- antikvariāti
- firmu veikali
- iepirkšanās centri
- juvelierveikali
- suvenīrveikali
- tirgi

rajons ietver arī Centrālo tirgu, kas neapšaubāmi ir gan vietējo gan ārzemju tūristu piesaistes objekts. Tūristu un pilsētas iedzīvotāju izturēšanās liecina, ka šādi veikali tiek apmeklēti ne tikai tādēļ, lai izdarītu pirkumus, bet kā izstāžu objekti. Literatūrā ir sastopams pat apzīmējums “skatlogu iepirkšanās”, kas raksturo cilvēku iecienītu aktivitāti - pastaigas gar veikaliem un to vitrīnu vērošana, pat neiegriežoties pašos veikalos.

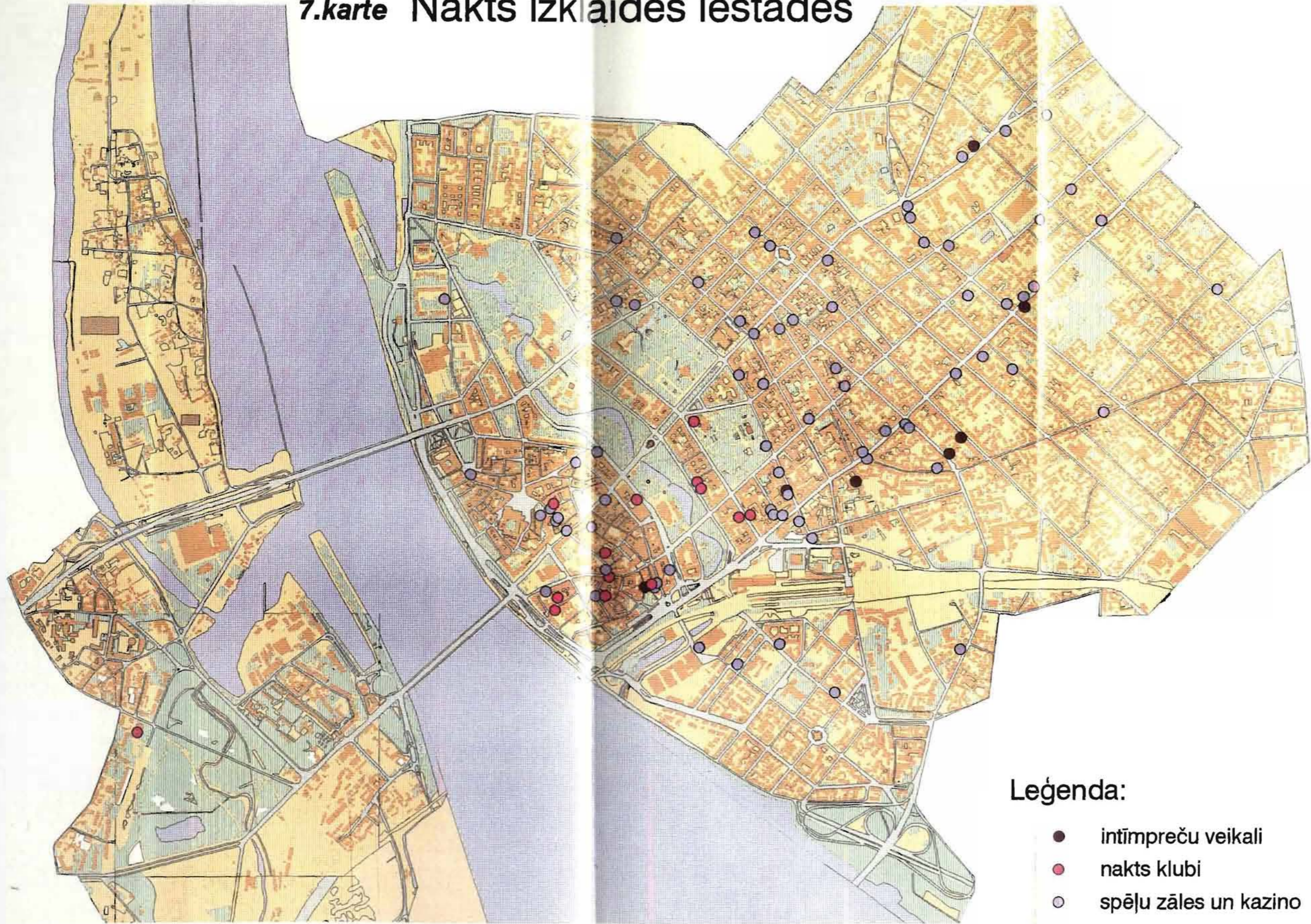
Tūrisma rajona raksturošanai labi var izmantot arī ielu tirdzniecību – tirdzniecību ar suvenīriem nestacionārās tirdzniecības vietās. Rīgā uz tūristiem orientēta ielu tirdzniecība ir izvietojusies Vaļņu ielā pie viesnīcas *Rīga*, Kaļķu ielā Filharmonijas skvērā, Skārņu ielā pie Pēterbaznīcas. Periodiski šādas tirdzniecības vietas “uzplaukst” Rīgas pasažieru ostā, kad tajā ienāk regulārie pasažieru jeb kruīza kuģi.

Īpaša pilsētas funkcionāla teritorija ir **nakts izklaides rajons**, vai nakts dzīves rajons. To izmanto atšķirīgā diennakts laikā, salīdzinājumā ar citām pilsētas funkcijām un tai ir īpašs lietotājs, jaunatne, labi situēti pilsētas iedzīvotāji, pilsētas viesi, kā arī deklasēti elementi. Funkcija, kas Rīgai nebija sevišķi izteikta padomju periodā, ļoti strauji attīstījās jaunajos ekonomiskajos apstākļos. Blakus dažām viesnīcām un restorāniem kuros padomju laikā varēja izklaidēties nakts laikā (piemēram, viesnīcā *Latvija*, viesnīcā *Tūrists*), patreiz ir izveidojies plašs nakts izklaides objektu spektrs. Pie šīs grupas uzņēmumiem var pieskaitīt spēļu zāles, kazino, nakts klubus un infūmpreču veikalus un iestādes, kuras sniedz intīma rakstura pakalpojumus. No nosauktajiem objektiem, Rīgā visvairāk ir dažādu spēļu zāļu. Tās koncentrējušās pilsētas centrā starp Marijas, Avotu, Tallinas un Valdemāra ielu (skat. 7.karti). Infūmpreču veikalu izvietojums Čaka un Marijas ielas rajonā pierāda šo ielu vēsturiski izveidojušos “specializāciju”.

Pilsētas centrālajā daļā izvietojusies arī populārākie kazino *Admirāļu klubs*, *Kazino Latvija*, *Tornis*. Jaunatnes vidū iecienītākie nakts klubi ir centrā izvietotie *Pepsi Forums*, *Slepenais eksperiments*, *Cita opera* un Pārdaugavā izvietotais *Underground*. Ārzemju tūristus vidū iecienīts ir nakts klubs “Pulkvedim neviens neraksta”.

Sporta objektus un iestādes kā rekreācijas objektus vairāk izmanto pilsētas vietējie iedzīvotāji. Sporta objektiem nepieciešamas plašas telpas un speciāls aprīkojums, tādēļ maz šīs grupas objektu ir Vecrīgā. Šo iestāžu izvietojums Rīgas centrālajā daļā ir vienmērīgs (skat. 8.karti),

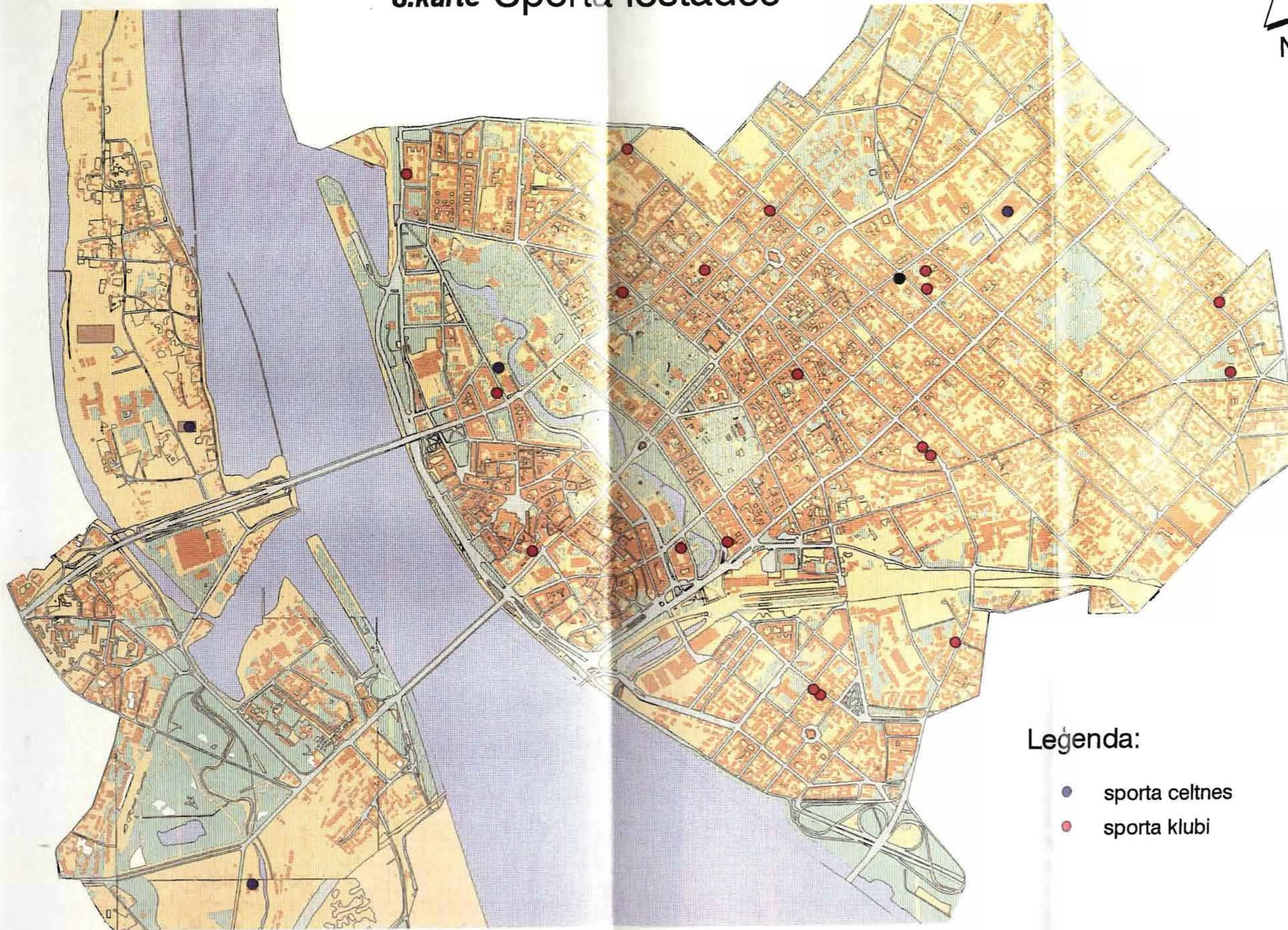
7.karte Nakts izklaides iestādes

Legenda:

- intīmpreču veikali
- nakts klubi
- spēļu zāles un kazino

8.karte Sporta iestādes

Legenda:

- sporta celtnes
- sporta klubi

un tie pagaidām vēl nav orientēti uz pilsētas viesiem. Tradicionāli pilsētas tūrisma produktā tiek piedāvāti tādi objekti kā peldvietas un peldbaseini, mini golfa laukumus, tenisa laukumus, boulinga centrus.

Minēto pilsētas tūrisma elementu izvietojuma analīze ļauj izdalīt pilsētas tūrisma tradicionālo resursu izvietojuma un tūrisma pakalpojumu piedāvājuma rajonu (skat. 10.karti), kas aizņem centrālo daļu no autores izdalītā tūrisma rajona.

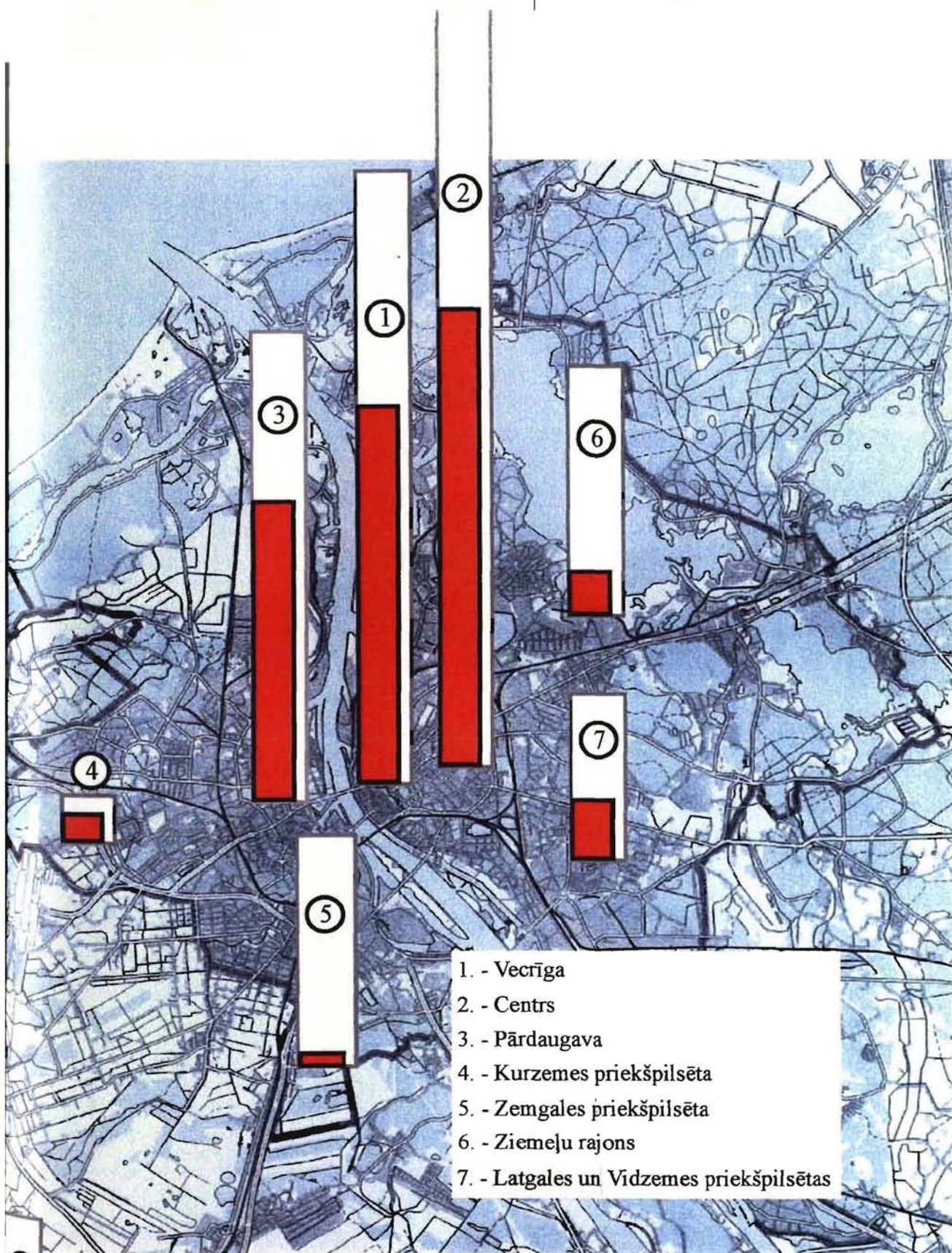
4.2.2. Piedāvātais tūrisma produkts

Piedāvātā tūrisma produkta telpiskās izpausmes autore vērtēja, izmantojot tūrisma firmu apsekojuma rezultātus, un analizējot pēdējos tūristu informācijas izdevumus un ceļvežus. Tūrisma firmu un ceļojumu aģentūru darbiniekiem tika uzdoti jautājumi, vai ir izstrādāti tūrisma maršruti Rīgā un ja ir, kādu Rīgas teritoriju tie aptver (skat. 40.pielikumu). Apkopotie aptaujas rezultāti liecina, ka 35 no 45 Rīgas tūrisma firmām, kuras Rīgā organizē ekskursijas, piedāvā gatavus tūrisma maršrutus, bet pārējās veido ekskursiju maršrutus, vadoties no klientu vēlmēm (skat. 35.tab. pielikumā). Gandrīz visi aptaujātie tūrisma speciālisti viennozīmīgi izdalīja divus rajonus, kuros koncentrējas ekskursiju aktivitātes – Vecrīgu un pilsētas centru. Ar pilsētas centru tika raksturota teritorija starp bulvāru loku, Marijas, Čaka, Ģertrūdes un Valdemāra ielām, ietverot arī nozīmīgāko jūgendstila arhitektūras pieminekļu koncentrāciju Elizabetes un Alberta ielā.

Līdz šim plašo izdoto informatīvo bukletu vidū (*Riga In Your Pocket* un *Riga This Week*, 1999), tūrisma produkts ļoti skaidri telpiski ir iezīmēts izdevumā, kas paredzēts kā ceļvedis pilsētas individuālai apskatei (*Rīga kājāmgājējam*, 1999). Tas ir kompakts, ērti lietojams ceļvedis. Ceļvedī ir iezīmēti divi maršruti, kas aptver gan Vecrīgu, gan pilsētas centrālo daļu, gan nozīmīgākās jūgendstila celtnes (skat. 1.karti).

Tūrisma telpas analīzei, autore novērtēja tādu naktsmītņu darbības rādītāju kā **naktsmītņu viesu uzturēšanās ilgumu** diennaktīs. Minētais rādītājs ir apkopots naktsmītņu grupās (skat. 9.karti), kas liecina, ka lielākā daļa pilsētas naktsmītnēs nakšņojošo viesu uzturas Centra rajona, Vecrīgas un Pārdaugavas viesnīcās. Šī rādītāja novērtējums ļauj secināt, ka tūrisma rajons ietver arī daļu Pārdaugavas teritorijas.

kartoshēma. Vietu skaits Rīgas naktsmītnēs un
Viesu uzturēšanas ilgums | 1997. gadā.

1. - Vecrīga
2. - Centrs
3. - Pārdaugava
4. - Kurzemes priekšpilsēta
5. - Zemgales priekšpilsēta
6. - Ziemeļu rajons
7. - Latgales un Vidzemes priekšpilsētas

Naktsmītņu skaits.

Naktsmītņu skaits naktsmītņu grupā. M 1cm = 100vietas

Viesu uzturēšanās ilgums (diennaktis). M 1cm = 20 tūkst. diennaktis

Autores izstrādātajā pilsētas tūrisma attīstības shēmā (skat. 1.7. zīm.), pilsētas tūrisma otrajā posmā tūrisma produktā tiek izmantoti jauni resursi, radītas jaunas atrakcijas un pilnveidota vispārējā un tūrisma infrastruktūra. Kā jaunveidotie tūrisma resursi visbiežāk tiek izmantoti konferenču centri, gadatirgi un komercizstādes, atrakciju parki īpaši pasākumi un notikumi kā arī pilsētas fiziskā vide – upju, jūru vai ezeru piekrastes, pilsētu parki.

Konferences, apspriedes un kursi Rīgas lielākajās viesnīcās notiek gandrīz katru dienu. “Konferenču tirgū prestižākā un lielākā viesnīca šobrīd ir *Radisson SAS Daugava*, lai gan konkurence var saasināties, kad pabeigs viesnīcu *Rīdzene* un *Latvija* rekonstrukciju” (J.Kaža, 1999). Lielākās konferenču telpas piedāvā *Radisson SAS Daugava* vienā zālē 360 vietas, viesnīca Rīga var uzņemt līdz 200 dalībnieku. *Hotel de Rome* piedāvā 3 lielas un divas mazas konferenču zāles, bet Konventa sēta divas lielas un četras mazas zāles. Kongresu nams, kas tika radīts šādu pasākumu rīkošanai, neatbilst mūsdienu pieprasījumam un ir par mazu, lai rīkotu plašus starptautiska mēroga pasākumus. Rīgā trūkst konferenču telpas, kurā vienlaicīgi varētu organizēt pasākumus 1000 dalībniekiem.

Gadatirgus un komercizstādes Rīgā organizē trīs lielākajos izstāžu kompleksos – Ķīpsalā, Skonto izstāžu zālē un Šmerlī. Lielākā Rīgas izstāžu sabiedrība BT1, 1999. gadā, piemēram, ir plānojusi organizēt 35 dažādu nozaru izstādes. Tā ir iecerējusi Ķīpsalas izstāžu centrā līdz uzbūvēt divas jaunas, savstarpēji savienotas izstāžu halles. Pēc iecerēto būvdarbu pabeigšanas izstāžu centra ēku slēgtā kopplatība sasniegs 16 tūkstošus kvadrātmetrus un būs lielākais izstāžu komplekss Baltijas valstīs. Līdz Rīgas 800 gadu jubilejai minētā izstāžu sabiedrība plāno uzbūvēt jaunu stacionāro halli. (Rulle B, 1999).

Īpaši pasākumi, notikumi. Rīgai ir unikāla iespēja attīstīt pilsētas tūrismu, gatavojoties pilsētas astoņsimtgades jubilejai, kas tiek svinēta četrus gadus. Gatavošanās tai tika uzsākta 1993. gadā, kad Ministru Kabinets izveidoja Rīgas jubilejas Rīcības komiteju. Rīcības komiteja izstrādāja darbības programmu, kurā ietilpa uzdevumi, kuri tieši veicina pilsētas tūrisma attīstību, tas ir - Rīgas vēstures un tradīciju propaganda un Rīgas vizuālā tēla veidošana. (*Rīga -800, Gadagrāmata*, 1994: 11). 2001.gads ir iecerēts kā svinību galvenais gads. 2001. gada augustā, kas ir Rīgas jubilejas svinību galvenais mēnesis, Rīgai ir piešķirts Eiropas kultūras galvaspilsētas gods. “Aģentūra Rīga 800” ir izstrādājusi programmu, kuras pamatā ir divi darbības virzieni. Pirmais no tiem ir saistīts ar Rīgas iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanu, kā arī lai veicinātu patriotiskas jūtas un pozitīvu attieksmi pret pilsētu un pilsētas

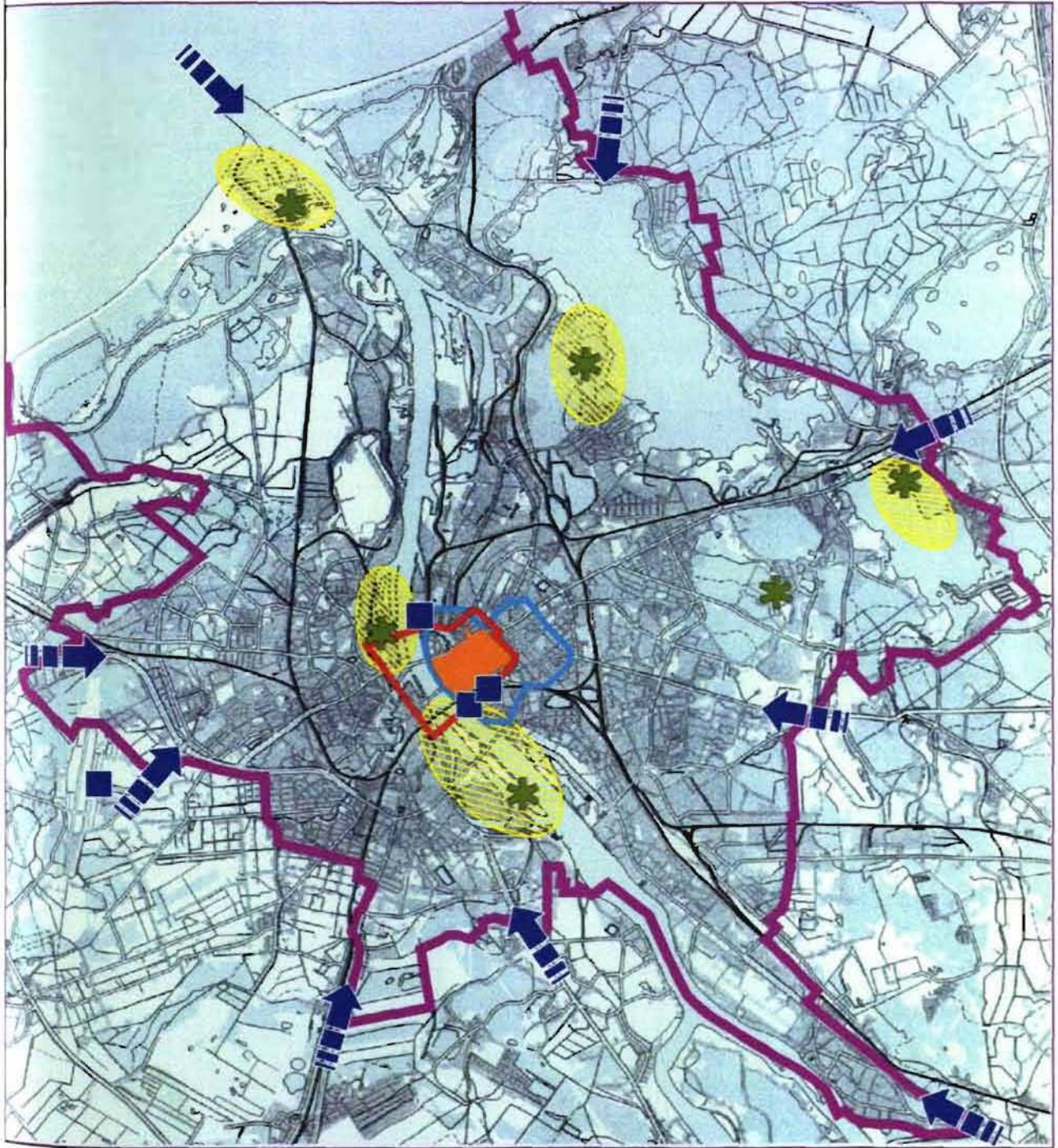
svētkiem. Otrajā virzienā ietilpst darbi, kas realizējami, lai apliecinātu Rīgu kā tūristiem interesantu, draudzīgu un ceļojumiem pateicīgu vidi (*Švītiņš*, 1999: 13).

Aģentūra strādā pie pilsētas tēla un tūrisma produkta veidošanas. Kā pilsētas tūrisma mārketinga pasākumus var minēt A. Kolberga izstrādāto Rīgas ceļvedi, tūrisma mārketinga grupas piedalīšanās Helsinku starptautiskajā jūgendstila izstādē 1997.gadā, 1998.gadā izdoto ceļvedi "Rīga kājāmgājējam" un 1999.gadā izdoto reklāmas bukletu (*Rīga, the hottest...*, 1999). Kā veiksmīgu piemēru var minēt tās iesaistīšanos izstādes "Rīgas jūgends" izveidošanā, kura 1998. gadā tika prezentēta Londonā, Briselē, Edinburgā un Briselē. 1999. gadā to varēs apskatīt Norvēģijas, iespējams arī Spānijas, Šveices un Francijas iedzīvotāji. Kā iespējami darbi tūrisma attīstībai tiek minēti: "tūrisma objektu pilnveidošana un jaunradīšana (jūgendstils, koka apbūve, arhitektoniski augstvērtīgas jaunbūves utt.), akcentējot Rīgu kā pilsētu pie Daugavas ar izklaides iespējām upes krastā un uz upes" (*I.Rībena*, 1999). Ir iecere uzbūvēt divas 13. gadsimta kuģu kopijas dabīgā lielumā, izmantojot tās tūristu piesaistei, bet 2001. gadā paredzēts vikingu kuģu festivāls (*Rīga -800, Gadagrāmata* 1997:11). Nozīme pilsētas tēla veidošanā ir Rīgas vēsturiskā centra atgriešana Rātslaukumā ar Melngalvju namu un Rātsnamu.

Tūrisma rajona izdalīšanai kalpoja arī **Rīgas pilsētas viesu aptauja**. No 1097 aptaujātajiem pilsētas viesiem (Latvijas iedzīvotājiem), 36 % atbildēja, ka bez sava ceļojuma galvenā mērķa apmeklēja arī Rīgas kultūrvēsturiskos objektus (skat. 37.tab.pielikumā). Visbiežāk kā apmeklētais objekts tika nosaukts Vecrīga (174 reizes) un Brīvības piemineklis (67 reizes), tālāk dilstošā secībā tika nosaukti muzeji, teātri, izstādes, tirgus un parki. Latvijas rajonos aptaujāto iedzīvotāju vidū kā visbiežāk apmeklētie Rīgas kultūrvēsturiskie pieminekļi tika nosaukti Vecrīga, teātri, muzeji, Zooloģiskais dārzs, tirgus un Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs (skat. 38.tab.pielikumā).

4.2.3. Tūrisma rajons Rīgā

Autore veiktā pilsētas tūrisma elementu izvietojuma analīze, piedāvātā tūrisma produkta analīze un tūrisma attīstības iespēju novērtējums ļauj izdalīt **pilsētas tūrisma rajonu** (skat. 10.karti).

Apzīmējumi:

Pilsētas vārti

Pasažieru transporta termināli

UNESCO pasaules mantojuma
sarakstā iekļautais Eiropas mēroga
Rīgas centra pilsētībūvniecības piemineklis

Periferiālie pilsētas tūrisma elementi

Tūrisma rajona robeža

Tūrisma rajona intensīvi
izmantotais kodols

Potenciālie tūrisma un rekreācijas
mikrorajoni (klāsteri)

Pilsētas tūrisma rajona kodolu veido patreiz intensīvi izmantotā tūrisma telpa, kas aptver daļu Vecrīgas un pilsētas centra teritoriju starp Caka, Marijas, Ģertrūdes un Valdemāra ielām, paplašinoties Alberta ielas rajonā.

Pētot centrālā darījuma rajona veidošanos Rīgā, Brambergas Universitātes (Vācija) doktors Haralds Štandls ir izdalījis piecas funkcionālas teritorijas pilsētas centrālajā daļā, starp tām arī teritoriju, kurā koncentrētas tūrisma un rekreācijas aktivitātes. H.Štandla izdalītais tūrisma rajons balstīts uz zemes lietojumveida analīzi un aptver daļu Vecrīgas (neietverot 11.novembra krastmalai, Valdemāra ielai un 13.janvāra ielai pieguļošās teritorijas) un kā šaura josla stiepjas gar Brīvības ielu līdz Dzirnāvu ielai (*Standl, 1999*). Salīdzinot autores izdalīto rajonu ar H. Štandla izdalīto rajonu, redzams, ka pēdējais aizņem tikai daļu no tūrisma rajona intensīvi izmantotā kodola.

Pilsētai, īstenojot Rīgas attīstības plānā iekļautos attīstības virzienus un attīstot pilsētas tūrisma stratēģiju, ir nepieciešams piedāvāt jaunus pilsētas tūrisma elementus, paplašināt tūrisma telpu. Atbilstoši pilsētas tūrisma attīstības koncepcijai, tūrisma telpu paplašina izstāžu Ķīpsalas un Skonto izstāžu centri. Autore uzskata, ka līdz šim pilsētas tūrisma produkta piedāvājumā nepamatoti netiek ietverta Daugavas labā un kreisā krasta teritorija. Rīgai trūkst mūsdienīgu atrakciju parku, it sevišķi ūdens atrakciju parku, kas varētu būt iecienīti ne tikai tūristu, bet arī vietējo iedzīvotāju vidū.

Tūrisma rajons, ņemot vērā pilsētas tūrisma un Rīgas attīstības virzienus, ir plašāks par tūrisma rajona intensīvi izmantoto kodolu un ietver teritorijas Daugavas labajā (no Elizabetes ielas ziemeļos līdz Gaiziņa ielai dienvidos) un kreisajā krastā (daļa Ķīpsalas, Kuģu ielas teritorija, Akmens ielai un Mūkusalas ielai pieguļošā teritorija līdz dzelzceļa tiltam).

Iekļaujot tūrisma rajona teritorijā Daugavas kreiso krastu, ir iespējams realizēt tūristu vēlmēs. Rīgas pilsētas tēls tiek iezīmēts kā baznīcu siluetu grupa Daugavas krastā, bet piedāvājot tūrisma produktu upes labajā krastā, šo tradicionālo Rīgas panorāmu nemaz nevar redzēt. Potenciālajā tūrisma rajonā, pēc autores domām, būtu jāiesaista Zaķu sala, kur ir lieliska iespēja veidot dažādus izklaides, atrakciju un sporta kompleksus.

Autores izdalītais tūrisma rajons ir tā pilsētas teritorijas daļa, ko tālāk varētu izmantot pilsētas attīstības plānotāji un tūrisma produkta veidotāji. Šajā pilsētas daļā vispirms vajadzētu

uzlabot pilsētas infrastruktūru, veidot tūrisma atrakcijas un objektus, iezīmēt jaunus objektus tūrisma piedāvājumā.

Potenciālie un maz izmantotie tūrisma resursi Rīgā. Autores izdalītais tūrisma rajons ietver tuvākajā laikā potenciāli apgūstamo Rīgas telpu. Autores skatījumā neizmantotas teritorijas ar lielu potenciālu ir:

a) pilsētas specifiskie ģeogrāfiskie objekti (Daugava, tās labais un kreisais krasts, Daugavas salas, Rīgas līča piekraste un Ķīšezeru apkārtnē);

b) pilsētas infrastruktūra (Akmens tilts kā vienojošs tūrisma rajona elements un Rīgas pasažieru osta ar tās tuvāko apkārtni);

c) neizveidotas kājāmgājēju zonas (kājāmgājēju zona pilsētas centrālajā daļā, kur jūgendstila ēku pievilcību varētu savienot ar iepirkšanās zonām);

d) maz izmantotie kultūrvēsturiskie objekti (Āgenskalns, Daudaru muzejs, Daugavgrīvas cietoksnis u.c.);

e) pilsētas tūrisma jaunveidotie objekti (tirgus, izstāžu zāles, jauni darījumu rajoni, piem., Elizabetes ielas sākumā, konferenču centrs);

f) atrakciju parki (iespējamās atrakcijas Mežaparkā un ūdens atrakcijas Daugavas salās, Ķīsezerā);

g) iespējamie tūrisma mikrorajoni vai tūrisma salas (kā komplekss mikrorajons varētu veidoties Pasažieru ostas rajons, Daugavas kreisā krasta Akmens tilta apkārtnē un Daugavas salas).

Autore uzskata, ka interesants tūrisma mikrorajons varētu tikt izveidots Pasažieru ostas, Elizabetes un Alberta ielas rajons. Šajā rajonā tūristu klātbūtni nosaka osta un jūgendstila ēkas. Apvienojot teritorijas minētās īpatnības, mikrorajonā varētu attīstīt savdabīgu tūrisma produktu, kurā ietilptu jūgendstila muzeja, atbilstošā interjerā iekārtotu kafejnīcu, suvenīru veikalu un antikvariātu pakalpojumi kā nakts izklaides iestāžu pakalpojumi.

Tūrisma potenciālo rajonu veidošanās ir atkarīga no vietējo iedzīvotāju attieksmes, kādu pilsētu grib redzēt pašī, kādu daļu atļaut pielāgot viesu interesēm.

Rīgas Domes izstrādātajā tūrisma attīstības stratēģijā paredzēts noteikt prioritātes tūrisma specializācijā, atbalstīt starptautisko tūrisma gadatirgu un kongresu rīkošanu Rīgā, paredzot tiem piemērotu kompleksu izbūvi (Rīga – 2020, 1998).

Rīgas kā tūristu pilsētas attīstība ir atkarīga no tā kādu pilsētas tēlu izvēlēsies tūrisma produkta veidotāji, reklamētāji un veicinātāji – tradicionālo viduslaiku Rīgu, Rīgu kā jūgendstila Metropoli vai Rīgu kā Eiropas mūsdienīgu metropoli ar izteiksmīgu darījumu rajonu, plašiem izstāžu kompleksiem un konferenču centriem.

Rīgā, kur pilsētas tūrisms tikai veidojas, ir grūti noteikt pilnīgi precīzas tūrisma rajona robežas un analizēt tūrisma rajona iekšējo struktūru. Tālākais tūrisma rajona izpētes process ir saistīts ar pilsētas tūrisma attīstību un tūrisma ietekmes pētījumiem, kas patreiz ir viens no aktuālākajiem pilsētas tūrisma izpētes virzieniem daudzās valstīs.

SECINĀJUMI

1. Pilsētas tūrisma ideja un citu valstu prakse atbilst Rīgas attīstības virzieniem, un, lai gan pilsētas tūrisms Rīgā ir tikai tā attīstības sākotnējā posmā, īstenojot Rīgas pilsētas attīstības plānu, tūrisms var kļūt par nozīmīgu pilsētas funkciju.
2. Pirmie ceļotājus apkalpojošie uzņēmumi – krogi Rīgā sāka veidoties 15., bet citās vietās Latvijā jau 13.gadsimtā. Tūrisms kā saimniecības nozare sāk veidoties tikai 19.gs. beigās. Straujš tūrisma uzplaukums novērojams neatkarīgās Latvijas periodā, kurā tūrisma raksturīgākās īpatnības ir: aktīva sabiedrisko organizāciju darbība, orientācija uz vietējo tūrisma, valsts tūrisma politikas veidošanās, bet Rīgas tūrisma produktā tiek piedāvāta Vecrīga, Rīgas centra jaunās sabiedriskās celtnes un pilsētas muzeji, Rīgā veidojas dažādu kategoriju naktsmītņu tīkls.
3. Padomju perioda raksturīgākās īpatnības ir tūrisma izmantošana ideoloģiskā audzināšanā, plaši attīstīts sociālais tūrisms kā arī valsts monopols starptautiskajā tūrismā. Rīga tiek iekļauta Vissavienības ekskursiju maršrutos, tās tūrisma produktā tiek akcentēti ar padomju varas atjaunošanu saistītie objekti un sociālisma jaunceltnu objekti, ārzemju tūristi tiek izvietoti speciālās viesnīcās un tiem piedāvātas pārdomātas organizētas ekskursijas, apzināti izolējot tos no vietējiem iedzīvotājiem. Rīgas viesnīcu jauda neatbilst viesu skaitam, tādēļ Rīgas viesnīcās raksturīga pilnīga numuru noslodze.
4. Deviņdesmitajos gados pārejas laikā uz tirgus ekonomiku tūrisms kļūst par jaunu uzņēmējdarbības veidu, valstī reģistrēti gandrīz trīs simti tūrisma firmu un aģentūru, darbojas vairāk nekā divi simti dažādu naktsmītņu tipu un viesus izmitina gandrīz simts lauku saimniecību, darbojas ap trīsdesmit tūrisma informācijas centru. Tūrisma uzņēmumu darbība vērsta galvenokārt uz starptautisko tūristu apkalpošanu. Latvijas iedzīvotāji pašreiz priekšroku dod ārzemju nevis vietējiem ceļojumiem. Tūrisma industrija koncentrējas Rīgā, kuru kā savu ceļojuma mērķi nosaucis katrs otrais ārzemju tūrists. Rīgā tiek apkalpoti 70% no valsts naktsmītnēs apkalpotajiem ārzemju viesiem, darbojas 4/5 tūrisma firmu, kuras apkalpo 9/10 ārzemju tūristu.

5. Rīgas tūrisma produktā joprojām kā galvenās tūrisma atrakcijas tiek piedāvāta Vecrīga un Rīgas centrs ar jūgendstila apbūvi, Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, Mežaparks. Rīgas viesnīcu galvenie klienti ir darījumu tūristi un tūristi, kuru mērķis ir atpūta un atvaļinājuma pavadīšana. Rīgas naktsmītņu galvenais tirgus ir Skandināvijas valstis (Zviedrija, Somija, Norvēģija, Dānija), kuru tūristi veido 31% pārnakšņojumu, kaimiņvalstu (Krievijas, Igaunijas, Lietuvas un Baltkrievijas) pilsoņi (21%), un Vācijas tūristi (11%). Pēc autores vērtējuma, Rīgā gada laikā ierodas ap 900 tūkstošiem tūristu un 1.2 miljoniem vienas dienas viesu.
6. Rīgas tūrisma rajonu veido patreiz intensīvi izmantotā tūrisma telpa, kas aptver daļu Vecrīgas un pilsētas centra teritoriju starp Čaka, Marijas, Ģertrūdes un Valdemāra ielām, paplašinoties Alberta ielas rajonā. Izvērtējot potenciālās tūrisma attīstības iespējas tūrisma rajons tiek paplašināts ziemeļu un dienvidu virzienā Daugavas labajā krastā (no Elizabetes ielas ziemeļos līdz Gaiziņa ielai dienvidos), kā arī ietverot Daugavas kreisā krasta piekrastes teritoriju, kurā ietilpst daļa Ķīpsalas, Kuģu ielas teritorija, Akmens ielai un Mūkusalas ielai pieguļošā teritorija līdz dzelzceļa tiltam.
7. Rīgas tūrisma piedāvājumā netiek izmantotas ģeogrāfiskā stāvokļa priekšrocības, esošā infrastruktūra un pilsētas tūrismam raksturīgie elementi, piemēram, Daugavas labais un kreisais krasts, Daugavas salas, Rīgas līča piekraste un Ķīšezera apkārtnē, Rīgas pasažieru ostas apkārtnē, nav izveidoti mūsdienīgi atrakciju parki un konferenču centrs.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Ashworth G.J. Urban Tourism : An Imbalance in Attention // Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management. – London : Belhaven Press, 1989. – P. 33-54.
2. Accommodation Guide Latvia / Latvian Tourist Board, 1997.
3. Ashworth G.J., Tunbridge J.E. The Tourist-Historic City. – London : Belhaven Press, 1990.
4. Ashworth G.J. Is There an Urban Tourism? // Tourism Recreation Research. – 1992. – Vol.17. – No.2. – P. 3-8.
5. Beeho A.J., Prentice R.C. Conceptualizing the Experiences of Heritage Tourists : A Case of Lanark World Heritage Village // Tourism Management. – 1997. – Vol. 18. – No.2. – P. 75-87.
6. Berg L. van den, Borg J. van der, Meer J. van der. Urban Tourism : Performance and Strategies in Eight European Cities. – England : Avebury, 1995. – 226 p.
7. Bērziņš J. Rīgas iedzīvotāju atpūtas vietas // Rīga 1860-1917. – Rīga : Zinātne, 1978. – 451.- 464. lpp.
8. Blank U. Research on Urban Tourism Destinations // Travel, Tourism and Hospitality Research : A Handbook for Managers and Researchers. – 2nd ed. – New York etc. : John Wiley a. Sons, 1994. – P. 181-197.
9. Borg, Jan van der. Tourism and Urban Development : The Case of Venice, Italy // Tourism Recreation Research. – 1992. – Vol. 17. – No.2. – P. 46-56.
10. Brambe R. Privātie nami : Teksta paskaidrojums // J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti : 1.sēj. : Rīgas skati, ļaudis un ēkas. – Rīga : Zinātne, 1992. – 334.-337. lpp.
11. Bramwell B. User Satisfaction and Product Development in Urban Tourism // Tourism Management. – 1998. – Vol.19. – No. 1. – P. 35-47.
12. Bres, Karen de. Cowtowns or Cathedral Precincts? : Two Models for Contemporary Urban Tourism // Area. – 1994. – Vol.26. – No.1. – P. 57-67.
13. Brigere B. Kultūra un dzīvesveids feodālisma sairuma posmā // Feodālā Rīga / T.Zeida red. – Rīga : Zinātne, 1978. – 400.-417. lpp.
14. Broce J.K. Ķeizariskajam licejam Rīgā līdzās esošā viesnīca, t.s. Pēterburgas hotelis 1791.gadā // J.K. Broce. Zīmējumi un apraksti : 1.sēj. : Rīgas skati, ļaudis un ēkas. – Rīga : Zinātne, 1992. – 338.-340.lpp.
15. Buka E. Latvijas viesnīcas uz 2000. gada sliekšņa // Latvijas Arhitektūra. – 1998. – Nr.15. – 86.-89. lpp.
16. Buka E. Tūrisma nozares attīstības iespējas un problēmas Rīgā // Kanādas un Baltijas valstu pašvaldību sadarbības projekta aktualitātes. – Rīga, 1996.g. sept. –Nr.2.
17. Buka E. Tūrisma politika Latvijā // E. Apsīte u.c. Ģeogrāfija tūrisma izglītībai : Māc. līdz. – Rīga : LR Izglītības un zinātnes ministrija, 1996. – 117.-120. lpp.
18. Buka O., Volrāts U. Pilsētībūvniecība. – Rīga : Zvaigzne, 1987. – 251 lpp.
19. Burns M.P., Holden A. Tourism : A New Perspective. – London etc. : Prentice Hall, 1995. – P. 3.

20. Burtenshaw D., Bateman M., Ashworth G.J. The European City : A Western Perspective. – London : David Fulton Publ. Ltd., 1991. – 304 p.
21. Burton R. Travel Geography. – 2nd ed. – London : Pitman Publ., 1995. – P. 5-144.
22. Business and Investment Opportunities in Rīga related to City's Investment Programme. – Canadian Urban Institute, 1999. – P. 42-44.
23. Caune A. Rīgas vecpilsēta pirms 100 gadiem. – Rīga : Zinātne, 1984. – 160.-177. lpp .
24. Chadwick R. Concepts, Definitions, and Measures Used in Travel and Tourism Research // Travel, Tourism and Hospitality Research : A Handbook for Managers and Researchers. – 2nd ed. – New York etc. : John Wiley a. Sons, 1994. – P. 65- 80.
25. The Dictionary of Human Geography. – 3rd ed. / Ed. by R.J .Johnston e.a. – Oxford : Blackwell, 1994. – P. 329-330, 634-635.
26. Fridgen J.D. Dimensions of Tourism. – Michigan : Educat. Inst. of the American Hotel & Motel Assoc., 1991. – P. 189.
27. Galvaspilsētas Rīgas statistiskā gada grāmata 1937. – Rīga : 1938, - 57. lpp.
28. Galvaspilsētas Rīgas statistiskā gada grāmata 1938. – Rīga : 1939, - 57. lpp.
29. Getz D. Planning for Tourism Business Districts // Annals of Tourism Research. – 1993. – Vol.20. – P. 583-600.
30. Go F.M., Pine R. Globalization Strategy in the Hotel Industry. – London; New York : Routledge, 1995. – P. 31.
31. Grabler K., Maier G., Mazanec J.A., Wober K. International City Tourism : Analysis and Strategy. – London; Washington : Pinter, 1997. – 159 p.
32. Gunn Cl.A. A Perspective on the Purpose and Nature of Tourism Research methods // Travel, Tourism and Hospitality Research : A Handbook for Managers and Researchers. – 2nd ed. – New York etc. : John Wiley a. Sons, 1994. – P. 3-9.
33. Haywood K.M. Identifying and Responding to Challenges Posed by Urban Tourism // Tourism Recreation Research. – 1992. – Vol.17. – No.2. – P. 9-23.
34. Hronika // Ekskursants. – 1936. – Nr.17. – 414. lpp.
35. Igaune I. Aģentūra Rīga 800 pievērsīsies pilsētvides sakārtošanai // Dienas Bizness. – 1998. – 24.sept.
36. Jankevica I. Dome pārņem autoostu // Dienas Bizness. – 1998. – 14.aug.
37. Jansen-Verbeke M. Leisure, Recreation and Tourism in Inner Cities : Explorative Case-studies : Netherlands Geographical Studies. – Amsterdam : Nijmegen, 1988. – 309 p.
38. Jansen-Verbeke M., Ashworth.G. Environmental Integration of Recreation and Tourism // Annals of Tourism Research. – 1990. – Vol.17. – No.4. – P. 618-622.
39. Jaunākais tūrismā // Tūrisma Apskats. – 1938. – Nr.12. – 3. lpp.
40. Jauni noteikumi tūrisma kustības pārraudzībai un darbības apvienošanai // Tūrisma Apskats. – 1937/1938. – Nr.12/1. – 1.-4. lpp.
41. Kas veikts nacionālā tūrisma laukā 1932.gadā? // Ekskursants. – 1933. – Nr.1.

42. Kaža J. Viesnīca nav tikai naktsmājas, bet arī tikšanās un apspriežu vieta // Dienas Bizness. – 1999. – 8.marts.
43. Kehris Ē., Bomītis P. Fiziskā kultūra un sports : Tūrisms // Latvijas padomju enciklopēdija : 5.sēj., 2.grām. – Rīga : GER, 1984. – 568.-569. lpp.
44. Kleinbergs A. Baldones sēravoti // Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados. – R., 1928. – 697.-698. lpp.
45. Kocers E. Jaunā termināla projekts konkurss beigsies 8. oktobrī // Dienas Bizness. – 1998. – 22.sept.
46. Ko Rīga grib darīt tūrisma veicināšanai // Tūrisma Biroja Apskats. – 1936. – Nr.12. –1.-2. lpp.
47. Lapiņš J. Ceļotāju apsekojums Latvijā : Apsekojuma organizācija un datu apstrāde // Tūrisms Latvijā : Statistikas biļ. – Rīga : LR VSK, 1998. – 66.-71. lpp.
48. Latvijas PSR tautas saimniecība 1970. gadā : Statistisko datu krāj. / Latvijas PSR MP Centrālās statistikas pārvalde. – Rīga : Statistika, 1972. – 379. lpp.
49. Latvijas PSR tautas saimniecība 1973. gadā : Statistikas gadagrām. / LPSR MP CSP. – Rīga, 1974. – 446. lpp.
50. Latvijas PSR tautas saimniecība 1975. gadā : Statistikas gadagrām. – Rīga, 1976. – 415. lpp.
51. Latvijas PSR tautas saimniecības gadagrāmata 1980. gadā : Statistikas gadagrām. – Rīga : Avots, 1981. – 300. lpp.
52. Latvijas PSR tautas saimniecība 1981. gadā. – Rīga : Avots, 1982. – 260. lpp.
53. Latvijas PSR tautas saimniecība 1985. gadā : Statistikas gadagrām. / LPSR CSP. – Rīga, 1986. – 274.-275. lpp.
54. Latvijas republikas reģioni : Statistisko datu krāj. – Rīga : VSK, 1990. – 216. lpp.
55. Latvijas statistikas gadagrāmata 1995. – Rīga, 1996. – 266. lpp.
56. Latvijas statistikas gadagrāmata 1997 / LR VSK. – Rīga, 1997. – 254. lpp.
57. Latvijas statistikas ikmēneša biļetens Nr.2 (57)/ LR CSP. – Rīga, 1999. – 109-112.lpp.
58. Latvijas tautas saimniecība 1990.gadā : Statistikas gadagrām. – Rīga, 1991. – 105., 159., 160. lpp.
59. Latvijas Tūrisma attīstības aģentūras nolikums. Ministru kabineta noteikumi Nr. 57 // Likumi un lēmumi. Neatkarīgās pielikums)– 1999. – Nr. 10 (219) – 2. lpp.
60. Latvija un Centrālās un Austrumeiropas valstis / LR VSK. – Rīga, 1998. – 48 .lpp.
61. Law C.M. Urban Tourism and its Contribution to Economic Regeneration // Urban Studies. – 1992. – Vol. 29. – P. 597-616.
62. Law C. M. Urban Tourism : Attracting Visitors to Large Cities. – Mansell, 1994. – 183 p.
63. Liebietis J. Ķemeru sēravoti // Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados. – Rīga, 1928. – 695.-696. lpp.
64. Ludiņš V. Vairāk vēribas tūrismam // Tūrists. – 1930. – Nr.1. – 4.lpp.

65. *Managing Tourism in Cities. Policy, Process and Practice.* New York e.a. – John Wiley a. Sons, 1998. – 254 p.
66. Mitchell L.S. *Research on the Geography of Tourism // Travel, Tourism and Hospitality Research : A Handbook for Managers and Researchers.* – 2nd ed. – New York e.a. – John Wiley a. Sons, 1994. – P. 197-209.
67. Motivāns I. *British Airways, Aeroflot un Air Baltic starptautiskajā lidostā Rīga pagājušajā gadā strādājušas visveiksmīgāk // Dienas Bizness.* – 1999. – 12.janv.
68. Muzikante D. *Rīgas pasažieru osta apkalpo vairāk kuģu un pasažieru // Dienas Bizness.* – 1998. – 10.dec.
69. *Nacionālais tūrisms zeļ un plaukst // Tūrisma Biroja Apskats.* – 1936. – Nr.9/10. – 10. lpp
70. *Noslēgta Baltijas valstu tūrisma antante // Tūrisma Apskats.* – 1939. – Nr.2. – 2.-6. lpp.
71. *Orientierender Plan der inner Stadt Riga / Angefertigt von S.Klein.* - Riga, 1884.
72. Page S. *Urban Tourism.* – London; New York : Routledge, 1995. – 269 p.
73. Pāvulāns V. *Satiksmes ceļi Latvijā XIII - XVII gs.* – Rīga : Zinātne, 1971. – 177.-181. lpp.
74. Pearce D. *Towards a Geography of Tourism // Annals of Tourism Research.* – 1979. – Vol.6. – No. 3. – P. 245-272.
75. Pearce D. *Tourism Today : A Geographical Analysis.* – 2nd ed. – Harlow : Longman, 1995. – 202 p.
76. Pearce D.G. *Tourist Districts in Paris : Structure and Functions // Tourism Management.* – 1998. – Vol 19. – No. 1. – P. 49-65.
77. *Pirmā tirdzniecības skaitīšana Latvijā 1935.gadā : 1.d. / Valsts statistiskās pārvaldes izd.; sast. V. Salnais, J. Jurevics.* – Rīga, 1938. – 12., 13., 14, 18., 162. lpp.
78. *Pirmā tirdzniecības skaitīšana Latvijā 1935.gadā : 2.d. / Valsts statistiskās pārvaldes izd.; sast. V.Salnais, J.Jurevics.* – Rīga, 1938. – 7., 8., 9., 31., 64., 65., 76., 77. lpp.
79. Priede Z. *Rīgas pasažieru ostas attīstība laika maiņās // Diena.* – 1998. – 6.okt.
80. *Recommendations on Tourism Statistics : Ser.M.* – New York : United Nations; World Tourism Organization, 1994. – 77 p. (No.83)
81. *Reti rosīga tūrisma kustība Latvijā 1937.gadā // Tūrisma Apskats.* – 1937./1938. – Nr.12/1. – 4.-7. lpp.
82. *Riga In Your Pocket. The Ultimate City Guide.* Nr.20. – Rīga: SIA “RIYP”, 1999. – 67 p.
83. *Riga This Week. Official city guide.* Nr. 36. March/april.- Rīga: RT plus, 1999.- 60 p.
84. Rībena I. *Rīgas izvēles 1999 // [http:// www.rcc.lv/r800/](http://www.rcc.lv/r800/) Izveles 4.htm*
85. *Rīga - 800 : Gadagrām. 1993 / Latvijas Kultūras fonds.* – Rīga, 1994. – 9.-43. lpp.
86. *Rīga - 800 : Gadagrām. 1996 / Latvijas Kultūras fonds.* – Rīga, 1997. – 5.-15. lpp.
87. *Rīga 2020: pilsētattīstība.* – Rīgas Dome, 1998.
88. *Rīgas attīstības plāns (1995.- 2005.) : 1. sēj. / Rīgas pils. Domes Attīstības departaments. Arhitektūras pārvalde. Pilsētplānošanas nodaļa.* – Rīga, 1995. – 52 lpp.

89. Rīgas attīstības plāns (1995.- 2005.). Apbūves noteikumi : 2. sēj. / Rīgas pils. Domes Attīstības departaments. Arhitektūras pārvalde. Pilsētplānošanas nodaļa. – Rīga, 1995. – 92. lpp.
90. Rīgas celtniecības un tēlniecības pieminekļi : No gotikas līdz jūgendstilam (13.gs.-1914.g.) : Bibliogr. rād. / sast. C.Caune. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1997. – 501. lpp.
91. Rīga kājāmgājējam., Rīgas dome. – R. – 28 lpp.
92. Rīgas pilsētas statistiskā gada grāmata 1923.-1924. – Rīga, 1925. – 136., 146. lpp.
93. Rīgas pilsētas statistiskā gada grāmata 1925.-1926. – Rīga, 1927. – 60., 70. lpp.
94. Rīgas pilsētas statistiskā gada grāmata 1927.-1928. – Rīga, 1929. – 62. lpp.
95. Rīgas pilsētas statistiskā gada grāmata 1929.-1930. – Rīga, 1931. – 77., 78., 96., 97. lpp.
96. Rīgas pilsētas statistiskā gadagrāmata 1933.-1934. – Rīga, 1935. – 69. lpp
97. Rīga skaitļos 1993. gadā : Īss statistikas datu krāj. – Rīga, 1994. – 125., 127. lpp.
98. Rīga skaitļos 1997. : Statistisko datu krāj. – Rīga, 1997. – 55. lpp
99. Rīgas statistiskā centra biļetens. – 1997. – Nr. 4. – 53. lpp
100. Rigaische Anzeigen. – 1763. – S. 356. (Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs.)
101. Rigasches Adresbuch 1901. / Hrsg. fon Adolf Rihter. – Rīga : Adolfa Rihtera izd.. (Viesnīcas. Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs.)
102. Rulle B. Ķīpsalā top lielākais izstāžu komplekss Baltijā // Diena. – 1999. – 26.febr.
103. Rupenheite I. Kultūras cietoksnis Bolderājā // Dienas. – 1999. – 19.marts.
104. Shachar A. Metropolitan Areas : Economic Globalisation and Urban Tourism // European Tourism : Regions, Spaces and Restructuring / Ed. by A.Montanari, A.M.Williams. – Chichester etc. : John Willey & Sons, 1995. – P. 151-161.
105. Shaw G., Williams A.M. Critical Issues in Tourism : A Geographical Perspective. – Oxford : Blackwell Publ., 1994. – 280 p.
106. Stansfield C., Rickert J. The Recreational Business District // Journal of Leisure Research. – 1970. – No. 2. – P. 213-225.
107. Strautnieks I. Arhitektūras un pilsēt būvniecības teorija.- Rīga: Rīgas Tehniskā Universitāte, 1990.- 93 lpp.
108. Švitiņš A. Kā Rīgu domā kopt un post // Ceļotprieks. – 1999. – Nr.1/2. – 13. lpp.
109. Teivens A. Latvijas lauku krogi un ceļi. – Rīga : Māksla, 1995. – 9., 70., 172., 173. lpp.
110. Tourism in Major Cities / Ed. by C.M.Law. – London etc. : Internat. Thomson Business Press, 1996. – 266 p.
111. Tūrisma biroja ekskursiju bilance // Tūrisma Biroja Apskats. – 1936. – Nr.11. – 6. lpp.
112. Tūrisma likums // Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs. – 1998. – Nr.21. – 15.-20. lpp.
113. Tūrisms Latvijā : Statistikas biļ. / LR VSK. – Rīga, 1997. – 74 lpp.

114. Tūrisms Latvijā : Statistikas biļ. / LR VSK. – Rīga, 1998. 49.-58., 77 lpp.
115. Tūristu kustība 1935.gadā // Tūrisma Biroja Apskats. – 1936. – Nr.2. – 1. lpp.
116. 15000 ar tūristu vilcienu // Tūrisma Biroja Apskats. – 1936. – Nr.12. – 3. lpp.
117. Valsts Statistiskā pārvalde. Finanču un kredīta statistika 1937 / sast. J.Jurēvics. – Rīga, 1937. – 226.-227. lpp.
118. Valsts Statistiskā pārvalde. Finanču un kredīta statistika 1938 / sast. J.Jurēvics. – Rīga, 1938. – 141.-143. lpp.
119. Valsts Statistiskā pārvalde. Finanču un kredīta statistika 1939 / sast. J.Jurēvics. – Rīga, 1939. – 177.-178. lpp.
120. Valsts Statistiskā pārvalde. Latvijas statistikas gada grāmata 1933 : 14. gada gājums. – Rīga, 1934. – 8*.-11*. lpp. (Starptautiskais pārskats).
121. Valsts Statistiskā pārvalde. Latvijas statistikas gada grāmata 1934 : 15. gada gājums. – Rīga, 1935. 8*.-11*. lpp. (Starptautiskais pārskats).
122. Vanags K. Aizvadītais gads tūrisma darbā un nākotnes uzdevumi // Tūrisma Apskats. – 1939. – Nr.1. – 4. lpp.
123. Vanagu Kārlis. Rīga - Latvijas sirds. –Faksimilizd. – Rīga : Pētergaiļa bibliotēka, 1995. – 128 lpp. (Atceries Latviju. Nr.12.)
124. Vanags K. Ceļvedis pa dzimto zemi : Tūristu ceļojumu maršruti Latvijā : 1.d. : Vidzeme un Latgale. – Rīga : SLM Tūrisma nod. izd., 1939.
125. Vanags K.L. Kas veikts nacionālā tūrisma laukā 1932.gadā? // Ekskursants. – 1933. – Nr.1. – 17.-18. lpp.
126. Vanags K. Pārskats par tūrisma kustību 1939.gadā // Tūrisma Apskats. – 1940. – Nr.1/2. – 9.-13. lpp.
127. Vanags K. Tūrisms kā jauna nozare tagadnes tautsaimniecībā // Ekskursants. – 1934. – Nr.9. – 182.-185. lpp.
128. Vanags K. Tūrisms. Kas katram jāzin par tūrismu? – 2., papild. izd. – R., 1938. – 8., 13., 22., 24., 56. lpp.
129. Vanags K.L. Vadonis tūristiem : Nacionālā tūrisma ideoloģija un prakse. – R., 1936. (Tūristu bibliotēka Nr.3. Iekšlietu min. tūrisma biroja izd.)
130. Waugh D. Settlement // Geography : An Integrated Approach. – UK : Thomas Nelson a. Sons Ltd., 1990. – P. 330-349.
131. Viesnīcu un atpūtas iestāžu darbība 1993.gadā / LR Valsts Statistikas komitejas GSC. – Rīga, 1994. – 2.-7. lpp.
132. Viesnīcu un atpūtas iestāžu darbība 1994.gadā / LR Valsts Statistikas komitejas GSC. – Rīga, 1995. – 1.-8. lpp.
133. Vīksna A. Kā tapa Latvijas kūrorti. //Sveiks un Vesels. – 1998.- Nr.8.-20.-22.lpp.
134. Vilciņš A. Tūrisma pārvaldē viss plūst un mainās : Ziņojums presei // Ceļotprieks. – 1998. – Nr.6. – 23. lpp.

135. Vispārējā ekonomiskās darbības klasifikācija NACE : 1.red., 1.sēj. : Teorētisks ievads, definīcijas. – Rīga : LR VSK, 1997.
136. Vispārējā ekonomiskās darbības klasifikācija NACE : 1.red., 2.sēj. : Klasifikācijas struktūra. – Rīga : LR VSK, 1996 .
137. Vizule V. Rīgas Tūrisma informācijas birojs tiek reorganizēts // Ceļotprieks. – 1998. – Nr.11. – 3. lpp.
138. Zeida Ā. Amatniecība // Feodālā Rīga / T.Zeida red. – Rīga : Zinātne, 1978. – 157.-166. lpp.
139. Zeida Ā. Kultūra un dzīves veids 17.-18.gs. // Feodālā Rīga / T.Zeida red. – Rīga : Zinātne, 1978. – 297.-307. lpp.
140. Александрова А.Ю. Россия на мировом рынке туризма // Проблемы географии мирового хозяйства. – Смоленск.1997. С. 243-264.
141. Боже-Гарнье Ж, Шабо Ж. Очерки по географии городов. – Москва: Прогресс, 1967.- 424 с.
142. Енш Г. Московское торговое подворье в Риге в XVII веке.// Вопросы истории.-1947.- Но.11.- С. 74-79.
143. Краткий статистический сборник по городу Риге./ Статистическое управление г.Риги. - Рига, 1967. –С. 15, 76-79, 128.
144. Лаппо Г.М. Города на пути в будущее. Москва: Мысль, 1987.- 236 с.
145. Монтанер Монтехано Х. Структура туристического рынка.- Москва: Смоленск. 1997. –С. 170- 171, 208..
146. Народное хозяйство Латвийской ССР в 1971 году: Статист. сб./ ЦСУ. –Рига, 1972.-С. 328.
147. Народное хозяйство Латвийской ССР в 1972 году. Статист. сб./ ЦСУ. –Рига, 1973. – С. 360.
148. Народное хозяйство Латвийской ССР в 1974 году. Статист. сб./ ЦСУ. –Рига, 1975. – С. 361.
149. Народное хозяйство Латвийской ССР в 1978 году. Статист. сб./ ЦСУ.- Рига, 1979. – С. 205.
150. Народное хозяйство Латвийской ССР в 1979 году. Статист. сб./ ЦСУ.- Рига, 1980. – С. 247.
151. Основы теории градостроительства. /Под. ред. З.Н.Яргиной. –Москва, 1986. – С. 24.
152. Перцик Е.Н. География городов (геоурбанистика). –Москва: Высшая школа, 1991.- 317 с.
153. Перцик Е.Н. Районная планировка. –Москва: Мысль, 1973. –С. 167., 269.
154. Регионы Латвийской ССР: Стстист. сб./ Госкомстат Латв. ССР, 1988.-С. 198.
155. Рига: Стстист. сб. /Статист. управление г. Риги, 1963. – С. 115-119, 189, 246-247.
156. Рига: Статист. сб. /Статист. управление г. Риги, 1968. – С. 17, 105, 179.
157. Рига: Статист. сб. /Центральное статист. управление. –Рига, 1974. – С.13, 118-119, 181.
158. Рига: Статист. сб. /Центральное статист. управление. –Рига, 1976. – С.14, 194-195.

Nepublicētie materiāli

1. Apkalpoto personu skaits un uzturēšanās ilgums atpūtas iestādēs 1998. gadā. Rīga. / LR CSP Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
2. Aun Carol. Situation Analysis: Tourism in Rīga : Draft : 17 June, 1996.
3. Latvijas tūrisma attīstības koncepcija / Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. – Rīga, 1997.
4. Latvijas Tūrisma pārvaldes nepublicētie materiāli par tūristu skaitu Latvijā.
5. Pārskata kopsavilkums par tūrisma firmu darbību 1991.gadā / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
6. Pārskata kopsavilkums par tūrisma firmu darbību 1992.gadā / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
7. Pārskats par tūrisma firmu darbību 1993.gadā / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
8. Pārskats par tūrisma firmu darbību 1994.gadā / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
9. Pārskats par tūrisma firmu darbību 1995.gadā / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
10. Pārskats par tūrisma firmu darbību 1996.gada I, II, III, IV ceturksnī / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
11. Pārskats par tūrisma firmu darbību 1997.gadā : Kopsavilkums / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
12. Pārskats par tūrisma firmu darbību 1998.gadā : Kopsavilkums / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
13. Pārskats par viesnīcu darbību 1994 - 1998.gadā : Kopsavilkums / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
14. Robežu šķērsojošo personu apsekojuma rezultāti 1997. gadā / LR Valsts statistikas komitejas Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
15. Robežu šķērsojošo personu apsekojuma rezultāti 1998. gadā / LR Centrālās Statistikas pārvaldes Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.
16. Standl H. Scheme on private bussiness activities and public administration in the Centre of Riga (1995). 1998.
17. Viesnīcu noslogojuma rādītāji 1998. gadā. / LR CSP Sociālās statistikas departamenta Kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļa.

Arhīvu materiāli

1. Latvijas Valsts arhīvs, 222. f., 1.- s.apr., 10. l., 3. lp.
2. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 11. l., 1.-10. lp.
3. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 12. l., 11. lp.
4. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 13. l., 5., 16., 29., 30., 77. lp.
5. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 14. l., 6. lp.
6. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 15. l., 1., 16., 27. lp.
7. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 16. l., 1., 93., 100. lp.
8. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 17. l., 6., 18., lp.
9. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 18. l., 1-35. lp.
10. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 19. l., 1., 14. lp.
11. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 23. l., 1., 80. lp.
12. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 24. l., 1., 9., 12., 36. lp.
13. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 25. l., 1., 2., 3., 49. lp.
14. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 26. l., 1. lp.
15. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 27. l., 1., 2., 45. lp.
16. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 29. l., 57. lp.
17. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 31. l., 121. lp.
18. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 35. l., 1., 30., 31., 56. lp.
19. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 36. l., 1., 2., 26. lp.
20. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 37. l., 1., 2., 3., lp.
21. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 38. l., 1., 3., 25. lp.
22. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 39. l., 1., 3., 24. lp.
23. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 41. l., 27. lp.
24. LVA, 222. f., 1. - s.apr., 46. l., 1., 2., 13., 14., 17., 22., 33., 39., 52., 53., 59., 65., 76. lp.
25. LVA, 270. f., 1. - s.apr., 2088. l., 2., 3., 7. lp.
26. LVA, 270. f., 1. - s.apr., 2155. 3., 11. lp.
27. LVA, 270. f., 1. - s.apr., 2195. 2., 13. lp.
28. LVA 270. f., 1. - s.apr., 2239. 2., 17. lp.
29. LVA, 270. f. 1. - s.apr., 2279. 2., 3., 18., 20. lp.

30. LVA, 338. f., vēsturiska izziņa 1., 5.lp.
31. LVA, 338. f., 1.apr. 121.l., 3., 10. lp.
32. LVA, 338. f., 1.apr. 122.l., 6., 20. lp.
33. LVA, 338. f., 1.apr. 123.l., 6. lp.
34. LVA, 338. f., 1.apr. 124.l., 8., 12. lp.
35. LVA, 338. f., 1.apr. 125.l., 8., 10., 11. lp.
36. LVA, 338. f., 1.apr. 126.l., 10., 12. lp.
37. LVA, 338. f., 1.apr. 127.l., 8., 10.lp.
38. LVA, 338. f., 1.apr. 128.l., 6., 10.lp.
39. LVA, 338. f., 1.apr. 129.l., 5., 10.lp.
40. LVA, 338. f., 1.apr. 130.l., 6., 10., 24. lp.
41. LVA, 338. f., 1.apr. 131.l., 4., 8., 17. lp.
42. LVA, 338. f., 1.apr. 132.l., 2., 11., 27.lp.
43. LVA, 338. f., 1.apr. 135.l., 23.lp.
44. LVA, 338. f., 1.apr. 136.l., 8. lp.
45. LVA, 338. f., 1.apr. 137.l., 12., 24. lp.
46. LVA, 338. f., 1.apr. 138.l., 16., 17. lp.
47. LVA, 338. f., 1.apr. 235.l., 11., 12., 85. lp.
48. LVA, 1755. f., Vēsturiskā izziņa. 1.-9. lp.
49. LVA, 1755. f., 4.apr., 1.l., 24.lp.
50. LVA, 1755. f., 4.apr., 2.l., 27.lp.
51. LVA, 1755. f., 4.apr., 5.l., 19.lp.
52. LVA, 1755. f., 4.apr., 7.l., 16.lp.
53. LVA, 1755. f., 4.apr., 9.l., 21.lp.
54. LVA, 1755. f., 4.apr., 11.l., 21.lp.
55. LVA, 1755. f., 4.apr., 13.l., 11.lp.
56. LVA, 1755. f., 4.apr., 15.l., 16.lp.
57. LVA, 1755. f., 4.apr., 16.l., 23.lp.
58. LVA, 1755. f., 4.apr., 19.l., 15.lp.
59. LVA, 1755. f., 4.apr., 21.l., 1., 2.lp.
60. LVA, 1755. f., 4.apr., 23.l., 1., 13.lp.
61. LVA, 1755. f., 4.apr., 25.l., 5., 7.lp.

62. LVA, 1755. f. 4.apr., 27.l., 5., 34.lp.
63. LVA, 1755. f., 4.apr., 29.l., 8.,9.lp.
64. LVA, 1755. f., 4.apr., 30.l., 9.,10.,18.lp.
65. LVA, 1755. f., 4.apr., 33.l., 10.,17.lp.
66. LVA, 1755. f., 4.apr., 35.l.,1.,3., 7.lp.
67. LVA, 1755. f., 4.apr., 38.l., 2.,18.lp.
68. LVA, 1755. f., 4.apr., 41.l., 2.lp.
69. LVA, 1755. f., 4.apr., 44.l., 1.lp.
70. LVA, 1755. f., 4.apr., 47.l., 1.lp.
71. LVA, 1755. f., 4.apr., 49.l., 2.,17.,34.lp.
72. LVA, 1755. f., 4.apr., 51.l., 1.,4.lp.
73. LVA, 1755. f., 4.apr., 52.l., 2.,3.,9.lp.
74. LVA, 1755. f., 6.apr., 55.l., 1.,6.,7.,43.,62.,110.lp.
75. LVA, 1755. f., 6.apr., 173.l., 2.,3.,12.,13.,27.,28.lp.
76. LVA, 1755. f., 6.apr., 200.l., 10.lp.
77. LVA, 1755. f., 6.apr., 201.l., 1., 81.lp.
78. LVA, 1755. f., 6.apr., 314.l., 55.lp.
79. LVA, 1755. f., 6.apr., 315.l., 74.lp.
80. LVA, 1755. f., 6.apr., 316.l., 29.,82.lp.
81. LVA, 1755. f., 6.apr., 317.l., 8.,9.,38.,39., 100.lp.
82. LVA, 1755. f., 6.apr., 318.l., 1.,12.,62.lp.
83. LVA, 1755. f., 6.apr., 319.l., 5.lp.
84. LVA, 1755. f., 6.apr., 320.l., 1.,32.lp.
85. LVA,1755. f., 6.apr., 321.l., 1.,3.lp.
86. LVA,1755. f., 6.apr., 322.l., 1.,36.lp.
87. LVA, 1755. f., 6.apr., 323.l., 1.,3.lp.
88. Latvijas Valsts partijas arhīvs, 101. f., 25.apr., 21.l., 5., 7., 9. lp.
89. LVA, PA 101. f., 27.apr., 50.l., 74.-83. lp.
90. LVA, PA 101. f., 29.apr., 50.l., 107.-115. lp.
91. LVA, PA 101. f., 34.apr., 20.l., 11.lp.
92. LVA, PA 201.f., 12.apr., 35.l., 6.,27.,31.lp.
93. LVA, PA 201. f., 13.apr., 9.l., 5.lp.

94. LVA, PA 201. f., 13.apr., 102.l.,1.lp.
95. LVA, PA 201. f., 14.apr., 187.l., 2.lp.
96. LVA, PA 201. f., 15.apr., 133.l., 4.,9.lp.
97. LVA, PA 201. f., 18.apr., 103.l., 2.,30.lp.
98. LVA, PA 201. f., 19.apr., 99.l., 94.lp.
99. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1799. f., 1. apr., 235. l., 1. lp.
100. LVVA, 1799. f., 1. apr., 236.l., 3., 5., 6., 12., 13. lp.
101. LVVA, 1799. f., 1. apr., 305. l., 4., 224. lp.
102. LVVA, 1799. f., 1. apr., 307. l., 69., 203. lp.
103. LVVA, 1799. f., 1. apr., 309. l., 11. lp., 172.lp., 224.lp.
104. LVVA, 1799. f., 1. apr., 310. l., 28. lp., 256. lp.
105. LVVA, 1799. f., 1. apr., 313. l., 1.,2., 3.,4.,9.,14., 16.,22., 24., 26., 33., 34.,lp.
106. LVVA, 1799. f., 1. apr., 316. l., 3., 10., 23. lp.
107. LVVA, 1799. f., 1. apr., 419. l., 6. lp.
108. LVVA, 1799. f., 1. apr., 420. l., 6., 7., 10. lp.
109. LVVA, 1799. f., 1. apr., 421. l., 30., 33., 49., 63. lp.
110. LVVA, 2927. f., 3.apr., 144. l., 4.-39. lp.
111. LVVA, 2927. f., 3. apr., 145. l.,3., 4., 12., 13., 14.,16., 17., 19.,20.,26., lp.

DARBĀ IZMANTOTO JĒDZIENU SKAIDROJŠĀ VĀRDNĪCA

Ceļotājs – jebkura persona, kura ceļo, bet kuras ceļojumu motīvs nav noskaidrots. Ceļotāja jēdzienu tūrisma literatūrā lieto, ja ir ziņas par ceļojošām personām, bet nav tuvāku ziņu, vai tie ir tūristi, vienas dienas viesi, tranzītpasažieri vai tūrisma statistikā neietveramās personas.

Viesis – ceļotājs, kas tiek ietverts tūrisma statistikā: valstī jeb reģionā ieradies tūrists vai vienas dienas viesis.

Tūrists – ceļotājs, kurš atrodas ārpus savas dzīves vietas ilgāk par 24 stundām, bet ne ilgāk par 1 gadu, un kura ceļojuma motīvs ir saistīts ar atpūtu, brīvā laika pavadīšanu, sportu, darījumiem, konferenču, radu un draugu apmeklēšanu, reliģiska vai dziednieciska rakstura motīviem.

Vienas dienas viesis, ekskursants – ceļotājs, kura brauciena motīvs ir tāds pats kā tūristam, bet kurš atrodas ārpus savas dzīves vietas mazāk par 24 stundām (vai kādā valstī, reģionā uzturas mazāk par 24 stundām).

Starptautiskais tūrists – tūrists, kurš apmeklē valsti, kas nav tā dzīves vieta, uzturas tajā uz laiku no 1 diennakts līdz 1 gadam.

Vietējais tūrists – tūrists, kurš ceļo savas valsts robežās, atrodoties ārpus mājas ilgāk par 24 stundām.

Iekšzemes tūrists – tūrists, kas ceļo kādas valsts teritorijā (Latvijā, piemēram, iekšzemes tūristi ir ārzemju tūristi, kas ceļo pa mūsu valsti un vietējie tūristi).

Ienākošais tūrisms – ārzemju tūristu ierašanās valstī

Izejošais tūrisms – valsts tūristu izbraukšana uz citām valstīm

Starptautiskais tūrisms – tūrisma ceļojums, ko veic kādas valsts tūristi ārzemēs un citu valstu tūristu ceļojums konkrētajā valstī.

PATEICĪBA

Izsaku vislielāko pateicību savam zinātniskajam vadītājam – docentam Andrim Baulam par daudzajiem vērtīgajiem norādījumiem, kritiskām piezīmēm un morālu atbalstu, kā arī profesorei Aijai Mellumai par sniegtajām konsultācijām.

Īpašu pateicību esmu parādā LR Centrālās statistikas pārvaldes sociālās statistikas departamenta kultūras, izglītības, zinātnes un veselības aizsardzības statistikas daļas vadītājai Marandai Behmanei un referentei Dacei Krievkalnei par palīdzību statistikas datu iegūšanā.

Es pateicos saviem kolēģiem Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē un Cilvēka ģeogrāfijas katedrā – docentei Zaigai Krišjānei, Elgai Apsītei, Mihailam Čeburaškinam un Andai Pelēcei par palīdzību darba noformēšanā.

PIELIKUMS

1. tab. Starptautiskā ceļotāju kustība Latvijā 1928. - 1940. gadā*

Gads	Iebraukuši ārzemnieki	Izceļojuši Latvijas iedzīvotāji
1928	68472	43778
1929	74929	43533
1930	83233	45147
1931	85719	50545
1932	60441	37703
1933	50423	...
1934	49157	32210
1935	58113	31292
1936	67657	37830
1937	77662	38275
1938	84168	...
1939	81892	...

* Sastādīta, izmantojot: *Vanags, Tūrisms...*, 1939:2; *Vanags., Pārskats...*, 1939:10,12; *Tūristu kustība*, 1935., 1; *LVVA* 2927 f., 3.apr., 145 l., 4 lp.; *Ludiņš* 1930: 4.

2. tab. Ārzemju ceļotāju izmantotais transporta veids 1936. gadā*

Transporta veids	Ceļotāju skaits	Īpatsvars %
Kopā iebraukuši	67657	100
t.sk. pa dzelzceļu	60143	88.9
pa ūdens ceļu	2807	4.2
pa gaisa līnijām	1240	1.8
ar motorizētiem satiksmes līdzekļiem	3467	5.1

* Sastādīta, izmantojot, *LVVA*, 2927. f., 145. l., 12. lp.

3. tab. Viesu uzņemšanas uzņēmumi pēc dibināšanas gadiem*

Uzņēmumu dibināšanas gads	Valstī	Valstī	Rīgā			
	Viesnīcas un līdzīgi uzņ. %	Krodzniecības uzņēmumi %	Viesnīcas un līdzīgi uzņ. skaits	%	Krodzniecības uzņēmumi skaits	%
Līdz 18. gadsimtam	-	0,1	-	-	1	0,3
18. gadsimtā	0,1	-	1	0,2	-	-
19. gadsimtā	5,2	4,7	18	3,1	19	6,4
1901.-1913.	6,4	3,6	33	5,7	16	5,4
1914.-1920.	12,8	7,5	99	17,2	21	7,1
1921.-1925.	15,6	11,6	85	14,8	30	10,1
1926.-1930.	20,8	17,7	117	20,3	38	12,8
1931.-1935.	39,1	54,8	223	38,7	172	57,9
Kopā	100	100	576	100	297	100

Sastādīta, izmantojot *Pirmā tirdzniecības ...*, 1938: 8.-9., 64.-65. lpp.)

4. tab. Vietu skaits Rīgas viesnīcās 1937. gadā *

Nr.p.k.	Viesnīca	Istabu skaits	Gultas vietu skaits	Cenas Ls.
1.	Romas viesnīca Aspazijas bulvārī 4/5	66	84	4.-12.-
2.	"Bellevue" Raiņa bulvārī 33	72	72	2.-6.-
3.	"Excelsior" Gogoļa ielā 5	41	...	3.-12.-
4.	Pēterpils viesnīca Jāņa Čakste laukumā 4	45	59	4.50-22.-
5.	"Komerco" viesnīca Aspazijas bulvārī 13	59	48	3.5-7.0
6.	"Metropol" Aspazijas bulvārī 12	46	...	2.-4.-
7.	"Savoy" Marijas ielā 5	49	...	2.-3.-
8.	"Europa" Ķēniņa ielā 49	37	42	3.-4.50
9.	"Parks" Elizabetes 71/73	40	49	2.-3.-
10.	Baltā viesnīca Palasta ielā 5	...	22	2.-6.-
11.	"Liepāja" Ķēniņu ielā 53	13	20	2.-3.-
12.	"Tempo" Kr.Barona 20/22	69	...	2.50-4.50
13.	"Astorijs" Tērbatas 10/12	40	...	2.-4.
14.	"Marss" Kr.Barona 28 a	54	55	2.-4.-
15.	Rīgas viesnīca Tērbatas 7	41	...	2.-4.20

* Sastādīta, izmantojot *LVVA*, 2927. f., 3. apr., 144. l., 4.-39. lp.

5. tab. Viesu skaits Rīgas viesnīcās*

Gads	Apkalpoto viesu skaits	Tai skaitā iekšzemnieki		Tai skaitā ārzemnieki	
		personas	%	personas	%
1924	39521	39002	98.7	519	1.3
1925	39965	39601	99.1	364	0.9
1926	47317	45892	97.0	1425	3.0
1927	54621	53692	98.3	927	1.7
1928	71335	69930	98.0	1405	2.0
1929	79173	78089	98.6	1084	1.4
1930	100348	99094	98.8	1254	1.2
1931	93535	93049	99.5	486	0.5
1932	66191	65905	99.7	286	0.3
1933	34907	28974	82.8	5996	17.2
1934	80112	69594	86.9	10518	13.1
1935	93600	81083	86.6	12517	13.4
1936	99658	85863	86.2	13795	13.8
1937	108299	89810	82.9	18489	17.1
1938	105055	85605	81.5	19450	18.5

* Sastādīta, izmantojot *LVVA, 2927. f., 3. apr., 145. l., 17., 26. lpp.*; *Rīgas pilsētas statistiskā ... 1928: 62. lpp.; Rīgas pilsētas statistiskā ... 1930: 77. lpp.; Rīgas pilsētas statistiskā ... 1934: 69. lpp.*

6. tab. Pārnakšņojumi Rīgas viesnīcās 1934.-1939. gadā *

Gads	Pārnakšņojumi	t.sk. vietējie	t.sk. ārzemnieki	No 100 gultām aizņemtas	Gultu skaits	Istabu skaits
1934.	83490	54850	28640	26,0	880	...
1935.	113713	81685	32028	35,0	892	...
1936	131848	93373	38475	43,6	828	...
1937	160361	105566	54795	51,6	850	669
1938	157228	101930	55298	50,8	849	649
1939.	135898	85258	50640	...	751	581

* Sastādīta, izmantojot, *Rīgas pilsētas ... 1929: 62.; Rīgas pilsētas ... 1935: 69. lpp.*; *Galvaspilsētas 1938., 57. lpp.; Galvaspilsētas 1939., 57. lpp.*

7. tab. Tūristu mītnes un to darbība Latvijā 1933.-1939. gadā*

Gads	Skaitis	Pārnakšņojumi
1933	168	8244
1934	...	7410
1935	410	15000
1936	421	38893
1937	457	57240
1938	500	63142
1939	528	89418

* Sastādīta, izmantojot, *Vanags, 1938: ; Vanags Aizvadītais..., 1939: 2; Reti rosīga..., 1938: 6; Vanags, 1940: 10, 12; Tūristu ..., 1936: 1. lpp.*

8. tab. Viesu skaits Rīgas viesnīcās 1936. gadā*

Nr.p. k.	Viesnīca	Ārzemnieki	Iekšzemnieki	Kopā
1.	Romas viesnīca	4821	615	5436
2.	“Bellevue”	1514	8366	9880
3.	“Excelsior”	1329	2076	3405
4.	Pēterpils viesnīca	1279	130	1409
5.	“Komercc” viesnīca	1210	2141	3351
6.	“Metropol”	1144	196	1340
7.	“Savoy”	850	11386	12236
8.	“Europa”	620	5076	5896
9.	“Saule”	194	6726	6920
10.	“Parks”	181	10791	10972
11.	Baltā viesnīca	113	6497	6610
12.	Liepājas viesnīca	110	3675	3785
13.	“Tempo”	102	11328	11430
14.	“Astorijs”	101	7598	7699
15.	“Marss”	101	5549	5650
16.	Frankfurte p./M. viesnīca	68	16	84
17.	Rīgas viesnīca	58	3699	3757
	Kopā	13795	85865	99660

* Sastādīta, izmantojot *LVVA*, 2927. f., 3. apr., 144. l., 4.-32.lp.; 145. l., 20.,lp.

9. tab. Ārzemnieki Rīgas viesnīcās 1937.gadā pēc pavalstniecības*

Valsts	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Lietuva	1206	2103	2613	2351	3736	4588	3207
Vācija	1406	2508	2623	2733	3465	3830	4030
Igaunija	923	1569	2029	2154	2881	2714	3514
Zviedrija	225	413	516	657	1247	1364	1452
Polija (iesk.Dancigu)	299	557	696	920	1065	1369	1572
Anglija	334	703	752	880	932	939	748
ASV	298	378	447	510	705	563	548
Somija	182	259	412	568	653	756	626
P.S.R.S.	81	74	143	288	222	88	132
Pārējās valstis	1042	1954	2286	2734	3583	3239	2532
Kopā	5996	10518	12517	13795	18489	19450	18361

* Sastādīta, izmantojot *LVVA*, 2927. f., 3. apr., 145. l., 13., 16.,19. lp; *Rīgas statistiskā ...*, 1935. 69.lpp.; *Galvaspilsētas...* 1938., 57.lpp.; *Galvaspilsētas...* 1939.

10. tab. Republikāniskās tūrisma un ekskursiju padomes apkalpoto personu skaits
1946.-1990.g.*

Gads	Apkalpoto cilvēku skaits		
	Pavisam (tūkstošos)	Tai skaitā tūristi (tūkstošos)	Tai skaitā ekskursanti (tūkstošos)
1946	2.0	...	...
1947	18.0	...	...
1949	42.8	6.6	34.1
1950	68.8	...	66.3
1951	61.1	...	61.1
1952	89,7	...	84.5
1953	107.9	5.7	102.2
1954	135.5	5.0	130.5
1955	148.3	6.4	141.9
1956	151.7	8.2	143.5
1960	190.4	19.4	171.0
1961	190.9	18.7	172.2
1962	237.6	37.5	200.1
1967	670.2	134.0	536.2
1971	1419.0	247.3	1171.7
1973	2565.8	432.3	2133.5
1974	3152.2	382.2	2770.0
1976	4083.9	449.6	3634.3
1977	4487.2	443.1	4044.1
1978	4858,4	455,5	4402.9
1980	5444.1	531.1	4913.0
1981	5333.2	502,7	4830.5
1982	5471.2	541.4	4929.8
1983	5714.1	517.7	5196.4
1984	6101.4	556.4	5545.0
1985	6301.1	581.1	5720.0
1986	6881.0	669.0	6212.0
1987	6944.0	714.0	6230.0
1988	7509.0	671.0	6838.0
1989	5870.0	577.0	5293.0
1990	3954.0	437.1	3516.2

* Sastādīta, izmantojot, *LVA, f.1755, 4.apr.*, 1., 2., 5., 7. 9., 11., 13., 15., 16., 19., 21., 23., 25., 27., 29., 30., 33., 35., 38., 41., 44., 47., 49., 51., 52.l.; *6.apr.* 55., 173., 200., 201., 314., 315., 316., 317, 318., 319., 320., 321., 322., 323.l).

11. tab. Starptautiskais tūrisms Latvijas PSR 1960. -1990. gadā*

Gads	Iebraukušo ārzemju tūristu skaits	Uz ārzemēm izbraukušo republikas tūristu skaits
1960	2649	...
1961	9371	...
1962	9463	...
1963	7430	...
1964	5493	...
1965	9570	...
1966	9405	1338
1967	9229	1687
1968	11686	2203
1969	13210	3146
1970	12263	3252
1971	15507	4300
1972	18787	4965
1973	23796	4333
1974	32570	5733
1975	29025	8935
1976	22729	12442
1977	25572	12727
1978	28133	12041
1979	37194	13587
1980	36590	12861
1981	44824	...
1982	42932	...
1983	45454	13592
1984	46285	...
1985	49361	...
1986	59000 ¹	...
1987	75000 ¹	...
1989	...	18 000 ¹
1990	52200 ¹	61700 ¹

* Sastādīta, izmantojot *LVA, 222. f., 1-s.apr.*, 10.l. 3.lp.; 11.l., 9.lp.; 12. l., 12.lp.; 13.l., 16.lp.; 14.l., 6.lp.; 15.l., 1.lp.; 16. l., 1.lp.; 17.l., 6.lp.; 18. l., 1.lp.; 19.l., 1.lp.; 20.l., 12.lp.; 23. l., 1.lp., 24. l., 1., 36. lp.; 25.l., 1.lp.; 26. l., 1.lp.; 27.l., 1.lp.; 35. l., 30.lp., 36.l., 1.lp.; 37. l., 1.lp.; 38. l., 1.lp., 39. l., 1.lp.; 46.l., 1., 17., 33., 52., 76. lp.;

- Latvijas Tūrisma pārvaldes nep. materiāli

12. tab. VAS "Inturist" Rīgas nodaļā apkalpoto ārzemju tūristu skaits *

Gads	Apkalpoto cilvēku skaits			
	Pavisam tūristu	t. sk. no soc. valstīm	% no kopskaita	t.sk. no kap.valstīm (cilvēku)
1960	2649			
1961	9371	7745	81.8	1660
1962	9463	...	...	...
1963	7430	...	...	...
1964	5493	4225	76.9	1268
1965	9570	5097	57.3	3802
1966	9405	5987	63.6	3418
1967	9229	5677	61.5	3552
1968	11686	7497	64.2	4189
1969	13210	7322	55.4	5888
1970	12263	6900	56.3	5363
1971	15507	10787	69.6	4720
1972	18493	14568	78.8	3926
1973	23796	17703	74.4	6093
1974	32570	21348	65.5	11222
1975	29025	16795	57.9	12230
1976	22729	14954	65.8	7775
1977	25572	18050	70.6	7522
1978	28133	18337	65.2	9796
1979	37194	22348	60.1	14846
1980	36590	24155	66.0	12435
1981	44824	28154	62.8	16670
1982	42932	24430	56.9	18502
1983	45454	28972	63.7	16482
1984	46285	27044	58.4	19241
1985	49361	27718	56.2	21643

* Sastādīta, izmantojot LVA, 222. f., 1-s apr., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 23., 24., 25., 26., 27., 35., 36., 37., 38., 39., 42., 46. l.

13. tab. LĻKJS CK Starptautiskā tūrisma birojs "Sputņik" darbība*

Gads	Kopā apkalpoti (cilv.)	Starptautiskais tūrisms		Vietējais tūrisms	
		Uzņemti no ārzemēm (cilv.)	Nosūtīti uz ārzemēm (cilv.)	Uzņemti no citām PSRS republikām (cilv.)	Nosūtīti uz citām PSRS republikām (cilv.)
1974	28241	5696	1830	14362	6353
1976	37883	7792	3070	20851	6170
1977	40607	7541	3430	23615	6021
1978	...	9000	2148	...	...
1979	...	...	3449	...	...
1980	40400	7200	2700	...	6600
1983	48793	5552	2913	34500	5828

* Sastādīta, izmantojot LVA PA 201. f., 12. apr. 35.l. 6., 27., 31.lp.; 13. apr., 9.l., 5.lp.; 102.l., 1.lp., 14.apr., 187.l. 2.lp.; 15.apr., 133.l., 4., 9. lp.; 18.apr., 103.l., 2., 30.lp.; 19. apr., 99.l., 94.lp.; Ē.Kehris,...569.lpp

14. tab. Valstis, no kurām ieradušies ārzemju viesi 1972. -1985. gadā

Valsts	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1984	1985
Pavisam uzņemti t.sk. no	18493	23796	32570	29025	22729	25572	28133	37194	36590	44824	42932	46285	49361
VDR	4969	6824	7402	4724	5381	5766	7627	9740	5673	10525	9170	13853	9146
Rumānijas	1649	1475	1381	266	1202	1727	1746	2661	4013	9393	8641	4933	4904
Bulgārijas	1420	1625	1620	2497	2211	1208	2153	1540	3256	3555	2591	2582	3037
Čehoslovākijas	4024	3811	4471	3860	2886	5109	2790	3657	4987	3481	3227	3800	4268
Polijas	2373	3797	5933	4623	2653	3600	3234	3712	5556	309	...	...	...
Somijas	...	1964	6087	6130	1776	525	3030	5800	5725	8088	10053	9817	11328
VFR	1041	720	1746	2036	2086	1474	1670	2540	2914	2579	2782	3420	2992
ASV	889	1299	1321	1255	1243	2276	1461	1611	697	1078	1430	1098	1559
Zviedrijas	307	...	282	474	445	656	546	1168	895	972	792	...	821
citām valstīm	1821	2281	2327	3160	2846	3231	3876	4765	2874	4844	4246	6782	11306

* Sastādīta, izmantojot: *LVA*, 222. f., 1.s. apr., 24. l., 36. lp.; 37. l., 1., 2., 3. lp.; 25. l., 1. lp.; 38. l., 1., 3. lp.; 26. l., 1. lp.; 39. l., 1. lp., 3. lp.; 27. l., 1., 2. lp.; 35. l., 30. lp.; 36. l., 1. lp.; 46. l., 1., 2., 13., 14., 17., 33., 52., 53., 76. lp.

15. tab. Sanatoriju un atpūtas iestāžu jauda 1960.-1990. gadā *

Gads	Sanatorijas un ārstn. pansionāti		Sanatorijas - profilaktoriņi		Atpūtas nami un pansionāti		Atpūtas bāzes		Tūristu bāzes		Kopā	
	skaits	vietu skaits tūkst.	skaits	vietu skaits tūkst.	skaits	vietu skaits tūkst.	skaits	vietu skaits tūkst.	skaits	vietu skaits tūkst.	skaits	vietu skaits tūkst.
1939	19	2.1	-	-	6	0.3	-	-	-	-	25	2.4
1960	52	9.4	...	...	28	6.9	...	...	...	...	80	16.3
1970	48	11.6	6	0.4	20	6.6	179	19.9	7	1.7	260	40.2
1975	48	11.3	6	0.5	21	6.6	237	20.5	25	3.4	337	42.3
1980	47	11.8	8	0.8	21	5.8	247	20.2	25	3.3	348	41.9
1981	48	12.1	8	0.8	21	6.2	307	21.1	22	3.2	406	43.4
1982	48	12.7	8	0.8	19	5.6	573	34.7	22	3.4	670	57.2
1983	48	13.3	9	0.8	20	5.4	625	28.6	19	3.1	721	51.2
1984	47	13.1	9	0.8	21	5.6	1055	40.2	20	3.5	1152	63.2
1985	46	12.6	10	0.9	22	6.2	1042	38.9	20	3.9	1140	62.5
1986	46	13.4	10	0.9	20	5.2	1028	36.7	21	4.2	1125	60.5
1987	45	13.2	12	1.1	23	5.5	1017	40.4	23	4.3	1120	64.5
1988	45	13.6	13	1.2	24	5.4	1005	38.7	27	4.4	1114	63.3
1989	41	13.0	10	0.8	23	5.7	838	20.1	27	4.7	939	44.4
1990	42	13.0	12	0.9	25	6.0	243	19.9	26	4.4	348	44.2

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas PSR tautas saimniecība 1985*, 274.lpp., *Latvijas tautas saimniecība 1990.*, 159-160.lpp.

16. tab. Ārstējošos un atpūtnieku skaits sanatorijās un atpūtas iestādēs (tūkst.)

	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Pavisam ārstējušies un atpūtušies sanatorijās un atpūtas iestādēs	377.3	591.0	718.9	778.1	823.0	772.3	830.7	831.5
Sanatorijās un ārstn. pansionātos	108.4	111.9	121.2	124.0	136.3	139.0	144.0	145.4
Sanatorijās - profilaktorijos	3.8	5.9	10.4	10.6	10.5	12.1	11.8	12.4
Kūrortu poliklīnikās	15.6	18.9	17.0	15.0	14.2	14.7	13.3	13.9
Atpūtas namos un pansionātos	80.2	88.6	71.6	70.7	74.2	78.3	82.1	88.7
Atpūtas bāzēs	75.8	60.0	50.2	131.6	124.1	90.5	112.3	106.1
Tūristu viesnīcās un bāzēs	93.5	305.7	448.5	426.2	463.7	437.7	467.0	465.0

Pēc, *Latvijas PSR tautas saimniecība 1985*, 275.lpp.

17. tab. Viesnīcu darbības rādītāji Latvijā 1946. - 1990. gadā*

Gads	Viesnīcu skaits	Gultas vietu skaits	Pārnakšņojumu skaits (tūkst. diennaktis)
1946	61	1938	517
1950	75	2442	677
1960	62	3345	1100
1965	61	4021	1306
1969	64	5445	1532
1970	66	6200	1619
1971	64	6431	1719
1972	63	5085	1693
1973	63	5088	1731
1974	64	5412	1805
1975	62	5434	1885
1976	62	5546	1918
1977	61	5653	1967
1978	61	5176	1800
1979	61	5560	1844
1980	58	5469	1820
1981	59	5546	1837
1982	67	5639	1865
1983	66	5610	1675
1984	66	5606	1696
1985	67	5639	1783
1986	95	9616	...
1987	111 ¹	10368 ¹	2791 ¹
1988	118	11020	...
1989	114	10844	2685
1990	105	10438	...

¹ - bez "Intūrista" viesnīcām

* Sastādīta, izmantojot:

Latvijas PSR tautas saimniecība 1970. 379.lpp., *Народное хозяйство Латвийской ССР в 1971*, С. 328., *Народное хозяйство Латвийской ССР в 1972*, С. 360., *Latvijas PSR tautas saimniecība 1973.*, 446. lpp., *Latvijas PSR tautas saimniecība 1975.*, 415.lpp., *Народное хозяйство Латвийской ССР в 1974*. С. 361., *Народное хозяйство Латвийской ССР в 1978*, С. 205., *Народное хозяйство Латвийской ССР в 1979*, С. 247., *Регионы Латвийской ССР 1988*. С198., *Latvijas PSR tautas saimniecības gadagrāmata 1980.*, 300.lpp., *Latvijas PSR tautas saimniecība 1981.*, 260.lpp., *Latvijas PSR tautas saimniecība 1985.*, 274.-275.lpp., *Latvijas republikas reģioni*. 1990. 216.lpp.

18. tab. Viesnīcu darbības rādītāji Rīgā 1946. - 1990. gadā*

Gads	Viesnīcu skaits	Gultas vietu skaits	Pārnakšņojumu skaits (tūkst. diennaktis)
1946	14	1054	320
1950	11	952	376
1955	9	1192	459
1958	10	1577	523
1959	10	1620	554
1960	10	1663	601
1961	10	1739	635
1962	10	1860	651
1965	10	1855	714
1966	10	1846	657
1967	10	1845	702
1970	10	1838	633
1971	10	1838	624
1972	11	2198	742
1973	11	2198	823
1974	11	2198	824
1975	11	2198	821
1987	34 ¹	3901 ¹	1241 ¹
1989	35	3927	1143

¹ - bez "Intūrista" viesnīcām

* Sastādīta, izmantojot:

Краткий статистический сборник по городу Риге. 1967. 15, 76-79, С. 128., Рига. Статистический сборник. 1963. С.189., Рига. Статистический сборник. 1968. С.179., Рига. Статистический сборник. 1974. С.181., Рига. Статистический сборник. 1976. С.194-195., Народное хозяйство Латвийской ССР в 1971, С.328., Народное хозяйство Латвийской ССР в 1972, С. 360., Latvijas PSR tautas saimniecība 1973., 446 lpp., Народное хозяйство Латвийской ССР в 1974. С.361., Latvijas PSR tautas saimniecība 1975., 415.lpp., Регионы Латвийской ССР. 1988. С.198., Latvijas republikas reģioni. 1990. 216.lpp.

19. tab. VAS "Intūrists" uzņemtie tūristi, kuri ieradušies ar kruīzu kuģiem un specvilcieniem*

Gads	Kruīza kuģu skaits/ pasažieru skaits	Valsts (kuģu skaits/ pasažieru skaits)	Vilcienu skaits/ pasažieru skaits	Valsts / vilcienu skaits
1963	19 / 3563	Polija, VDR, Dānija	...	...
1967	9 / 3071	...	...	...
1969	19 / 7112	VDR, VFR, Zviedrija, Anglija	...	...
1971	10 / 25575	Lielbritānija (3/577), VFR (3/618), Somija (2/280), VDR (2/1098)	...	...
1972	10 / ...	VDR (6/3251), VFR (3/669), Lielbritānija (1/177)	7 / 2260	Polija / 5, ČSSR / 2
1973	14 / 5656	VDR (6/33282), Somija (5/1801), VFR (1/250)	19 / 5789	Polija / 9, VDR / 5, ČSSR – 5
1974	22 / 10010	Somija (11/5805), VDR (6/3287), VFR (5/918)	27 / 8617	Polija / 15, VDR / 6, ČSSR / 6
1975	26 / 11169	Somija (11/5407), VFR (6/1075), Lielbritānija (1/558), Polija (5/2520), VDR (3/1607)	5 / 1700	ČSSR / 4, Polija / 1
1977	16 / 4606	VDR (6/3283), Polija (4/503), VFR (4/534), Zviedrija (2/286)	3 / 1203	ČSSR
1978	18 / ...	Polija (4/...), VDR (6/...), Somija (6/...)	...	...
1982	21 / ...	VDR, ASV (6/...), VFR (3/...), Lielbritānija (2/...)	1 / ...	VDR
1983	23 / ...	14 no sociālistiskajām valstīm/... 9 no kapitālistiskajām valstīm/...	1 / ...	VDR
1984	27 / ...	23 no sociālistiskajām valstīm/... 4 no kapitālistiskajām valstīm/...	4 / ...	Ungārija, Polija, ČSSR
1985	... / 6042	VDR, Čehoslovākija	3 / 958	VFR, VDR, Ungārija

* Sastādīta, izmantojot LVA, 222. f., 1-s apr., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 23., 24., 25., 26., 27., 35., 36., 37., 38., 39., 42., 46. l.

20.tab. Latvijā apkalpoto ārzemju ceļotāju skaits sadalījumā pa valstīm 1997.g.*

Valstis	Visi ceļotāji (tūkstošos)	Tai skaitā nakšņojuši valstī (tūkstošos)	Tai skaitā viesnīcās apkalpotie (tūkstošos)	Tai skaitā tūrisma firmās uzņemtie (tūkstošos)
Pavisam	1824.0	635.1	219.9	63.2
Tai skaitā no				
Lietuvas	587,8	94.9	16.5	0.6
Igaunijas	467.6	62.5	16.9	2.9
Krievijas	187.3	160.5	35.7	2.6
Somijas	125.9	44.0	24.6	27.4
Zviedrijas	69.0	39.8	20.0	0.8
Vācijas	67.0	43.7	22.8	19.6
Dānijas	42.8	39.9	9.7	3.1
pārējām valstīm	276.6	151.8	73.7	6.2

* Sastādīta, izmantojot *Tūrisms Latvijā*, 45., 57. lpp., *Pārskats par tūrisma firmu darbību 1997.gadā, Pārskats par viesnīcu darbību 1997.gadā*

21. tab. Rīgā ieradusies ārzemju tūristi - sadalījumā pa valstīm 1997. gadā*

	Vairāku dienu ceļotāju skaits	procentos no kopskaita
Pavisam	346129	100.0
tai skaitā no		
Baltkrievijas	13923	4.0
Dānijas	27294	7.9
Igaunijas	25672	7.4
Somijas	24286	7.0
Vācijas	27023	7.8
Lietuvas	42751	12.4
Krievijas	86706	25.1
Zviedrijas	21575	6.2
Ukrainas	11362	3.3
Lielbritānijas	10299	3.0
pārējās valstis	55238	15.9

* Sastādīta, izmantojot *Robežu šķērsojošo...*, 1998.

22. tab. Rīgas viesu ceļojuma motīvs 1997.g.*

Ceļojuma motīvs	Ceļotāju skaits	% no kopskaita
Darījumi	162527	47.0
Draugu, radnieku apmeklējums	105421	30.5
Atpūta	58604	16.9
Sports	2275	0.7
Ārstēšanās	974	0.3
Iepirkšanās	843	0.2
Citi	15517	4.5
Kopā	346129	100.0

* Sastādīta, izmantojot *Robežu šķērsojošo...*, 1998.

23. tab. Naktsmītnes un to darbība Latvijā un Rīgā 1991.-1998. gadā*

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Naktsmītņu skaits Latvijā	99	217	209	196	209	219	220	211
tai skaitā Rīgā	34	...	36	30	32	33	36	35
Vietu skaits naktsmītnēs Latvijā	12423	16389	20903	17533	18191	17475	19228	17267
tai skaitā Rīgā	4903	...	5551	3408	5133	4325	5011	4871
Apkalpoto personu skaits Latvijā tūkst.	...	...	331.5	327.1	340.6	366.2	453.1	468.3
tai skaitā Rīgā	...	...	179.1	165.5	156.9	179.2	219.4	254.7
Apkalpoto ārvalstu viesu skaits Latvijā tūkst.	...	...	220.4	192.1	184.8	188.3	220.0	238.8
tai skaitā Rīgā	...	...	...	143.5	118.5	131.9	156.9	181.2
Apkalpoto vietējo iedzīvotāju skaits Latvijā tūkst.	...	...	111.0	135.0	155.8	177.9	233.2	229.5
tai skaitā Rīgā	...	...	...	22.0	38.4	47.3	62.5	73.5
Viesu uzturēšanās ilgums Latvijā tūkst. diennaktis	2231.5	...	1240.4	1384.8	1403.0	1344.4	1506.5	1440.6
tai skaitā Rīgā	1245.1	...	...	469.5	425.9	432.4	498.3	579.7
Arvalstu viesu uzturēšanās ilgums Latvijā tūkst. diennaktis	149.3	...	706.9	636.8	667.8	697.2	763.0	732.9
tai skaitā Rīgā	134.6	...	...	383.6	302.1	324.7	391.9	447.3
Vietējo iedzīvotāju uzturēšanās ilgums Latvijā tūkst. diennaktis	2082.2	...	533.5	748.0	735.3	647.3	743.5	707.7
tai skaitā Rīgā	1110.5	...	...	85.9	123.8	107.7	106.4	132.4

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas republikas reģioni*, 1990, 216.lpp, *Latvijas statistikas ikmēneša biļetens*, 1999., 110-111.lpp, *Rīga skaitļos*, 1997, 94-96, 147.lpp., *Tūrisms Latvijā 1998*, 49-57, *Viesnīcu un atpūtas iestāžu darbība 1993*, 2.-7.lpp., *Viesnīcu un atpūtas iestāžu darbība 1994*, 1.-8.lpp., *Pārskats par viesnīcu darbību 1994 - 1998.gadā* (LR CSP npublicētie materiāli)

24. tab. Latvijas naktsmītnēs apkalpoto ārzemju viesu sadalījums pa valstīm*

	1993 personu skaits tūkst.	1993 % no kopskaita	1994 personu skaits tūkst.	1995 personu skaits tūkst.	1995 % no kopskaita	1996 personu skaits tūkst.	1997 personu skaits tūkst.	1998 personu skaits tūkst.
Pavisam t.sk.no	220.4	100	192.1	184.8	100	188.3	219.9	238.8
ASV	20.4	9.2	13.3	8.2	4.5	8.8	8.1	9.4
Dānijas	7.6	3.4	4.9	9.0	4.9	8.7	9.7	8.3
Francijas	2.5	1.2	2.8	1.9	1.1	2.5	2.9	3.1
Igaunijas	5.9	2.7	7.7	7.9	4.3	12.6	16.9	18.6
Itālijas	2.2	1.0	2.2	3.0	1.6	2.9	2.8	3.5
Lielbritānijas	6.2	2.8	8.1	8.1	4.4	7.9	9.4	9.0
Lietuvas	15.9	7.2	15.5	13.3	7.2	14.1	16.5	16.6
Norvēģijas	2.6	1.2	2.7	3.8	2.1	4.1	5.5	7.4
NVS	65.0	29.4	31.4	42.4	23.0	...	...	...
Krievijas	...	...	...	...	...	37.8	35.7	30.1
Baltkrievijas	...	...	...	...	...	...	9.4	7.8
Polijas	5.6	2.5	2.6	2.6	1.4	2.9	3.8	4.4
Somijas	9.9	4.5	13.2	13.9	7.5	19.7	24.6	32.4
Vācijas	35.7	16.2	29.3	26.2	14.2	22.7	22.8	25.8
Zviedrijas	18.6	8.4	22.3	17.2	9.3	18.3	20.0	26.9
Citām valstīm	22.3	10.3	36.1	27.3	14.5	25.3	31.8	35.5

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas statistikas ikmēneša biļetens*, 1999., 113.lpp., *Tūrisms Latvijā 1997.*, 52.lpp., *Tūrisms Latvijā 1998*, 53.lpp., *Pārskats par viesnīcu darbību 1994 - 1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

25. tab. Ārvalstu tūristu uzturēšanās Latvijā naktsmītnēs (tūkst. diennaktis)*

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Pavisam t.sk.no	706.9	636.8	667.8	697.2	763.0	732.9
ASV	65.7	39.2	24.4	34.2	31.1	42.3
Dānijas	24.8	20.8	59.0	22.5	25.7	19.7
Francijas	5.8	7.2	5.5	6.5	9.9	9.3
Igaunijas	9.4	17.0	18.1	28.6	34.3	38.5
Itālijas	6.3	6.0	8.5	8.9	8.1	10.8
Lielbritānijas	16.3	25.6	24.3	26.0	29.7	27.0
Lietuvas	34.0	30.8	29.2	32.0	34.3	35.1
Norvēģijas	5.3	7.1	10.1	10.4	14.4	20.1
NVS	198.6	146.8	279.7	...	...	...
Krievijas	...	...	...	279.6	156.9	115.1
Baltkrievijas	...	...	...	...	148.2	96.3
Polijas	43.3	16.1	7.9	6.5	10.7	10.4
Somijas	26.9	50.0	43.9	43.9	47.3	60.7
Vācijas	98.7	83.2	71.5	56.8	59.5	65.9
Zviedrijas	80.8	71.9	44.4	49.8	49.6	65.2
Citām valstīm	91.0	115.1	38.3	91.5	103.1	116.5

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas statistikas ikmēneša biļetens*, 1999., 113.lpp., *Tūrisms Latvijā 1997.*, 52.lpp., *Tūrisms Latvijā 1998*, 53.lpp., *Pārskats par viesnīcu darbību 1994 - 1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

26. tab. Rīgas naktsmītnēs apkalpoto ārzemju viesu sadalījums pa valstīm *

	1994 personu skaits tūkst.	1994 % no kopskaita	1995 personu skaits tūkst.	1995 % no kopskaita	1996 personu skaits tūkst.	1996 % no kopskaita	1997 personu skaits tūkst.	1997 % no kopskaita	1998 personu skaits tūkst.
Pavisam t.sk.no	143.5	100	118.5	100	131.9	100	156.9	100	181.2
ASV	11.7	8.2	7.2	6.1	7.5	5.7	6.8	4.3	7.2
Dānijas	3.5	2.4	7.0	5.9	6.5	4.9	6.3	4.0	6.1
Francijas	2.6	1.8	1.6	1.4	2.2	1.6	2.5	1.6	2.7
Igaunijas	5.5	3.8	5.4	4.5	9.7	7.3	12.9	8.2	14.3
Itālijas	2.0	1.4	2.7	2.3	2.6	1.9	2.2	1.4	2.9
Lielbritānijas	7.5	5.2	4.8	4.1	6.9	5.2	8.2	5.2	7.6
Lietuvas	9.2	6.4	7.0	5.9	8.9	6.7	11.2	7.1	11.7
Norvēģijas	2.3	1.6	3.4	2.9	3.5	2.6	4.4	2.8	6.0
NVS	20.1	14.0	18.2	15.4	15.3	11.6	...	...	...
Krievija	...	...	...	...	...	...	15.7	10.0	15.9
Baltkrievija	...	...	...	...	...	...	2.5	1.6	2.8
Ukraina	...	...	...	...	...	...	2.2	1.4	1.9
Polijas	1.8	1.2	1.7	1.4	2.0	1.5	2.7	1.7	3.1
Somijas	10.7	7.5	11.0	9.3	16.8	12.7	20.6	13.1	27.7
Vācijas	25.4	17.7	20.9	17.6	18.5	14.0	18.2	11.6	20.6
Zviedrijas	20.5	14.3	14.8	12.5	15.6	11.8	16.7	10.6	23.5
Citām valstīm	20.7	14.5	12.8	10.7	15.9	12.5	23.8	15.4	27.2

* Sastādīta, izmantojot: *Rīga skaitļos, 1997,94-96, 147.lpp., Pārskats par viesnīcu darbību 1994 - 1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

27. tab. Ārvalstu tūristu uzturēšanās Rīgas naktsmītnēs*

	1994 personu uzturēšanās ilgums, tūkst. diennakšu	1994 % no kopskaita	1995 personu uzturēšanās ilgums, tūkst. diennakšu	1995 % no kopskaita	1996 personu uzturēšanās ilgums, tūkst. diennakšu	1996 % no kopskaita	1997 personu uzturēšanās ilgums, tūkst. diennakšu.	1997 % no kopskaita	1998 personu uzturēšanās ilgums, tūkst. diennakšu.
Pavisam t.sk.no	383.6	100	302.1	100	324.7	100	391.9	100	447.3
ASV	33.4	8.7	21.6	7.1	28.7	8.8	27.0	6.9	34.3
Dānijas	14.4	3.8	20.0	6.6	15.3	4.7	14.3	3.6	14.6
Francijas	6.6	1.7	4.6	1.5	5.5	1.7	8.8	2.2	8.2
Igaunijas	10.9	2.8	11.9	3.9	16.7	5.2	28.9	7.4	26.0
Itālijas	5.3	1.4	7.5	2.5	8.0	2.5	6.5	1.7	8.8
Lielbritānijas	23.1	6.0	15.7	5.2	23.2	7.1	25.6	6.5	...
Lietuvas	17.3	4.5	16.2	5.4	17.1	5.3	20.5	5.2	22.0
Norvēģijas	5.6	1.5	8.5	2.8	8.8	2.7	11.6	3.0	16.9
NVS	42.3	11.0	41.0	13.6	34.9	10.7	...	...	...
Krievija	...	...	...	...	...	...	39.6	10.1	39.7
Baltkrievija	...	...	...	...	...	...	6.1	1.6	5.7
Ukraina	...	...	...	...	...	...	5.7	1.5	5.4
Polijas	6.0	1.6	5.2	1.7	4.7	1.4	8.2	2.1	7.1
Somijas	34.6	9.0	26.4	8.7	33.6	10.3	37.4	9.5	49.5
Vācijas	66.5	17.3	54.1	17.9	43.3	13.3	47.4	12.1	52.0
Zviedrijas	65.0	16.9	35.7	11.8	40.9	12.6	42.2	10.8	56.4
Citām valstīm	52.6	13.8	33.7	11.3	44.4	13.7	62.1	15.8	77.7

* Sastādīta, izmantojot : *Rīga skaitļos, 1997,94-96, 147.lpp., Pārskats par viesnīcu darbību 1994 - 1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

28. tab. Naktsmītņu tipi Rīgā

Naktsmītņu tips	Kategorija	Naktsmītņu skaits	Vietu skaits
Viesnīcas	*****	1	483
	****	5	825
	***	9	1414
	**	9	917
	*	6	1025
Kopā		30	4664
Viesu mājas	4 kateg.	1	11
	2 kateg.	3	36
Kopā		4	47
Motelis	***	1	20
Jaunatnes tūristu mīne, Informācijas centrs		2	60
			8
Kopā		37	4799

Pēc, *Accommodation ...*, 1997

29. tab. Naktsmītnes Rīgā 1997. gadā

Nosaukums	Adrese	Kategorija	Numuru skaits	Vietu skaits
1. RADISON SAS DAUGAVA viesnīca	Kuģu 24	*****	360	483
2. HOTEL DE ROME viesnīca	Kaļķu 28	****	91	180
3. EUROLINK viesnīca	Aspazijas 22, 3.st.	****	59	83
4. METROPOLE viesnīca	Aspazijas 36/38	****	80	116
5. RĪDZENE viesnīca	Reimersa 1	****	48	78
6. RĪGA viesnīca	Aspazijas 22	****	243	368
7. KONVENTA SĒTA viesnīca	Kalēju 9/11	***	140	272
8. KASPARS viesnīca	Mūkupurva 19	***	22	44
9. VIKTORIJA viesnīca	A.Čaka 55	***	67	125
10. LATVIJA viesnīca	Elizabetes 55	***	354	690
11. TIA viesnīca	Kr. Valdemāra	***	27	70
12. RADI UN DRAUGI viesnīca	Mārstaļu 1	***	56	93
13. BEST WESTERN	Kalnciema 186	***	24	48

HOTEL MĀRA viesnīca				
14. OMA viesnīca	Ernestīnes 33	***	17	28
15. BRIGITA viesnīca	Saulkalnes 11	***	22	44
16. LAINE viesnīca	Skolas 11	**	27	50
17. PĻAVNIEKI viesnīca	Salnas 26	**	70	116
18. SAULĪTE viesnīca	Merķeļa 12	**	32	54
19. VISKALIS viesnīca	Viskaļu 25	**	14	30
20. TŪRISTS viesnīca	Slokas 1	**	200	350
21. OSKARS viesnīca	Krustabaznīcas 9a	**	51	93
22. KARAVELLA viesnīca	Katrīnas dambis 27	**	70	140
23. VALDEMĀRS viesnīca	Kr. Valdemāra 23	**	25	38
24. MEŽAPARKS sporta centrs	A.Sakses 19	**	22	46
25. TMC viesnīca	Graudu 68	*	200	414
26. SPORTS viesnīca	Gogoļa 5	*	28	76
27. AURORA viesnīca	Marijas 5	*	26	50
28. BALTIJA viesnīca	Raiņa 33	*	91	185
29. VESELĪBA viesnīca	Vairoga 32 a	*	50	100
30. ATLANTIJA viesnīca	Atlantijas 6			200
31. LATGALE motelis	Aviācijas 4	***	10	20
32. MAN - TESS viesu māja	Teātra 6	4 kateg.	6	11
33. ELIASS viesu māja	Hamburgas 14	2 kateg.	7	14
34. VALNIS viesu māja	Vaļņu 2	2 kateg.	4	12
35. HELGA viesu māja	Elizabetes 20	2 kateg.		10
36. PLACIS jaunatnes tūristu mītne	Laimdotas 2a			60
37. RĪGAS TŪRISMA INFORMĀCIJAS CENTRS	Skārņu 22			8

Pēc, *Accommodation ...*, 1997

30. tab. Tūrisma firmu darbība Latvijā un Rīgā *

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Tūrisma firmu skaits	89	81	101	101	93	104	112	109
tai skaitā Rīgā, īpatsvars %	...	...	81 80.2	80 79.2	92 98.7	86 82.7	101 90.2	101 92.7
Personu skaits, kas nodarbojas ar tūrisma organizēšanu	523	...	...	304	316	290	357	...
tai skaitā Rīgas tūrisma firmās īpatsvars %	...	179 ...	...	254 83.6	271 85.8	254 87.6	327 91.6	...
Apkalpoto tūristu skaits	278252	86722	113240	97835	88423	114327	133380	134220
tai skaitā Rīgas firmās apkalpoti tūristi īpatsvars %	...	...	88987 78.6	74171 75.8	69738 78.9	95599 83.6	107851 80.9	110476 82.3
Uzņemto tūristu skaits	96985	46273	62124	43538	36879	59170	72716	38713
tai skaitā uzņemti Rīgas firmās īpatsvars %	...	...	58682 94.5	40850 93.8	33749 91.5	54247 91.7	62926 86.5	34577 89.3

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas statistikas gadagr. 1996.*, 242.lpp., *Tūrisms Latvijā 1998*, 41.-46.lpp., *Tūrisms Latvijā 1997*, 41-46.lpp., *Rīga skaitļos, 1997*, 146 –147.lpp., *Pārskats par tūrisma firmu darbību 1991. -1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

31. tab. Starptautiskais tūrisms Latvijā un Rīgā 1991-1998.gadā (tūrisma firmu darbība)*

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Uzņemti ārzemju viesi	79209	43133	58272	36538	33450	47873	63167	33898
tai skaitā Rīgā,	...	...	57900	36294	32384	46079	58306	32534
īpatsvars %	...	...	99.4	99.3	96.8	96.3	92.3	96.0
Izbraukuši Latvijas iedzīvotāji	161769	36437	43558	46418	42842	46087	48002	75135
tai skaitā no Rīgas,	...	...	29712	32808	35056	40398	42684	71836
īpatsvars %	...	...	68.2	70.7	81.8	87.7	88.9	95.6
Apkalpoto starptautisko tūristu skaits	240978	79570	101830	82956	76292	93960	111169	109033
tai skaitā Rīgā,	...	...	87612	69102	67440	86477	100990	104370
īpatsvars %	...	...	86.0	83.3	88.4	92.0	90.8	95.7

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas statistikas gadagr. 1995.*, 266.lpp., *Latvijas statistikas gadagr. 1997.*, 254.lpp., *Tūrisms Latvijā 1998*, 41.-46.lpp., *Tūrisms Latvijā 1997*, 41-46.lpp., *Rīga skaitļos, 1997*, 146-147.lpp., *Pārskats par tūrisma firmu darbību 1991. -1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

32. tab. Iekšzemes tūrisms Latvijā un Rīgā 1991. –1998.gadā (tūrisma firmu darbība) *

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Uzņemti tūristi	17776	3140	3852	6868	3429	11297	9549	4815
tai skaitā Rīgā,	...	...	782	4556	1365	8168	4620	2043
Izbraukuši tūristi	19498	4012	7558	8011	8702	9070	12662	20372
tai skaitā no Rīgas,	...	...	593	513	933	954	2241	4063
Apkalpoto iekšzemes tūristu skaits	37274	7152	11410	14879	12131	20367	22211	25187
tai skaitā Rīgā,	...	...	1375	5069	2298	9122	6861	6106

* Sastādīta, izmantojot *Latvijas statistikas gadagrāmata 1995*, 266.lpp., *Latvijas statistikas gadagrāmata 1997.*, 254.lpp., *Tūrisms Latvijā 1998*, 41.-46.lpp., *Tūrisms Latvijā 1997*, 41-46.lpp., *Pārskats par tūrisma firmu darbību 1991. -1998.gadā* (LR CSP nepublicētie materiāli)

33. tab. Iebraukušo ārzemju viesu skaits, kurus uzņēmušas Latvijas tūrisma firmas*

	1991 skaits	1992 skaits	1993 skaits	1994 skaits	1995 skaits	1996 skaits	1997 skaits
Pavisam uzņemti, tai skaitā no	79209	43133	58272	36538	33450	47873	63167
ASV	1589	2932	3451	1503	1142 ¹	606 ¹	265
Dānijas	1302	2092	4710	2450	1746	1401	3100
Francijas	205	208	1848	1129	576	361	396
Igaunijas	472	152	1686	959	2891	2117	2925
Itālijas	342	250	1665	478	761	1593	590
Lielbritānijas	1098	112	1205	678	668	1123	1414
Lietuvas	2084	376	658	1484	1496	1358	589
Norvēģijas	163	442	1949	426	455	792	691
NVS	47378	5786	2194	1429	456	4652	...
Krievijas	...	...	...	...	...	...	2603
Baltkrievijas	...	...	...	...	...	...	609
Polijas	4587	1920	141	95	4	72	71
Somijas	2522	3607	7122	5525	8498	12318	27374
Vācijas	11376	5321	9632	8863	8261	17285	19578
Zviedrijas	1159	1616	10660	9475	5480	2030	752
Citām valstīm	4932	18319	11352	2044	1016	2165	2064

¹ no Amerikas

* Sastādīta, izmantojot *Tūrisms Latvijā*, 45.lpp., *Pārskats par tūrisma firmu darbību 1991.-1997.gadā*

34. tab. Iebraukušo ārzemju viesu skaits, kurus uzņēmušas Rīgas tūrisma firmas*

	1993 skaits	1994 skaits	1995 skaits	1996 skaits	1997 skaits	1998 skaits
Pavisam uzņemti, tai skaitā no	57900	36294	32384	46079	58306	32534
ASV	3443	1503	1122	606*	259	1256
Dānijas	4708	2038	1131	895	787	854
Francijas	1848	1129	576	349	392	730
Igaunijas	1686	959	2886	2069	2859	4192
Itālijas	1665	478	761	1593	590	539
Lielbritānijas	1200	678	649	1098	1414	1746
Lietuvas	494	1484	1490	975	277	356
Norvēģijas	1945	419	455	740	543	493
NVS	2193	1429	430	4153	...	...
Krievijas	...	...	...	...	1092	1810
Baltkrievijas	...	...	...	...	594	1563
Ukrainas	...	...	...	...	142	96
Polijas	46	95	4	66	59	89
Somijas	7122	5525	8528	12278	27304	7417
Vācijas	9627	8863	7988	17157	19312	8383
Zviedrijas	10579	9437	5459	1998	752	900
Citām valstīm	11344	2257	905	2102	1930	2110

* Sastādīta, izmantojot *Pārskats par tūrisma firmu darbību 1991.-1997.gadā*

35. tab. Tūrisma firmu un ceļojumu aģentūru darbība Rīgā 1997. gadā (firmas un aģentūras, kuras Rīgā uzņem tūristus)*

N. p. k.	Nosaukums, adrese	Cik gadus darbojas	Nodarbināto skaits pastāvīgi/ sezonā	Ir izstrādāti tūrisma maršruti Rīgā	Rīgā uzņemto tūristu skaits Kopā/ t.sk. vietējie
1.	"Alat Tūre" Skolas 6	2	2/2	+	200 -
2.	"Ar-tur" Merķeļa 10	7	5/10	+	200 -
3.	"Astra Tūre" Doma laukums 6	3	4/4	+	1900 1800
4.	"Avalon TA" Aspazijas 32	2	2/2	+	100 100
5.	"Baltijas Tūrisms" Čaka 55	4	3/3	+	50 -
6.	"Balt Tur Serviss" Stabu 10	5	2/3	+	240 -
7.	"Brīze Tūrisms" Brīvība 57	3	4/4	+	250 150
8.	"Cassandra Rīga" Matisa 30	1	3/3	+	3000 -
9.	"Dabas draugi. Tūrisms" Baložu 24	4	5/15	-	30 -
10.	"Gandrs" Kalnciema 28	4	6/12	-	200 -
11.	"Gao" Tirgoņu 5/7	4	2/2	+	600 -
12.	"Gud Vork Plus" Baznīcas 4a	2	2/2	+	1000 200
13.	"Happy Tours" Baznīcas 4a	4	10/10	+	500 -
14.	"Hermess NS" Brīvības 96	6	3/3	+	400 -
15.	"Imma" Miesnieku 8	3	3/3	+	2000 600
16.	"Impro ceļojumi" Merķeļa 13	4	...	-	2000 -
17.	"Intelko Plus" Aspazijas bulv. 24	3	9/9	+	350 -
18.	"Irbe LNK" Kr. Valdemāra 45	4	12/14	+	30 -
19.	"Isei" Vaļņu 32	4	2/4	-	300 -
20.	"Junturs" Čaka 32	1	2/2	+	600 600
21.	"Kamil" Kr. Valdemāra 23	4	4/4	-	10 -
22.	"Kontinents-L" Puškina 20 a	6	2/3	-	500 -
23.	"Latinvest"	6	3/3	-	600

	Gertrūdes 20				-
24.	“Lattur” Bruninieku 29/31	8	14/14	-	100 100
25.	“Latvia Tours” Kaļķu 28	10	65/65	+	16 000 1000
26.	“Latvijas Tūrisma Serviss” Antonijas 8	6	4/4	+	4500 -
27.	“Letonika” Vecpilsētas 3 k.2	8	5/5	+	300 100
28.	“LUTK” Raiņa buv. 19	4	5/5	+	100 100
29.	“Marina” Smilšu 14	7	4/4	+	450 150
30.	“Mifs” Stabu 56	1	2/2	+	500 500
31.	“Norvista” Kr. Barona 13/15	2	9/11	+	2000 -
32.	“Peol” Raiņa bulv. 33	5	2/2	+	150 -
33.	“Planēta” Kr. Valdemāra 34	6	10/13	+	3000 -
34.	“Putņiks” Merķeļa 11	5	8/8	+	1500 1500
35.	“Regi - LTA” Strēlnieku 2	4	1/2	+	240 240
36.	“Rīgas Tūrisma Aģentūra” Aspazijas bulv. 28	3	7/7	-	100 -
37.	“SIB Travel” Dzirnavu 18	5	7/7	+	1000 100
38.	“Telga” Aspazijas 22	8	25/25	+	...
39.	“T.U.I” Kr. Barona 28	3	12/12	-	150 100
40.	“TAS” Kaļķu 20	8	25/27	+	12 000 -
41.	“TŪRINFO” Lāčplēša 29	3	4/6	+	500 450
42.	“Tūrisma informācijas birojs” Skārņu 22	3	3/3	+	550 300
43.	“Ūpis” Kr. Valdemāra 38	6	4/5	+	215 200
44.	“Via Hansa Tours” R. Vāgnera 3	5	11/11	+	11 000 -
45.	“Via Rīga” Kr. Barona 7/9	5	20/20	+	2500 1000
	Kopā Rīgā uzņemti tūristi				71915
	t.sk. vietējie				8590
	t.sk. ārzemju				63325

... firma nesniedz datus

* Sastādīta, izmantojot 1998. gada tūrisma firmu apsekojuma datus

36. tab. Rīgas tūrisma firmu un ceļojuma aģentūru darbība (kuras nodarbojas tikai ar izejošo tūrismu) *

N. p. k.	Nosaukums, adrese	Cik gadus darbojas	Nodarbināto skaits pastāvīgi/ sezonā	Vēlas uzņemt tūristus Rīgā
1.	“Airisa un Co” Merķeļa 11	3	10/12	-
2.	“Alida Tūrs” Kr. Barona 7/9	3	5/5	+
3.	“Alida Turs T.A.” Baznīcas 27/29	2	7/7	+
4.	“Asbi” Vāgnera 11-35	4	3/3	-
5.	“Ask” Brīvības 58	2	3/3	-
6.	“Atur” Marijas 5	7	5/5	+
7.	“Auto Big” Raiņa bulv. 2	1	1	+
8.	“Averoja” Bruņinieku 50	2	4/4	+
9.	“Balt - Kondors” Marijas 5	3	3/3	-
10.	“Balta Tūrisma Aģentūra” Basteja bulv. 10	5	14/14	-
11.	“Baltic Link -Rīga, Ltd.” Aspazijas bulv. 34	5	3/4	+
12.	“Baltur Plus” Marijas 16	2	3/3	+
13.	“Begonija” Brīvības 64	7	6/8	-
14.	“Benigne VPLUSV” Skolas 11	6	3/4	+
15.	“Bosa” Dzirnavu 100	6	5/5	+
16.	“Bulta Turs” Vaļņu 3	5	5/5	-
17.	“Bus Isi Tur” Ģertrūdes 33/35	2	6/8	+
18.	“Cyprus Baltijas Centrs” Elizabetes 31	3	5/5	-
19.	“Durbe tūre” Aspazijas 32	2	3/4	-
20.	“Dvīņi” Kr. Valdemāra 57/59	6	2/2	+
21.	“Ekzo” Raiņa bulv. 2	2	2/2	-
22.	“Ergo” Kr. Valdemāra 37 a	7	3/3	-
23.	“Feniks MSF” Brīvības 84	6	4/4	+
24.	“Fortlat” Brīvības 57 -8	5	12/14	+

25.	“Fortuna Travel” Dzirnavu 113	5	5/5	-
26.	“G.ansa” Brīvības 37	6	1/1	-
27.	“Globus International” Aspazijas 24	4	3/3	-
28.	“Helga - Tur” Elizabetes 20	7	8/8	+
29.	“Indi” Raina bulv. 33	6	5/6	+
30.	“Inter - Kruīzs” Marijas 1	10	5/5	+
31.	“Izimeks” Vaļņu 2	2	3/3	-
32.	“Interstars” Alberta 7	1	2/3	+
33.	“Itinero” Kalpaka 10	4	2/2	-
34.	“Juniks - V” Kr. Barona 37	10	3/3	-
35.	“Junisels LP” Baznīcas 4a	4	3/3	-
36.	“Juniversal” Tērbatas 10/12	7	4/7	+
37.	“Lad” Dzirnavu 113	7	1/1	-
38.	“Laguna” Vaļņu 3	1	3/3	-
39.	“L Praisds” Aspazijas bulv. 32	2	2/3	+
40.	“Latpass Aviokompānija”, “Rafi Travels” Pils laukums 2/4	7	60/60	-
41.	“Latvijas studentu un jaunatnes ceļojumu birojs” Lāčplēša 29	1	6/8	-
42.	“Lauku ceļotājs” Kuģu 11	5	3/4	-
43.	“Laurva” Hanzas 2a	7	2/2	-
44.	“Lira turs” Dzirnavu 87/89	2	2/2	+
45.	“Mecenāts” Kr. Valdemāra 5	7	4/4	-
46.	“Meridiāns” Bruņinieku 33/35	2	12/12	-
47.	“MGR” Raina b. 33	5	2/3	+
48.	“Missa” Raina bulv. 2	6	1/1	-
49.	“Nord - Vest TA” Blaumaņa 19	5	5/5	-
50.	“Norma -A” Čaka 45	5	29/29	-
51.	“Omega M” Lāčplēša 27	2	2/3	+

52.	“Ozolciems Ture” Dzirnavu 79/85	4	4/7	-
53.	“Pavadoņis” Elizabetes 45/47	...	...	...
54.	“Pegasys International” Kaļķu 11	3	4/4	+
55.	“Phoenix International” Gertrūdes 44a	2	6/6	-
56.	“Regi” Strēlnieku 2	4	6/6	-
57.	“Relaks Tūre” Gertrūdes 50	5	7/7	-
58.	“Remaco” Elizabetes 51	7	3/3	+
59.	“Rīgas Aviācijas Serviss” (“Transaero”) Brīvības 73	2	...	+
60.	“Rīga Tranzīts” Puškina 3	4	2/2	+
61.	“Rīgas Tūristi” Lāčplēša 11	5	2/3	-
62.	“Rita Tesno” Šķūņu 13	5	2/2	+
63.	“Rovers Turs” Kr. Valdemāra 14	3	2/4	+
64.	“Savlat” Raiņa 25	3	5/5	+
65.	“Server” Raiņa bulv. 2	4	4/4	-
66.	“Tek Par” Brīvības 68	4	4/4	-
67.	“Tislava” Raiņa bulv. 33	3	2/3	+
68.	“Translīnija BT” Ēksporta 3a			
69.	“Transport Bussness Service” Brīvības 54	5	14/14	-
70.	“Vidmanis” Gogoļa 8/10	5	2/2	-
71.	“Viza” Brīvības 45	1	2/2	+
72.	“World Travel Service” Valdemāra 33	3	3/3	-
73.	“Voyage Ltd” Gertrūdes 54-19	7	6/6	-
74.	“Zilā Bulta” L.Pils 13/15	5	2/3	+
	Kopā		377/406	+ 31

... firma nesniedz datus

* Sastādīta, izmantojot 1998. gada tūrisma firmu apsekojuma datus

37. tab. Rīgas viesu aptauja 1996.-1997 gadā jūnijā
 Aptaujāti nejausās izlases ceļā , kopskaits 1079 personas
 1996.g. -500 personas , 1997.gadā - 579 personas
 Sastaptas 753 Rīgas autoostā, 326 Rīgas dzelzceļa stacijā

	1996	1997	Kopā 1996-1997	
	personas	personas	personas	%
Aptaujāto personu skaits	500	579	1079	100
1.Ceļojuma nolūks				
1.1. darījumi, konferences, lietišķas tikšanās	116	132	248	22
1.2. iepirkšanās	132	100	232	20
1.3. medicīniskie, juridiskie u.c. personīgie pakalpojumi	88	66	154	13
1.4. kultūras iestāžu un pasākumu apmeklēšana	29	28	57	5
1.5. sporta pasākumu apmeklēšana	5	15	20	3
1.6. radu, draugu apmeklējums	122	63	185	16
1.7. citi nolūki	68	175	243	21
2. Kurā Rīgas rajonā uzturējāties				
2.1. Centra	328	364	692	64
2.2. Pārdaugavā	110	103	213	20
2.3. Citos	62	112	174	16
3. Vai nakšņojāt Rīgā?				
3.1. jā	192	200	392	36
3.2. nē	301	375	676	63
3.3. citi varianti	7	4	11	1
4. Ja nakšņojāt Rīgā, kur nakšņojāt?				
4.1. viesnīcā	24	27	51	12
4.2. pie radiem, draugiem	157	170	327	75
4.3. citi varianti	15	44	59	13
5. Vai bez jūsu galvenā ceļojuma mērķa apmeklējāt arī Rīgas kultūrvēsturiskos objektus? Kurus?				
jā	125	268	393	36
nē	375	311	686	64
5.1. Vecrīgu	43	131	174	
5.2. Brīvības pieminekli	14	53	67	
5.3. muzejus	18	10	28	
5.4. teātrus	16	6	22	
5.5. izstādes	10	46	56	
5.6. tirgu	10	8	18	
5.7. parkus	3	46	49	
6. Vai pēdējo 5 gadu laikā esat piedalījušies organizētā ekskursijā uz Rīgu?				
6.1. jā	143	140	283	26
6.2. nē	357	439	796	74
7. Vai vēlētos apskatīt Rīgu kā ekskursants?				
7.1. jā	282	434	716	66
7.2. nē	218	145	363	34
8. Cik bieži jūs braucat uz Rīgu?				
8.1. reizi gadā	51	79	130	12
8.2. reizi 3 mēnešos	114	75	189	18
8.3. reizi mēnesī	144	170	314	29

8.4. reizi nedēļā	107	155	262	24
8.5. biežāk	47	70	117	11
8.6. retāk	37	30	67	6
9. Vai jūs vēlētos biežāk apmeklēt Rīgu?				
9.1.jā	211	289	500	46
9.2.nē	245	222	467	43
9.3. grūti pateikt	44	68	112	11
10.Ja jā, tad kādi iemesli jūs kavē?				
10.1.trūkst brīva laika	98	133	231	29
10.2. trūkst naudas	149	175	474	59
10.3.neērta satiksme	17	17	34	4
10.4. citi iemesli	13	49	62	8
11. Vai jūs vēlētos izmantot viesnīcu pakalpojumus?				
11.1.jā	149	325	474	44
11.2.nē	351	254	605	56
12. Ja jā, tad kādas cenas uzskatāt sev par pieejamām? (numurs diennaktī)				
12.1. 5 - 10 lati	53	98	151	24
12.2. 3 -5 lati	31	202	233	38
12.3. mazāk par 3 latiem	47	104	151	24
12.4. citi varianti	12	3	15	3
12.5. nevaru atbildēt	6	64	70	11
13. Kas jūsuprāt būtu jāmaina, lai Rīga kļūtu viesmīlīgāka, pieejamāka Latvijas iedzīvotājiem?				
13.1. transports	60	83	143	13
13.2. pakalpojumi	73	67	140	13
13.3. kultūras pasākumi	33	74	107	10
13.4. grūti pateikt	231	177	408	38
13.5. citi varianti	103	178	287	26
14. Dzimums				
14.1. sievietes		355		
14.2. vīrieši		224		
15. Vecums				
15.1.15-24 gadi		189		
15.2. 25 - 34		126		
15.3. 35-44		102		
15.4. 45- 54		57		
15.5.55-64		57		
15.6.> 65		48		
16. Dzīves vieta				
16.1. Rīgas rajons	98	107	205	19
16.2. citi republikas rajoni	402	472	874	81
+ kopējos rezultātos nav iekļauti				
16.3. ārzemes	9	36	45	

38. tab. Aptauja "Rīga kā vietējā tūrisma centrs"

1996.-1998.gads, aptaujāti 4 pašvaldību iedzīvotāji, respondenti izvēlēti atbilstoši iedzīvotāju dzimuma, vecuma, nacionālai un sociālai struktūrai, kopā 372 personas, tai skaitā: Jērcēnu pagastā 100, Aknīstē 90, Liepājā 82, Limbažos 100

	Kopā	%	Jērcēni	Aknīste	Liepāja	Limbaži
Aptaujāto personu skaits	372	100	100	90	82	100
1. Vai uzskatāt Rīgu par viesmīlīgu pilsētu?						
1.1. jā	192	51.6	60	32	48	52
1.2. nē	56	12.4	15	16	15	10
1.3. nevaru atbildēt	124	33.3	25	42	19	38
2. Cik bieži jūs braucat uz Rīgu?						
2.1. reizi gadā	95	25.6	29	22	26	18
2.2. reizi 3 mēnešos	86	23.1	27	30	5	24
2.3. reizi mēnesī	55	14.8	6	5	17	27
2.4. reizi nedēļā	22	5.9	6	2	3	11
2.5. biežāk	18	4.8	3	5	2	8
2.6. retāk	98	25.8	29	26	29	12
3. Kāds visbiežāk ir jūsu brauciena nolūks?						
3.1. darījumi, konferences, tikšanās	87	15.6	20	23	11	33
3.2. darbs, mācības	78	14.0	20	18	29	11
3.3. iepirkšanās	71	12.7	28	14	17	12
3.4. medicīniskie u.c. pakalpojumi	60	10.7	14	19	11	16
3.5. kultūras iestāžu un pasākumu apmekl.	84	15.0	18	31	17	18
3.6. sporta pasākumu apmeklēšana	19	3.4	11	1	6	1
3.7. radu, draugu apmeklējums	152	27.2	47	32	39	34
3.8. citi nolūki	8	1.4	5	3	-	-
4. Kādu transporta līdzekli izmantojat braucot uz Rīgu?						
4.1. sabiedrisko transportu	217	58.3	57	48	55	57
4.2. personīgo auto	155	41.7	43	42	27	43
5. Vai nakšņojat Rīgā?						
5.1. jā	181	48.7	51	37	46	47
5.2. nē	178	47.8	48	51	27	52
5.3. citi varianti	13	3.5	1	2	9	1
6. Ja nakšņojat, kur nakšņojat?						
6.1. viesnīcā	26	11.9	7	4	8	7
6.2. pie radiem draugiem	173	79.4	48	38	48	39
6.3. citi varianti	19	8.7	-	3	9	7
7. Vai pēdējo 5 gadu laikā esat piedalījušies organizētā ekskursijā uz Rīgu?						
7.1. jā	78	21.0	20	10	35	13
7.2. nē	294	79.0	80	80	47	87
8. Kurus Rīgas kultūrvēsturiskos objektus apmeklējat visbiežāk?						
8.1. Vecrīgu	124	33.3	29	12	39	44
8.2. teātrus	80	21.5	31	7	14	28
8.3. muzejus	51		11	7	18	15
8.4. Zoo dārzu	51		19	6	26	-
8.5. tirgu	29		14	-	9	6
8.6. Brīvdabas muzeju	27		14	6	5	2
8.7. Cirku	14		11	-	3	-

9. Vai vēlētos biežāk apmeklēt Rīgu?						
9.1. jā	211	56.7	65	45	53	48
9.2. nē	103	27.7	16	38	18	31
9.3. grūti pateikt	58	15.6	19	7	11	21
10. Ja jā, tad kādi iemesli kavē?						
10.1. trūkst brīva laika	121	37.9	37	25	29	30
10.2. trūkst naudas	164	51.4	49	39	41	35
10.3. sabiedriskais transports neērts	13	4.1	4	8	1	-
10.4. citi iemesli	21	6.6	7	12	2	-
11. Vai jūs vēlētos izmantot Rīgā viesnīcu pakalpojumus?						
11.1. jā	150	40.3	26	22	63	39
11.2. nē	222	59.7	74	68	19	61
12. Ja jā, tad kādas cenas uzskatāt sev par piemērotām (numurs diennaktī)?						
12.1. 5 - 10 lati	9	5.7	3	-	2	4
12.2. 3 - 5 lati	62	39.5	18	12	14	18
12.3. mazāk par 3 latiem	57	36.3	5	14	24	14
12.4. citi varianti	2	1.3	-	-	2	-
12.5. nevaru atbildēt	27	17.2	8	-	9	10
13. Kas jūsuprāt būtu vispirms jāmaina, lai Rīga kļūtu viesmīlīgāka, picejamāka Latvijas iedzīvotājiem?						
13.1. sabiedriskais transports	46	12.4	4	19	5	18
13.2. pakalpojumi	91	24.5	31	25	14	21
13.3. kultūras pasākumi	35		3	1	4	7
13.4. cenas	128	34.4	32	38	31	27
13.5. grūti pateikt	114		44	-	31	39
13.6. citi varianti	54		3	1	5	15

Viesnīcu apsekojums

LU Ģeogrāfijas un Zemes Zinātņu fakultāte
Cilvēka ģeogrāfijas katedra

1. Nosaukums, adrese, telefons
2. Vietu skaits
3. Nodarbināto skaits
4. Darbība 1997.gadā:
 - apkalpoto personu skaits
 - pavadīto gultas dienu skaits
5. Viesu kontingents (no kurām valstīm, kāds ceļojuma motīvs, ģimenes)

6. Piedāvātie pakalpojumi viesnīcā (bez naktsmājām)

7. Piedāvātie pakalpojumi tūrismā (maršruti, kompleksie ceļojumi)

8. Piedāvātie pakalpojumi ārpus viesnīcas (sadarbība ar citiem uzņēmumiem)

9. Saikne ar tuvāko apkārtni (bāri, klubi, transports)

10. Vai Dziesmu svētku laikā visas vietas aizņemtas? Cik ilgi pirms un pēc tam?

11. Vai ir kāda sadarbība tūrisma produkta veidošanā ar Tūrisma pārvaldi (aģentūru), Rīgas pilsētas Attīstības departamentu, Rīga 800 komiteju ?

40. pielikums

Anketa tūrisma firmām, ceļojumu aģentūrām "Tūrisms Rīgā"

1. Firmas nosaukums, adrese, telefons:

2. Darbības virziens: ienākošais, izejošais tūrisms, vietējais, starptautiskais:

3. No kura gada darbojas:

4. Nodarbināto skaits: pastāvīgi, sezonā:

5. Darbība Rīgā:
 - 5.1. vai ir izstrādāti maršruti: jā, nē
 - 5.2. ja ir, kādu Rīgas teritoriju tie aptver, kādi galvenie objekti

6. Vai ir kāda koordinācija (ieteikumi) no Tūrisma pārvaldes (aģentūras):

7. Vai ir kāda koordinācija no Rīgas domes, komitejas "Rīgai 800"?

8. Vai jūtami pieauga klientu skaits Dziesmu svētku laikā?

9. Kādi nākotnes nodomi par darbību Rīgā?

10. Cik 1997. gadā uzņemti ārzemju viesi un cik vietējiem organizētas ekskursijas Rīgā?

LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte
Cilvēka ģeogrāfijas katedra, M. Rozīte, tel. 7-336373

* - ja kāds jautājums satur neizpaužamu komercinformāciju, varat neatbildēt!